

ANALELE ACADEMIEI ROMÂNE

SERIA II. — TOMUL XXXV.

1912—1913.

MEMORIILE SECȚIUNII LITERARE

CU 12 STAMPE

BUCUREȘTI

LIBRĂRIILE SOCEC & Comp. și C. SFETEA

LEIPZIG

OTTO HARRASSOWITZ.

VIENA

GEROLD & COMP.

1913.

35.843

C U P R I N S U L

	Pag.
Din trecutul cultural al Aromânilor (cu prilejul unui document de limbă), de <i>Per. Papahagi</i>	1
Rutenii din Bucovina. Schiță etnografică, de <i>Protopresviterul Dimitrie Dan</i>	37
Glosar de cuvinte din județul Mehedinți, de <i>Ioan Boceanu</i>	83
Sufixele macedo- și megleno-române de origine neogreacă, de <i>Dr. G. Pascu</i>	109
Elementele romanice din dialectele macedo- și megleno-române, de <i>Dr. G. Pascu</i>	143

DIN TRECUTUL CULTURAL AL AROMÂNILOR

(CU PRILEJUL UNUI DOCUMENT DE LIMBĂ)

DE

PER. PAPAHAĞI.

Sedința dela 28 Maiu 1912.

Urme de cultură națională la Megalovlahi.

În lucrarea mea *Scriitori Aromâni în sec. al XVIII* (1), vorbind de mișcarea cultural-națională a Aromânilor, sper că am reușit să scot în evidență, că Aromânii, în cursul timpului, cu toate împrejurările neprielnice în cari erau nevoiți să se desvolte, își păstrară simțirea națională. Deși copleșiți, veacuri întregi, de o școală și biserică străine firii lor, de înrâurirea vătămătoare și pedantă a culturii elinesti, care ține astăzi pe loc însăș dezvoltarea limbii și literaturii neogrecești, nu și-au uitat cu toate acestea de firea lor caracteristică, nu și-au renegat naționalitatea, ci s'au năzuit, când împrejurările le-au îngăduit, să se folosească de limba lor în toată mișcarea de dezvoltare a inimii și minții.

Am căutat să sprijin toate acestea cu dovezi concrete.

Cele mai de samă, mai evidente mărturii aduse sunt înseși monumentele rămase de prin sec. al XVIII-lea, puține și modeste, dar în măsură a nu lăsa umbră de îndoială în această privință. Așa sunt scrierile lui Cavalioti, Daniil, Codex Dimonie și acel nepieritor monument de limbă și simțire aromânească a nemuritorului Const. Ucuta, acel modest abecedar însoțit de o serie de rugăciuni pioase și intitulat *Νέα παιδαγωγία*, în care vibrează, în precuvântare, o inimă curat românească. Aceste documente însă, ca unele cari pornesc

(1) București 1909.

din Moscopole, centrul, leagănul culturii aromânești pe acea vreme, conduceau la încheierea că numai o parte de Aromâni se străduiau să se desvolte în sens aromânesc, servindu-se de limba lor, anume: regiunea Moscopolei. Despre restul Aromânilor însă și anume despre cei dela Sud, despre Epiroți și Tesalioți, sau pentru a-i numi cu vechiul lor nume, despre Megalovlahi, nu aveam dovezi sigure că s'au gândit vreodată să se cultive în propriul lor graiu. Documente scrise de aceștia în limba lor nu ni s'au transmis, ca să fim îndreptățiți să conchidem că și ei erau însuflețiți de aceleași năzuințe, că urmăreau aceleași aspirațiuni. Numai pe calea deducțiunilor puteam susține că a trebuit să se fi petrecut acelaș lucru și aci ca și în Albania sudică. Numai în temeiul unor dovezi indirecte, de altfel îndestul de puternice, după părerea noastră, stăruiam a susține că a trebuit să existe cultură românească și în fosta Megalovlahie, unde pe vremuri au dăinuit domnii aromânești, urmele sarbăde ale cărora, cu toată stăpânirea de patru, cinci secole a Otomanilor, au durat cam până la jumătatea sec. al XIX-lea.

Indirect am ajuns a stabili că în adevăr Megalovlahii s'au servit și ei în școli, poate și în biserici, de limba lor. Mulți bătrâni povestesc și acuma cum au apucat sau au auzit dela părinții lor, că, înainte de deschiderea școlilor românești în Turcia, se cetia în fiecare Duminică și la sărbători mari evanghelia și apostolul pe aromânește.

Tot aromânește se rostiă de exarh, sau de un fruntaș oarecare al satului, crezul.

Afară de tradiția aceasta orală însă, ceva sigur pe care să ne fi putut bizui în afirmările noastre nu există. Indirect deci ajungeam la aceasta. O dovadă mai serioasă o constituiă cuvântarea lui Neofit Duca către Aminceni. Intr'însa fostul profesor de elinește în București, timp de mai mulți ani, se ridică cu înverșunare în contra mișcării Aromânilor din Aminciu, cari manifestau tendințe de emancipare de sub cultura limbii eline și se năzuiau a-și face din propria lor limbă organ de cultură și educație.

«Aceste semne de redeșteptare națională, se spune acolo (1), se pare că n'au fost numai la Moscopole, ci și la Aromânii dinspre Sud, din Epir. Aceasta o constatăm și din faptul că Neofit Duca, în cuvântarea sa către Aminceni, se ridică cu înverșunare în contra mișcării acestora de a se cultivă în propria lor limbă, ponegrind-o în termeni înjositori.

(1) In *Scriitori aromâni*, etc., pag. 14.

«Acest pasaj, care constituie cea mai puternică dovadă în contra acelor cari susțin în ruptul capului neadevărul, că Aromânii niciodată nu și-ar fi arătat dorința și nu s'ar fi năzuit să se cultive și să se instruească în graiul lor de mamă, precum și că conștiința lor națională niciodată n'ar fi fost deșteaptă, îl reproducem (1) în traducere și original, pentru a se vedeă că în adevăr Aromânii încă din sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea tind să se constituie în națiune a parte și luptă din răspuțeri în contra presiunilor de tot felul ale cărturarilor și clericilor greci, cari se silesc a le înăbuși acest inflăcărat avânt, cătând a-i greciză, sau, cum se rostește Neofit Duca, «a-i uni și prin limbă încetul cu încetul cu națiunea greacă, după cum s'au unit și prin religiune».

Tot în introducerea din lucrarea amintită mi-am exprimat părerea că, dacă nu s'au găsit până acuma documente scrise aromânește la Românii din Epir, din Marea Valahie, cum i se ziceă în epoca de mărire și de glorie a lor, pricina sunt prigonirile exercitate asupra limbii românești de propaganda grecizătoare, atât de sistematic condusă în scurgerea vremii, timp de mai multe veacuri.

Intoleranței acesteia datorăm de sigur distrugerea a tot ce a fost românesc prin aceste părți. În lucrarea mea amintită s'au arătat toate acestea amănunțit.

Din toate cele expuse în acea lucrare rezultă aproape cu certitudine, că și Aromânii megalovlahi au trebuit să-și învețe limba în școli și să se folosească de ea într'o măsură oarecare și în biserici, încât nu mai este permis azi nimănui a mai rămâneă în credința, că cultura aromânească s'a mărginit numai la Moscopole și împrejurini și cu atât mai puțin ni-i îngăduit a privi aceste năzuințe ale lor ca o manifestare momentină și întâmplătoare de redeșteptare națională. Ele trebuiesc privite ca ceva firesc și ca o necesitate a împrejurărilor, cari cereau ca alături de bunăstarea Aromânilor să se desvolte totdeodată și cultura. A mai susțineă că nu s'a scris odată aromânește și pentru toți Aromânii, după toate acestea, ar fi să dăm dovadă de neștiință, de nepricepere a trecutului nostru. Documentele de limbă pomenite și cel păstrat pe *vasul Simota*, care face în bună parte obiectul acestui modest studiu, sunt dovezi sigure în această privință.

Din documentul de limbă de pe acest vas reiese, că odată Aromânii megalovlahi și-au învățat limba, servindu-se în scrierea ei,

(1) Este reprodus la pag. 15 și urm. a aceleiaș lucrări.

cum erà natural pe acele vremuri, de caractere grecești. Din ortografia cu care ne sunt redade cuvintele aromânești ale amintitului document, răsare neîndoios că Aromânii de aci, tot așa ca și cei din regiunea Moscopolei, ajunseră la un mod de scriere sistematic, care nu puteă fi decât opera unei încercări de cultură mai îndelungată. Numai după dibuiri continue și variate se ajunge la un sistem ortografic statornic și rațional. Chiar când sistemul ortografic este opera unui învățat, cu greu poate fi desăvârșit dela prima închegare. N'avem decât să privim sistemele ortografice făcute asupra limbii daco-române de toți cei cari au încercat s'o scrie cu litere latine, pentru a ne face o idee în această privință. Cu atât mai mult când aceasta este opera unui popor întreg sau a unor modești învățători.

Cu certitudine putem spune, că Megalovlahii nu s'au arătat mai prejos de conaționalii lor din regiunea Moscopolei în ce privește eforturile de redeșteptare națională, potrivit spiritului timpului. Pentru aceasta ne vorbește tradiția, mărturia lui Neofit Duca și Kyril precum și documentul de limbă de pe vasul *Simota*.

Vasul și familia Simota. Vasul, a cărui fotografie o dăm aci dimpreună cu a unui alt vas, pe care sunt scrise cuvinte grecești, a fost găsit în casa rudei mcle Tinca I. Simota, din Vlaho-Clisura. El este de faianță, așa cum se obișnuia a se face în veacurile trecute, și este smălțuit pe deasupra și împodobit cu flori. Vasul serviă pentru băut vin și drept obiect de lux. Cu asemenea vase, numite *birbil'e*, *bucale* sau *bujane*, se bea la zile mari, se cinstiau cu ele oaspeții, nuntașii mai de seamă, ca cuscii, nași, prcoți, ș. a.

Aceste două vase se află în familia lui Ștefan Simota, după spusa bătrânei Țal-Ștefan, moartă la 1907 în vârstă de 95 de ani la Vlaho-Clisura, de aproape o sută de ani. Vasele acestea, ca și alte multe lucruri de preț, se aduceau din străinătate, din Veneția, Padua, din Ungaria sau Austria.

E cu puțință însă că vasele acestea să fi fost aduse din Viena, unde familia Simota întemeiasă încă pe la jumătatea secolului al XVIII-lea o puternică casă comercială de manufactură sau *mălifătută*, cum se zice pe aromânește. Această casă, care a strălucit un moment atât în Austria, cât și mai ales în Turcia de atunci, aveă sucursale principale la Adrianopol, Rodostô, Sear (Seres) și la Volu (Volos). Casa centrală din Viena, de unde erau alimentate sucursalele, erà condusă de harnicul bătrân Anastase Simota. Acesta aveă mai mulți băieți cari îl ajutau în conducerea comerțului, și două fete. Aceștia,

după vârstă, erau: Ianache (la Sear), Ștefan (la Rodostò), Marcu (la Adrianopol), Dumitru, studiază medicina la Atena, Constantin (la Volo), Petre și Simu. Acest din urmă a fost născut, când împlinise mama-sa vârsta de 50 de ani. Fetele erau Via, măritată după loghio-tatul Atanase Bica, și Marigo, măritată după Școndi, ambii din Vlaho-Clisura și cu bună stare.

Toți aveau o creștere bună și cunoșteau limba greacă cu temei. Tatăl Anastas Simota se bucură de renume ca om bun și deștept. Invinuit de dușmani ca introducător de bani falsificați, în scopul de a fi excrocat de autoritățile corupte de averea strânsă cu atâtea străduințe, reușește să scape dela spânzurătoare, mulțumită capacității sale și mai ales sumelor enorme de bani vărsate. Aceasta a fost o primă lovitură adusă bunei sale stări. În curând moare!

După moartea tatălui, fiul mai mare, Ianache, ia conducerea afacerilor din Viena. Nu se arată însă demn urmaș al tatălui său. Nu se ține de aproape de afaceri, se dedă luxului și-și petrece vremea mai mult în afară de comptuarele casei. Incetul cu incetul declinul începe și urmează bancruta parțială. Cu chiu, cu vai s'au putut ține unele din sucursalele din Turcia. Nealimentate însă din Viena, curând apun și ele, pentru a nu se mănține decât una singură la Salonic și aceasta din ramura a doua, din descendenții lui Simu Simota, frate cu bătrânul Anastase. Ultimul vlăstar al acestei case, Simu Tașula Simota, moare în 1911 ca victimă a epidemiei de holeră.

În Viena durează o singură casă comercială cu firma Simota din descendenții pomenitului Simu Simota. Acesta avu trei feciori: Ianache, Tașula și Ștefan. Ștefan este însurat cu Clisureana Vie (Vița) din familia Tribuca și n'a fost la Vlaho-Clisura decât o singură dată, sunt mai bine de 30 de ani, unde și clădi o casă, arsă acum, cu gândul de a se așeza aci. Din pricina împrejurărilor pline de nesiguranță s'a mutat însă din nou la Viena. Fiul lui Ștefan, anume Simu, trăește încă și a devenit moștenitorul vărului său Simu Tașula Simota, decedat, după cum am spus, în Salonic, în anul trecut, ca unul care nu lasă nici un urmaș și ca unul care, după cât am auzit, eră îndatorat vărului său din Viena și bănește.

Am ținut să spun câteva cuvinte despre această familie, pentru a da o idee mai clară despre legăturile Aromânilor cu Austro-Ungaria pe acele vremuri și a ne lămuri mai ușor cum se făcea, de se aduceau de aci vase ca cele pomenite.

Colonia aromână din Viena. În Viena, mulțumită Aromânilor ce veneau din toate părțile Turciei, dură o puternică colonie aromânească,

constituită în comunitate *macedo-română*, *μακεδονο-βλαχική*, sau pe limba germană *makedo-walachische*, cum găsim pe statutele ei, cu drepturi din partea stăpânirii austriace. Printre alți membri marcanți macedoneni, erau familiile baronului Simon Sina și Dumba, originari din Moscopole, familia Cârja, Simota, Darvari, din Vlaho-Clisura și alte multe din deosebite centre aromânești. Aci există și o societate literară, cu scopul de a întreține și propaga răspândirea culturii printre Aromânii din Pind și Albania. Într'atâta erau recunoscuți ca binefăcători și purtători de grije ai compatrioților lor rămași acasă, încât, cum închideă vreunul ochii dintre ei, se întrebau ceilalți dacă *lasă* și cât *lasă* pentru scopuri de binefacere. Chiar legatele lăsate capătă numirea de *lasă* și la Aromânii de prin Viena.

Vorbind Anastas Palatides într'un memoriu al său (1), despre spiritul de binefacere al ortodoxilor așezați la Viena, pe cari îi consideră drept Greci pe toți, relevază această însușire înălțătoare a Aromânilor, căci Aromâni erau. E vorba acolo între alții de Aromânii baron Sina, baron Dumba, Darvari. Iată ce ne spune autorul la pag. 11:

«Afară de faptele bune actuale amintite, Grecii din Viena îndeplinesc oarecari binefaceri către patria și neamul lor, prin cari se deschide un izvor nesecat de acte de binefacere pentru toate generațiile viitoare ale compatrioților noștri până la sfârșitul veacului. O asemenea faptă nemuritoare și nepieritoare îmi pare binefacerea cu adevărat salvatoare și minunată, în ființă azi sub numele de *lasă*. *Lasă* numesc conașionalii de aci toate acele legate bănești ale evlavioșilor, iubitorilor de neam și religioșilor părinți ai noștri, răposați în fericire cari, în testamentele lor, au prevăzut oarecari capitole bănești și au dispus să fie depuse la casa publică a statului austriac și să rămâie aci întregi și neatinse în tot secolul. Iar dobânzile capitalelor amintite trebuiau să fie trinite obligator din șase în șase luni în patria natală a binefăcătorilor și să se întrebuințeze (cheltuească) la întreținerea școlilor de acolo, precum și la ajutoarea celor săraci, a văduvelor și orfanilor. De asemenea binefaceri s'au împărțit până astăzi fără excepție diferite orașe din Epir, Tesalia, Macedonia, Bulgaria, ș. a. cari întrețin școlile lor, și ajută pe nefericiții și lipsiții conașionali ai noștri, aproape numai din darea amintitelor dobânzi. Fapta binefacerii este cercască și divină. Din câte școli nu s'ar fi ales ruină, date fiind împrejurările nenorocite din urmă și sărăcia cea mare de astăzi a neamului,

(1) 'Γρόμνημα ἱστορικόν, etc. ὑπὸ Ἀναστασίου Παλλατίδου, Viena, 1845.

de n'ar fi existat această dispoziție cu adevărat umanitara și creștinească a compatrioților de amintire eternă decedați în Viena?» (1)

Ne interesează rândurile reproduse aci ca unele cari ne dau dovada cea mai sigură și mai bună, că acei donatori, că acei promotori și acei propagatori ai luminii, ai civilizației în Peninsula Balcanică, cari deschideau pungile cu atâta dărnicie, ca să deschidă școli și să răspândească cartea; că acei cari susțineau pe scăpatați, nevoiași, văduve și orfani, erau frați de ai noștri, erau Români, cum arată și termenul *lasă*.

Ne interesează această pagină culturală, pentru că scoate în evidență cât de mare eră simțirea umanitară a neamului nostru, și cât de mare a trebuit să fie numărul donatorilor în acel centru, în Viena, ca să ajungă cuvântul *lasă* să se generalizeze și pentru conlocuitori ai Românilor din Balcani de altă limbă. Din întregul memoriu al lui Palatides, consacrat în bună parte lui Sina, el însuș Român, originar din Moscopole, după cum s'a spus, reiese rolul de binefăcători al străbunilor noștri. El cuprinde o pagină, să-i zicem, de cinste pentru Aromânii cari, în mijlocul și alor ortodoxi ce se alăturară la comunitatea *macedo-română* din Viena, se distingueau prin sentimente alese și pline de binefacere. *Lasă* ne spune Palatides, «numesc conaționalii noștri de aci (Viena) toate acele legate bănești ale evlavioșilor, etc.», ceea ce arată, că acest fel de legate erau numai sau mai cu samă opera Aromânilor și că puternică a trebuit să fie odată colonia lor în Viena.

(1) Εκτός τῶν προεξημεμένων προσκαιρῶν εὐπραγιῶν, ἐνεργοῦσιν οἱ ἐν Βιέννῃ Ἕλληνες εὐεργεσίας τινὰς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς τὸ ἔθνος των, δι' ὧν ἀνοίγεται πηγὴ αἰένου ἀγαθοεργείας καὶ ὅλας τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῶν συμπατριωτῶν μας μέχρι συντελείας τοῦ αἰῶνος. Τριζύτη τις ἀειμνηστὸς καὶ ἀθάνατος πράξις μοι φαίνεται ἡ ὑπὸ τὸ ὄνομα τῶν λάσσαν ὁσημέραι ἐνεργουμένη θαυμαστὴ καὶ σωτηρία τῇ ὄντι εὐπραγία. «Λάσσαν» καλοῦσιν οἱ ἐνταθαῖομόγενεῖς ὅλας ἐκεῖνας τὰς χρηματικὰς καταβολὰς τῶν ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει εὐσεβῶν, φιλογενῶν καὶ φιλοχρίστων πατέρων μας, οἵτινες χρηματικὰ τινα κεφάλαια ἐν ταῖς διαθήκαις αὐτῶν ἐνέγραψαν καὶ διέταξαν, ὅπως παρακατατίθενται ταῦτα ἐν τῇ δημοσίᾳ ταμείᾳ τοῦ Αὐστριακοῦ κράτους, καὶ διαμένωσιν ἐνταθαῖα ἀκέραια καὶ ἀνέπαφα εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Οἱ τόκοι δὲ τῶν εἰρημένων κεφαλαίων ὀφείλουσι νὰ πέμπωνται διηνεκῶς καὶ ἐξαμηνίαν εἰς τὴν γεννήσαντα τοὺς εὐεργέτας τοῦτους πατρίδα, καὶ νὰ δαπανῶνται εἰς τὴν συντήρησιν τῶν αὐτόθι σχολείων καὶ εἰς περιθάλψιν ἐνδεδωκ. χηρῶν καὶ ὀρφανῶν. Τῆς ἐξαμηνίαν ταύτης εὐεργεσίας μέτοχοι ἐγένοντο μέχρι τοῦδε διάφοροι πόλεις τῆς Ἡπείρου, Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Βουλγαρίας κλ. αἱτινες συντηροῦσι τὰ σχολεῖα των, καὶ παραμοθοῦσι τοὺς δυστοχεῖς καὶ ἀπόρους ὁμογενεῖς μας διὰ μόνης σχεδὸν τῆς ἐκ τῶν εἰρημένων τούτων χορηγίας. Εὐεργεσίας ἐφεσόμενα οὐράνιον ὄντως καὶ θεῖον. Πόσων σχολείων μὴδε ἔχουσ ἔμελλε σήμερον νὰ ὀπρῶξῃ κατὰ τὰς τελευταίας δεινὰς περιστάσεις καὶ ἐν τῇ νῦν μεγάλῃ πτωχείᾳ τοῦ ἔθνους, ἐὰν δὲν προῖπτο ἡ φιλόανθρωπος καὶ χριστιανικὴ τῇ ὄντι δι' αἰτίας αὐτῆς τῶν ἐν Βιέννῃ ἀπωθανόντων ἀειμνηστῶν ὁμογενῶν μας;

Cuvântul «lasă» este un subst. deverbial format dela verbul *lăsare* în Aromâna, după cum *ducă* dela *duțcare*, (= *ducere*), *treacă* dela *trifeare*, (= *trecere*), *lavdă* dela *lăvdare*, (= *lăudare*), *fugă* dela *fuđire*, (= *fugire*) ș. a.

Ne mai interesează și dintr'un alt punct de vedere. Colonia aromânească de Viena, în începuturile constituirii sale, se organizase într'un fel de societate de cultură, cu scopul, după cum am spus, de a ajuta pe compatrioții lor rămași acasă.

Se deosebiă de societățile «eteriste» întemeiate în Rusia de Greci, societăți cari urmăreau săparea imperiului otoman. Dacă totuș vedem și pe Aromâni, încetul cu încetul, că sunt atrași și câștigați să lupte alături de Greci pentru înființarea unui stat creștinesc, cum se zicea atuncea, și dacă se înscriu și fac parte din societățile eteriste și agită, cum face Aromânul Riga Veleștineanul și alții, motivele trebuiesc căutate în nedreptățile suferite de ei din partea stăpânirii turcești, în lipsa desăvârșită de prevedere politică a Turciei, care n'a făcut nimic pentru a-și asigura fidelitatea, credința deplină a Aromânilor și a-i face să rămână liniștiți.

În adevăr, un lucru a răsculat conștiința Aromânilor: Atacarea din senin a neatârării lor, atingerea drepturilor de cari se bucurau de pe timpul sultanului Murad al II, drepturi ce le-au fost recunoscute și întărite apoi de toți sultanii ce s'au urmat până atunci prin *beraturi* și firmane imperiale.

Pentru a ne lămurii și mai bine asupra acestui punct și pentru a ne da seamă de indignarea ce a cuprins sufletele aromânești, ne permitem să arătăm în ce stau acele privilegii pierdute, care au slăbit mult pe Aromâni, și au făcut ca odată cu ei, întreg imperiul otoman să înceapă să decline treptat, treptat, pentru cuvântul că din acel moment Aromânii nu s'au ținut liniștiți un singur minut și au știut să întrețină, prin numeroase cete haiducești, o perpetuă anarhie în imperiul turcesc.

Drepturile Aromânilor sub Turci.

Aromânii, după cum se știe și după cum ne sunt descriși de diferiți cronicari, se bucurau de o frumoasă neatârare în veacul de mijloc. Rabinul Benjamin de Tudella, care străbate Epirul și Tesalia, ne spune (1163 — 1164) că statul Valahilor începe dela Zeitun (Lămie). Iar Pachymeres (1260) vorbind de ginerele lui Taron, numit

Ioan, zice că eră domnitorul unei națiuni foarte numeroase și atât de puternic că putea face cuceriri.

Armata sa eră compusă de Elini, (1) numiți atunci (1260) Megalovlahi. «Cu această armată el singur (Ioan) eră atât de puternic, că putea opri în loc trei mari căpitani: pe Ioan Paleologul, mare domestic, pe Alexe Strategopulos și pe Ioan Raul; și putea să-i împiedice de a merge mai departe de Veria, cu toate că toți trei dispuneau de forțe considerabile». (Pachymeres, cart. I, cap. 30, & 2).

Vedem din acest pasaj, că Megalovlahii se bucurau de o desăvârșită neatarnare și că țara lor se întindea, cum observă foarte judecios *autorul* scrierii *Les Valaques du Pinde*, pag. 193, dela Veria până la Lămia (Zeitun) (2).

Această domnie a Megalovlahilor a durat până la stăpânirea otomană. Am amintit aiurea, în *Scritori aromâni* (pag. 2, nota 7), de privilegiile obținute de compatrioții mei la venirea Turcilor. Reproduc aci, după *Les Valaques du Pinde*, pag. 197, ca întregire la cele spuse acolo, următoarele:

«Cu Murad al II (1422—1451) încheiară Aromânii o primă convenție, numită capitulațiune. Frantzes (cart. IV, cap. 19) amintește în terminii aceștia călătoria sultanului pentru a intra în vorbă cu căpeteniile românești. «În primăvara anului 6970 (1462) Murad se duce în Marea-Valahie și se reîntoarce de acolo după ce intro-
«duse ordine în afaceri». Nu ni se spune însă ce fel de orândueli vor fi fost făcute cu Aromânii».

Apoi se expun în *Les Valaques du Pinde* acele baze, așa cum se cunosc din *Beraturile Megalovlahilor*, (Beraturi = hrisoave împărătești) ce se reinnoiau la fiecare schimbare de scaun. Așa se zice acolo:

(1) El își închipuie, probabil, că originea Megalovlahilor ar fi dela Elini; de aci apropierea dintre Elini și Megalovlahi. Confuziunea aceasta durează și astăzi printre cărturarii greci.

(2) Titlul întreg al acestei lucrări, devenite atât de rare că ar merita să fie retipărită, este: *Études historiques sur les Valaques du Pinde*, (Extrait du Courrier d'Orient), Constantinople, Imprimerie du «Courrier d'Orient» 1881, pagine 236. Opera, deși nu poartă numele autorului, se știe totuș că este datorită *părintelui Faveyrial*, superiorul Lazariștilor din Bitolia, fost profesor de limba franceză mult timp la liceul român de acolo, și un mare filoromân. Lucrarea nu se află în biblioteca Academiei. Exemplarul în posesiunea mea poartă pe copertă, scris cu mână, «par Giampietri», par Mr. Faveryal (Faveyrial) et Apostol Margarit. Se știe că Giampietri eră directorul ziarului «Courrier d'Orient» ce apărea la Constantinople. Acesta eră de asemenea un iubitor de Aromâni.

«Totuș se știe că bazele acelei înțelegeri fură :

1. Înalta justiție se va face în fața unui cadiu (= judecător), potrivit legilor aromânești ; pe prețul acesta Aromânii vor putea călători în libertate în tot imperiul și vor putea să se îndeletnicească cu orice profesiune vor crede de cuviință.

2. Poliția lăuntrică va fi îndeplinită de Aromânii înșiși sub răspunderea propriilor lor căpetenii.

3. Pentru poliția din afară Aromânii se vor pune în înțelegere cu guvernorii provinciilor mărginașe.

4. Nimeni nu se va amesteca în afacerile lor religioase.

5. Vor fi scutiți de dări ; iar ca semn de vasalitate vor trimite pe fiecare an câte un dar sau bacciș la sultana validee» (1).

Acestea creau drepturile, privilegiile de cari se bucurau Megalovlahii și cari îi puneau la adăpost de orice încălcări neamicale, făcându-i să nu cunoască ce sunt agenții perceptorii și jefuitorii (2). Aceste drepturi variau uneori din orășel în orășel și din comună în comună, fiind când mai mari, când mai mici ; ale Aromânilor din Aminciu (Meșova), pe cari nu ne putem opri de a nu le reproduce aci, pentru a da o idee desăvârșită despre aceste privilegii ale Megalovlahilor, constituiau un fel de stat și amintesc mult tratatul încheiat între Mircea cel Bătrân și sultanul Baiazid. Reproducerea o facem după rezumatul ce *Les Valaques du Pinde* (pag. 201) îl împrumută dela istoricul grec Aravandinos. Iată aceste privilegii :

(1) *Études historiques sur les Valaques du Pinde*, Constantinople 1881, pag. 196: «C'est avec Mourad II (1422—1451) que les Valaques conclurent une première convention, autrement dit, une capitulation. Frantzès (Liv. 4, ch. 19), mentionne en ces termes le voyage du Sultan pour s'aboucher avec les chefs valaques: «Au printemps de l'année 6970 (1462) Mourad se transporta dans la Grande Valachie et s'en revint après y avoir mis ordre aux affaires»; mais il ne dit pas quels arrangements y furent pris avec les Valaques.

«Cependant on sait que les bases de cet arrangement furent: 1° «Que la haute justice y serait rendue en présence d'un cadi, conformément aux lois valaques; et qu'à ce prix les Valaques pourraient librement voyager d'un bout tout l'empire et y exercer telle profession que bon leur semblerait.

2° Que la police intérieure serait faite par les Valaques eux-mêmes sous la responsabilité de leurs propres chefs.

3° Que pour la police extérieure les Valaques s'entendraient avec les gouverneurs des provinces adjacentes.

4° Que personne ne se mêlerait de leurs affaires religieuses.

5° Qu'ils seraient exempts d'impôts; mais qu'en signe de la vassalité, ils enverraient annuellement une étrenne ou *bagchich* à la sultane Validé».

(2) A se vedea și pasajele amintite în *Scriptori Aromâni în sec. al XVIII*, după Lejan Pouqueville, Ami Boué, Ἀρχαὶναι, I. Caragiani ; precum și în Cantù, 14, pag. 220.

1. Les prairies que les Mezzovites possèdent en Thessalie, en Épire et en Macédoine, pour le pâtre de leurs troupeaux, et désignées conformément aux indications de l'loca, doivent rester indivises ;

2. Les Mezzovites garderont eux-mêmes les passages et les défilés de leur arrondissement, et aucun musulman n'habitera Mezzovo ;

3. Toute la communauté des Mezzovites ne paiera, chaque année, au gouvernement impérial que la somme de 113.000 aspres, c'est-à-dire 941 piastres (1).

4. Toute personne, de quelque religion et condition qu'elle soit, qui s'est réfugiée dans le canton de Mezzovo et quels que soient les motifs pour lesquels elle s'y est réfugiée, ne sera jamais réclamée et persécutée par quelque autorité que ce soit ;

5. Tout musulman qui traversera le district de Mezzovo doit regarder ce pays comme une terre sacrée ; et, au sortir de ce district, faire enlever les fers de ces chevaux afin qu'il n'emporte pas une drachme de sa terre ;

6. Le district de Mezzovo sera administré religieusement par un exarque patriarcal ;

7. Politiquement Mezzovo relevera du pacha gouverneur de l'Euripe (Négropont), et judiciairement du cadî de Livadia. (2)

(1) Aproximativ 210 lei noi la o populație de 8-10 mii locuitori.

(2) Iată și în traducere:

1. Livezile cari le stăpânesc locuitorii Aminceni în Tesalia, în Epir și Macedonia pentru pășunatul turmelor lor și arădate potrivit indicațiunilor lui Floca, vor rămâne întregi.

2. Amincenii vor face înșiși paza drumurilor și trecătorilor județului lor și nici un musulman nu va avea voie să locuască la Aminciu.

3. Toată comunitatea Amincenilor nu va plăti guvernului imperial, în fiecare an, decât suma de 113.000 aspri, adică 941 piaștri.

4. Oricine, de orice religie și stare ar fi, care s'a refugiat în cantonul din Aminciu și oricari vor fi pricinile pentru cari se va fi refugiat, nu va putea fi reclamat și prigonit de către nici o stăpânire.

5. Orice musulman care va străbate județul Aminciu este dator să privească țara aceasta ca o țară sfântă ; iar la ieșirea sa din județ este dator să despotcovească caii pentru ca să nu ia nici un dram din pământul său.

6. Județul Aminciu se va administra, din punctul de vedere religios, de către un exarh patriarhal.

7. Politicește Aminciu va atârna de Vali-pașa din Negroponte, iar juridicește de cadîul din Livadia.

[Această dispoziție din urmă a fost introdusă ca o măsură binecuvântată, spre a nu recurge niciodată la amestecul valiului și al judecătorului turc, chiar când ar fi vrut cineva, atât Negroponte cât și Livadia fiind la depărtări foarte mari de Aminciu.]

Atingerea drepturilor Aromânilor.—Aceste drepturi, quasi de stat în stat, le sunt călcate de Turci, începând cu anul 1769,—când izbucnește revoluția Maniaților (Pelopones) după instigațiile rusești, puse la cale de generalul Orlof,—și mai ales în timpul de tiranie a satrapului Ali Pașa din Ianina. Prin nerespectarea lor capătă o lovitură puternică comunele și orașele românești din Turcia.

Acest fapt îi va fi cutremurat și revoltat fără seamăn. Numeroasele bande de căpitani, cari luptă în acel timp împotriva uzurpării ce li se face, confirmă cu totul aceasta.

Distrușgerea Linătopei, Gramostei, Niculiței, Jarganiei, Grahei, și mai ales a metropolei lor Moscopole, a trebuit să aibă un răsunet puternic în sânul populațiunii aromânești. Refugiul locuitorilor din aceste orașe, cel puțin al celor mai cu dare de mână, în Austro-Ungaria, de care erau uniți prin legături comerciale, povestirile lor vor fi umplut de ură nemărginită sufletul Aromânilor, învățați până atunci să se simtă liberi; stăruirea drăcească a lui Ali Pașa în atacarea privilegiilor aromânești îi va fi convins pe Aromâni, că din partea acestuia n'au nimic de așteptat, afară doar că a sosit momentul prăpădirii lor. Această teamă îi aruncă din ce în ce în brațele acelora cari suferiau de secole tot felul de impilări, pe cari Aromânii abia acum le încearcă.

Nu-i nevoie a spune că din partea Aromânilor nu s'a dat nici un motiv pe vremea aceea, pentru că autoritățile imperiale să îngăduie, pe de o parte, cetelor nedisciplinate albanezești,—pornite spre Pelopones, să potolească răscoala Maniaților, și să răsbune cruzimile suferite de musulmani,—de a-i jefui de avutul lor și de a le distruge așezările și rosturile seculare, iar pe de altă parte, să nu intervină cu toată energia în contra atotputerniciei tiranului Ali Pașa, când acesta a alins capitulațiunile lor garantate prin *firmanuri* și *berat-uri*; a fost o neprevvedere din partea guvernanților otomani cu urmări incalculabile atât pentru Aromâni cât și pentru însuș imperiul turcesc. Aromânii, ce-i drept, decad de atunci politicește și economicește, iar Turcia de asemenea este neîntrerupt frământată, zguduită și turburată de neastâmărilor nenumăraților Aromâni răsvrățiți și constituiți în numeroase corpuri haiducești.

Aceste greșeli politice din partea guvernanților imperiului turcesc pe de o parte, agitația agenților greci pe de alta, cari erau convinși că numai prin brațul independenților Aromâni pot reuși să determine o izbândă în ținta de a reînființa un stat *creștin, romeicu*, cum i se zicea, ci nu în clăcașii neamului lor legați de pământ și obișnuiți a

suferi răbdători toate impilările, au împins pe Români la răscoale, în credința că, unindu-se cu coreligionarii Greci, Albanezi, Bulgari, Sârbi, vor reuși să-și păstreze privilegiile, sau, cei cari le pierduseră, să și le recâștige.

În asemenea împrejurări nu era de loc greu, ca Aromânii să fie din ce în ce atrași spre mișcările îndreptate în contra integrității împărăției otomane și să se alipească din ce în ce mai mult la idea elenismului, care se cufundă pentru marea mulțime cu cea de creștinism. Ideea aceasta pusă înainte cu multă pricepere de patrioții greci, apărea pentru mulți din Aromânii așezați în Austria ca singura salvatoare pentru creștini.

Așa se explică de ce bărbați culți și luminați ca Simota, Darvari și alții apar ca apărătorii idealului grecesc. Totuș în afară de acest ideal privit de unii ca mântuitorul mării aromânești, atinse atât de înverșunat și necugetat de stăpânitorii turci, fiecare își iubiă graiul matern și ținea la el. Aceasta mai ales se poate spune despre marea mulțime de Aromâni neadăpată la cultura grecească. Dar nici printre nobilimea lor, cu mici excepții, nu se petreceau lucrurile altfel. Și este cunoscut și astăzi în familia Simota modul puțin prietenos cu care au fost primiți de baronul Sina Vlaho-Clisurenii Simu Simota și nepotul său Ianache, fiul lui Anastas, pentru că, ducându-se să-l vadă, s'au încercat, crezând că-i fac plăcere, să-i vorbească în grecește. Întâmplarea fiind povestită și în *Les Vulaques du Pinde*, pag. 172, o reproducem întocmai:

«Intr'o zi Simu Simota dela Clisura și nepotul său Ianaki, ducându-se să-l găsească (pe Baronul Sina) la Viena, îl salutară în grecește. La început Simu Sina se prefăcū că nu-i înțelege. Apoi văzând că cei doi Clisurenii urmau să-i vorbească tot grecește, îi întrerupse și le zise pe un ton ce Ianaki Simota nu-l va fi uitat niciodată:

«Ce limbă îmi vorbiți? Oare nu știu cine sunteți, care este țara voastră și ce limbă se vorbește? Nu-i o rușine pentru voi de a roși, a vroi să treceți drept cine nu sunteți, drept ce n'au fost străbunii voștri și ai mei?» Și apoi le-a întors spatele și n'a mai vrut să le răspundă nici în românește celor doi Clisurenii, cari îl salutaseră în grecește» (1).

(1) «Un jour Simon Simota, de Clissoura, et son neveu Janaki étant allés le trouver à Vienne, le saluèrent en grec. D'abord Simon Sina feignit de ne pas les comprendre. Puis voyant que les deux Clissouriotes continuaient à lui parler grec, ils les interrompit brusquement et leur dit sur un ton que Ianaki Simota doit n'avoir point oublié:

«Quel langage me parlez-vous là ? Ne sais-je donc qui vous êtes, quel est votre pays

Inceputurile de cultură.

Că nu în Viena s'au născut și dezvoltat începuturile de cultură aromânească, nu-i nevoie de stăruit. Că ei veniau de acasă cu limba română știută să și-o scrie, vorbește și faptul că la început, înainte de G. Rosa și M. Poiagi, cari au fost înrăuriți de cultura curentului național al fraților din Transilvania, s'a scris aromânește tot cu caractere grecești, așa cum știau de acasă; aceasta dovedește *Noua pedagogie* a lui Ucuta. În adevăr că așa este, mărturisesc următoarele cuvinte din precuvântarea lui Const. Ucuta. Acesta, față cu tendința Aromânilor din Austro-Ungaria de a-și scrie limba cu caractere latinești, se va fi gândit la cei de acasă, cari nu știau și nu întrebuințau decât alfabetul grecesc, singurul cunoscut de ei. De aceea în precuvântarea abecedarului său, făcut pentru Aromânii din Turcia, se silește să îndreptățească cuvântul pentru care întrebuințează literele grecești în transcrierea dialectului aromânesc, când zice, adresându-se cetitorului: «*Și să nu privești drept rușine de ce am luat slovele Elenilor sau de ce ne-am împrumutat din altă limbă, căci toate limbile ce sunt în lume se împrumută una dela alta, iar dela Eleni se împrumutără toate gințile și cu slove și cu cuvinte și nimeni nu poate tăgădui aceasta, căci li se văd și slovele și li se înțeleg și cuvintele*» (1).

Acelaș lucru dovedește și documentul de limbă transmis nouă printr'o fericită întâmplare pe «vasul Simota».

Studiind ortografia de pe acest vas, ușor ne convingem că există un început de mișcare culturală aromânească printre Aromânii megalovlahi, după cum există și la cei din regiunea Moscopolei, despre cari ne-am întreținut pe larg în *Scriitorii Aromâni*. Limba de care se folosiau în propagarea acestei mișcări eră dialectul lor. Pentru învățarea lui, potrivit timpului, se folosiau de cărți scrise cu mâna, cari se copiau de școlari. Că nu ni s'au transmis manuscripte din aceste cărți didactice și cu alt conținut, nu-i câtuș de puțin surprinzător. În lucrarea amintită am arătat cauzele. Din rândurile lăsate

et quelle langue on y parle? N'est-ce pas une honte pour vous d'en rougir, de vouloir passer pour qui vous n'êtes pas, pour qui n'ont pas été vos encêtres et les miens! Ayant dit ces mots, il leur tourna le dos, ne voulant pas même répondre en valaque aux deux Clissouriens qui l'avaient salué en grec.»

(1) Per. Papahagi, *Scriitorii Aromâni*, etc., pag. 64.

de Neofit Duca și Kyril, în a sa 'Απολογία ιστορικῇ καὶ χριτικῇ, etc. (vezi pag. 16 din *Scriitori aromâni*) apare lu ninos, că propaganda cilenă pentru desnaționalizarea celor cari nu vorbiau grecește, cră o mișcare conștientă, condusă sistematic de oameni luminați. Călătoria sf. Cosma printre Aromâni, grecizarea Tesaliei, a așa numiților Garaguni, a Copăciarilor și a Zăgurenilor, sunt rezultatul eforturilor de desnaționalizare cu socoteală, puse la cale de biserica greacă, cu sprijinul unei întregi armate de agenți culți, precum erau Mitropolii, Episcopii, Arhiereii și toată dascălimea.

Acestora se datorește distrugerea documentelor, ce vor fi rămas scrise în dialectul aromânesc; cele ce au putut scăpa furiei, cum este Codex Dimonie și abecedarul lui Ucuta, se datoresc unor întâmplări numai. Căci întâmplare este să mai dai peste un exemplar din *Noua Pedagogie* a lui Ucuta, după un secol și după ce nu se face nici o pomenire în acest interval. Că vor mai fi fost și altele multe, îndoială nu încap. La Ohrida, în excursiunea de scurtă durată făcută în primăvara anului trecut 1911, când cu venirea oaspeților români de sub conducerea d-lor Dr. Istrati și G. Murgoci, ni s'a vorbit de cărți și de manuscripte. Cu toate exagerările legate de asemenea lucruri, ținând seamă că nu-i nici o exagerare faptul că Ohrida devenise un mic centru de cultură românească după distrugerea Moscopolei, cele spuse de locuitori trebuiesc cumpănite și trebuiesc întreprinse cercetări, spre a putea cumva da peste niscaivă scrieri aromânești în această regiune a Albaniei sudice, unde chiar până astăzi se ține corespondența în limba aromână, scrisă cu litere grecești și cu o ortografie asemănătoare cu cea din Daniil, Cavalioti și Ucuta.

Poate că tot aci vom reuși să dăm peste unele din cărțile tipărite în limba aromână la Moscopole, de cari se pomeneste în *Les Valaques du Pinde*, pag. 172 și despre cari, tot cași despre abecedarul lui Ucuta, nu avem nici o știre, nu știm să se fi pomenit undeva. Ținând însă samă de modul cum ni se spun lucrurile, îndoială nu încap că au existat. Este vorba de abecedarul și gramatica ce serviau copiilor moscopoleni la învățarea primelor elemente ale graiului aromânesc. Așa se spune în *Les Valaques du Pinde*, locul citat, vorbindu-se de catalogul cărților imprimate la Moscopole și despre cari noi în *Scriitori Aromâni* n'am pomenit, lucrarea aceasta nefiindu-ne atunci la îndemână ca una ce lipsește din biblioteca Academiei Române:

«In primul rând trebuie să punem abecedarul aromânesc ce se împărția gratuit la copiii săraci. Eră scris cu litere grecești, dar în limba aromână. După partea alfabetică urmă o serie de rugăciuni

în formă de lectură. Exemplarul văzut de noi eră unul mic, format în 12° și cu aproape patruzeci de pagine». (1)

După cum vedem, din punctul de vedere al cuprinsului eră ca și abecedarul lui Const. Ucuta, încât nu ne putem îndoi cătuș de puțin despre veracitatea celor spuse mai sus, că acest abecedar a existat. Cuvintele sunt spuse de părintele Faveyrial, autorul cărții *Les Valaques du Pinde*, care probabil că-l și aveă în colecțiunea sa din Bitule. Păcat că arzând casa Lazariștilor din Bitule dimpreună cu biblioteca aleasă și manuscriptele prețioase ale părintelui Faveyrial, nu am avut unde face o cercetare în această privință. Cu multă probabilitate putem spune, că un exemplar din acest abecedar ca și din gramatica aromânească, despre care amintim mai jos, se vor fi găsit în biblioteca acestui mare filoromân. Deosebirea între descrierea ce se face acelui abecedar și între cel al lui Const. Ucuta stă numai în numărul paginilor, cari desigur va fi variind. *Despre acest abecedar ni se spune că numără aproape 40 de pagine, pe când al lui Const. Ucuta conține 56 pagine.*

Iată ce se zice și despre gramatică :

«O gramatică aromâno-greacă cu sintaxă, care treceă drept un capodoperă și care se predă la elevi. Se mai găsească exemplare și ar fi bine să fie reimprimată» (2).

Ca amănunt asupra catalogului de cărți tipărite la Moscopole se spune în *Les Valaques du Pinde*, pag. 174, că acel catalog a fost întocmit de Tomara, primul institutor român în Ohrida, care adăugă că și alte multe cărți s'au mai tipărit în tipografia din Moscopole. Ținând samă că toate cărțile înșirate în *Les Valaques du Pinde*, pag. 173, 174, ca tipărite la Moscopole s'au și tipărit acolo, după cum se adeverește din alte izvoare, îndreptățiți suntem a nu ne

(1) *Étude historiques sur les Valaques du Pinde*, pag. 172 :

„Au premier rang (este vorba de catalogul cărților tipărite la Moscopole) nous devons mettre l'Alphabet valaque qu'on distribuait gratuitement aux enfants pauvres. Il était en caractères grecs mais en langue valaque. Après la partie alphabétique venait une série de prières en forme de lectures. L'exemplaire que nous avons vu était un petit in—12° d'environ quarante pages.

(2) *Opul citat*, pag. 173 :

«Une grammaire valaco-grecque avec syntaxe, qui passait pour un chef d'oeuvre et qu'on faisait apprendre aux enfants. Il s'en trouve encore des exemplaires ; et il serait bon qu'on la réimprimât.

Despre celelalte scrieri imprimate la Moscopole, și pomenite în *les Valaques du Pinde*, pag. 172, 173, am dat relațiuni amănunțite în *Scriitori Aromâni*, etc., în introducere.

îndoi de loc că și cele două lucrări în aromânește, de cari amintește părintele Faveyrial, au existat, ca unele ce au fost văzute și mărturisite de însuș părintele Faveyrial și de Tomara.

Insemnătatea Călarilor pentru începutul cultural al Aromânilor.

Ceeace eră Moscopole' pentru Aromânii nordici, va fi fost Aminciu și, cu multă probabilitate, *Călarî*, pentru cei dela Sud, pentru Megalovlahi. Cu atât mai mult trebuie să credem aceasta și pentru *Călarî*, cu cât știm că la *Călarî* există și o școală superioară mai înaltă. Așa Gudas, vorbind în Βίαι παράλληλοι, vol. XIII, pag. 243 despre marele bărbat de stat Ioan Coletti, originar din orașelul aromânesc Siracu, zice:

«Primele cunoștințe le făcû Coletti probabil la vreun efimer oarecare din Siracu, după cum se obișnuia pe atunci; apoi se duse la Călarî, unde a fost instruit câtvă timp de către renumitul elinist Papageorge. Se va părea poate curios, că există la *Călarî* un elinist renumit, dar comunele Siracu și Călarî au înflorit după Pouqueville foarte mult până la 1814» (1.)

Apoi mai știm că la Călarî dăinuia o vieață aromânească puternică din punct de vedere comercial și industrial. Pentru a pune toate acestea în evidență, vom reproduce mai jos frumoasele pagine scrise de unul dintre cei buni cercetători ai stărilor din Peninsula Balcanică pe acel timp, de călătorul și scriitorul francez Pouqueville. O fac cu atât mai mult, cu cât sunt încredințat că trecutul nostru trebuie reamintit într'una în conștiința noastră, mai cu samă că paginile cari vor urmă sunt pline de amintiri de mărire și de mândrie a neamului nostru, într'un timp când conlocuitorii Aromânilor zăceau în sclăvie. Din ele se vede bine starea de înflorire a *Călarilor* în toate privințele.

Iată ce ne spune acest scriitor despre *Călarî* în genere la pag. 299, II (*Voy. dans la Grèce*, etc):

(1) «Τὰ μὲν πρῶτα γράμματα ἐδιδάχθη ὁ Κωλέττης πιθανὸν παρ' ἐφημερίου τινὸς ἐν Σοφράκῳ, ὅπως εἶθιζε τότε· μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς Καλαρρῆτας, κ' ἐμαθήτευσεν ἐπὶ τινα χρόνον παρὰ τῷ περιωνύμῳ ἑλληνιστῇ Παπαγεώργῃ. Παράδοξον ἴσως θὰ φανῇ, ὅτι ἐν Καλαρρῆταις ὁπῆρχε περιώνυμος ἑλληνιστῆς· ἀλλ' αἱ κωμοπόλεις Σοράκου καὶ Καλαρρῆτῶν ἤκμαζον κατὰ Πουκεβίλ μεγάλως μέχρι τοῦ 1814».

«Le coli de Djumerca, groupé dans les montagnes rudes et escarpées, est traversé par une voie rurale peu fréquentée, qui mène de *Calaritès* à l'Arta en prolongeant le fleuve depuis Nisita jusqu' au couvent d'Apano-Panagia.

«Après avoir quée, en descendant de l'Anovlachie, la rivière de *Calaritès*, au-dessous du confluent d'Avados, ville pelasgique ruinée que je crois être l'Athénéon des Athamanes, on entre dans la chaîne du mont Agnanda, en laissant à gauche, au fond des précipices du mont Barsios, Matzouki, dont on fera connaître les rapports avec Calaritès, et deux lieux à l'orient, Gourgarelli, colonie des bergers valaques».

O descriere amănunțită a acestui oraș din punct de vedere al situațiunii, comerțului, spiritului industrial și al legilor sumptuare ale Călăreților, o face Pouqueville în op. cit. la pag. 350, vol. II. Reproducem aici părțile mai caracteristice. Iată ce spune Pouqueville acolo :

«Orașul Călari, așa cum eră în 1815, numără cinci sute optzeci de familii aromânești, așezate într'o poziție mult mai potrivită a servidreptcuiburide vulturi și acvile decât ca locuințe pentru oameni. Grupat în caturi dela malul drept ca peretele al prăpăstiilor, se întinde tot crescând și prezentând șase sute de acoperișuri pe coasta meridională a muntelui *Pădurea-mure*. Se zice că alegerea unei asemenea așezări a fost inspirată Aromânilor de dorința de a-și păstra libertatea și de nevoia imperioasă încă de a putea veghia la siguranța lor personală împotriva întreprinderilor barbarilor și ale celor din urmă împărați din Răsarit, cari se purtau cu supușii ca și cu niște popoare cucerite. Prin pozițiunea lor Megalovlahii se sus-traseră dela vederea cuceritorilor și nu aspirau decât să fie uitați, când niște colibe de păstori, construite la extrimitatea *Pădurii-mure*, își dederă, către începutul veacului al XIII, numele de *Calaritès* din pricina frumoaselor ape ce curg din stâncile sale. Liniștea de care se bucurau, timpul și neatârnnarea atrăgând noi cetățeni în această colonie, din lipsa de pământ de cultivat, s'au dedat locuitorii la creșterea turmelor. Poporația crescând, odată cu industria s'au stabilit legături de comerț, la început prin vânzarea brân-zeturilor, cu satele vecine și apoi, prin alte câteva produse, cu negustorii din portul Ambracic, cari, pe vremea aceea, aveau factori răspândiți până în Pind. Prin mijlocul acestor oameni își cumpără Franța părul de capră și pieile turmelor aromâne ; și de pe timpul

secolului lui Ludovic al XIV-lea avea un antrepozit de aceste produse la Aminciu» (1).

Mai departe ne vorbește de spiritul industrial al Aromânilor, cari lucrau lâna și făceau *cape* (zeghe) pentru Albanezi și *capoturi* (fel de mantale) pentru marinarii din Adriatica. Arată (pag. 352) casele întemeiate de Megalovlahi la Neapole, Livorno, Genua, Sardinia, Cadix, Sicilia și Malta. Apoi cum parte din ei se stabilesc în Venetia, Triest, la Ancona și Ragusa și stabilesc legături cu Venetia, Constantinopole Moscova și urmează:

«După (2) cele zise despre comerțul Aromânilor, să nu se mire

(1) La ville de Calarités, telle qu'elle existait en 1815, comptait cinq cent quatre vingts familles valaques établies dans un site plus propre à servir de *repaire* aux *aiglais* et aux *vautoures* qu'à des hommes. Groupée par étages depuis la rive acore des abîmes, elle s'étend dans en développement de six cents toises sur le versant méridional du mont *Padouré-Mouré* (*) (montagne des forêts). On dit que le choix d'un pareil établissement fut inspiré aux Valaques par le désir de la conservation de leur liberté et la nécessité plus impérieuse encore de *veiller* à leur sûreté personnelle, contre des entreprises des barbares et des derniers empereurs d'Orient, qui traitaient leurs sujets en peuples conquis. Par leur position les Mégalovlachites s'étaient mis hors de la vue des conquérants, et ils n'aspiraient qu'à l'oubli, lorsque quelques huttes de bergers, bâties à l'extrémité du *Padouré-Mouré* prirent vers le commencement du treizième siècle (XIII) le nom de Calarités, à cause des belles eaux qui coulent de ses rochers. La tranquillité dont on jouissait, le temps et l'indépendance ayant attiré de nouveaux citoyens dans cette colonie, comme on n'avait pas de terres à cultiver, les habitants s'adonnèrent aux soins des troupeaux. La population s'étant accrue avec l'industrie, on établit des liaisons de commerce en vendant d'abord le beurre et les fromages aux villes voisines, et quelques autres produits aux marchands des échelles du golfe Ambracique, qui avaient alors des facteurs répandus jusque dans le Pinde. C'était par le canal de ces hommes que la France achetait le poil de chèvre et les toisons des troupeaux des Valaques; et dès le siècle de Loius XIV, elle avait un entrepôt de ces produits à Mezzovo. -»

(2) D'après ce que je viens de dire du commerce des Valaques, on ne sera par étonné si j'ajoute qu'on trouve à Calarités le cours des principales places de l'Europe, puisque les marchands ont intérêt à connaître les mouvements du commerce auquel ils participent. Les grandes opérations roulent annuellement sur les cotons de la Macedoine Cisaxienne et de la Thessalie, qui passent en partie dans les états d'Autriche; sur les soies d'Agia et de Volô; sur les exportations de peaux de lièvres, de blaireaux et d'ours, qu'on export dans le royaume de Naples pour les échanger contre des galons et des fils d'or; enfin sur le commerce des pelleteries à l'usage des Orientaux qu'on tire de Russie. Malgré ce développement donné aux spéculations pendant une guerre maritime de vingt

(*) *Pădurea-cu-mure*, probabil, sau *pădurea dit munte*, dacă cumvâ Pouqueville a notat greșit numirea pe aromânește și a tradus-o bine sau aproape bine pe franțuzește. Explicarea lui Pouqueville prin «*montagne des forêts*» este greșită. *Montagne des forêts* ar fi aromânește: *muntile-a pădurilor*.

nimeni dacă adaog că la Călari poți găsi cursul principalelor pieți din Europa, deoarece comercianții au interes să cunoască mișcările comerțului la care ieau parte. Marile operațiuni se fac anual cu bumbacurile Macedoniei cisaxiene și ale Tesaliei, cari, în parte, trec în statele Austriei; apoi cu mătășurile din Agia și Volo; cu exportarea pieilor de iepure, de bursuc și de urs, ce se exportă în regatul Neapolei pentru a le schimba cu galoane și filigrane; și în sfârșit cu comerțul de tăbăcărie adusă din Rusia pentru orientali. Cu toată desvoltarea dată speculațiunilor în timpul unui războiu maritim de douăzeci de ani, e foarte probabil că pacea menită să așeze pe fiecare națiune în sfera sa, va readuce, prin restabilirea unui echilibru înțelept, pe Megalovlahi la comerțul de lână, de turme și de produse ale manufacturilor lor.

«Clasa poporului, care nu dispune de capital, s'a datat unei ramure industriale foarte producătoare în Albania, anume fabricării de ornamente și de ustensile de aur și de argint. Aromânii cari nu se îndeletnicesc cu de ale țesătoriei și cu de ale fabriciei, sunt argintari; și cu toate că sunt lipsiți de modele alese, totuș lucrează destul de bine aurul și argintul. Nefiind supuse lucrurile ieșite din mâna lor la *titru*, se folosesc strașnic de mult de metalele întrebuintate, alterându-le cât mai mult cu puțință. Dela acești argintari pot să-și procure anticarii medalii, deoarece nu le mai topesc, de când știu ce preț se pune pe ele și cât dau călătorii creștinătății.

«Aromânii cari au călătorit vorbesc mai multe limbi și au biblioteci foarte bine asortate cu cărți franceze și italienești. Posedă

ans, il est probable que la paix destinée à replacer chaque nation dans sa sphère, ramènera, par le retour d'un sage équilibre, les Mégalovlachites à la vente de leurs laines de leurs troupeaux et des produits de leurs manufactures.

La classe du peuple, qui n'a pas de capitaux, c'est emparée d'une branche d'industrie très lucrative dans l'Albanie, qui est la fabrique des ornements et des ustensiles d'or et d'argent. Les Valaques qui ne sont pas employés dans les tisseranderies et les fabriques, sont *orfèvres*; et quoique dépourvus de bons modèles, ils travaillent assez bien l'or et l'argent. Comme leurs ouvrages ne sont pas soumis au titre, ils tirent des profits inconnus des métaux qu'ils emploient, en les altérant autant que leur cupidité peut s'étendre. C'est chez ces ouvriers que les antiquaires peuvent se procurer des médailles, qu'ils ne jettent plus dans le creuset depuis qu'ils connaissent le prix qu'y attachent et qu'en donnent les voyageurs de la chrétienté.

Les Valaques qui ont voyagée parlent plusieurs langues, et ont des bibliothèques assez bien assorties en livres français et italiens. Ils possèdent les bonnes éditions des classiques grecs, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il est difficile de porter avec soi dans les voyages. Mais ce qui est plus étonnant, c'est de voir l'esprit d'ordre qui règne dans les familles et dans les villes valaques. Une sage prévoyance

bune edițiuni de clasicii greci și un străin găsește la dânsii ajutoare literare, ce cu greu le-ar putea duce cu sine în călătorii. Dar ceeace este mai de mirat, este să vezi, cum domnește spiritul de ordine în familiile și orașele aromânești. O înțeleaptă prevedere s'a perpetuat printre ei, întru a-i îndreptă spre tot ceeace omul împovărat de despotism poate să întreprindă, spre a-și îmbunătăți împrejurările, mărindu-și buna stare.

«Călarî, fiind oraș modern, nu oferă nimic curiozității arheologilor. Unele din case sunt grandioase, iar toate sunt construite în vederca uraganelor. Locul pe care-i zidit orașul nu îngăduie să mergi pe străzi decât cu mare băgare de seamă și servindu-te de un băț bătut cu cuie pentru a te rezimă. Pe timp de iarnă se merge cu încălțăminte de postav gros spre a nu aluneca pe poleiul de ghiață, ceeace totuș nu împiedică întotdeauna pe unii, și mai ales pe copii, de a se rostogoli în adâncul prăpăstiilor unde și pier.

«Am spus-o din ce cuvinte Aromânii se așezaseră în asemenea locuri; și pentru ce Turcii nu-s ispitiți de a veni să locuească; Aromânii nu le-ar schimba pentru cele mai frumoase locuri, unde n'ar întârziă să-i aibă pe Turci concetățeni și vampiri. Cutremurele de pământ, atât de obișnuite în Epir, nu se simt niciodată aci; se pot păzi ușor de ciumă și foloasele acestea merită să fie luate în samă. Apele reci ca ghiața sunt dure, totuș stomacurile Aromânilor le mistue cu ușurință.

Nu se produce decât o recoltă slabă de secară, cevă grădinărit și s'ar putea spune despre această țară ca și despre Tracia boreală: că

s'est perpétuée pour diriger tout ce que l'homme courbé sous le despotisme peut entreprendre, afin d'améliorer sa condition en augmentant son bien être.

Calarités étant de construction moderne, n'offre rien à la curiosité des archéologues. Quelques-unes de ses maisons ont de la grandeur et toutes sont construites à l'épreuve des ouraganes. L'emplacement sur lequel la ville est bâtie ne permet de marcher dans les rues qu'avec précaution et en se servant d'un bâton ferré pour se soutenir. Pendant l'hiver, on met des chaussures de feutre et des crampons, afin d'empêcher de glisser sur le verglas, ce qui n'empêche pas toujours quelques personnes et surtout des enfants de rouler au fond des abîmes dans les quels ils périssent.

J'ai dit pour quoi des Valaques s'étaient établis dans un pareil pays; et comme les Turcs ne sont pas tentés d'y avenir habiter, ils le préfèrent aux plus beaux sites, où ils ne manqueraient pas de les avoir pour concitoyens et pour vampires. Les tremblements de terre, si communs dans l'Epir, ne s'y font jamais sentir; on peut facilement s'y préserver de la peste, et ces avantages méritent d'être pris en considération. Les eaux glaciales sont dures; mais les estomacs des Valaques les digèrent facilement.

Il n'y a que des faibles récoltes de seigle, très-peu de jardinage et on pourrait dire de ce pays comme de la Thrace boréale : *Que tous les fruits y croissent, et qu'aucuns n'y*

toate fructele cresc, dar că nici unul nu se coace, fiindcă iarna domnește nouă luni, și pe celălalt timp e frig. Termometrul care arată treizeci de grade în 29 August 1814 la Ianina, nu se ridicase decât la douăsprezece la Călari; iar timpul, ploios la 1 Septembrie, îl coborî sub temperat. Aerul este viu, pur și sănătos în toate anotimpurile, căci frigurile periodice le atribui neorânduilelor pricinuite de mâncările proaste cu cari se nutresc Aromânii în timpul posturilor.

«Primii fulgi de zăpadă cad de obicei în Pind odată cu vijeliile ce izbucnesc pe la sfârșitul lui Septembrie. Pe la mijlocul lui Octombrie înălbesc crestele munților Cacardița și Giurmerca. Apoi la fiecare fază de lună, schimbările atmosferei aduc nouă zăpezi cari se întind până la Polianu. Spre sfârșitul lui Noiembrie acestea închid drumul dela biserica Sfântul George; comunicația apoi cu exteriorul se face pe de-alungul scurgerii râului din Călari până la Chipina, peșteră misterioasă, unde creștinii au înălțat un altar S-tei Fecioare.

«Apoi, în Decembrie, dacă înghețurile n'au întărit neaua, orașul Călari rămâne singuratec, izolat de Epir, iar locuitorii întrețin cam pe furis cu vecinii lor legături prin scrisori, încredințate unor gonaci încercați.

«Deoarece asprimea unui asemenea anotimp se prevede, prin imaginările făcute de mai înainte și prin rezervele destinate pentru ajutorul celor săraci, Aromânii reușesc să înfrunte uritul anotimp, făcând să înflorească industria lor subț ghețuri. Mai concentrați, torc lâna și pregătesc țesăturile de mână a doua, cari sunt izvoarele bogăției lor. Aurul și argintul se modelează subț ciocanul argintarilor și timpul este întrebuințat pe cât de folositor, pe atât de economic.

mûrissent, parce que l'hiver y règne pendant neuf mois, et qu'il y fait froid le reste de l'année. Le thermomètre, qui marquait trente degrés le 29 août 1814 à Janina, n'était monté qu'à douze à Calarités; et le temps, qui devient pluvieux le 1-er septembre, le fit descendre au-dessous de tempéré. L'air y est vif, pur et sain dans toutes les saisons; car je n'attribue les fièvres périodiques qu'aux désordres dans le régime occasionné par la mauvaise qualité des aliments dont les Valaques font usage pendant les carêmes.

Les premières neiges tombent ordinairement dans le Pinde, à la suite des orages qui éclatent à la fin du mois de septembre. Vers le milieu d'octobre, elles commencent à blanchir les faites du Cacardista et du Djoumerca. 'A chaque phase de la lune, les variations de l'atmosphère en amènent de nouvelles qui s'étendent jusqu'au Polyanos. A la fin de novembre, elles obstruent le passage de l'église de Saint-George; et on ne communique plus à l'extérieur qu'en suivant le cours de la rivière de Calarités jusqu'à Kypina, caverne mystérieuse (*), où les chrétiens ont élevé un autel à la sainte Vierge. Enfin, au mois de décembre, si les gelées ne durcissent pas la neige, Calarités reste

* La caverne de Kypina se trouve à trois quarts de lieu S. E. de Calarités.

Și ce seri delicioase în sânul familiei lor în lungile veghieri de iarnă? Pe când fusul se întoarce în mâna bărbaților și femeilor, povestitorul în stare să desfăteze căminul înșiră poveștile despre vrăjitoarele Tesaliei și vampirii din Giumerca. Ascultătorii se strâng, se înghesue și ascultă cu lăcomie, își țin respirația, de teamă de a nu le scăpa ceva din aceste *frumoase povestiri*, șirul cărora nu se întrerupe decât pentru ca să tragă cu urechea la sgomotul vânturilor, cari mugesc în munți. Atunci se gândesc cu teamă la un amic ce nu-i de față, deplâng soarta ciobanilor cu masul lângă cataractele lui Achelous... Orele se scurg, iar evlavioasa mamă a familiei reînsuflește candela care arde înaintea icoanelor sfinților ocrotitori ai casei! Din când în când se cântă Fecioarei în cor un imn, iar tămâia oferită în fiecare seară zeului anotimpurilor încheie, cu rugăciunea, o zi de pace, sfințită prin muncă.

«Megalovlahii din Călari, Aminciu și Aspropotamu, am spus-o, a-târnau de sultanele mame, în vistieria cărora plăteau o dare de 1.400 plăștri. Acum însă, ingenunchiați de satrapul Epirului, și supuși chinurilor sale, numai orașul Călari plătește o dare de mai bine de cincizeci de mii de plăștri, iar datoriile comunității, care nu percepe aproape nimic, se ridică în acest moment la peste trei sute de mii de franci, cu o dobândă de zece la sută. Cu toată această năpăstuire Călareții se mângâie, pentru cuvântul că se cârmuesc singuri, nea-

séparée de l'Épire et ses habitants n'entretiennent qu'à la dérobée avec leurs voisins des correspondances par lettres, qu'ils confient à des traqueurs expérimentés.

Comme cette saison est prévue, des provisions faites d'avance, et quelques magasins de réserve destinés à secourir les pauvres, mettent les Valaques à même de braver la mauvaise saison, et leur industrie fleurit sous les glaces. Plus concentrés, ils filent les laines et ils travaillent aux tissus grossiers, sources de leur opulence. L'or et l'argent se modèlent sous le marteau des orfèvres, et le temps est aussi utilement qu'économiquement employé. Quelles soirées délicieuses au sein des familles pendant les longues veillées d'hivers? Tandis que le fuseau roule dans la main des hommes et femmes l'orrateur en possession d'amuser le foyer, narre les contes des sorciers de la Thessalie et des revenants du Djumerca. On se serre, on se presse, on écoute avec avidité, on craint de respirer, pour ne rien perdre de ces *beaux récits* dont on n'interrompt le fil que pour prêter l'oreille au tumulte des pasteurs bivouaqués auprès des cataractes de l'Achéloüs... Les heures coulent, la pieuse mère de famille ramène la lampe qui brûle devant les images des saints protecteurs de la maison! Parfois on chante en chœur un hymne à la Vierge, et l'encens offert chaque soir au dieu des saisons termine avec la prière une journée de paix, sanctifiée par le travail.

Les Mégalovlachites de Calarités, de Mezzovo et de l'Aspropotamos, relevaient, ai-je dit, des sultanes mères, au trésor desquelles ils payaient annuellement une somme de quatorze cents piastres pour toutes redevance. Maintenant, courbés sous la verge du

vând decât de formă o căpetenie de Turc sub titlul de subaş, care nu face nimic împotriva obiceiurilor lor. Ei sunt stăpâni ai corpurilor lor; economia, principiul bogățiilor, și sânguința, îi susține în nădejdea unui viitor mai bun. Indestul de patrioți, nu consumă decât foarte puține lucruri din străinătate; sofalele și chelimurile, cari fac mobila lor de căpetenie, le lucrează singuri. Prin legi sumptuare, întocmite din timpuri uitate, femeile lor sunt datorare să poarte sari-cele fabricate de ei, și singura podoabă luxoasă sunt năfrămile de mătase cu cari se găsesc în zile de sărbătoare. Broderiile, galoanele, șireturile de aur, șalurile și blănurile răspândite în Orient, le sunt oprite. De s'ar găsi bărbați slabi, cari să slăbească aceste orândueli, ar fi muștrați, dojeniți, când ar îngădui găтели de lux femeilor lor; și acele aduse din afară de țara lor, venind în Valahia-de-sus, sunt ținute să îmbrace portul local. Dacă vreun om se îmbracă în costumul aurit și costisitor al Albanezilor, și dacă părăsește aerul familiar, e privit ca un om îndolnic și pierde încrederea compatrioților săi.

«Așa sunt orânduelile acestei poporațiuni. Iar în ce privește probitatea, ea a pierdut din curățenia sa de când mai mulți negustori s'au aruncat în comerț la mari speculațiuni, unde virtutea este adesea constrânsă să se poticnească.»

satrape de l'Epire, et livrés à ses vexations, la ville seule de Calarités est frappée d'une contribution de plus de cinquante mille piastres, et les dettes de la communauté, dont la banlieue est peu considérable, s'élèvent dans ce moment au-delà de trois cent mille francs, portant l'intérêt de dix pour cent.

Malgré cette calamité, les Calaritiotes se consolent, parce qu'ils s'administrent eux-mêmes, et qu'ils n'ont qu'un *fantôme de chef turc sous le titre de soubachi*, qui n'entreprend rien contre leurs usages. Ils sont **maîtres de leurs corps**; l'économie, principe des richesses, et l'activité, les soutiennent dans l'espérance d'un meilleur avenir. Assez patriotes pour ne consommer que très peu de choses de l'étranger, les sofas, les tapis, qui composent leurs principaux ameublements, sortent de leurs manufactures. Par des lois somptuaires, établies de temps immémorial, leurs femmes doivent porter des capes de leurs fabriques, et pour tout ornement de luxe, il leur est accordé deux fichus de soie dont elles se parent dans les jours de gala. Les broderies, les galons et les fils d'or, les chales et les fourrures en usage dans l'Orient, leur sont défendus. Les maris assez faibles, s'il s'en trouvait, pour se relâcher sur les règlements seraient repris et blâmés, s'ils permettaient une parure de luxe à leurs femmes; et celles qu'ils épousent hors de leurs pays doivent endosser la bure en venant habiter l'Anovlachie. Si un homme se revêt du costume doré et dispendieux des Schypetars, s'il quitte l'aire de famille, il est regardé comme un être équivoque et perd la confiance de ses compatriotes. Tels sont les règlements de cette peuplade. Quant à sa probité, elle a perdu de sa pureté depuis que plusieurs de ses négociants se sont jetés dans les hautes spéculations au commerce, où la vertu est souvent exposée à trébucher.

Vede orișicine că presupunerile noastre, cum că la Călari va fi fost o vieață intelectuală aromânească, nu sunt exagerate, întru cât ar atârna de bună starea locuitorilor, de dragostea de învățătură și de cultivare și de alte însușiri trebuincioase pentru aceasta, însușiri întrunite cu prisosință de Călăreți.

Cuprinsul vasului aromânesc Simota.

Vasul, după cum am spus, este datorit unui Călăreț și fără îndoială este comandat de acesta la vreuna din fabricile din Viena.

Dăm aci cuprinsul interesantelor versuri transmise din sollicitudinea Călărețului, ca să rămâe ca un document neprețuit de limbă pentru timpul de acum un veac, poate și mai mult.

Iată-le, în original, transcrise în caractere latine și traduse în limba română literară:

In original:

Καίλερῦτου ἀμέϛ, μιὰ γόνϛ κα̣ πι ατέϛ.
 Μῶλτῶ σε νῶ μπίαιε, σε νῶ τε βεμαη.
 Τρὰ σε νῶ τζη φάκε ρέϛ, τρα σε νῶ τε μπετῶ ἐϛ.
 Γ'ναι ῥάρε σε μπηάη, σῶ ἀκάσε τζη σε δάι.

Transcrierea identică în caractere latine:

Căleritu ameu, biă vīnu ca pi ateu.
 Multu se nu bīae, se nu te vemai.
 Tra se nu ți fake reu, tra se nu te mbetu eu.
 Vnă oare se bīai, si acase ți se vai.

Traducerea în limba română literară:

Calărețul meu, bea vin ca pe al tău.
 Mult să nu bei, ca să nu te vomî (ca să nu verși).
 Ca să nu-ți faci rău, ca să nu te îmbăt eu.
 Ună oară (odată) să bei, și acasă-ți să te duci.

Sunt, după cum vedem, niște sfaturi, *nvițături*, cum s'ar zice pe aromânește, ce se dau celor cari vor bea vin din vasul *bujānu*, pe care sunt imprimate. Asemenea sfaturi sau învățături se scriau în trecut pe vase mai frumoase, privite ca obiecte de lux și servind drept podoabă în case. Aceasta se petrece și azi printre Aromâni. Nu numai vasele de băut, precum sunt *bujanele*, *bucalele*, *birbil'ile*, ci și

alte obiecte, precum sunt *păgurele* ce servesc la băut rachiu, ploștele, cuțitele de masă, custurile, *tasurile* ciobănești de apă ș. a., sunt investite cu cuvinte potrivite menirii lor. În Bitule este recunoscut cuțitarul aromân Gioga Zisi, atât prin modul ales cu care gravează pe cuțite, iatagane, etc. diferite versuri în toate limbile, cât și prin darul de a născoci tot felul de sentințe aromânești, potrivite obiectelor.

După cum vedem, conținutul corespunde în totul firii cumpătate a Aromânului și-i imaginea credincioasă a Călărețului, după descrierea ce-i face în citatul de mai sus Pouqueville. Ordine și cumpătate! *παῦ μέτρον ὄριστον*, cum ar fi spus cei vechi.

Aceste versuri alcătuesc, dacă ni-i îngăduit să ne rostim așa, prima poezie aromână cunoscută. Sunt scrise într'o limbă aleasă. Nu conțin nici un cuvânt de origine străină. Toate sunt latinești.

Acest document de limbă, poate cel mai vechiu, înfățișază o deosebită importanță pentru noi, și pentru că ne dă mijlocul de a putea judeca, până la un punct oarecare, despre treapla de cultură făcută în limba maternă de Aromânii călăreți pe acea vreme. În adevăr, examinând ortografia în care este scris, ușor ne putem face idee de aceasta.

Este scris cu alfabetul grec. Cu privire la ortografia întrebuințată de Aromâni pentru transcrierea limbii lor cu caractere grecești, pe acea vreme în genere, în scriere, se urmează ortografia limbii grecești, întru cât sunetele cuvintelor aromânești sunt redată cu aceleași litere grecești, dacă există și în această limbă aceleași sunete. Așa, pentru a da o pildă două, sunetul *b* ni-i redat, ca și în grecește, prin *μπ* (= mp); sunetul *ȳ* (= y) ni-i redat prin *γ*, ca și în grecește: *ȳinu* = γύνῃ; *ț* (= ts), prin *τζ* (= tz), tot ca și în grecește, deși în această limbă uneori se redă și prin *τσ*, și deși prin *τζ* în grecește se redă și sunetul *ğ*, cfr. *Hağı*, care se transcrie în grecește prin *χατζής* și se rostește: Hağis.

În documentul de limbă despre care este vorba nu se păstrează în mod consecvent transcrierea vocalelor, și aceasta tot ca o urmare a influenței limbii grecești, în care, sub acest raport, există mai multe caractere pentru transcrierea unuia și aceluiaș sunet. Așa, după cum se știe, sunetul *i* este redat, potrivit derivării sale, prin *η*, *ι*, *υ*, *ει*, *α*.

Aceeaș inconsecvență o întâmpinăm și în aromânește în versurile de mai sus. Așa *i* ni-i redat prin *υ*, *ι* și *η*.

Autorul necunoscut al documentului amintit inventează însă litere deosebite pentru sunetele proprii limbii aromâne și neexistente în

grecește. Așa întrebuițează pentru *ă* semnul grafic *ai*, care pare a fi o combinație din *α* și *ι*. (1) Acest semn îl întâmpinăm în documentul ce ne interesează de două ori. Anume în cuvântul *Călăritu*, unde *că-* este scris prin *και-* și *ună* (υ|ο|υαι), unde deasemenea *nă-* este scris prin *ναι-*. Firesc ar fi fost ca și în *lă-* din *Călăritu*, în *că-* din *facă*, în *ră-* din *oară* să fi fost redată tot prin *αι* și nu prin *ε*, căci rostirea lor fără îndoială a fost, cum e și azi, *ă*. Ceeace a contribuit la transcrierea prin *e* pare a fi în-sușirea proprie caracterelor lichide *grecești* *λ* și *ρ* și a guturalei *κ*, de a face ca *e* să se audă în cuvintele aromânești mai mult ca *ă*. În ce privește cuvântul *facă*, scris grecește *φάκε*, fără îndoială că nici nu-l poți roști altfel decât *facă*. Aci *k* este luat numai ca gutural. Altcum ar trebui să-l rostim *fak'e*, ceeace este cu neputință.

Alte încosecvențe din punct de vedere al exactității rostirii sunt: cuvântul «a bea». De două ori este scris bine; *bia* (vers. I), *se biai*, (vers. IV); altădată rău: *se nu biae* (v. II), în loc de : *se nu biai*.

În redarea lui *u* este consecvent, într-o cât nu ținem seamă de accentele puse deasupra. El este redat prin *ŝ*, *ŝ*, fără deosebire de *u* lung sau scurt. Versul IV este greșit redat prin *ο* în loc de *ŝ* sau *ου*, cum ar fi trebuit. Se pare, siguri nu suntem, că și în cuvântul *vemai* ar putea fi o greșeală de scriere unde este scris *ve-* cu *e*, în loc de *vo-*, respectiv *vu-* (*vumeai*, dela *voámere*), după cum se aude azi. Foarte probabil însă să se rostească la Călari: *vemeare* sau *vámeare* în loc de *vumeare*, trecerea lui *u* la *ă*, precedat de labială, fiind foarte ușoară și *ve-* din *vemare* să fie un alt caz de transcriere a lui *ă* prin *e*. Chiar la Ucută găsim forma *vu* pentru *va* sau *vo* (Dr. o), care servește la formarea viitorului: *vu se se dis-vălească* = se vor descopori (desvăli), (Vezi, *Scriitori Aromâni*, pag. 259, art. *voi*).

Diftongul *ea* (= *ia*) este redat prin *αι*: *πμια* (= *bîa*), *πι ατῆς* (= *pî-ateu*); și în triftong prin *ηαη* (v. IV): *σε μπηάη* (= *se bîai*) *μπιαε* (= *bîae*); Diftongul *oa* (= *oă*) vine o singură dată redat prin *ŝά* (= *uă*) (v. IV): *ŝάρε* (= *oară*), cum de altfel se și aude în vorbirea curentă.

(1) Noi ne-am permis să-l transcriem în versurile de mai sus prin *αι*. Cei cari se interesează mai de aproape să observe pe clișeu silaba *Και-* din *Καίλερῆς* (vers. I) și silaba *-ναι* din *ο'ναι* (vers IV), spre a-și face o idee de sunetul *ă* de pe acest vas, care aminteste redarea lui *ă* prin *œ*, întrebuițată de Mocioni în Almanahul II al «Românicii June» din Viena.

Mai avem diftongii : eŭ redat prin $\acute{\epsilon}\acute{\sigma}$, (v. I) : $\acute{\alpha}\mu\acute{\epsilon}\acute{\sigma}$ (=amén), $\alpha\tau\acute{\epsilon}\acute{\sigma}$ (=atéŭ), (v. III) : $\rho\acute{\epsilon}\acute{\sigma}$ (=reŭ), $\acute{\epsilon}\acute{\sigma}$ (=eŭ). Apoi ai prin $\alpha\iota$ (v. IV.) $\sigma\epsilon\ \acute{\epsilon}\acute{\alpha}\iota$ (=se vai). Triftongul $ea\acute{\iota}$ (=iaŭ) este redat prin $\iota\alpha\epsilon$ (v. II) $\mu\pi\iota\alpha\epsilon$ (=beae), unde presupunem o greșeală de tipar pentru iai ; $\alpha\eta$ (v. II) $\acute{\epsilon}\mu\alpha\eta$, unde de asemenea credem că stă pentru triftongul $\acute{\epsilon}\mu\iota\acute{\alpha}\eta$ (=vemeaŭ); (v. IV) $\mu\pi\eta\acute{\alpha}\eta$ (=bŭiaŭ).

În general vorbind, caracterele grecești sunt cu totul nepotrivite pentru redarea sunetelor aromânești. Chiar oameni culți, ca Daniil Cavalioti, Const. Ucuta, cunoscători și de alte limbi, (Ucuta încaltea eră un învățat) nu reușiseră să ne dea un sistem de transcriere riguros cu aceste caractere. Nu-i prin urmare de loc surprinzător, că în acest document de limbă constatăm oarecari nepotriveli. Aceasta poate dovedi cel mult că autorul nu eră un om prea luminat. Ținând însă seamă că această nepotrivire o găsim numai în redarea vocalelor, va trebui să dăm vina într-o câtvă și asupra limbii grecești, unde de asemenea domnește, dacă nu arbitrarul, oricum o foarte mare greutate la oamenii fără temeinică studiere a limbii grecești, spre a ști când trebuie scris un cuvânt, în care se aude sunetul ϵ , cu $\alpha\iota$, sau cu ϵ , sau un alt cuvânt în care se aude sunetul i , cu η , o , ι , $\epsilon\iota$, $\alpha\iota$. În ce privește redarea consonantelor, este și logică și regulată. Așa pe b îl redă prin $\mu\pi$. Nu găsim, ca în Codex Dimonie sau Daniil, și π pentru b , ci singurul semn grafic $\mu\pi$ de patru ori. Tot așa ne sunt redade l , m , n , p , r , s , t , $\acute{\tau}$ (=ts), v . Deși unele din ele revin de mai multe ori, sunt totuși transcrise numai cu o singură literă, ci nu ca în scriitorii amintiți, când l , când ll , când r , când rr , etc. Ș apare o singură dată și-i dat prin semnul lui s , prin σ .

Toate acestea arată, că autorul și-a studiat limba acasă, după un sistem, ce pare mai desăvârșit ca cel al Moscopolenilor, unde în privința aceasta eră mare arbitraritate, după cum se vede mai ales în Codex Dimonie și în Daniil. Acestea ne conduc la credința că în Megalovlahia se cultivă limba aromână de mult. Altcum cu greu ne putem explica existența unui alfabet mulțumitor așezat. Și spre a ne face o idee deplină în această privință, n'avem decât să aruncăm o privire asupra textului grecesc de pe vasul al doilea. Constatăm în el o desăvârșită anomalie ortografică. Chiar cuvintele nu sunt uneori exact redade. Probabil va fi contribuit la aceasta și faptul că autorul este un Aromân care nu cunoaște bine limba greacă. Cu toate acestea rezultă că în școală la Aromânii din Căləri se învață mai bine limba aromânească, decât cea grecească. Înțeleg clasele elementare.

Iată aceste versuri ale textului grecesc în original și în traducere.

Καλάρρυτιώτας χαίρεσαι,
Καί πίεται με εἰγῶν;
Κρασί γλικόν καί κόκκινον,
Π' εὐφρηνεῖ τήν καρδίαν.

Pe românește:

Căleriților bucurați-vă,
Și beți cu sănătate,
Vin dulce și roșu,
Ce desfată inima.

Tot textul grecesc este aproape greșit redat.

Corect ar fi fost:

Καλαρρήται χαίρετε
Καί πίετε με ὑγείαν
Κρασί γλυκὸ καί κόκκινον
Π' εὐφραίνει τήν καρδίαν.

Nu vorbesc de amestecul unor forme neîntrebuintate, ca *πίετε* în loc de *πίετε* sau *πίνετε*. O formă *Καλαρρυτιώτας* pentru *Καλαρρήται*, nu se aude de loc. Apoi, după cum ori cine a putut băga de seamă, accentele, cari au rost mare în limba grecească, sunt foarte arbitrar în-
trebuintate, ca și ortografia toată.

Totul tinde să ne arate că acest iubitor de vase artistice Român din *Călarl'i* își cunoștea limba bine, mult mai bine ca limba greacă.

Iar încheierea este că în Megalovlahia (Epir și Tesalia) se învăța românește cu temciu și fiecare Aromân se simțea mândru de originea sa și nici prin cap nu-i trecea să fie privit altfel decât ca Român.

Originea numelui de localitate „Călarl'i” și cel al locuitorilor de „Călăreți”.

Numele sub care-i cunoscut orașul este: *Călarl'i*.

Aceasta-i numirea ce-i dau locuitorii aromâni din acest oraș.

După cum vom vedea numai decât, acesta-i singurul nume cu care trebuie să-l desemnăm, pentru că este cel adevărat, toate celelalte, după cum de asemenea vom vedea, sunt făurite, artificiale, de natură cărturărească sau din pedantism izvorâte.

Să vedem care este originea numelui *Călar'i*.

Orașul se zice: *Călări* (pl. nearticulat) sau cu articol, cum se 'ntâmplă cu mare parte din numele de localități la Aromâni, *Călar'i*. Așa se zice: *Cuțuri* (sat cupăceresc în drumul împărătesc sau al Aromânilor din ținutul Grebine) și art. *Cuțur'i* (pl.) (=Bușteni); tot așa se aude numai la plural, articulat sau nu: *Mavran'i*, art. *Mavran'i*, *Șargan'i*, art. *Șargan'i*, *Dinirădi*, *Org'il'i*, etc.

De unde se derivă *Călări*, *Călar'i*?

Ne referim la cel dintâiu care a exprimat o părere în această privință, la călătorul Pouqueville; după el s'ar fi numit orașul *Calaritès*, din pricina apelor frumoase ce curg din stâncile sale: «... le nom de Calaritès, à cause des belles eaux qui coulent de ses rochers» (1).

Pouqueville nu arată cu toate acestea cum s'ar fi derivat din «apele frumoase» acest nume. Nu arată în ce limbă s'ar fi făptuit aceasta. Din aromânește de sigur că nu; căci din «ape mușate» cu nici un chip nu reușești să ajungi la *Calaritès*. Probabil s'a gândit la limba grecească. Dar nici aceasta nu lămurește originea cuvântului. Numai în prima parte întâmpinăm cuvântul *Calà*, care ar putea fi «bune, frumoase». În partea a doua însă găsim un simplu sufix, care are o anumită funcțiune, anume servește a formă numele locuitorilor unei localități și ca atare nu are nimic comun cu «ape», zise pe grecește *ōdata*, sau pe neogrecește *vepà* (sing. *vepò*).

Se mai adaogă aci și o nouă greutate, când am voi să derivăm numele din grecește. Anume: locuitorii, după cum însuș Pouqueville spune la locul citat, se află aci cam de prin secolul XIII. De ce ar fi recurs la limba greacă atunci pentru a-l numi?

Această hazardată origine a numelui trebuiește așa dară înlăturată.

Alte etimologii pentru acest nume de localitate nu cunoaștem. Ni se spune însă că *Călar'i* ar însemna «Cavaleri», fr. «chevaliers», pe limba germ. «die Reiter», cum face Weigand cu atâta ușurință în lucrarea sa *Die Aromunen*, I, pag. 163.

Cum ar fi ajuns *Călări* să însemne «die Reiter», las ca Weigand să lămurească. Eu știu că acest cuvânt în Aromâna se întrebuințează ca adverb și adjectiv și desemnă acelaș lucru ca și daco-rom. *călare*. Forma sub care îl aflăm în aromânește este: *calăr*, *ncalăr*, *călăr*, *ncălăr*, */n/călare*. Nici eu, nici toți Aromânii întrebați de mine, nu-i cunosc alt senz, cu atât mai puțin pe cel de «chevalier», «die Reiter».

(1) Pouqueville, *Voy. dans la Grèce*, vol. II, pag. 350.

De sigur că Weigand a tălmăcit rău pe I. Caragiani, — deși nu-l citează — care crede de asemenea că este vorba de «chevalier» ; acesta însă nu pune pe «Chevalier» în legătură cu *Călar'i*, ci cu «Călăreți», după cât îmi amintesc, ceea ce nu-i tot una.

În adevăr, atât I. Caragiani cât și I. Nenițescu (1), numesc orașul *Călăreți* în loc de *Călări*, *Călar'i*, cum e desemnat de înșiși locuitorii lui, și de aci sensul de *călăreț*, *călăreți* cu care-l tălmăcesc, pentru că în fond *Călăreț* înseamnă și *călăreț* (chevalier). Vom vedea cum stă chestiunea cu acest nume mai jos. Deocamdată spunem că *Călăreți* înseamnă locuitorii din *Călări*, format foarte firesc dela *Călări*.

Grecii cărturari au pus în circulație termenul *Καλαρρηται* pentru arătarea orașului *Călări*. Așa îl întâmpinăm în geografiile lor și în toate celelalte scrieri. Bunăoară Gudas, în *Βίοι παράλληλοι*, vol. VII, pag. 243, vorbind despre Coletti, ne spune: μετὰ δὲ ταῦτα μετέβη εἰς Καλαρρήτας; apoi mai jos... ἔτι ἐν Καλαρρήταις ὑπῆρχε περιώνυμος ἑλληνιστής.

Se petrece aci, ca și la I. Caragiani și I. Nenițescu precum și la Pouqueville, o mare confuziune între numele de localitate și între numele locuitorilor acelei localități. *Καλαρρηται*, *Calaritès* a desemnat la început pe locuitorii orașului *Călări*, ci nu însuș orașul. Dacă se aplică însăș localității, aceasta se datorește numai obiceiului rău ce-l au scriitorii greci de a întrebuiți nume făurite de ei, ca pri vite mai bune, mai literare.

Din *Călări*, pe neogrecește *Καλάρρη*, potrivit firii limbii grecești, numele locuitorilor trebuia să fie *Καλαρρήτης*, pl. *Καλαρρηται*, ca și *Μωραήτης*, dela *Μορεά* ca și *Γρεβενήτης*, dela *Γρεβενά*, etc.

Și tot așa au zis Francezii *Calaritès*, după modelul limbii grecești, dela care se împrumută în general de scriitorii străini mai toată terminologia zisă științifică, fie că este sau nu în consonanță cu adevărata rostire a numelui. Așa s'a urmat din nenorocire.

Propriu *Καλαρρηται*, *Calaritès*, cum găsim la scriitori greci și străini, înseamnă «locuitorii orașului Călarî». Că se aplică și orașului, am văzut de ce.

Tot așa și cu *Călăreți*. Acesta este derivat dela *Călări* prin sufixul -icius și înseamnă locuitor al Călarilor, dar nu însuș orașul. Că este de I. Caragiani și I. Nenițescu în legătură cu «călăreț» (chevalier) este foarte firesc, și provine de acolo că *Călăreț* este

(1) I. Nenițescu, *Dela Românii din Turcia europeană*, Buc. 1896, pag. 225.

omonim cu *călăreț*, al cărui sens propriu este cel de «chevalier». Singura greșeală a acestora este că ieau numele locuitorilor drept nume de localitate. Ar fi trebuit și ei să întrebuițeze numele de *Calări* pentru desemnarea orașului și cel de *Calareți* pentru desemnarea locuitorilor din *Călări*.

Firese ar fi fost ca locuitorii *Calarilor* să fie desemnați, cum se întâmplă și cu celelalte nume de localități la Aromâni, prin *Călărăt* (ca Avdiliăt) sau prin *Călăreân* (ca Mălăcășean), sau prin *Călărâr* (ca *Curcâr*, dela Corcea, *Bitcuiâr*, dela *Bitcuk'i*), sau cu un sufix străin precum ar fi *-ot*, *-it*, ca să avem *Călăriót*, sau *Călărít* (cum ne și e transmis pe vas), după felul limbii grecești. Se vede însă că au prevalat în cazul de față alte considerații și s'a zis : *Călăreț*.

Dacă I. Caragiani și după acesta I. Nenițescu aplică numele de *Călăreți* și orașului, aceasta provine tot din credința lor greșită, că ar fi mai potrivit acesta decât cel de *Călări*.

Noi l-am numit numai *Călări*, pl. art. *Călări'i*, pentru cuvântul că acesta-i numele ce-i dau propriii locuitori și nimeni, credem, n'are dreptul să schimbe acest nume într'altfel decum este întrebuițat de înșiși locuitorii lui. Și nici nu înțelegem de ce l-am schimbat. Ar fi să pervertim înțelesul numelui toponomic ca și al celui al originii, pentru a nu le mai putea afla rostul. Pe când, păstrându-le neatinse, așa cum se aud, originea lor apare clară, după cum am văzut că se petrece lucrul cu *Călăreți* și după cum vom vedea în explicarea lui *Călări*.

Am văzut din descrierea dată de Pouqueville care este poziția orașului *Călări*, *Călări'i*. Iată ce zice el textual : «La ville de Calarités, telle qu'elle existait en 1815, comptait cinq cent quatre vingts familles Valaques établies dans un site plus propre à servir de repaire aux aigles et aux vautours qu' à des hommes. Groupée par étages depuis la rive acore des abîmes, elle s'étend dans un développement de six cents toises sur le versant méridional du mont Padouré-Mouré.»

Atrag băgarea de seamă asupra cuvintelor din urmă : *grupat orașul în caturi*, etc., care ne dă chiar explicarea numelui de *Călări*.

Este vorba de locuri, de munți cari par că sunt *călări*; avem deci desemnarea unei configurațiuni de pământ după aspectul ce-l înfățișează. Se petrece și aci acelaș lucru ce-l întâmpinăm în numirea *Scări*, — nume de localitate cam pe la mijlocul drumului aromânesc „*Calea Aromânilor*“, numit și *vasiliki strata* pe grecește, din

ținutul Grebine — numit așa pentru că tot suișul este prăpăstios și în formă de scări (trepte).

S'a zis la început probabil «*munții cālări*» și apoi, cum se întâmplă foarte des în toponomie, simplu *Cālări*, după cum se zice numai *Disicata*, *Discata*, în loc de *Valea sau Pădurea Dis/i/cată* (1); *Mpuțita* (fântână) (=Impuțita fântână); *Arsa* (localitate în Albania); *Șilătură*, partea muntelui în formă de șea ș. a.

Vedem prin urmare că originea cuvântului *Cālări*, *Călar'i* este modestă și ușor de lămurit. Apoi din acest nume de localitate ușor se explică Ngr. *Καλαρήτης*, *Călărit* și aromânescul *Călăreț*, cu sensul de «locuitor al Călarilor», singurele cari trebuesc păstrate și întrebuințate, dacă dorim să nu domnească confuziune între numele de localitate și cel derivat dintr'acesta pentru numele locuitorului și dacă dorim să nu ajungem din pricina aceasta la o numire ca *Καλό-ουτώτας* ce o întâmpinăm pe vasul grecesc, reprodus în lucrarea de față, numire cu desăvârșire artificială, neîntrebuințată, și cu totul imposibilă.

(1) Localitate în ținutul Grebinei.

INDICE DE CUVINTE

Următorul indice cuprinde toate cuvintele aromânești de pe documentul de limbă al vasului aromânesc *Simota*. Cuvintele sunt explicate pe limba daco-română; se arată și etimologia lor.

acasă locuț. adv. = acasă. (Lat. ad. + casam).

ameu pron. poses. = al meu. (Derivat din art. posesiv *a* + pron. posesiv *meu*).

Art. posesiv *a* în Aromâna este stereotip pentru toate formele dela sing. și pl., masc., fem. și nu se flexionează ca în daco-română, unde avem *al* (masc. sing.), *a* (fem. sing.), *ai* (masc. pl.), *ale* (fem. pl.). Există însă și în dialectele daco-române sub forma stereotipă *a*; cfr. în Moldova; *a mele*, pentru *ale mele*; *cinci capre a mele*. Vezi în Hasdeu, *Etym. Magn. Romaniae*, col. 18, 19.

ateu pron. poses. = al tău. (Derivat din art. posesiv stereotip *a* + pron. posesiv *teu*. Vezi cuvântul de mai sus).

beau, *biuî*, *biut(ă)*, *beare*, vb. II, = beau, *a* bea; *biă* (imperat., vers. I), *se nu biai* (subj., vers. II) = să nu bei; *se biai* (subj., vers. III) = să bei. (Lat. bibo, bibere).

ca adv. = ca. (Lat. quam).

Călăritu sbst. propriu = Călăreț, locuitor al Călarilor; este forma neogreacă de Καλαρῆτης, derivată dela *Călari*, care, de s'ar fi păstrat și pe neogrecește, ar fi sunat Καλάρε, după cum *Moraitis* (pe aromânește *Morait* și *Murait*), derivat dela *Moreă*, (arom. *Mureauă*). Vezi mai sus cele spuse despre originea cuvântului *Călări* și *Călăreț*.

eu proc. pers. = eu. (Lat. e(g)o).

fac, *fečû*, *fapt(ă)*, *făteare* sau *făfire* vb. III = fac, *a* făceà. (Lat. facio, feci, factum, facere); *se nu-ți facă reu* = să nu-ți facă rău (vers. III) = să nu-ți facă rău.

mbetu, *mbitû*, *mbitat(ă)*, *mbitare* vb. I = îmbăt, *a* îmbătà. *Tra se nu te mbetu eu* = Ca să nu te îmbăt eu (vers. III). (Lat. imbibito, imbibitare).

multu adv. = mult. (Lat. multum).

nu adv. = nu. (Lat. non).

oară sbst. = oară, dată; *ună oară se biai* = odată să bei. Vine în versul IV sub forma *ăară*, cum se și aude. (Lat. horam).

pi prep. = pe. (Lat. per.).

reu adv. reu; *tra se nu-ți facă reu*! = ca să nu-ți facă rău. (Lat. reus, a, um).

se conj. = să. (Lat. si, se).

și conj. = și. (Lat. sic).

te pron. pers., forma acus. dela *tu* sau *tine*. (În Aromânește *tu* nu-i păstrat decât în cântece populare și în expresia: *tu știi!* = Tu știi; bine că știi cel puțin tu! În locul lui *tu* se întrebuințează *tine*). = daco-rom. te; *tra se nu te vemai* (vers. II) = ca să nu te vomî; *tra se nu te mbetu eu* (vers. III) = ca să nu te îmbăt eu. (Lat. te).

tra conj. = ca; *tra se* = ca să. (Lat. inter> ntre> [n] tră, tra.)

ți pron. person., form. dat. dela *tu*, *tine*; *tra se nu-ți facă reu*. (vers. III) = ca să nu-ți facă rău; *acasă-ți* (vers. IV) = acasă-ți. (Lat. tibi).

ună = ună; *ună oară* = ună oară, odată (vers. IV). (Lat. unus, una, unum).

vom, *vumuî*, *vumuî(ă)*, *vumeare* sau *voamire* vb. II = a vărsă. În acest dialect poate infinitivul face *vemare* sau *vămare*, *vămeare*, cu prefacerea lui *vo-*, respectiv *vu-* (în silabă nearticulată) prefăcut în *vă-*, din pricina labiale, după cum arată forma: *se nu te vemai* (vers. IV) = să nu te vomî, unde *ve-* din *vemai* stă, probabil, pentru *vă*. Acelaș fenomen îl întâmpinăm în Ucuta, în *vu*, pentru *va*: *vu se fac*, pentru *va se fac* (= o să fac, voi face), (Lat. vōmere).

***van** inf. **vare*. vb. I = a se duce. Vasul Simota ne păstrează și o însemnată rămășiță în limba română a verbului latin *vadere*. W. Meyer-Lübke, vorbind despre existența și soarta termenului lat. *vadere* în limbile romanice, spune că s'a păstrat în toate, afară de limba română.

Există totuș și în limba română, și anume în dialectul aspropotamit, în graiul Megalovlahilor din Aminciu, Călări, Siracu, Cornu., etc., o prețioasă rămășiță a acestui termen. Anume s'a păstrat în această regiune *vadere* la Indic. prez. pers. II *vai* = te duci, la Imperativ: *vai* = du-te; la subj. pers. II: *se vai* = să te duci. Forma din urmă: *se vai*, o întâmpinăm pe vasul aromănesc «Simota», vers. IV.

Cu privire la originea cuvântului nu încapă cea mai mică îndoială că este latinească. Derivarea lui totuș înfățișează orecari greutăți și se cuvin oarecari lămuriri.

Direct din latinul *vadere* nu poate veni, căci nu se poate explica căderea lui *-d-* intervocalic în Română.

Imprumutat de asemenea nu poate fi din nici una din limbile popoarelor cu cari Aromânii au venit în atingere. Singura limbă, din care ar fi putut fi împrumutat, ar fi fost cea albaneză. În aceasta există ter-

minul *vete* și *vetem* cu însemnarea de «mă duc, călătoresc». Gustav Meyer, care s'a ocupat cu originea lui *vete*, *vetem* în *Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache* (Wien 1891, pag. 468), îl pune în adevăr în legătură cu latinescul *vadere* și anume socotește că se poate derivă din forma *vaditus*. Totuș nu se rostește hotărit, ci cu multe rezerve. Din albanezește însă este cu neputință să se derive aromânescul **vau*, **vare*, sau forma atestată *vai*, *se vai*, din pricina greutateților fonetice. Am fi avut *vetescu* sau *veteđu*.

Cuvântul însă se poate lămurii foarte bine direct dintr'o formă latină populară *vao*, făcută după *stao*, formă ce se admite și pentru derivarea unor forme identice ale celorlalte limbi romanice.

Iată ce ne spune cu privire la aceasta W. Meyer-Lübke în a sa *Grammaire des langues romanes*, II, pag. 293 (264), & 228 :

«Pour les autres verbes : *vadere*, *ambitere*, *ambulare*, le meilleur procédé est d'examiner chaque langue en particulier ; on peut toutefois dès à présent faire cette remarque générale : en latin vulgaire déjà *vao*, refait sur *stao*, et partant *vas vat vaunt*, l'imper. *vae* ont du s'employer, comme formes à désinence accentuée se sont modelées sur *I* avec parfaite régularité ; en ital. *andiamo andate*, en franç. *allons allez*, en esp. *andiamo, andais*, etc.».

Fără a lua în considerare cele ce spune W. Meyer-Lübke cu privire la formele din urmă, din forma latină populară *vao*, *vas*, *vat*, a rezultat ușor pentru limba română **vau*, *vai*, **va*,—ca *staă*, *staï*, *sta*, ca *daă*, *dai*, *da*, ș. a. — din care nu s'a păstrat decât *vai*, *se vai*.

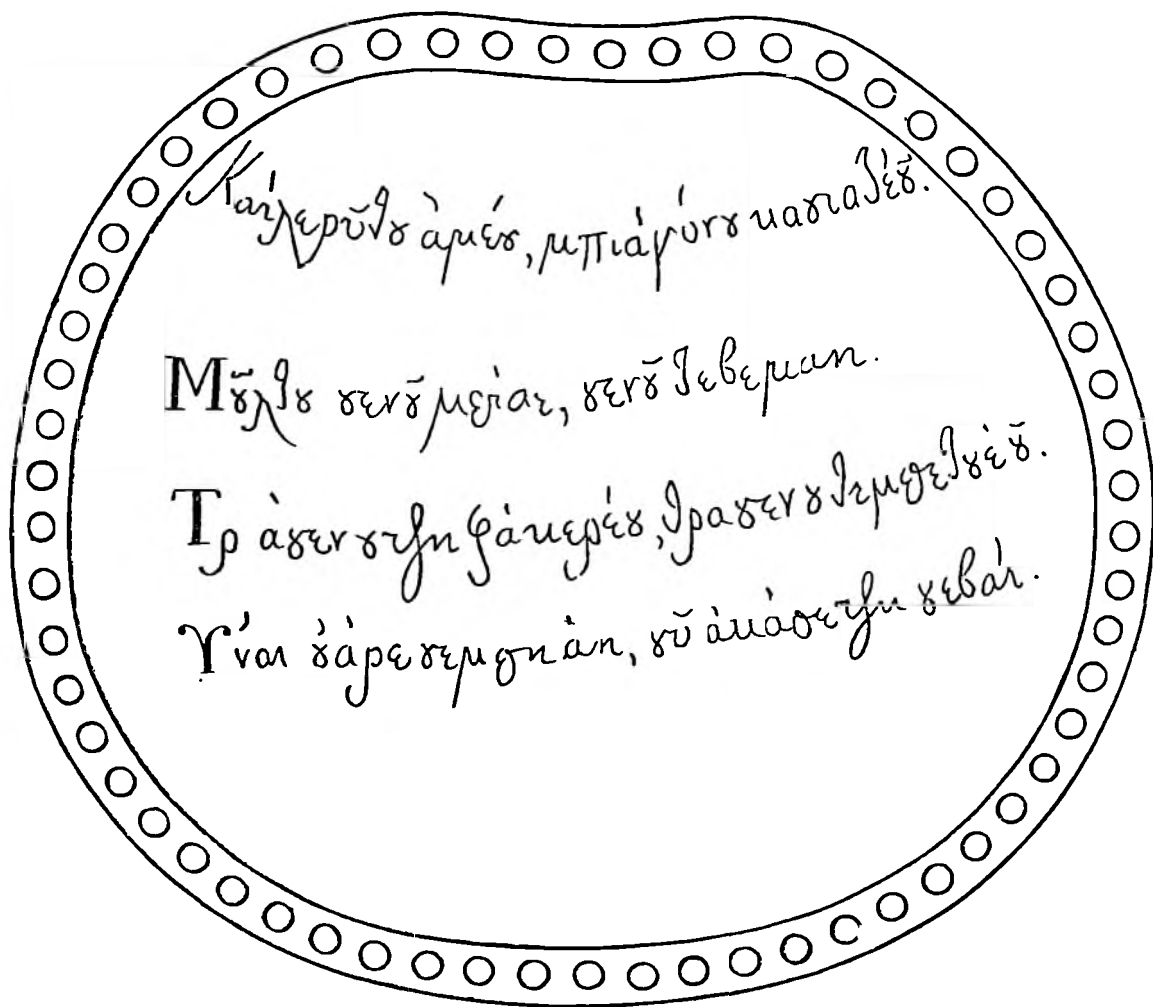
Vinu sbst. = vin. (Lat. vinum).

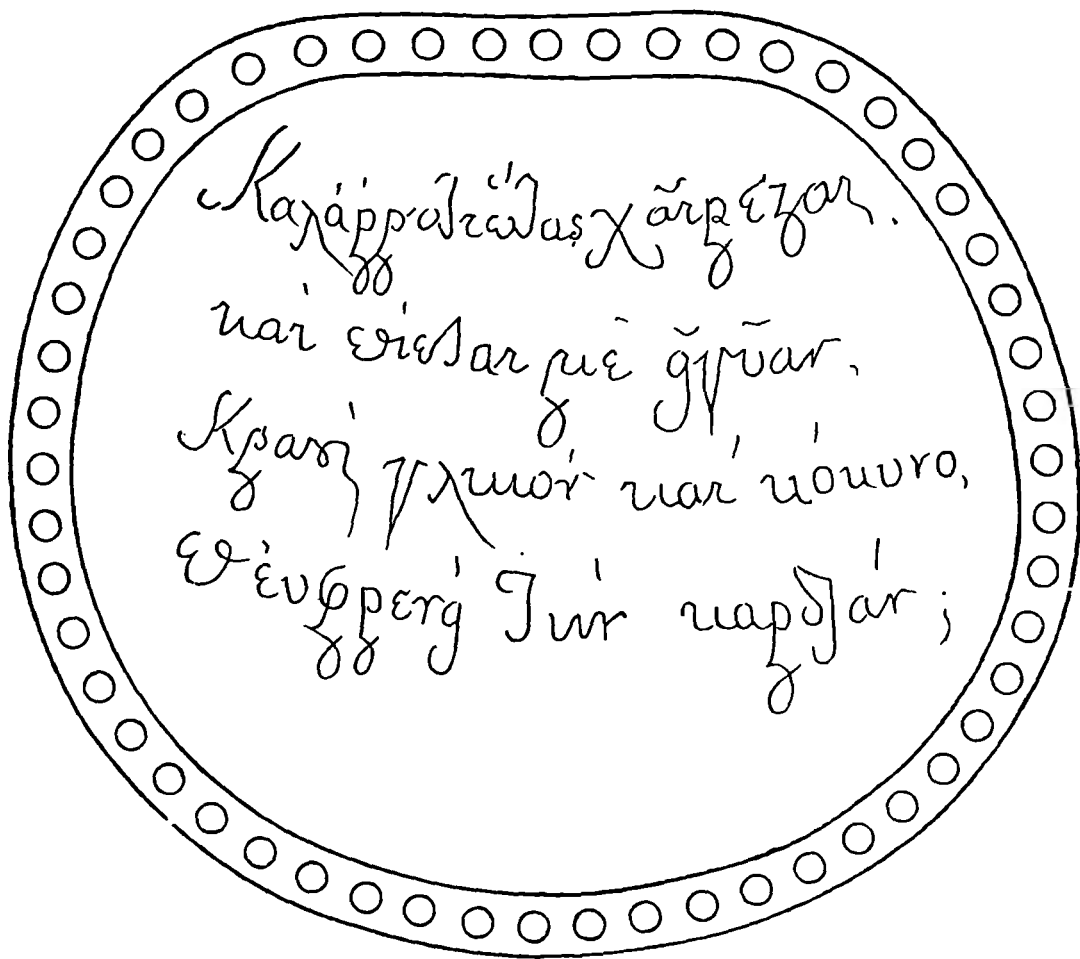

Vasul Simota.
(Cu cuvinte aromânești).

Vasul Simola.
(Cu cuvinte grecești).

RUTENII DIN BUCOVINA

SCHIȚĂ ETNOGRAFICĂ

DE

PROTAPRESVITERUL **DIMITRIE DAN**

Membru corespondent al Academiei Române
și al Comisiunii Centrale i. r. din Viena pentru îngrijirea monumentelor.

Ședința dela 21. Decembrie 1912.

P R E F A Ț Ă

Fiind Românii din Bucovina siliți să poarte acum o grea luptă de apărare a naționalității și bisericii românești moștenite dela strămoși în contra nesățioaselor pretențiuni ale Rutenilor (conferă *Chestiunea bisericească în Bucovina* de T. V. Stefanelli, București 1912), am crezut oportun să dau la lumină tocmai acum această schiță etnografică asupra Rutenilor, ca ei să fie mai bine cunoscuți.

Lucrarea mea nu este nouă, ci ea a fost scrisă într'un cadru mai îngust în anul 1885, când mă aflam ca expozit parohial în satul rutean Jujineți dela frontiera Galiției, ca răspuns la întrebările trimise mie atunci prin Consistorul arhiepiscopesc de cunoscutul etnograf H. de Himel, pe atunci i. r. căpitan — astăzi general în retragere — la regimentul de infanterie 41, recrutat din feciori români din Bucovina. Întrebările amintite le-a formulat după sistemul vestitului etnograf Dr. Kraus, care l-am mântuit.

Acuma am amplificat acele răspunsuri într'o schiță, căreia i-am adăugat câteva ilustrațiuni și la fine câteva proverbe rutene. Acestea le-am publicat în original în anul 1895 într'o foaie ruteană din Cernăuți, când mă aflam ca paroh în Lujeni, o comună ruteană situată pe Prut, și trebuiam să documentez prin publicarea de pre-

*

dici în limba ruteană în revista «Candela» și alte publicațiuni profane în aceeaș limbă perfectă mea cunoștință a limbii rutene în graiu viu și în scris, din cauza că politicianii ruteni de pe atunci, temându-se de mine ca de un periculos naționalist român, care cu timpul ar fi putut să ocupe acolo un post conducător, căutau prin răspândirea — mai ales înaintea guvernorului țerii de pe atunci de tristă memorie — de informațiuni false, că eu n'aș cunoaște limba ruteană, să mă facă imposibil în parohia amintită. Și sămânța sămănată în popor de acei politicieni, cari nu se sfiau chiar să vorbească poporului în public în contra mea, a prins și un fel de rădăcină, căci poporenii din Lujeni au început să zică despre mine: *Dobrii panotcek, leș skodà-șo win wolsch*, adică: bun preotul, numai păcat că-i Valah !

În urma nemai pomenitei presiuni ce s'a exercitat, am părăsit în anul 1896 fără oarecare regret poporul rutean, după ce i-am servit aproape 15 ani, în mijlocul căruia și așa mă simțiam străin și ca exilat în Siberia. Trebuie să recunosc însă că prin petrecerea mea în mijlocul poporului rutean am câștigat o amănunțită cunoștință a acelu popor cu toate datinele și obiceiurile lui și a limbii slavone, care mi-a fost și-mi este de mult folos.

Straja în Iunie 1912.

CAP. I.

Starea culturală a Rutenilor.

Fiecare gospodărie din părțile locuite de Ruteni în Bucovina este deosebită de celelalte din acelaș sat. Cele mai multe gospodării se compun numai din câte o casă, la care este alipit în partea dreaptă un șopron, numit *pretula*=(sprijinita), care se folosește, dacă sunt vite, ca grajd. Câte odată șopronul se alipește dinapoia casei. Casa de regulă este de 8×4 metri, fără de șopron. Ea de regulă este acoperită cu jupi din paie secerate de săcară, ca și șopronul, sau cu trestie și papură, mai rar cu draniță.

Casa așezată cu fața spre miazăzi sau răsărit obișnuit are o odaie mai mare, numită *chata*, care se despărțește de camera situată în stânga, numită *chacena* (=căsuță) prin o tindă: *sini* sau *chorome*, care în sus n'are pod și prin care se suie fumul din cahla casei în pod, care este înnegrit de fum și funingine. În tindă se ține de regulă râșnița de mână, numită *jorna* și o scară scurtă de lemn spre a se putea sui în podul casei. Gospodari mai bine situați au grajduri ridicate într'un loc deosebit de casă, câte odată și o mică șură pentru descărcarea snopilor, un coșer pentru păpușoiu, numit *koșnița*, o poiată: *karamink* pentru mascuri, un coșer lipit cu lut pentru găini: *kurnik*, rar o fântână: *kiernița* și câte odată o groapă săpată în pământ, numită *zemnek*.

În o astfel de gospodărie locuiește de regulă numai gospodorul cu femeia și copiii lui. Se întâmplă însă, că ginerele sau nora locuiesc împreună, însă numai la începutul vieții lor conjugale, până ce-și clădesc o casă proprie.

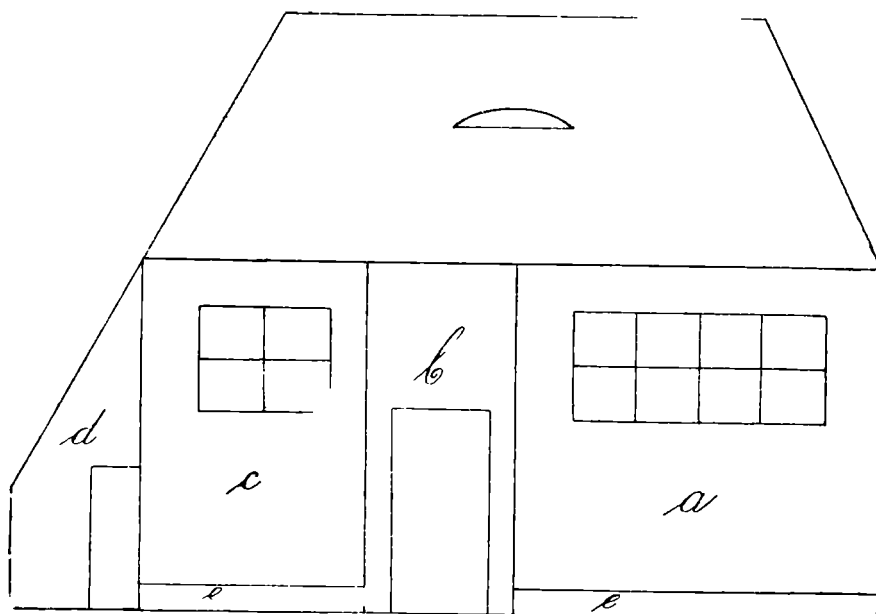
Casele și acareturile laterale se durează din lemn moale, sau din pari vâriți în pământ și apoi îngrădiți cu vâlătuci de lut amestecat cu paie. Păreții astfel construiți se ung și netezesc cu lut

galbin. În părțile Nistrului, unde este mare lipsă de lemn, însă mare abundență de piatră, casele se fac din piatră văroasă și se ung cu lut. Casele pe jos nu se podesc, ci Rutencele le ung cu lut.

Lângă casă se află și câte un pomețal cu vișini, perji, meri, și rar se află câteva corciuri de busuioc, gheorghine și brăbănoc precum și straturi cu ceapă, usturoiu și sfeclă.

În desemnul alăturat prin **a** se arată casa sau odaia de locuit, prin **b** tinda, prin **c** camara, prin **d** șopronul și prin **e** prispa.

Voind cineva să-și dureze undevă o casă, iea subsuoară 2 pâni

și merge la locul destinat pentru clădire, unde lasă pânila jos. Dacă ele cad cu fața în sus, este semn că locuitorii vor avea noroc în ea, la din contra ba. La așezarea fundamentului casei se pun sub acesta câțiva bani. Intrând cineva într-o casă sau părăsind-o strămutându-se în alta, pune pe masă sau pe fereastră pâne și sare. Casele nouă se socotesc a fi necurate și ca cei ce vor intra și locui în ele să fie scutiți de boale și nenorociri, de aceea Ruteanul, înainte de ce intră în casă nouă, aruncă în ea un cocoș sau câne negru, ca un fel de jertfă duhului celui necurat, ca să-l îmblânzească și relele să vie asupra acelor vietăți. Casele de aceea se așează cu fața spre răsărit sau miazăzi, adică spre soare, ca diavolul,

care se ferește de soare și de lumină, să nu se poată apropiă de dânsule. Lângă drum aproape nu se clădesc case, deoarece drumurile sunt proprietatea diavolului.

Gospodăriile se încunjură sau cu un gard impletit din nuiiele, însă fără streșină, sau cu un șanț de pământ, sau cu un zid de piatră fără tencueală.

Casa Ruteanului este întocmită în următorul mod: Îndată lângă ușa de intrare și anume în dreapta se află în odaia lui de locuit o laiță, pe care stau coafele cu apă sau și un blidar foarte primitiv de lemn, iar în stânga vatra, numită *pîc* (=cuptiorul), dinapoia căreia se rădică cuptiorul numit *horn*. Rar se află în casele Rutenilor o vatră de spijă, așa numitul *Sparrherd*. Lângă perețele din fundul casei se află un pat care se compune din 4 scânduri așezate pe 2 chingi bătute pe 4 pari înțepeniți în pământ. De aici urmează împrejurul pereților laițe din câte o scândură. Pe perețele despre răsărit atârnă icoanele sfinte, cari de regulă sunt foarte primitiv zugrăvite pe sticlă sau tipărite pe hârtie. Acestora Ruteanul bigot din fire le atribuie putere apărătoare și arzând ceva undevă, el îndată scoate în ogradă o *huscă* de sare, pâne și o icoană și le așează jos, ca astfel casa lui să fie scutită de foc.

Dinaintea icoanelor stă marea ladă cioplită și cu picioare, numită *skrenia*, al cărei capac prevăzut cu încuioare servește ca masă.

Deasupra patului atârnă de pod o prăjină, numită *jerdka*, în forma această —|—————|— unde se țin straietele, laicerele ș. a. Deasupra acestei prăjini este făcută dintr'o scândură un fel de poliță, pe care se așează perine și pânzături.

Cuptiorul se folosește iarna și vara ca loc de culcare. Imprejurarea că casnicii locuiesc vara și iarna—se înțelege fără a deschide ferestile și a aerisi—numai într'o mică odaie, are pe o parte beneficiul că iarna se trece puțin material de încălzit, ca paie, ciucleje de strujeni, stuh, papură, balegă de vită uscată la soare, mai rar lemne, cari peste Prut până la Nistru sunt foarte rare și exorbitant de scumpe, pe de altă parte însă marele pericol că în astfel de case se nasc diferite boale epidemice.

În sus amintita ladă-masă se păstrează—dacă sunt—hârtiile de valoare și cartea birului. Tot aci se țin și cămeși și alte mărunțișuri.

Ruteanul se folosește la lucrarea câmpului de un plug: *pluh*, de fier, se mai află însă și de lemn, de grape: *bórone*, de lemn cu colți de lemn și de fier și câteodată și de un vălătug de lemn:

*

valók. Spre a-și putea ascuți uneltele gospodăriei a'li aproape la fiecare casă câte o tocilă de piatră rotundă: *tocilo*.

Ornamentele uzitate la Ruteni sunt executate, uneori cu mult gust, cu predilecțiune în colori vii, între cari coloarea roșie ocupă locul cel mai însemnat. Fiecare comună are modelele sale. Coloarea galbenă se prepară din coaja pădurețului, dar cea neagră din cojile florii soarelui și din frunze de nuc. Celelalte colori se cumpără din dughenile orașelor.

Oamenii neștiutori de carte se folosesc la socoteli și de răbuș, numit *karb*.

Focul de regulă se aprinde cu chibrituri, dar se întrebuițează și iasca cu amnarul și este cunoscută și aprinderea focului prin frecarea a două lemne la olaltă.

Femeia ruteană fierbe mâncările în oale de lut, mai rar în oale de spijă sau tenichea smălțuită, cumpărate prin orașe. Mămăliga se fierbe sau într'un hârgău de lut sau într'o căldărușă de spijă.

Bucatele uzitate la Ruteni sunt: mămăliga de păpușoi: *kuléša*, dar se fierbe și din făină de orz; sorbitura de predilecțiune și de toate zilele este: borșul cu barabule, sfece, fasole, bob, mazăre, apoi sarmale: *haluške* cu crupe de păpșoiu, colțunași: *perohè* cu barabule, barabule fierte și fripte, pește fiert cu usturoiu, fiertură de gobaie, mai rar de vită.

La carne se face un fel de umplutură: *nacenka*, care constă din jumări, ouă, lapte dulce și făină de păpușoi și se coace deosebit în cuptor. Aceasta se mănâncă cu friptură.

Se coace pâne de săcară și de orz, se face mălaiu din făină de păpușoi cu bostan și cu barabule, dar se coc adesea și turte numai pe vatră. Din făină de grâu se fac plăcinte cu curechiu sau și cu mac: *palanefi*. Se obișnuște să se facă, mai ales toamna, un fel de mâncare din bostani. Se ia adecă un bostan: *harbus*, i se cioplește coaja jur împrejur, apoi se despică și se scot sâmburii și toate celulele lăuntrice. După aceea bostanul se taie în felii, cari se fierb în apă la care se adaogă crupe sau făină de păpușoi. Această amestecătură se face tare și se mănâncă cu lapte dulce sau cu lapte stors din sămânță de cânepă. Dar bostanul se mănâncă și fript sau și necojit fiert cu apă, așa că se atinge felia de bostan în sare.

Deosebit de mult se consumă barabule fierte și curățite cu mujdeiu de usturoiu, sau fripte în cenușă, cari apoi se înting în sare.

Fasolele se fac și făcăluite, adică după ce le-au fiert bine le adaogă usturoiu pisat și oloiu și apoi se mănâncă întingând mămăligă în ele.

Oloiul se stoarce în oloinițele din sat sau apropiere din sămânță de cânepă, sămburi de bostan bine uscați în cuptor, sau din floarea soarelui.

Înainte și după masă toți casnicii își fac semnul crucii. La masă, care constă din o măsuță mică pe 3 picioare și este așezată jos în mijlocul casei pe un țol, se așează cu capul gol numai gospodarul cu flecăii. Ceilalți copii mănâncă eu mama pe vatră sau unde apucă. Întâia bucată din bucate o ia gospodarul, până atunci toți ceilalți așteaptă.

Timpu! mîncării este dimineața la 7 ore dejunul: *obid*, la 10-11 ore prînzul: *poludinok*, apoi se îmbucă la ora 1 sau 2 după amiazi: *pidvecirok* și seara la lumină cina: *vecéra*.

Băutura cea mai plăcută a Ruteanului este rachiul: *horivka*, la care adese se mai amestecă și rum, ba și piper și pelin, ca să fie tare și să se simțească.

Luminatul se face sau cu opaițuri sau cu petrolu într'o lampă mică fără sau cu cilindru, atârnată pe părete sau așezată pe chi-minețul hornului.

Ruteanul fumează din luleă tutunul numit *markotka*, care cu putoarea lui este în stare să te îmbolnăvească. Femeile nu fumează.

Ruteanul doarme noaptea foarte puțin, mai ales pe timpul lucrului în câmp, însă îi place să tragă un semnișoar și ziua, mai ales după mîncare. În noaptea înainte Paștilor nu se doarme de fel, tot așa și în ziua de Paști, căci se crede că cel ce veghiază atunci, fiind în călătorie ploaia nu-l va prinde. Nu se doarme în case sau mori pustii, nici în cimitire.

Ruteanul se folosește de următoarele măsuri: miertic, numit *gárneț*, diemerlie, numită *ghinéța* (= doniță) și de baniță sau patrare, numită *ghilétka*.

CAP. II.

Obiceiurile Rutenilor.

Jocurile de noroc uzitate la intelectuali poporul rutean nu le cunoaște. În timpul din urmă flecăii au adus dela oaste jocul cărților, carele însă la popor n'a prins rădăcini. El nu cunoaște vreun joc de noroc, care ar semăna cu domino, șah sau dam. Pentru aceea are el jocuri sociale, cari se joacă pe timpul priveghiului la morți, numit *liubok* (adecă semnul dragostii), ca jocul *soroka* = țarca ș. a.,

spre a-și scurta timpul și spre a nu dormi. La astfel de priveghiuri se pun și ghicitori. Apoi este uzitat jocul ciocnitului cu ouă roșii în ziua de Paști, la care ocaziune cele mici însă tari de pichere sau gotcă sunt foarte căutate.

Jocuri sociale se fac și la șezătorile: *vecernéti* din lungile seri de iarnă. Atunci se adună fetele, mai ales la casele unde sunt fete de măritat, cu furca la tors. Acolo se invită și flăcăi și cu acest prilej se fac șăgi (glume), se dau cimilituri (ghicitori) de deslegat și se cântă.

Flecăii joacă cu fetele Dumineca sau sârbătoarea după amiaza, dară și după săvârșirea unui lucru al câmpului, prășit, cosit, desfăcut de păpușoi, cărui lucru, dacă este făcut fără bani ci numai pentru cinste, îi zic *kláka*.

Jocurile de predilecțiune la Ruteni sunt: *kozákul*, *kolomiika*, dar și un fel de horă repede, căreia îi zic *arkán*. Tactul tuturor jocurilor este repede, iar muzica foarte vioaie. Muzicanții sunt săteni, cari mănuează violina: *skrépka*, basul, țimbalul: *țémbal*, dar se cântă și din fluer: *sopiùka*. În fiecare sat este un căpitan al jocului, adică un flăcău care conduce și începe jocul și se numește: *kálfa*. El începe jocul cu cea mai avută și însemnată fată din sat. El îi șueră făcându-i semn, sau o strigă zicând: *Mario nia!* Jocul mai întâiu se începe numai de flăcăi și după ce calfa și-a strigat fata la joc, și ceilalți își strigă câte una din mulțimea fetelor, cari stau deoparte grămadă. Muzicanții șed pe o laiță în mijlocul celor ce joacă. La joc se obișnuiesc și chiuțuri. Tot atunci se strigă versuri pline de satiră mușcătoare, de regală la adresa unor fete sau neveste prezente.

Flăcăul la joc ține fata de mână, sau îi cuprinde mijlocul, sau o ține cu ambele mâini de șolduri. El conduce în totdeauna pe fată, care întoarsă cu fața spre dânsul joacă înaintea lui.

Jocul se face de regulă pe toloacă lângă biserică sau în cârcimă. Seara fetele părăsesc jocul, iar flăcăii merg cu muzicanții la cârcimă, unde-și urmează singuri jocul. Aici nu odată se întâmplă sfezi și bătăi între flăcăii irilați de horilcă (rachiu).

Afară de ocaziunea jocului, șueratul nu este bine văzut. Afirmațiunea sau negațiunea Ruleanul o respică prin înclinarea sau clătirea capului. Când merg mai multe persoane, atunci cel mai bătrân merge înainte, iar ceilalți urmează după etate. Bărbatul merge înainte și intră în casa vecinului, iar femeia îi urmează și intră abia mai târziu, cam când bărbatul și-a schimbat binețele cu casnicii.

Salutarea se exprimă prin descoperirea capului și cuvintele bună ziua: *dobrii dén*, sau buna seara: *dobrii nécer*, la care cel salutat răspunde: *diakuu* sau *diacovate vașeți*=mulțămim d-tale. Femeia salută întâiu pe bărbat, cel tânăr pe cel mai bătrân, cel sărac pe cel mai avut. În vorbire cel mai tânăr intitulează pe cel mai bătrân cu epitetul: *vê*, adică d-ta și-i arată stima prin aceea, că-i sărută mâna. Tot așa cel sărac față de cel avut. Sărutarea pe gură rar se obișnuiește, de regulă unul sărută altuia mâna.

Ruteanul când vorbește de lucruri inferioare sau poate neestetice, se folosește întotdeauna mai întâiu de fraza: *șanuîu obrasi sviati*=cinstesc sfintele icoane, și apoi numește acel obiect, iar înainte de a pronunța numele diavolului zice: *sceoz-be*=pierire-ar! Vorbind el despre un copil bine crescut sau de o vită frumoasă, rostește în totdeauna cuvântul: *niuroku*, adică să nu fie de deochi! Lui îi plac mult cimiliturile: *zahadkê*, proverbele: *preklâde*, maximele: *prepovidkê* și poveștile: *baikê*. El ține mult la satul său natal, cu toate aceste îl afli prin țara întreagă ca lucrător, mai ales pe la căile ferate. Slujirea la oaste nu le prea place flăcăilor, deoarece aici libertatea lor este mult restrinsă.

Ruteanul fiind iubitor de multă băutură, judecă foarte indulgent pe cei bețivi. El își exprimă disprețul prin aceea că scuipă jos. Cerșetorii sunt socotiți ca oameni pedepsiți de D-zeu și află multă compătimire. Ruteanul adresându-se unui seamăn se folosește de cuvântul *bre*, *șorobeși*=bre, ce faci? iar pe o fată sau femeie o strigă cu: *saraka*, *iak se majeși?*=săraca, cum te afli? La aceste răspunde întrebatul: *diakuvate*, *harazd*=mulțamesc, bine!

Imbrăcămintea bărbaților la Ruteni se compune dintr'o cămeșă de cânepă sau bumbac: *sorocika*, izmene din asemenea materie: *porkineți*, un brâu îngust sau mai lat de lână; *pôias*, o samă poartă numai o curelușă de piele bătută cu bumbi galbeni: *pasók*, cioareci albi sau negri de lână: *háci*, pieptarul lung cusut cu flori și înzestrat cu primuri de pielcele de dihor sau de miel negru, numit *képtar*, cojocul lung cu mâneci: *kojúch*, sumanul negru sau și negru-sur de lână: *sardák*, ciubotele negre: *cióbote*, opincile: *postolê*, cușma de miel---câte odată cu un fund de catifea neagră---: *kucîma*, și pălăria din paie: *kapeliuch*, care și-o împletește fiecare din paie de săcară. Forma pălăriei aproape în fiecare sat este alta. Într'unele părți dintre Nistru și Prut se poartă iarna un fel de copuză de postav albastru blănită cu blană de oaie și încunjurată pe la margini cu cozi de vulpe, care, se numește *kăpúza*.

Ruteanul poartă la brâu o pungă de meșină cu baiere și sub pieptar arcește o trăistuță țesută din lână în colori și cu 2 canafuri, cari ies la iveală pe sub pieptar.

Flăcăii poartă flori și pene de păun și rățoiu la pălăria de paie, care este încunjurată, în loc de cordeă, cu un ghiordan de mărgеле feliurit colorate.

Femeile poartă o lungă cămeșă de cânepă, mai rar de bumbăcel, care ajuge până la căputa piciorului și care pentru Dumineci și sărbători este cusută la piept și mâneci cu flori de lână. Ea câte odată este cusută cu pui și pe la poale. Partea de jos a corpului și-o acoperă femeile c'o catrință numită *hórbotka*, țesută de dânselle în diferite colori mai mult sau mai puțin intensive. Rutencele din părțile Nistrului însă poartă zadii țasute cu dungile de-a curmezișul (1), pe când catrințele din o bucată sunt cu dungile în jos. Mijlocul și-l încing cu un brâu colorat de lână, care strânge și catrința lat rup.

Și fetele poartă catrința, însă în duminici și sărbători zadie roș-albastră, căreia îi zic *fóta*, sau o fustă largă cu piepți din materie de lână intensiv roșie cu flori, care se cumpără prin dughenile din târg și apoi se coasă acasă. În unele părți, mai ales pe șesul Prutului, atârnă dela șoldurile fetelor în jos câte un tulpă intensiv colorat.

Apoi femeile poartă pieptar, cojoc și suman, ca și bărbații, și ciobote negre, roșii sau galbene sau papuci. Ele își acoperă capul acasă cu un fes roșu fără canaf, sau se acoperă peste părul pieptănat în 2 cozi și așezat pe creștet în forma unui colac, a cărui parte deșeartă se împle cu petece sau buci, cu o basmă roșie de ață sau de bumbac. Frizura amintită se numește *kérpa*. Ieșind femeile în sat se îmbrobodesc cu un lung ștergar alb de bumbac, numit *rušněk* (=mâneștergură). În părțile Prutului este obiceiul că femeile tinere încing cârpa destul de înaltă peste ștergar c'o basmă roșie de matasă, ale cărei capete cad pe spate. Se observă că schimburile Rutenilor sunt destul de albe și curate, deși femeile lor săpunul nu-l prea folosesc.

Femeile și fetele își împletesc la coada părului mulțime de cordele colorate, cari flutură pe spate în jos.

Fetele umblă de regulă cu capul gol sau îl învălesc, mai ales iarna, c'o basmă de lână cumpărată în oraș, care cât posibil trebuie să fie roșie. Pentru joc își pun pe cap un fel de cilindru

(1) Ele seamănă cu zadiile Rutencelor din Galiția, numai că sunt de o culoare întunecată, și nu cărămizii ca cele ale Galițienelor. Cf. ilustrațiunea alăturată.

înfrumusețat cu mărgelile colorate, adică cu ghiordane, și la marginile de sus ale amintitului ornament o împrejurătură de pene de păun. Această găteală o poartă numai fata cea mare dela 16 ani în sus și ea se numește *kóda* sau *gheordan*. Ca semn de doliu se poartă părul capului despletit.

La gât poartă fete și femeii mulțime de mărgelile colorate de sticlă, corale roșii și o împletitură de mărgelile mărunte colorate, numită *pletkenka*, și în unele locuri salbe de monede de plumb sau și de argint. Așa o salbă se numește *sálba* sau *zgárda*. La urechi se poartă cercei de bacfon mari în felurite forme.

Fetele căzute, cari au avut un copil, n'au voie să umble cu capul gol sau să-și pue *ghoerdan* sau *kóda* pe cap, ci ele umblă în totdeauna cu basmă pe cap, care i-o pune moașa pe cap imediat după nașterea copilului. Unei astfel de fete căzute îi zic *pakriška* = acoperită.

Bărbații se rad pe față și poartă numai mustețe, cari le scurtează ceva tunzându-le. Părul capului nu se tunde, ci pletele unse cu unt se poartă pe spate, dar cel dela creștet se piaptănă spre frunte, unde este așa retezat, că ajunge numai până la mijlocul frunții. Părul dela ceafă însă se rade cu briciul. Fiecare bărbat știe să se radă singur, dacă are briciu, dacă nu, apoi merge Sâmbăta seara la vecin, care îl bărbierește.

Rutenii cari au îndurat pe timpul boierescului *pașcina*, multe împilări, își aduc cu jale aminte de acele timpuri triste în poeziile lor cari se și cântă cu multă melancolie. Ei mai au cântece de dragoste, religioase și felurite altele improvizate pe timpul jocului.

CAP. III.

Obiceiurile Ruténilor la sărbători.

Vara și anume a doua zi de Dumineca mare, când este seceta cea mai mare, se fac serbări îmbinate cu sfințirea câmpurilor. Atunci încunjură preotul, însoțit de întreaga procesie bisericească și de icoane, înveșmântat în ornate bisericești și călăuzit de tineri și bătrâni, bărbați și femei, câmpurile stropindu-le cu apa ce o sfințește la vreo fântână din câmp. La acest prilej se sfințesc și stănilile, dacă sunt, și se întocmește în câmp un ospăț, lacare iea parte preotul și personalul bisericesc.

Rutenii obicinuesc a serba ziua numelui, însă numai în cercul fa-

miliei, rudelor și prietenilor, când se cinstește multișoară horilcă. Nu este obiceiul ca femeile să se adune deosebit de bărbați.

După seceriș: *jneva*, se fac câte odată strânsuri, unde se bea mult. Atunci cosașii ori secerătorii la sfârșitul lucrului joacă mai ales pe lanul boieresc, căci boierul le dă cinste și le năimește scripcari.

Rutcanul are obiceiul că-și împodobește casa cu verde și flori de 3 ori pe an și anume: la Duminica mare, la aflarea Sf. Cruci și la hramul bisericii. Atunci se lipsesc frunze de leuștean pe ochiurile dela ferești.

A doua zi de Crăciun se aprinde gunoiul din casă dinaintea porții și casnicii obicinuesc să sară deasupra focului, zicând că pârlesc barba cerșitorului celui bătrân, pentru că n'o rade nicicând. Focuri se mai aprind și în noaptea Paștelor, și anume în 4 unghiuri ale satului.

Poporul rutean nu ține mult la coloarea vitelor sale domestice, tot așa este pentru dânsul fără însemnătate și felul vitelor.

Dacă cineva nu prea vrea să mănânce, din plăcintele cu mac cari se coc pentru zile mari, atunci i se zice: *îji durniu bos makom*, = mănâncă prostule, că-i cu mac, care este o deosebită delicată. La ospete de sărbători mesenii șed după vârstă. Cea mai mare necuviință se face cuiva, când acesta vine la o casă și nu este îndată poftit de gospodar să intre în casă; cea mai mare cinste însă, când este poftit să intre, este când e așezat după masă și când gospodarul îi închină paharul cu rachiu.

Ruteanul văzând toamna târziu păingenii lăsându-se jos pe câmpuri, zice că vremea cea frumoasă va mai dură.

Dacă intră un vecin la altul, pe când acesta și casnicii lui tocmai șed la masă, atunci este poftit la masă cu cuvintele: *proșu s'name*, adică: poftim cu noi, la care invitare acela trebuie să răspundă: *z bohom*, adică: cu D-zeu.

Pentru ajunul Crăciunului gospodina fierbe grâu, care-l îndulcește cu zahăr sau miere, apoi găluște cu crupe de păpușoi, piroște cu barabule, apoi bob, fasole, fructe uscate ca: perje și mere, apoi pește, face plăcinte cu curechiu murat, unse cu oloiu. Atunci trebuie să fie pe masă 9 feluri de bucate. Aceste toate se așează pe masa așternută ca față de masă, sub care s'a pus puțin fân. Pe masă se mai așează 5 pâni, un drob de sare mure și puțină tămâie. Seara se așează toți casnicii la masă. Mai întâi gospodarul iea cu lingura din grâul fiert: *kutia* și aruncă conținutul ei pe podelele casei. Dacă toate firele s'au lipit de podea, atunci se zice că anul viitor va fi

princios pentru albine și holde. După aceasta gospodarul gustă din grâu și casnicii îi urmează. Apoi gustă toți în aceeași ordine din toate bucatele pomenite. După cină fata strânge toate lingurile de pe masă, iese afară și face sgomot cu dânsese ascultând din care parte vor lătră câinii, crezând că din acea parte îi vor sosi pețitorii. Seara la ajunul: *sviatii vecer* Crăciunului: *vizdvó*, este obiceiul ca flăcăii, ba chiar și episcopii bisericii să umble prin sat cu colinda: *koliadà*. Dar flăcăii umblă și cu capra, adică unul din ei se îmbracă ca un moșneag, iar altul își face un cap de capră, și așa umblă pe la case cântând cântece religioase, cari au refrenul: *o dai boje* = o dă Doamne!

Dela Crăciun până la ziua Inchinării lanțului Sf. Petru (16 Ianuarie), care zi se crede a fi mijlocul iernii, nu se toarce.

În noaptea spre Anul nou nu se doarme, deoarece atunci la miezul nopții se deschide cerul și vitele vorbesc în limba lor. Într'această noapte se crede că ard comorile cu bani ascunse în pământ.

La ajunul Bobotezei flăcăii umblă cântând pe la case cu *Malanka*. Atunci adică unul se îmbracă luând chipul unei babe, altul al unui moșneag și altul al unui Jidov. Slavii dau numele de *Malanka* lunii lui Maiu, adică Primăverii, care a fost fica pământului. Ea avea 4 frați: 1) *Ad* = Smeul sau Răul, 2) *Iiar*, adică Frumosul sau Gheorghe, 3) *Rui* sau Ioan și 4) *Mir* sau Dimitrie.

Pământul a avut un fiu, numit Luna și o fiică, Primăvara sau Maiu, din care nume se făcū *Malana* sau *Malanka* și anume din cauza că ea eră bine văzută la toată lumea pe care ea o înveseliă. Această însușire a ei nu plăcū unchiului ei Smeului, care căută toate chipurile s'o capete în împărăția lui subterană, ceea ce și izbutește, deoarece fratele ei Luna o lasa mare. Ea în fine fu aflată de Soare, un fecior de împărat care o scoate și o iea de soție.

În ziua Bobotezei Rutenii se adună cu mic cu mare la apa unde se face Iordanul, adică unde se sfințește apa. Bărbații (gospodari) țin în acest timp lumini de ceară în mâni, cari lumini sunt la capătul de jos învăluite cu crejme de pânză cu mărgelile și busuioc și cu 3 piciorușe de lemn. Ele se numesc *trifè*. După ce preotul a sfințit apa, caută fiecare să-și cufunde lumina astfel împodobită în apa sfințită, în unele locuri le îndeasă care de care la preotul, ca el să facă aceasta, și apoi o aduce la biserică, unde o lasă pe masa jertfei sau într'un ungher înaintea icoanelor împărătești până la Întâmpinarea Domnului și apoi o iea și o aduce acasă punând-o după icoane. Gospodarul aducând apă sfințită acasă stropește cu dânsa casnicii, vitele și toate despărțiturile casei, grajdul, șura ș. a.

După sfințirea apei Iordanului albiturile nu se spală în apă curgătoare până în 2 săptămâni, deoarece aceasta este sfințită.

În ajunul Bobotezei fetele ies noaptea afară și ascultă din care parte latră câinii, crezând că din acea parte le vor sosi peștorii.

În întâia zi a postului mare se face *spolokanie*, adică spălarea gurii și a dinților de bucate de fruct, prin aceea că se bea cât de multă horilcă.

Rutenii țin și ei ziua Dochiei, zicând că ea a mers să pască caprele, a fost însă prinsă de un ningău, care i-a udat 12 cojoace. Ei zic că cum va fi vremea în ziua Sf. Alexie și a Bunăvestirii, așa va fi la Paști.

În ziua Floriilor venind gospodarul cu mătăsoare sfințite dela biserică acasă, lovește cu ele fiecare copil, femeia și casnicii peste spate zicând: *șutka bie, ne ȳa biu, ȳa tejdeu velikden*: mătăsoara lovește, nu eu lovesc, într'o săptămână Paștile.

În Sâmbăta Paștilor se aruncă cojile ouălor folosite la mâncările paștilor într'o apă curgătoare. Ele se crede că ajung plulind până într'a 4 Duminică după Paști la Rahmani, cari trăesc sub pământ dincolo de mări. Cojile ajunse aci s'au umplut iarăș cu albuș și gălbănuș și Rahmanii le mănâncă și așa își serbează Paștile lor, numite *Rachmanskii velikden*.

Poporul rutean crede că dacă un șorece mănâncă din aurifora sau pasca sfințită se preface în liliac.

Ruteanul spălându-se în ziua de Paști desdedimineață stă cu picioarele pe o secure, ca picioarele lui să fie tari ca fierul. El de regulă nu se scaldă până la Duminica mare, căci până atunci zănela apelor înoată prin ape și-i trag la sine pe cei ce se scaldă.

Pentru sărbătorile Paștilor este obicei, că se coace pasca, se fac ouăle cele roșii, cari dimpreună cu hrean, usturoi, slănină, brânză, sare și o lumină se aduc la biserică, ca preotul să le sfințească. Gospodarul, întorcându-se cu aceste mântări dela biserică acasă, de regulă cam când se zărește de zi, intră întâiu în grajdul vitelor, ca ele să fie sănătoase, și apoi intră în casă.

Sf. Gheorghe se crede a fi stăpân peste lupi și apărătorul dobitoacelor, de aceea Rutenii în presara zilei de Sf. Gheorghe înseamnă ușile grajdurilor cu dohot și pun dinaintea intrării la grajd grăpi cu colții în afară, ca strigoaicele să nu poată intra acolo și lua laptele dela vaci. Se crede adică, că în acea noapte strigoaicele se adună pe hotarele satelor, unde joacă. Vacile se pot feri de dănosele, dacă se presară în grajd mac, pentru că strigoaicele, cărora

le place macul, trebuie mai întâiu să culeagă toate firele de mac împrăștiate, ceea ce durează până în zori, și apoi nu mai au timp să ajungă la vaci spre a le lua laptele.

În ziua Sf. Procopie se serbează și nu se face foc, spre a fi scutiți de foc. Femeile în ziua Nașterii Sf. Ioan Botezătorul (24 Iunie) se duc în grădina cu legume, unde se piaptână și-și fac cârpă mare, ca căpățânile de curechiu toamna să fie mari, iar în ziua de Macovei (1 August) aduc la biserica mac și felurite buruieni, ca preotul să le sfințească, cari apoi sunt bune la felurite boale.

Femeile dela Paști până la Înălțarea Domnului nu meliță cânepa, nici nu torc, ca piatra să nu bată cânepa.

CAP. IV.

Credințe populare rutene.

Ruteanul este de regulă moale de temperament, are o statură mijlocie, față și păr mai mult blond, ochi bruni, suri sau albaștri. El este din fire sănătos și harnic la lucru. Fiind fatalist pune toate întâmplările în socoteală lui D-zeu, pe care și-l închipuește șezând cu trupul în cer.

Cerul: *nebo* este pentru dânsul izvorul luminilor și al dreptății, iar raiul îl străpune el în cer dincolo de stele, unde petrece D-zeu cu îngerii și cu toți dreptii.

Pământul este sfânt: *sviataiia zemleā*. El se sărută, pentru că el dă hrana trebuincioasă oamenilor și dobitoacelor.

Sfinții cei mai venerați de Ruteanul bigot din fire sunt: Maica Domnului, Sf. Nicolae de iarnă și de vară, Sf. Gheorghe și Dimitrie, Mucenița Varvara și Sf. Ana, dela a cărei Zemislire (9 Decembrie) se crede că anul se începe.

Poporul rutean nu ține mult la oameni cari trec dela o confesiune la alta și zice că acei oameni nu aparțin nici lui D-zeu, nici oamenilor. Oamenii neortodoxi se țin de necreștini și le sunt prin urmare străini. Astfel de străini sunt: Germanii, Polonii, Armenii, Țigani, pe cari toți îi urăsc.

Rutenii sunt conștienți de sine și se numesc *Rusînē* = *Rusini*, când însă voesc să zică că sunt ortodoxi, în contrast cu Rutenii uniți din Galiția — dar și de cei aflători în Bucovina — atunci se numesc: *Valóche* = *Valahi*, adică aparținători de biserica românească ortodoxă din Bucovina.

Rutenii cu cei de altă lege nu se împreună cu plăcere. O împreunare sexuală cu Evrei se ține de un mare păcat. Ei adesea depun voturi și călătoresc pe jos—ca și cei uniți din Galiția—in fiecare an la moaștele Sf. Ioan cel Nou dela Suceava și la biserica ortodoxă, situată pe malul drept al Nistrului, din Crișceatec, în credință că apa sfințită la hranul bisericii, care apă curge din izvorul de lângă zidul numitei biserici, (odată fostă mănăstire), este de folos la boale.

După credința Ruteanului fiecare om are o stea, de care este legată soarta lui. Văzând el că o stea a căzut, zice că un om a murit. Eroi naționali poporul rutean bucovinean nu cunoaște.

Despre iad se crede că este locuința stăpânului diavolilor și că se află în fundul pământului, încotro duce un drum larg, care se sfârșește într'un abis fără de fund.

Diavolul: *Ciort*, (*sciazbè* (=pierire-ar) sau *ditko* are în credința poporului rutean chipul unui domnișor: *panociok*, îmbrăcat în haine nemțești. El este negru și inzestrat cu coarne, cari însă nu se văd, are coadă și la picioare copită ca capra și schiopătează de piciorul cel stâng. Se crede că bogații și-au dat sufletele lor diavolului, cari suflete însă se pot mântui prin căință și credință în D-zeu.

Diavolul poate lua chipul unei mâte sau unui câne negru, unui lup, unei capre care tot behăhăește, dar aceasta numai pe timpul nopții și numai până la al 2-lea cântat al cucușilor, pe care timp al nopții Ruteanul de regulă nu umblă.

Sufletele copiilor născuți morți sau muriți fără de botez se cred pierdute și acei copii devin moroi, cari umblă noaptea prin sale și sug sângele copiilor și fetelor tinere, care apoi mor.

Se crede că fiecare om are presimțirea apropiatului său sfârșit, iar pe semnele ce au o seamă de oameni, nu se dă mult. Celui ce săvârșește o faptă rea, i se usucă mâna și blăstămul ajunge pe cel blăstămat. Se crede în diochiul vitelor și al copiilor, de care ei se pot feri legându-li-se ceva roșu la gât, și că însărcinarea femeii ar putea să dureze și numai 7 luni. Femeia, când coace pâine, pune ceva aluat deoparte, iar înainte de a pune aluatul în cuptor, aruncă ceva făină în foc, ca pâinea să iasă bine coaptă. Deasupra aluatului paștelor se întipărește semnul crucii și pâinea, înainte de-a se tăia dintr'însa, se înseamnă cu cuțitul cruciș.

Poporul rutean crede că dacă cineva întâlnește în cale o babă sau un preot, atunci îi va merge rău, deci spre a preîntâmpina aceasta ridică de jos un paiu, o pietricică sau orice află și aruncă

în urma lui. Un semn de rău vestitor este și întâlnirea în cale sau trecerea peste drum a unui iepure sau a unui câne sau a unei mîțe negre, pe când cea a unei vulpe este un bun semn.

Femeile nu lucrează Vinerile și în acele zile nu se vinde lapte nici ouă din casă, căci altfel vacile sterpesc și găinile nu mai ouă.

Laptele vacilor se poate lua, dacă se numără urmele picioarelor lor, care vrajă însă se poate desface, dacă vacile se afumă cu anumite buruieni, pe când se recitează anumite formule de deslegare a vrăjii. Mulsul cu sînge al vacilor se poate vindecă, dacă ele se mulg printr'o crăpătură de piatră.

Locurile unde a trăsnet fulgerul se socotesc necurate, tot așa locul unde cineva a fost ucis sau s'a sinucis, care loc se înseamnă c'o cruce de lemn.

Mare nenorocire este, când o femeie naște a 7-a copilă, căci se crede că aceasta va fi strigoaică.

Helgei, care se arată câte odată în grajdul vitelor, nu i se face nimică, căci în altfel aceasta sau alta ar mușcă o vită din grajd, care apoi trebuie să piară, mușcătura aceasta fiind fără de leac. Tot așa se feresc oamenii să prindă vreo rîndunică sau un costărc, sau să le omoare, căci mare nenorocire ar veni asupra aceluia făptuitor.

Poporul rutean socotește bisericile ca locuri foarte sfinte și le atribuie dreptul de azil. El socotește de vietăți curate: vacile, boii și oile, iar albinele de sfinte. Vietăți necurate sunt: Calul, care este blăstămat de D-zeu și dintr'al cărui corp o parte, însă nu se știe care, să fie curată, apoi măgarul, cânele, mîța, șoarecii, șerpii, broaște, cioarele ș. a.

Florile favorite ale Ruteanului sunt: Georghinele, busuiocul, brăbănocul și văzdoagele. Dacă cineva rupe iarbă cu mîna, atunci va plouă.

Este obicinuit a purta amulete și anume crucițe de alamă, iconițe, scoici ș. a., cari se cumpără sau în oraș sau pe timpul călătoriilor la Suceava sau Crișceatec. Și mirele și mireasa poartă ca amulete câte un fir de usturoiu desghiocat. Amulete se folosesc și în contra boalelor.

Țăranul rutean când seamănă pe ogor și este strigat de cineva nu răspunde, căci dacă ar face-o, atunci vrăbiile vara i-ar ciupi tot grăul. Sămănând el dorește ca câmpul să aducă multă roadă și tot ce trăește în gospodăria lui să aibă de unde se hrăni. La acest prilej se pune pe ogor o huscă de sare și două pâni.

În părțile rutene din Bucovina se află mulți și multe descântă-

loare și vrăjitoare, cari susțin chiar că ar ști să oprească grindina; asemenea persoane sunt foarte căutate. Grindina se poate opri, trăgându-se clopotele bisericii, ceea ce se face chiar și noaptea.

Soarele în credința poporului rutean se mișcă, iar pământul stă locului. Se crede că vitele cornute vorbesc între olaltă în noaptea Anului nou (sf. Vasile) și a Sf. Gheorghe, însă nimeni nu le poate înțelege, iar cel ce le-ar înțelege, acela trebuie să moară. Cărbușii ivindu-se primăvara în mare mulțime, sunt socotiți ca semn bun și că anul va fi roditor.

Tunetul și fulgerul, deși făcut de D-zeu, se dirige de diavolul. Obiectul aprins de fulger se poate stinge dacă se stropește cu lapte de capră. Și grindina se dirige de diavolul, ea însă se poate înlătură, dacă se pune în ogradă înaintea casei o mătură și o cociorvă cruciș peste o lopată, cari toate sunt armele casei.

Fata care vede primăvara pentru prima oară o pereche de cocostârci, se va mărită în acel an, tot așa aceea care în ziua de Paști va trage întâiu clopotele.

Strigătul unei buhe (buvnițe) pe o casă este semn că dintr'acea casă cineva va muri. Iarna, dacă este mult omăt (zăpadă), atunci anul viitor va fi roditor. Când porcii ieau paie în rât, atunci este semn că vremea bună se va schimba. Tăindu-se un porc, este obiceiul a-i căută îndată splina; dacă aceasta este mare, atunci iarna va mai dură; dacă este mică, atunci iarna este pe sfârșite.

Aducând cineva seara apă în casă zice către casnici: *blagoslovit nódu*, adică: binecuvântați apa, ca nu cumva cu apa să intre și un duh necurat în casă. Casnicii îi răspund: *ndi boh blagoslovet*, adică: D-zeu să binecuvinteze, și cred că acum apa este curată.

Urzind femeia pânză și întâmplându-se ca atunci să intre un bărbat în casă, atunci se zice că-i va ajunge băătăura, intrând însă o femeie, atunci băătăura de bună seamă că nu va ajunge.

CAP. V.

Mantica la poporul rutean.

Poporul rutean se ocupă mult cu tălcuirea visurilor, însă nimeni penru aceasta nu pretinde vreo plată. Se crede că visurile avute în noaptea spre o mare sărbătoare se vor împlini fără îndoială.

Se crede că toate visurile, atât cele de fericire, cât și cele de nenorociri sunt dela D-zeu, care prin aceste visuri înștiințează pe

oameni despre viitoare cazuri de norocire sau nenorocire. Visurile cele rele însă sunt dela diavolul.

Când cineva visează că a fost strigat din casă afară, atunci se crede că cineva din familia lui va muri.

Tot așa se crede și în presimțiri, cari și ele sunt bune sau rele și cărora le zic *snakê*, adică senne. Un semn bun este, dacă o rândunică în sborul ei se lovește de fereastra unei case, căci se crede că la acea casă vor sosi pețitori.

Viitorul se prezice din palmă și din aruncatul cu boabe de păpușoi și fasole. Cu prezicerea viitorului se ocupă în locurile locuite de Ruteni afară de membri ai acestui popor și Țigănci și Jidănce.

Se crede că rămânând la o vită pierită ochii deschiși, la acel gospodar și alte vite vor mai pieri.

Fetele cari de regulă nu-și aleg singure pe viitorul soț, caută să vadă în viitor și să știe cine și cum va fi viitorul lor soț. Pentru acest scop cel mai priincios timp este seara Sf. Andreiu. Atunci fata iese noaptea afară și numără parii dela gard și leagă pe al 9; iar a doua zi dimineața merge la gard să vadă ce formă are parul legat de dânsa, crezând că așa îi va fi ursitul. Tot atunci face fata mai multe boțurile de mămăligă sau de pâne după numărul fetelor câte sunt în casă și mensește câte un boțurel anumit pentru fiecare fată. Apoi boțurilele se ung cu oloi și se lasă pe masă, așteptând al cărei boțurel îl va mânca mâța și se crede că acea fată în căsălegile viitoare se va mărită. Tot în seara Sf. Andreiu merge fata la cotețul porcilor și ascultă de va auzi pe vreunul grohăind; dacă aude, atunci este semn că ea în curând se va mărită.

Tot în acea seară fata merge la casa vecinului, se pune sub fereastră și ascultă ce se vorbește în casă. Dacă cineva din casă alungă d. e. mâța afară, atunci este semn că fata care stă sub fereastră va ieși din casa părinților ei, adică se va mărită. Dacă însă ea ar auzi pe cineva vorbind în casă și provocând d. e. pe copii să șeadă molcom, atunci aceasta este pentru biata fată semn că ea încă va șede și nu se va mărită. Tot în seara Sf. Andreiu se obișnuiește că fata seamănă în casă, sau mai adesea în cămară pe jos sămânță de cânepă, apoi se descinge de catrință pe care o țărăc pe jos pe deasupra sămânței de cânepă ce-a semănat și zice :

*Andreiū, Andreiū,
Kolopni siū !
Kolopni volociu,
Vildatesia hociu !*

Andrei, Andrei,
Eu samăn cânepă !
Cânepa o țărăesc,
Să mă mărit voesc !

După recitarea acestor versuri, ea ridică catrința în sus și caută de s'a prins oare vreun fir de sămânță de ea; dacă s'a prins, ea crede că se va mărită; neprinzându-se nici un fir de catrință, este semn că nu se va mărită.

Vrăjitoarele, cari știu a ghici viitorul, au la Ruteni o trecere deosebită. O astfel de vrăjitoare foarte vestită și mult căutată eră, în apropierea satului rutean Jujineți, locul de activitate de odinioară al scriitorului acestor șire, în satul Borouți din districtul Coțmanului (astăzi al Zastavnei). Aceasta eră cunoscută pretutindeni sub numele: *boh iz Boriuțiiu*, adică D-zeu din Borouți. Ea se numia Safta și Dr. Ioan Calinciuc, originar din acel sat, de prezent medic balnear în Marienbad din Boemia, o amintește în poema sa: *Die Glocken von Boruti*, Wien 1908, pag. 80.

Un foarte însemnat rol joacă în credința poporului rutean rădăcina mătrăgunci, apoi floarea pipirigului, care are darul și puterea să îmbogățească pe cel ce-o posedă, busuiocul, pe care fetele îl poartă în brâu, ca să fie îndrăgostite, ș. a.

CAP. VI.

Nașterea și moartea la Ruteni.

Bărbații sunt față de femeile lor pe timpul însărcinării mai prevenitori și le aduc toate lucrurile cari le poftesc atunci. Femeile îngreunate se feresc, ca nu cumva să întâlnească pe cineva, care ar duce trei vase cu apă, căci se crede că ele atunci ar naște gemănari sau chiar trei copii.

Băiatul nou născut este primit cu mare bucurie, pe când copila cu întristare. Băiatul, îndată după naștere, se scaldă în apă rece, ca să fie tare și vârtos, copila însă în apă caldă, ca să fie fragedă și frumoasă. Moașa, când scoate copilul din scăldușcă, stupește de trei ori în ea, ca de copil să nu se prindă deochiul. Până la încreștinarea copilului nu se împrumută din casă nimică, căci altfel s'ar da norocul copilului din casă, iar la poarta casei, unde s'a născut un copil, se leagă ceva roșu, ca copilul să nu ce deoache de cei ce vor intra în acea casă.

Bărbatul pe timpul durerilor nașterii se află în apropierea femeii sale, lângă care veghiază moașa neînvățată: *moașa* sau *baba*, de regulă o femeie bătrână, care îndată ce a sosit la casa femeii, se

îngrijește și pune sub perina de sub capul ei o căciulie de ustuoiu și un cuțit, ca femeia să fie scutită de duhul cel rău.

Copilul nou născut se așează într'un leagăn în forma unei lăzi, foarte adesea însă îi ia locul o mare covată. Deasupra copilului moașa face semnul crucii, rostind tot odată niște versuri prin cari el se apără de vrăji și deochiu. Cel ce vine în casa în care se află un nou născut, nu vine cu mâna goală, ci de regulă aduce un dar pentru lehuza, care constă în obiecte de mâncare, iar când iese din casă, smulge mai întâiu câteva fire de lână din cojoc și le pune în leagănul sau covata cu nou născutul prunc, ca somnul acestuia să nu fie stingherit.

Ca cumetri se poftesc rude, amici și cunoscuți buni, cari aduc daruri în casă și anume: cereale sau leguminoase. Păcat ar fi, când o femeie grea ar ține un copil la botez.

A da nume copilului este dreptul preotului, însă oamenii își doresc pentru copiii lor de regulă numele părinților lor aflați în viață, care dorință li se și împlinește. La botez copilului nu se dă numele unui consăngean mort, căci în cazul acesta copilul ar trebui să moară.

Este obicei că dela nașterea copilului și până la botezul lui în toate nopțile arde o lumină în casă, ca duhurile cele rele, cari au putere numai în întuneric, să nu se apropie de copil.

Lehuza stă câte odată numai o zi în pat, din ogradă însă nu iese primele 8 zile.

Copilul se botează de regulă a doua zi după naștere. După botezul copilului cumetrii, cari câte odată sunt chiar 10 la număr, se duc cu copilul la casa cumătrului lor, unde se veselesc chiar și până a treia zi, cinstind cu acest prilej cât mai multă horilcă. Cumătrii obicinuesc a face la acest prilej finului lor daruri și anume: un purcel, un miel, ba și un vițel. La cumetrii flecăi și fete, cari n'au fost cumetri, nu participă.

Este obicei că Rutencele lăptează copiii lor un an de zile și mai bine.

Dacă se naște un copil mort sau moare imediat după naștere, fără să fi primit sf. botez, atunci această întâmplare se socotește că este o mare nenorocire și mama trebuie să strophească 7 ani mormântul copilului ei cu aghiazmă. În acest răstimp adică sufletul acelui copil vine la miez de noapte și bate la fereastră cerând botezul cu cuvântul: *krestü* (=crucea)! Cel ce aude această rugămintă, trebuie să reciteze formula sf. botez și să arunce afară o bucățică de pânză,

care să reprezente crejma botezului, și abia atunci sufletul copilului este mântuit și are odihnă.

Ruteanul crede că dacă buha se pune pe-o casă și strigă acolo, atunci din acea casă cineva în scurt timp va muri.

Murind cineva, atunci se adună vecinii, îi spală trupul și, după ce l-au îmbrăcat în hainele sale cele mai bune, îl așează pe laița din prejma icoanelor, așa că capul vine spre răsărit, mâinile ținând o lumină de ceară pe piept, iar picioarele spre apus, adică spre ușă. Mortul se acopere apoi c'o pânză albă dela picioare și până la gât. Murind o fată, ea se scaldă numai de fete.

Este obiceiul că casnicii și rudele cele mai de aproape bocesc pe cel mort, în unele părți apropiate de Români se și năimesc bocitoare.

Ruteanul nu zice că i-a murit femeia sau fiica, ci că a *pierit*: *jinka moia uhebla* = femeia mea a pierit. Tot în acest fel se exprimă și Ilușanul și scriitorul acestora păstorind enoria Sadău, a înmormântat o femeie bătrână din vârful muntelui Cununschi. Cu acest prilej a auzit cum bocia fiul pe mamă-sa moartă cu cuvintele: *mamenko moia zoloténka, sribnénka na șo-s uhebla*: mama mea de aur, de argint, la ce ai pierit?

Gospodarului mort i se pune cușma în cap, tot așa și flăcăului, dar acestuia cu cununa de mire. Femeile se îmbrobodesc cu ștergarul, iar fetele se gătesc cu găteala de mireasă cu pene și cordele.

Mortul, înainte de a fi scos din casă, se așează într'un sicriu de scânduri geluite de brad, la care se lasă o ferestuiță, ca sufletul să aibă pe unde se întoarce la trup. Fundul sicriului nu se poate c'o scândură, ci se face din împletitură de vergele de răchită. Când scot mortul din casă, este obiceiul că cei ce duc sicriul ating cu el de trei ori fiecare prag peste care trec, ca semn de rămas bun și iertăciune dela casnici, cari după scoaterea mortului rămân în casă închizând ușile și fereștile după dânsul, ca nu cumva mortul să cheme pe careva din ei cu sine. Ei abia mai târziu ies și pe-trec mortul. În biserică rudele descoperă sicriul ridicând capacul, uneori încunjurat cu brăbanoc, și sărută mortul, luând așa rămas bun dela dânsul.

Hainele mortului se dau de pomană la rude. Afară de aceea este obiceiul că se aruncă în groapă peste sicriul mortului lumini de ceară, bani de aramă sau nichel și bulgări de țărână. Peste groapă se dă celui ce a săpat groapa de regulă o găină neagră, 2 colaci și o lumină pentru sufletul răposatului.

Este obiceiul că Rutencele, când le moare un copil de țată, fac din coară o străchinuță în care își storc din țată câteva picături de lapte și o pun în sicriu lângă copil, ca el să nu flămânzească până pe cea lume.

Mormintele se vizitează numai cu prilejul unei alte înmormântări.

După înmormântare—în unele părți imediat după scoaterea mortului din casă și așezarea lui în ogradă—toți cari l-au petrecut pe cel răposat se întorc în casa lui, unde azistă la panahida ce-o săvârșește preotul pentru sufletul mortului și apoi se așează cu toții la masă, respectiv la cinste — lucrul principal—, care câte odată nici a două zi nu se sfârșite.

S'au întâmplat și cazuri, că mortului i s'a pus lângă cap în sicriu un șip cu horilcă, ca el și în ceea lume să aibă de această delicioasă băutură când îi va fi sete.

Pe morminte este obiceiul a planta brăbănoc și văzdoage.

Timpul doliului durează de regulă 6 săptămâni. Până la înmormântarea unui casnic mort toți casnicii de genul masculin umblă cu capul gol, fetele cu părul despletit. Dacă o fată vrea să se mărite pe timpul doliului după părinți, atunci se duce la joc și aruncă acolo jos câțiva bani, ca prin aceștia să se rescumpere de durata doliului.

Fericiți sunt copiii, ba chiar și bătrânii, cari mor în răstimpul dintre Paști și Înălțarea D-lui, căci aceia se duc în cer. Dacă a murit cineva și după dânsul a murit altul, atunci se crede că mortul cel dintâiu l-a chemat pe cel următor după sine.

Se crede că dacă plouă în ziua înmormântării unui mort și în groapa lui cade măcar o picătură de ploaie, atunci mortul merge în raiu. Un mort al cărui ochi rămân deschiși, se ține de semn că dintr'acea casă va mai muri cineva.

CAP. VII.

Inrudirea la Ruteni.

Poporul rutean are pentru toate rudele numirea comună de: *ro-dēna*, adică neamuri, egal dacă acestea aparțin genului masculin sau feminin. Mai multă însemnătate se dă neamurilor bărbatului decât celor ale femeii. Spița neamului merge ad infinitum.

Tatăl se numește *táto*, *tátko*, *nénko* sau *ghéghio*, maica: *máma* sau *mámka*. Moșului îi zic *ghid* sau *ghidek*, iar moașei: *bába*,

bábka sau și *moașa*, strămoșului: *proghid*, strămoașei: *prabábka*. Strămoșilor le zic colectiv *praghidë*. Feciorul și băietanul se chiamă *sen* sau *chlop*, în deminutiv: *senok* sau *chlopeț*, iar fiica și fata: *dónka* sau *ghiuka*, în deminutiv: *donicika* sau *ghiúcina*. Fiastrul se numește *pasinók*, iar fiastra: *paceréța*. Despre copilul luat de suflet sau adoptat zic: *uzele ehoza svoiúu*, adică: l-a luat ca al său. Nepotul se chiamă *onúk*, nepoata: *onuka*, dar se zice mai adese *nepít* și *nepota*, iar strănepotului îi zic *praónuk*. Tatălui vitreg îi zic *neridniî tato*, mamei vitrege: *máciucha*.

Oamenii își cunosc pe membrii familiei lor morți numai după numele lor de botez scrise în pomelnice, cari există în fiocare familie și în cari se înscriu numele membrilor familiei răposați, fie ei cât de îndepărtați.

Fratele moșilor sau al părinților, adică uncheșul se chiamă *wuiko*, iar sora acelora: *kitka* sau *wuina*.

Fratele cel mai tânăr zice celui mai bătrân: *badiko*, *badiciko*, iar sora cea mai mare se chiamă *teta*, *mатуша*.

Neamurile mai îndepărtate se numesc *kréwni*—rude.

Fratele se numește *brat* sau *bratcek* în deminutiv, iar sora: *sestra* și *sestrecika* în deminutiv, în plural: *bratiia* și *sěstre*.

Soția fratelui tatei, adică mătușa se numește *kitka*, iar aceasta numește pe nepoții ei *nepít* sau *nepota*.

Socrului în zic *teskî*, soacrei: *teskîa*, cuscreei își zic într'olaltă *swatë*. Nora venită în casă se numește *nevístka*, *nepota*, care la rândul ei numește pe nouăle ei rude: *surjinîți*, *teski*, *wuiké*.

Rudele maicei, adică moșul se numește *wuiko*, iar mutușa: *woina* sau *kitka*. Dar acesto titulaturi se dau și oamenilor bătrâni, deși nu sunt rude, așa se zice unui moșneag *wuiko*, iar unei femei bătrâne *wuina* sau *teta*.

CAP. VIII.

Frăția de cruce, cumetrii și ospitalitatea la Ruteni.

Poporul rutean nu cunoaște o frăție de cruce, doară numai în acele comune, în cari Rutenii locuiesc amestecați cu Românii, dela cari au adoptat-o, ca și multe alte obiceiuri și credințe. Această frăție nu se câștigă prin moștenire. Numai flăcăii se leagă într'olaltă la o astfel de frăție de cruce, nici când însă un flăcău c'o fată. Frații de cruce dobândesc drepturile fraților drepți și ieau asupra lor îndă-

torirea să se iubească și să se apere reciproc. Fratele de cruce devine fiul părinților fratelui său de cruce. Această frăție se leagă de regulă în vârsta înaintată a adolescenței și se restrânge la tineri cari aparțin unei și aceleiaș națiuni.

Ruteanul numește pe cumătrul său *kum*, iar pe soția lui: *kumá* sau *kumká*. Cumătrul, prin ținerea la botez a finului său, numit *fin*, nu câștigă oarecari drepturi, mai vărtos însă datoria să îngrijească de dânsul la vreme de nevoie. Relațiunile între cumetri nu trec prin ereditate la fiii lor. Ca cumetri invită Rutanii și persoane cari aparțin altei confesiuni și naționalități, nu însă jidovi și păgâni.

Ospitalitatea Ruteanului este recunoscută. Ea nici când nu se calcă în picioare și se întinde nu numai la persoane sau familii anumite, ci la fiecare om care vine la casa Ruteanului și cere să fie găzduit. Este obiceiul că oaspele sosind la casa cuivă, nu intră în casă, ci așteaptă dinaintea casei tușind până ce iese cineva din casă afară, îl vede și-l pofteste să intre. Străinul intrând în casă imediat salută pe casnici și anume întâiu pe bărbați și apoi pe femei. Oaspele sărută celor bătrâni mâna, iar aceștia îl sărută pe frunte. Caracteristică este salutarea între bărbați de o vârstă egală, ei adică își întind mâna și apoi fiecare din ei își duce cele 2 degete arătătoare ale sale la gură, pe cari le sărută.

Străinul se găzduiește și primește mai ales cu prilejul hramului bisericii prin 2—3 zile. Plecând el, atunci își sărută mâinile reciproc, ca și la sosire, daruri însă nu primește dela gazda sa.

Străinul găzduit și ospătat are însă îndatorirea obligatoare să primească și el la rândul său pe găzduitorul său în acelaș mod cum și el a fost primit.

CAP. IX.

Obiceiurile la nuntă și dreptul căsătoriei la Ruteni.

La Ruteni este obiceiul, că părinții logodesc copiii lor, chiar când aceștia sunt încă mici. Totdeauna se ia în vedere averea ambelor părți cu scopul de a se înavuși. Fata nu este întrebată despre consimțământul ei la o căsătorie. Se întâmplă, deși foarte rar, că un flăcău avut iea o fată săracă, însă cazul contrar nici când. Ruteanul mergând în peșit zice: *idli svatate sau v staroste*; primind el cuvântul zice: *maiu slovo*. Cununia se numește *sliub*, nunta: *brak* sau *weseliie*, iar căsătoria: *soprujestwo*.

Este obiceiul că flăcăii se însoară imediat după ce au tras de 3 ori la sorți și n'au fost recrutați, sau dacă au fost asentați, după ce și-au făcut anii la miliție, adică în vârstă de 23—26 ani; fetele însă se pot mărita după ce au împlinit 14 ani, după prescriptul codului civil austriac.

Flăcăul: *parbok* de regulă își alege singur fata: *ghinka*, care să-i fie consoarta vieții. Mirelui îi zic *molodei*, iar miresei: *molodi*. Peșitul se face de regulă toamna de una sau două rude de aproape ale flăcăului sau de prieteni însemnați ai tatălui lui. Seara merg acești peșitori: *svatè* sau *stàroste* dimpreună cu flăcăul la casa fetei, unde intră în casă, iar flăcăul rămâne ascuns afară. Aici aduc ei vorba prin fraze înflorite, despre scopul cu care au venit, și după ce părinții fetei s'au declarat înțeleși, apoi se face vorbă despre zestrea fetei, care joacă un rol foarte însemnat.

Imediat după peșire sau cel mai târziu în 8 zile urmează logodna: *zarucénie*, când la casa fetei se adună rudele ambilor tineri și cu care prilej se bea mult alcool, ceea ce se numește: *na slovo pítut*, adică beau pentru cuvânt. Cu acest prilej se hotărăște și ziua cununiei.

Flăcăii de regulă se însoară cu știrea și voia părinților, dar se întâmplă cazuri că și contra voii acelorora.

Este obiceiul că mirele face daruri părinților miresei, iar mireasa mamei și surorilor mirelui, câte un ștergar.

Mirele dăruiește miresei în preșeară înainte de cununie o pereche de ciubote (câte odată galbene), un fes roșu și o basmă mare de lână cu flori sau una mai mică tot cu flori însă de mătasă. Tot atunci trimite mireasa mirelui prin vătăjei o cămeșă cusută de dânsa, prin care ea documentează că știe să coase. Mirele primind darul miresei, dăruiește pe aducători cu oarecare monedă de argint. El pentru cununie se îmbracă cu această cămeșă.

Se întâmplă câteodată, că din peșit și toată logodna nu se alege nimica, și aceasta atunci când au ieșit vorbe rele despre mireasă sau când nu se poate face învoială cu privire la zestre. Mirele care repășește dela nuntă, restituie câte odată speșele avute părinților miresei. Mireasa, dacă repășește, nu restituie nici când vreun fel de speșe.

Pregătirea pentru nuntă se face prin aceea, că în casă toate lucrurile se spală, se văruește și se împodobește, apoi se coace, fierbe și se face tocmeala de timpuriu cu muzicanții satului. Grămădindu-se nunțile, câteodată trebue o nuntă sau alta amânată, din pricina că muzicanții satului sunt deja angajați și fără de dânsii

nuntă nu se face. S'a întâmplat și se întâmplă cazuri, că aceste foarte importante persoane pe lângă meseria lor mai practică și alta, adică își însușesc, pe când dorm toți cei de casă, diferite obiecte, chiar pluguri și lanțuri de fier, pe cari le transportă la casele lor și apoi se întorc la casa nunții și se așează și ei liniștiți la odihnă, după ce și-au făcut treboara.

Zestrea: *vinó* unei fete constă din lucrurile necesare spre a aranjea o casă, adică: țoluri, laicere, pânzeturi, perine, apoi din ceva vite și, factorul decizător la facerea căsătoriei, un loc de grădină pentru casă și de arătură în câmp.

Aflându-se într'o casă mai mulți flăcăi sau mai multe fete, atunci aceștia sau acestea se însoară sau se mărită: *ujenutsia* sau *widu-itsia* unul după altul după vârsta lor, așa că se însoară sau mărită mai întâiu totdeauna cel mai în vârstă înaintea celui mai tânăr. Este regulă că fratele sau sora cea mai mare în vârstă se bucură între ceilalți frați și surori de un drept de onoare.

Înainte de aranjarea unei nunți se ține de obicei un sfat familial. Flăcăii se însoară de regulă cu fete din satul lor, mai rar cu fete din sate străine.

Poporul rutean crede că mai mulți frați sau veri se pot căsători cu alte rude. Împrejurarea că cineva a botezat în familia cuivă nu împiedecă o căsătorie între membri ai acelor 2 familii.

Mireasa primește dela tatăl ei o ladă de lemn înflorită, în care se așează albiturile, pânzăturile și alte mărunțișuri. După nuntă vătăjeii scot lada și zestrea miresei din casa ei părintească, o pun pe car și o transportă la casa mirelui, pentru care serviciu ei primesc câte o naframă, numită *șerenka*.

Mireasa care cu o zi înainte de cununie umblă însoțită de druște prin sat și invită la nuntă, primește dela fiecare invitat un dar, care constă din un fuior de cânepă.

În preseara nunții se coase cu matasă în casa mirelui pentru mire, iar în casa miresei pentru mireasă cununa: *winok* din frunze de brăbănoc aurite, cântându-se la acest prilej cântece vesele. Cununa miresei se înfrumusețează încă cu monede vechi de argint pe din afară, iar pe din lăuntru cu un fir de usturoiu, care se așează așa, că el spânzură pe fruntea miresei, ca ea să nu fie deochiată, ceea ce atunci este foarte lesne și periculos. Firul de usturoiu se așează și la cununa mirelui, care se coase la partea dreaptă a cușmei.

Persoanele două cinste la nunta Ruteanului sunt: 1. Vătăjeii: *drujbě*, cari pe timpul duratei nunții trebuie să conducă pe mire la per-

soanele cele mai însemnate din sat: boier, posesor, preot, învățător, ba chiar propinator, etc., ca să-i invite la nuntă, apoi să-i ție cușma mirelui, care singur n'are voie să facă aceasta, și în fine figureaza ca aranșori pe tot timpul nunții. 2. Druștele: *druškè*, cari petrec pe mireasă pretutindeni. 3. Nunul cel mare: *bátko* și nuna cea mare: *mátka*, cari au datoria să azisle cu câte o mare lumină împodobită cu cordele în mână la ceremonia cununiei tinerilor, pentru care trudă primesc ambii câte 4 colaci mari, apoi nunul o naframă, iar nuna un ștergar de bumbac. Aici trebue să observ că nunii nu poartă nici un fel de insignii, pe când vătăjeii și druștele câte o floare cumpărată în dugheană, care se atârnă la piept.

Mirele și mireasa ies din casele părintești după ce și-au luat iertăciune dela părinți și au fost binecuvântați de dânsii. Ieșind mirelo din casa părintească se aruncă cu grâu asupra lui și apoi pleacă însoțit de vătăjei, rude și de doi muzicanți la biserică. Tot așa se procedează și la ieșirea miresei, care și ea, însoțită de druște, rude și doi muzicanți se duce la biserică.

Binecuvântarea mirilor, înainte de plecarea lor la biserică, se face în următorul mod: Lângă laița de dinaintea icoanelor se așterne jos un laicer de lână, pe care se pune o perină sau un snop de grâu. Oaspeții încunjură laiceriul, iar mirele sau mireasa îngenunche pe laicer și-și pleacă capul pe perină sau snop cerându-și binecuvântare dela părinții prezenți. Aceștia recitează o formulă de iertăciune și binecuvântare și apoi așează pe capul fiului sau fiicei lor cușma cea cu cununa de mircasă, doi colaci și o huscă de sare. Copilul binecuvântat apoi se scoală și sărută mâinile și picioarele părinților săi.

Tinerii sosiți în biserică ocupă un loc de cinste, mirele stă adică înaintea bărbaților, iar mireasa înaintea femeilor. Fiind totul pregătit pentru cununie și după ce nunul a așezat în mijlocul bisericii un laicer de lână colorată sub ale cărui 4 cornuri pune câte un ban de aramă, ca onorar pentru panomarul bisericii, merge la mire, îl ia de mâneca mantalei sau sumanului și-l aduce de-l așează pe laicer postându-se dinapoia lui. Tot astfel procedează nuna cu mireasa pe care o aduce lângă mire și apoi urmează cununia tinerilor. După cununie nunii conduc pe nou căsătoriții, cari se țin de mână, înaintea celor 4 mari icoane ale iconostasului, unde se închină și le sărută. La acest prilej încearcă fiecare din însurăței să calce pe celălalt pe picior, c'apoi să domnească peste celălalt. După aceasta ceremonie fiecare din tineri se întoarce, așa precum a sosit la biserică, adică deosebit și pe altă cale la propria casă părintească.

Aici el este primit de casnici cu pâne și sare. Apoi se așează toți oaspeții, după ce a șezut mirele sau mireasa după masă, la ospăț. Mireasa așteaptă în casa părinților ei sosirea mirelui. Spre seară pleacă mirele dela casa sa părintească, condus de vătăjei și în societatea oaspeților săi și a muzicanților spre casa miresei. Sosind aici se oprește la poartă până ce rudele lui, cari au intrat în casă, au schimbat acolo darurile reciproce. Apoi intră și el și este primit cu pâne și sare de tatăl miresei, care ține un șip cu horilcă în mână.

Înainte de intrarea mirelui în casa miresei, este obiceiul că un vătăjel intră în casă și oferă miresei în numele mirelui un colac spoit cu hârtie aurită. Ea îl ia, își face cruce și se uită prin borta colacului în cele 4 părți ale lumii și apoi trimite și ea mirelui un asemenea colac, carele primindu-l intră în casă. După ce a zis binețe socrului său: *swat* și celorlalți oaspeți, se așează după masă la stânga miresei. Lângă mire se așează un vătăjel, apoi nunii cei mari și ceilalți oaspeți sosiți, după starea lor.

După ce toți au ospătat și cinstit, nunul cel mare ia basmaua cumpărată de mire pentru mireasă și o dă fratelui ei, dela carele mirele trebuc mai întâiu să-și răscumpere mireasa dându-i un cuțitaș. Apoi ia cu două bețișoare basmaua, o ridică în sus și apoi o lasă jos pe capul miresei, prin care procedură aceasta este înhobotată ca tânără femeie.

Este obiceiul că curgând păhăruțul cu ocaziunea ospățului, cel ce-l oferă vecinului să i-l închine, iar primitorul să sărute mâna oferentului zicând *dai boje zdorovie*, adică: dă doamne sănătate!

În acest răstimp se joacă atât în casă, cât și afară. În acest interval al doilea vătăjel oferă oaspeților horilcă, iar aceștia fac daruri în bani pe talgerul vătăjelului pentru tânăra păreche.

Este de menționat că mirele șede la masă cu cușma pe cap, semn că el este atunci cea mai însemnată persoană.

După toate aceste ceremonii vătăjeii scot zestrea miresei afară, o așează dinpreună cu lada pe-o trăsură, iar deasupra se suc mireasa cu nuna cea mare.

Pe când iese mirele cu mireasa din casa ei părintească, el aplică cu un băț pe spatele miresei, la care se ține o perină, trei lovituri, în semn că el de acum înainte este stăpânul ei, iar ea supusă ascultării lui.

În unele părți este obiceiul că mirele se așează cu mireasa în prima trăsură, care îi duce la casa lui, iar cei cu zestrea vin în urma lor.

Sosiți aici, ei sunt primiți de părinții mirelui cu pâine și sare. Tânăra păreche intrând în casă se așează în capul mesei cu fața spre apus. Și aici urmează ospăț, cinste multă și joc. La o vreme de noapte nuna cea mare conduce tinerii într'o cămăruță, unde îi lasă singuri, iar oaspeții se împrăștie pe la casele lor.

A doua zi oaspeții iarăș se adună la casa însurăților la așă numitul pripoi: *propii* (= băătură), când vin și rudele nevestei.

Vătăjeii merg cu un colac de aduc cu muzică pe nuni. După ce nuna cea mare a constatat virginitatea miresei, se așează toți oaspeții la masă și tânăra nevestă are îndatorirea să ofere oaspeților păhăruțul cu cinste. După ospăț tânăra nevestă se învălește cu ștergarul.

Se întâmplă și cazuri că mireasa în această zi, dacă n'a fost aflată virgină, să fie trimisă acasă la părinții ei. Scăderea aceasta însă se aplanează de regulă prin un adaos la zestre și atunci bărbatul o primește înapoi.

În prima zi după cununie tânăra nevestă este îndatorită să măture casa, iar casnicii îi împrăștie gunoiul și ea din nou tot trebuie să măture casa până seara. Dela acest obicei s'a iscat zicala pentru cele ce nu se grăbesc măturând: «Mături ca nevasta a doua zi după nuntă!»

A doua zi seara însurății vizitează pe părinții nevestei, însoțiți de rudele bărbatului, cari la rândul lor primesc oaspeții cu ospăț și băătură. Cu această vizită nunta se finește.

Dela acest răstimp însurății sunt bărbat: *muj* sau *celovik* și femeia: *jená*, *jinka*, *gazdénia*.

Soarta tinerei femei, chiar și pe timpul prim al căsătoriei, nu este tocmai de invidiat, căci ea este apreciată ca aparținătoare hargalicului casei. Bărbatul ei față de dânsa nu este prevenitor, din simpla cauză că el n'a luat-o din dragoste, ci pur și simplu din interes material, ca să ia cu dânsa avere și să aibă ajutor la lucrul câmpului.

CAP. X

Dreptul de familie la Ruteni.

La Ruteni bărbatul este capul familiei căruia femeia îi zice *Ve* =D-ta, pe când bărbatul întoldeauna îi zice femeii sale *tu*. Bărbatul în gospodărie dirige toate cu voia sa absolutistică și ei trebuiesc toți să se supue necondițional, dacă nu voesc să fie maltratați.

Bărbatul este și stăpânul femeii sale. Femeia, conștie de inferioritatea ei față de bărbat, ieșind din casă cu dânsul, spre a merge undeva, lasă pe bărbat să meargă înainte și îi urmează cu traista la umăr în distanță de 2—3 pași. Ea în gospodărie și casă isprăvește tot lucrul greu, căci ea trebuie în același timp să fiarbă de mâncare, să îngrijească copiii, să ție casa curată, să spele rufele luturora, să tencuească, ungă și văruească casa pe din lăuntru și din afară, să îngrijească de vite, să prășească, secere, adune, încarce, descarce, să clădească, în scurt să muncească din greu, pe când bărbatul de multe ori șede în crăsmă și bea și apoi venind într'una târziu noaptea acasă, trebuie să sufere maltratările lui și — dacă poate scăpa din mâinile lui — să fugă noaptea cu un copil mic în brațe la vreun vecin sau la preotul satului.

Averea tinerilor căsătoriți este comună, de care însă numai bărbatul dispune, care în toate se amestecă.

În caz de necredință conjugală, mai ales din partea femeii sau când aceasta este nesuferit de arțăgoasă, atunci este obiceiul că bărbatul face proces scurt, adică o bate bine și apoi o alungă. Cu timpul soții iar se împacă și bărbatul își ia femeia înapoi. Numai în foarte extreme cazuri bărbatul își ia refugiul la divorț. Femeia la așa ceva însă nici când nu se gândește. În caz de divorț o parte ia toți copiii la sine. Amantul femeii de regulă o pățește rău, căci ofensatul bărbat se sfătuește cu prietenii săi, pe cari se înțelege de sine că-i cinstește cu horilcă hât binișor, se pune cu dânsii la pândă și prinzându-l îi trag o sfântă de bătaie, de multe ori cu parul, și așa îl lecuiesc de boala dragostei.

S'au întâmplat cazuri că femeia maltratată prea neomenește de bărbat a primit dela dânsul, ca un fel de desdaunare, bani ca să nu-l părăscă la vornicul sau la judecătorie și așa chestia s'a aplanat.

Trăind însurăței în primul timp al căsătoriei, până ce-și gătesc căscioara lor proprie, la părinții bărbatului, nevasta trebuie să îndure multe înjosiri. Ei în acest timp locuiesc în căsuță: *chàcéna*; cu toate acestea ei stau sub ascultarea și supraveghierea părinților.

Fetele căzute numai cu greu se mărită. Copiii acestor fete se numesc *ghite pobocîni* sau *benkărte* și ei poartă porecla mamei lor.

Întâmplându-se ca un logodit să-și lase logodnica după ce a deflorat-o, el, după credința poporului rutean, nu este constrâns s'o despăgubească.

La Ruteni necredința conjugală este ceva foarte des, ceea ce își are explicarea în felul cum se încheie căsătoriile între tineri, adică din

interes și absoluta voință a părinților fetei și nu din dragoste sau aplecare.

Copiii zic părinților *D-ta*. Fiastrii câte odată se consideră ca frați buni și se țin de asemenea îndreptățiți.

Oamenii fără de copii adoptează mai ales copii orfani. Ei au drepturile copiilor proprii și se intitulează fiu sau fiică, iar ei la rândul lor intitulează pe adoptatorii lor cu titlul de tată și mamă și în general cu: părinți.

Rutenii cred că un copil adoptat poate lua în căsătorie pe un copil propriu al adoptatorului. Se întâmplă și cazuri că adopțiunea se abrogă.

În caz că doi căsătoriți se despărțesc, atunci zestrea femeii nu se întoarce îndărăt, doar numai foarte rar.

CAP. XI.

Servitorii la Ruteni.

Servitorii se numesc la Ruteni *sluhè* sau *naimaké*. Ei sunt priviți ca cei de pe urmă între casnicii unui gospodar. Este lucru cunoscut că și femeia este numărată în categoria servitorilor, deși nu se zice apriat. Servitorii sunt conștii de inferioritatea pozițiunii lor față de stăpân și casnicii lui. Ei se tocmesc de regulă pe un an. Un servitor masculin primește o simbrie anuală cam 100—150 coroane, 5—6 chile de cereale și 3—6 care de paie pentru ars. Stăpânul adeseori este nevoit de împrejurări să plătească servitorului său întreaga simbrie în bani pe un an înainte, ceea ce se face înaintea a doi martori, sau și fără de aceștia. De regulă însă se plătește servitorului simbria în natură, adică i se fac îmbrăcăminte, albituri, opinci și ceva bani. Aceasta se întâmplă mai ales cu servitorii feminini.

Sfârșind servitorul anul, este obiceiul că stăpânul îl cheamă în casă ca să-l răfuească, la care ocaziune îi spune cât și ce a luat aconto simbriei, apoi îi înmânează ceea ce poate încă i se cuvine, îi dă două pâni și o huscă de sare și cu aceasta e liberat din serviciu. Servitorul la rândul său primind dela stăpân pânea și sarea, îi mulțamește pentru slujbă, învățătură, pâne și sare, îi sărută mâna, lui și gospodinei, își iea rămas bun dela ceilalți casnici, își iea lucrurile sale și se duce. Se întâmplă însă și cazul că servitorul singur își calculează înainte terminul când sfârșește slujba și, vine

înaintea stăpânului și-i anunță că a împlinit anul; acesta apoi îi dă pâine și sare și-l liberează. Anul se începe cu Sf. Gheorghe sau cu Sămedru și se sfârșește la același termin.

O seamă se năimesc și pe lună cu preț de 10—20 coroane, cu sau și fără mâncare. Acest fel de slugi se tocnesc doară vara pe timpul multului lucru în câmp, sau iarna pe timpul îmblătitudinii. O seamă se năimesc și cu zilele și anume 2—4 zile pe săptămână.

Se află servitori, mai ales pe la boieri, cari îmbătrânesc slujind într'un loc.

Aceștia și la bătrânețe sunt ținuți, chiar și atunci când serviciul lor este foarte minimal.

Întâmplându-se ca servitorii unui stăpân să se căsătorească, atunci este obicei că acesta îi cunună, dăruindu-le câte ceva, o vițică d. e., ca să se prindă la vite și să aibă cu timpul cu ce-și îndulci sufletul. Servitorii, fie cât de bătrâni, li se zice de stăpânul lor: tu, iar ei dânsului îi zic: D-ta.

CAP. XII.

Dreptul pământului la Ruteni.

Poporul rutean, care locuiește în părțile cele mai mănoase ale Bucovinei între Prut și Nistru, se ocupă exclusiv cu agricultura. El ține ca locuri comune: toate tolocile, căile, drumurile, cărările, fânățele comunale, țințirimurile, ogrăzile bisericilor cu pomii lor, fântânile din câmpuri ș. a. Locuri comune sunt mai departe toate câmpurile și ogoarele după culesul păpușoiului și iarna, apoi încă primăvara până la Sf. Gheorghe. Răzimat pe această credință, se mână vitele la păscut peste toate ogoarele satului fără a considera reclamațiunea unuia sau a altuia din proprietari. Tot așa este proprietate comună; spicele rămase jos pe ogoare, vreascurile, bureții, fragii, smeura, murele și sălbătăcimea de prin păduri și ouăle paserilor de prin cuiburile de pe pomi.

Hatul, adică sușnița de loc care despărțește un ogor de altul se numește *mejă*, în plural *meji*. Movilele de hotare între comune se numesc *hotari*, *hrănite* sau *mohili*. Este foarte uzitat a mută hatul între ogoare, ceeace se ține de admisibil — deși este mare păcat, — numai trebuie să se facă așa, ca vecinul să nu oblicească și să nu cunoască mutarea sau știrbirea hatului. De hatele dintre

ogoare se leagă o mulțime de superstițiuni în cari duhurile rele joacă un rol însemnat.

În caz că pe hatul dintre două ogoare se află un pom roditor, atunci ambii vecini se folosesc de fructele lui, dacă se împacă; la din contra între dâșii din acest incident svezile și certele nu se sfârșesc. De aceea poporul rutean zice că un bun vecin este mai bun decât un frate drept, căci el îl poate scuti și apăra pe vecinul său de multă nenorocire, pe când unul rău este mai rău decât un câne, care la fiecare prilej caută să te muște. Iar altă zicală zice: de vrei să-ți faci casă, caută-ți mai întâiu vecini buni.

Având cineva cu un vecin vreo ceartă pentru hat și ținându-se el pe nedrept învinuit și năpăstuit, atunci este obiceiul ca el să postească post negru, adică fără să mănânce, nici să bea o zi, el, toți casnicii, dobitoacele, chiar și galițele lui, pe capul năpăstuitorului.

Vecinului se sare întru ajutor la lucrarea câmpului, însă acesta trebuie răsplătit de regulă cu multă cinste de horilcă.

Între grădini acela pune gard, care are de unde să-l facă. Nu este uzitat a acorda vecinului dreptul de întâietate la vinderea vreunui ogor.

Feciorul unui gospodar moștenește de regulă casa părintească și cea mai mare parte de pământ, pe când surorile primesc ca zestre numai câte o parte foarte mică din pământul părintesc, plus o vacă.

Dacă sunt mai mulți feciori, atunci cel mai tânăr rămâne în gospodăria părintească. Ruteanul în naivitatea sa crede că pentru datorii contractate nimenea nu poate fi scos din casă și alungat de pe ogorul lui, deoarece ce el l-a moștenit dela părinți.

Ogoarele rar când se gunoesc, deoarece gunoiul dela vite în unele locuri lipsite de lemn se arde, iar cenușa de peste an se toarnă la o movilă afară de poartă și apoi se vinde pentru un preț de nimica, de regulă la Evreii agricultori din sat. Din aceasta cauză și recolta de multe ori este slabă.

Cum lucrează Ruteanul pământul într'un mod primitiv și neglijent, așa se interesează și de horticultură și de prăsila vitelor, deci nu trebuie să mire pe nimeni, că sărăcia între Ruteni a prins rădăcini foarte adânci.

CAP. XIII.

Dreptul de comerț la Ruteni.

Rutenii din Bucovina țin, ca și Românii, 2 vedele pe an și țin ca vedele de plată a datoriilor sau cametelor zilele: Sf. Gheorghe și Sămedru.

Este obiceiul a contracta oral și contractul devine perfect prin darea mâinii. Dacă se vinde o vită de cal, atunci se vinde cu căpăstru cu tot, care învălit într-o năframă sau în poala sumanului se predă de vânzător cumpărătorului «de noroc»: *na sciski*. Tot așa se procedează și la vânzarea altui animal.

Dacă cineva predă cuiva o vacă ca s'o hrănească și aceasta fală la dânsul, atunci vițelul devine proprietatea hrănitorului vacii.

Schimburile se fac în așa fel, că obiectului de schimb i se adaugă și ceva bani sau obiecte în valoare de bani. Schimburi mai mari de regulă se fac înaintea vornicului în cancelaria comunală.

Poporul rutean ține pe oamenii cari ar înstrăina averea lor încredințată spre păstrare, de oameni răi și zice că averea înstrăinată pe cea lume le-a ieși pe ochi.

Rutenii se prind foarte repede la rămășaguri, chiar pentru lucruri bagatele, însă în totdeauna pentru oarecare cantitate de horilcă.

Cu ocaziunea dăruirii unui obiect se observă momentul predării și primirii obiectului dăruit, cu care este îmbinat inevitabilul obiceiul că primitoriul darului trebuie să se arate mulțumitor față de binefăcătorul său, prin aceea că-l cinstește cu cât mai multă horilcă. Un obiect dăruit nu se mai cere înapoi.

O cumpărătură sau vânzare este numai atunci deplin perfectă, dacă s'a dat de cumpărător arvonă: *zudátok*, care nu odată se duce pe cinstea numită *mohorică*.

Aflând cineva un lucru și predându-l proprietarului, nu este obiceiul ca acesta să răsplătească pe aflător, doar numai în cazul când acesta ar pretinde-o.

Vecinului bun se vinde ori și care obiect sau vită mai curând decât unui străin, numai vecinul trebuie să ofere același preț ca și străinul.

Dacă cineva prinde pe locul său un roiul străin, atunci nu-l înapoiază, deși știe de unde a ieșit, stăpânului știubeiului din care a fugit.

CAP. XIV.

Contravențiunile și crimele la Ruteni.

Poporul rutean, din fire crud, este foarte aplicat la răsbunare și nemilos față de dușmanul său pe care ar vrea să-l nemicească. El ține pe omul care a plănuit o crimă, însă n'a săvârșit-o, de ne-culpabil, deoarece el n'a făcut nimica. Furtul se judecă ușor. Este adică iertat a fură lemne din pădure, a împușcă sălbătăciuni, a prinde pești prin ape, căci toate aceste D-zeu le-a făcut pentru toți oamenii. Dacă cineva fiind flămând fură ceva de mâncare, atunci această faptă nu se califică ca furt și păcat.

Uciderea, afară de cea comisă în stare de beție, omorul, înșelăciunea, etc. se judecă cu mult mai grav decât în codul penal. Uciderea fără de voie se ține de o nenorocire, nu însă de crimă. Omorul tatălui sau al unui preot se consideră de cea mai mare crimă, a unui Evreu însă nu se ține de mare păcat.

Fetele cari au făcut copii în fărădelegi sau despre cari este bine cunoscut că duc o viață nemorală și destrăbălată, sunt desprețuite. Poporul face batjocură de unele că acestea, prin aceea că le sparge adesea noaptea ferestrele. Ele numai îmbrobodite au voie să umble, cu capul gol însă nici când.

O foarte mare crimă la Ruteni este și omorîrea unei femei îngreunate. Ruteanul zice despre cei ce se sinucid, că D-zeu le-a luat mințile.

Ucigătoarele de prunci se condamnă foarte aspru și se crede că ele pe cea lume vor trebui să-și mănânce copiii. Tot așa se condamnă abordarea fătului și lepădarea copiilor născuți, cari lepădări rar se întâmplă.

Dacă cineva ucide în ceartă pe o femeie, atunci această faptă nu se ține de mare crimă. Tot așa și siluirea unei fete nu e nici o crimă, după curioasa maximă: *ghăuka i korșma kojdomu wilna*, adică: «fata și cărșma este slobodă (deschisă) pentru fiecare!»

Furturile de albine se judecă cu multă indulgență și se crede că contrabanda este iertată.

Cea mai mare și uricioasă crimă comite acela, care fură sau pradă biserica sau profanează Sf. Cruce.

Reviziile de casă neoficioase de regulă nu se conced din partea gospodarului. În caz că cuivă i s'a furat vreun obiect și primește paguba înapoi, atunci de multe ori furul nu se mai urmărește.

CAP. XV.

Judecătorii la Ruteni.

Poporul rutean venerează persoana împăratului și-l ține de locotiitorul lui D-zeu aici pe pământ. După imaginația lui el este cel mai drept și deplin om pe lume, iar dregătorii sunt locțiitorii împăratului.

Advocații și scriitorășii satelor și cei de prin orașe sunt laxați ca o nenorocire a acelor cari ajung în mânilor. Despre aceștia se zice că ei scriu mercu, însă pe pielea celui ce i-a rugat s'o facă.

Ruteanul n'are obiceiul să-și caute dreptatea alegându-și arbitri, ci el în tot cazul se adresează la autoritatea locală. El la cea mai mică ceartă este deprins să se jure pe D-zeu, Maica Domnului și pe toți Sfinții, crezând că făcând astfel va încredința pe toți despre adevărul aserțiunilor sale.

Jurământul de regulă este sfânt, iar cel strâmb se condamnă aspru, și poporul rutean crede că sperjurului îi va secă mâna dreaptă, că fulgerul îi va aprinde casa și că el și-a pierdut sufletul.

Dacă însă cineva are de scop să depună un jurământ fals și ca aceasta să nu-i strice sufletul, atunci el ica o pictrică subsuoară și urmările jurământului fals cad asupra acelei pietricele și nu-i strică sufletul.

Ruteanul în viața de toate zilele se jură, cu drept sau ba, pentru lucruri de nimică pe copii, pe femeia sa, pe ochii săi, etc., folosindu-se totdeauna de stereotipa frază: *bil-mé*, adică: D-zeu să mă (pedepsească), sau: *Roh be mené karau*, adică: D-zeu să mă pedepsească! Astfel de jurăminte strâmb se cred permise și se practică fără nici o scrupulozitate în toate zilele.

Defăimătorii se judecă foarte indulgent. Oamenilor corupți, ca advocaților, le zic sac spart: *mışok rosporeni*, adică un sac descusul în care tot torni, fără ca să-l poți cândva umplea.

Mai în toate comunele rutene este obiceiul că înpricinații, încunjurând advocații și judecătoriile de prin orașe, se adresează la preoții lor, ca ei să judece certele lor și să decidă care din ei are dreptate.

Judecata preotului este luată în seamă de ambele părți litigante, cari se țin de dânsa ca obligatoare. În multe cazuri judecata se aduce înaintea vornicului în duminici și sărbători; acesta vine cu înpricinații la preotul și-l roagă ca el să-i înpace. Judecătorul se intitulează cu epitetul lingusitor: *wielmojni pane*, adică mult puternice Domnule, sentința lui însă nu totdeauna se ține de nepărtinitoare și dreaptă.

CAP. XVI.

Copilul la Ruteni.

Rutcanul crede că întâlnirea unui om, care ca copil a fost înțărcat și apoi iarăși întors la țată, este un semn rău; de aceea copiii înțărcați nu se mai întorc la țată.

Copilul înțărcat și care poate umblă, nu este mai de fel îngrijit și mama ducându-se în câmp la lucru îl încuie în casă cu alți copii mai mărișori. Imbrăcămintea lui, până ce nu merge la școală, este o cămeșuică de tot murdară, câte odată strânsă la mijloc cu vreo curelușă sau brâuț îngust și vechiu. Așa umblă atât băiatul cât și copila vara și iarna, se înțelege că cu capul gol și desculț. Iarna copilul șede cu plăcere pe cuptior, de unde se coboară doar spre a trage o fugă afară pe omăt și apoi se sue răpede iarăși pe cuptior. Rutcanul crede că este mare nenorocire, dacă cineva trece peste un copil, căci acesta nu va crește, ci va rămâne închercit.

Rutcanul cu școala nu se învovește și copiii numai cu mare greu se deprind la aceasta neîncunjurabilă năpaste. Părinții văd în școală o instituțiune care le detrage copiii dela lucrul câmpului sau păscutul unei vite, iar copiii se feresc cât pot de ea, deoarece ea le răpește draga libertate, căci la păscutul vitelor sau oițelor se aranjează felurite jocuri copilărești, cari acum trebuie să înceteze, și-i constrânge la o muncă spirituală nedeprinsă de care li-i groază mare. Părinții motivează netrimiterea copilului la școală prin copilărescul argument, că doară n'are să facă popă din el: *mi l'lopeț ne bude popom*, adică băiatul meu nu va fi popă. Este deci explicabil că Rutenii posed o minimală clasă de intelectuali indigenă și mare parte din ceea ce astăzi în Bucovina este importată din învecinata Galiție unită.

Copilul înainte de școală se află într'o stare de absolută libertate, facultățile lui spirituale și așa nu prea mari nu sunt de fel deșteptate și dezvoltate, tot așa n'are idee de principiile morale cele mai rudimentare, și de acea munca bietului învățător sătesc se poate numi foarte grea și uriașă și numai arareori este în stare să dispună de cel puțin o parte bună din elevii săi, cari și așa foarte neregulat cercetează școala, cu toate asprele și grelele pedepse bănești ce autoritățile școlare locale și districtuale dictează părinților nebăgători de seamă sau renitenți, ca să primească în sine sămânța cunoștinței a tot ce-i bine, frumos și folositor. În caz

însă că aceasta îi succede, atunci poate fi sigur că acei copii îi vor face cea mai mare cinste în viitor, căci ei, fii ai naturii, încurajați la lucru produc, îmboldiți de dorul științei, cu proaspetele, sănătoasele și încă neuzatele lor facultăți cu mult mai mult decât copiii părinților culți, deși aceștia aduc de acasă la școală multe cunoștințe, cari copiii de țăran trebuc să și le însușească în școală.

Copilul țăranului rutean la început este sălbatic și neîncrezător, cu timpul însă el se alipește de povățuitorul său și i se încrede cu totul. Față de cei de o asemenea vârstă el este prietenos, iar față de oameni cu oarecare poziție socială cu reverință.

Copilul rutean pricepe ușor în limba ruteană, foarte greu însă în limba germană. Mai ales Ruteanul foarte greu învață limbi străine, ceea ce se atribue puținului său intelect, dar și indolenței și înnăscutei lene de a lucra cu spiritul.

Sfârșind copilul școala primară din sat, de cele mai multe ori nu urmează cultivarea sa la institute mai înalte, adeseori din lipsa de mijloace. Învățătorul stă sus în stima copilului care a absolvit școala.

Este obiceiul că băieții și copile se joacă la un loc.

Astăzi, mulțumită gimnaziilor rutene din Cernăuți, Coțman și Vijnița, Rutenii posed un oarecare contingent de intelectuali proprii indigeni, ca învățători, preoți, profesori secundari și universitari, medici, avocați și judecători, deși mai puțini la număr decât cei ai altor popoare din Bucovina. Intelectualii ruteni, veniți din Galiția la universitatea din Cernăuți, aparțin confesiunii greco-catolice și vorbesc un dialect care în pronunțare se deosebește considerabil de dialectul vorbit de Rutenii ortodoksi din Bucovina.

CAP. XVII.

Iudaismul privit din punct de vedere rutean.

În Bucovina iudaismul dominează și mai ales în părțile locuite de Ruteni, prin negoțul aflător exclusiv în mâinile seminției lui Israel, prin exercitarea tuturilor meseriilor și în timpul din urmă prin acapararea mai tuturilor moșilor boierești și a tuturilor arenzilor acestor moșii, iar mai ales prin banii ce au știut să-i adune. Fiind scopul ultim al Evreului adunarea a cât mai mulți bani, ceea ce Ruteanul o cunoaște, deci nici nu se miră că Evreul spre a-și ajunge scopul nu este tocmai scrupulos în alegerea mij-

loacelor, și crede că această procedură este naturală și trebuie practică.

Pe când alte popoare pun puțină încredere în Evrei, Ruteanul, cu toate că este mare antisemit și-l urește pe Evreu, fiind așa zicând încă brudiu, suferă de boala prea marei încrederi în Evrei, din care cauză în totdeauna este exploatat materialicește.

Evreii au în fiecare comună ruteană proprietăți rurale, cari de multe ori au intrat în mâinile lor prin mijlocul băuturilor spirituoase date pe așteptare. Și Ruteanul este gata să ia ori și când băuturi, numai dacă i se dau. El este atât de pătimăș, încât aducând toamna câțiva snopi abia secerați acasă, pe cari îi îmblățește în grabă în tindă, ia un garniț sau două din acea săcară și o duce ca primul prinos cărcimarului pentru horilcă, pe când acasă copiii flămânzi abia pot aștepta până ce femeia din restul săcării, pe care o rășnește pe rășniță, coace pe vatră o turtă cu care își astâmpără foamea udând-o cu horilca adusă.

Poporul rutean crede că săvârșește o faptă plăcută lui D-zeu, dacă stropește fără de veste un copil de Evreu cu aghiasmă și așa îl botează. Copiii Evreilor sunt urâți în ochii copiilor de Ruteni. Uciderea unui Evreu nu se ține de mare crimă. Cu toate că Evreii sunt urgisiți, femeile nu ezită să se dea unui Evreu, deși se ține de foarte mare păcat,—se înțelege pentru bani sau băutură. Ruteanul, ca să primească o ciuste, invită la nuntă prin fiul sau fiica sa pe propinatorul Evreu, ba și pe toți ceilalți cari locuiesc în satul lui.

CAP. XVIII.

Medicina populară la Ruteni.

Ca și la alte popoare din Bucovina grasează și în mijlocul poporului rutean, deși în grad mai potențat, diferite boale ca: difteria, scarlatina, corii, lusea mângărească la copii, iar la adulți și mai ales în comunele situate pe lângă iazurile din districtul Coțmanului și al Zastavnei, apoi pe Ceremuș frigurile și tifosul, apoi în toate districtele tuberculoza, sifilisul, pelagra, delirium tremens ș. a.; de aceea și mortalitatea Rutenilor este constatat mai mare decât la celelalte popoare bucovinene.

Dacă cineva se îmbolnăvește, atunci se aplică de regulă numai mijloace casnice, nu tocmai folositoare. Doftorul se consultă numai

atunci când vine ex offio în comună în caz de boale epidemice. Dar și medicina prescrisă de dânsul sau nu se ia de fel, sau toate porțiunile de odată. Prafurile rânduite de doftor nu folosesc de fel, după credința Ruteanului. S'au întâmplat chiar cazuri, că carbolul destilat a fost băut de Ruteni, nu însă de bolnavi, pentru că mirosul aducea a horilcă. Se înțelege că numai vărsând respectivii cantitatea băută au putut să fie salvați de moartea sigură.

Aproape fiecare comună își are doftorul ei local, adică descântătorul masculin, mai adesea feminin, care se bucură de multă trecere în satul său și chiar în megieșia depărtată. Un astfel de doftor poporal eră nu de mult și un țăran bătrân în satul Mamaești de pe Prut. La acesta o mamă a adus odată un copil slab de nervi, care se udă în pat, să-l vindecă de slăbiciunea lui. Amintitul doftor sătesc a ars o mătură de mesteacăn și a dat cenușa băiatului s'o bea. Băiatul a băut-o, însă nu s'a vindecat de boala sa.

Cele mai obicinuite metode de cură constau în: descântarea, scăldarea, stingerea de cărbuni sau afumarea bolnavului cu felurite buruieni. Acestea toate se aplică numai la apusul soarelui. Bolnavilor se dă însă și băntură de horilcă cu felurite buruieni.

Frigurile se vindecă prin o fiertură de buruieni amare ca: potroacă, pelin, coajă de răchită sau rădăcină de narcise, sau prin afumare cu părul unui liliac sau ariciu. Ologii, ca și reumatismul se vindecă prin descântare, scăldători și frecări cu horilcă și oțet cu usturoiu pisat. Durerea de cap se vindecă frecându-so capul cu oțet și apoi prin aplicarea de felii de sfeclă. Durerea de dinți și năsele se vindecă dacă se pune pe dânsle piatră arsă sau terebentină sau se afumă cu diferito buruieni și sămânță de mac sau de stejar. Curgerea sângelui se împiedică punându-se pe rană cenușă de pânză de cânepă, iar ranele se lecuiesc prin aplicarea de unsori din ceară albă, untdelemn și tămâie, sau rășină cu untdelemn. Speriatul se poate vindecă prin aceea, că bolnavul ține înainte de răsăritul soarelui prin 3 zile un cuțit în gură și se descântă. Ca mijloc de avortare se întrebuințează malvelo, o samă de fete păcătoase stau spre acest scop, fie vara, fie iarna, ore întregi cu partea de jos a corpului într'o apă curgătoare, iar altele se lasă operate cu un fier înroșit în foc.

Catarul de stomac se vindecă c'o amestecătură de horilcă cu pelin sau potroacă. Ultima plantă cu horilcă sau brăbănocul folosesc la boalele femeiești.

Rutenii beau, spre a putea vărsa, saro disolvată în apă caldă.

Ca medicină se întrebuințează felurite rădăcini, se fierb și în horilcă și se beau. Aceste rădăcini se fierb și în apă și apoi din apa aceasta se face scăldătoare. Rădăcinile se adună de cei ce le cunosc în anumite zile de lună nouă, când se recitează anumite vrăji. Numai după aceea ele sunt de folos. La o seamă de boale, despre cari se crede că au fost trimise asupra bolnavului de vreun dușman, se obicinuește a postî pe capul dușmanului.

În contra boalelor se poartă și felurite amulete, ca crucițe, scoici, etc. Se crede că cel de pe urmă născut copil dintr'o familie, numit *mezínok*, are darul de a vindecă boale.

Apă sfințită dela Iordan se ține într'un șip lângă icoane peste tot anul și ea are puterea de a vindecă felurite boale. Se crede că ungându-se un bolnav de preoți cu untdelemn sfințit și deschizând el evangelia într'un loc, unde se află inițiale roșii, se va însănătoșa.

Dacă se scaldă vreun bolnav în Joia patimilor într'o apă curgătoare, atunci se însănătoșează. Buruienile și macul sfințit de preot în ziua de Macovei sunt bune la felurite boale.

Cel deochiat se vindecă, dacă i se sting cărbuni cu apă luată înainte de răsăritul soarelui, sau dacă se afumă cu anumite buruieni, sau se leagă de gâtul lui vreun amulet.

Copiii slăbănogi se scaldă în mărăgună, magheran ș. a., iar spre a adormi copiii li se dă în gură fierbură de mac. Usturoiul apără de boale, deochi și duhuri rele; de aceste din urmă se poate omul apăra purtând cu sine un mugur din mățișoarele sfințite în ziua de Florii.

Scotându-se 2 pâni din cuptor, cari s'au prins la un loc, atunci este bine a le desbină deasupra capului unei fete, căci aceleia îi va crește părul frumos.

CAP. XIX.

Proverbe (1) rutene și o liturghie cu vrăji.

1. La seceriș ai da femeia pentru un vânt.
2. Coasa și femeia nebătută nu-i de trebuință.
3. Înțeleaptă-i femeia, dacă are un sac cu făină și unul cu mălaiu mărunțel pisat.

(1) Aceste proverbe au fost publicate de adunător în limba originală ruteană în foaia: *Буквописки Видомости*, anul 1895, no. 10, sub titlul: *Буквопискоруски пословицы*.

4. Din pricina unei astfel de babe dracul peste noapte a încărunțit.
5. Pentru grâu trebuie loc de grâu, arie largă și sac îngust.
6. Buzele au postit, iar gura a vorbit deșertăciuni.
7. Cânele a trecut prin ovăș și nu i-a stricat nici cânelui, nici ovășului.
8. De-i cânele duros, lui i-i cald, de-i fratele bogat, lui i-i bine.
9. Dacă eu m'am sculat, atunci despre mine șadă și dracul.
10. Cel ce nu-i bucuros de bine, va trebui să primească răul.
11. Cel gol n'are frică de războiu.
12. Pe capul tâlharului arde cușma.
13. Domnul după tureci se cunoaște.
14. Cinstea-i mai bună decât banii.
15. Lupul schimbă părul, dar năravul ba (1).
16. Cel ce șede vara la umbră, iarna rabdă foame.
17. Baba s'a coborît din căruță și iepei i-i mai ușor.
18. Piatăna pe dracu rar.
19. Fără de Dumnezeu nici până la prag nu ajungi.
20. Nu da frâu inimii.
21. Cel ce mințește, acela și fură.
22. Dintru început au mâncat crupe cu miere, după ce s'au mai cuprins s'au culcat fără de cină.
23. A năvălit moșneagul la miere.
24. Iapa popii a pierit, dar câinilor cine le-a făcut știre?
25. Așteaptă câne, să piară iapa!
26. Mergi prin sate la înșelat.
27. S'a întâmplat odată, ca găinii oarbe un grăunte.
28. Pentru mâni străine se află petice.
29. Meșter pentru traiste străine.
30. Acesta-i domn, nu nevoie.
31. Capul prost nu se face nici cărunt, nici pleșuv.
32. Dinainte petece, dinapoi bulendre.

(1) Acest proverb a fost luat de la Români. Mai ales trebuie să constatăm, că la o mulțime de Ruteni, și anume la Românii rutenizați s'au păstrat multe proverbe românești. Că acești Ruteni sunt Români rutenizați se cunoaște și din frazele uzitate și astăzi la ei în vorba de toate zilele, cari le-am putut constata în timp de 15 ani cât am petrecut ca păstor sulțesc în părțile rutene; astfel de fraze sunt: *Bulasme «fată»* = am fost fată; *«Te miri» do cioho triaba bude*=te miri la ce va trebui; *znaiu șetê fitkê «fel de fel»* = știu să cos fel de fel de flori; *sehodne varelam «sfeklă»*=azi am fiert sfecle. Cuvântul sfecle, deși este slav, nu e uzitat la Ruteni, ci cuvântul *burak*.

33. Seamăn cu seamăn s'a întâlnit.
34. Lucrează amar și vei mânca dulce.
35. Pe limbă miere, în lăuntru gheață.

Pentru sufletele celor neștiuți,
Celor ce s'au cufundat în ape,
Celor ce au ars în foc,
Celor ce gerul i-a degerat,
Celor ce copacii i-au ucis,
Să-i amintească D-zeu
Întru împărăția cerurilor
Și pentru sănătatea celor vii!

C U P R I N S U L

	Pag.
Prefață.	37
I. Starea culturală a Rutenilor	39
II. Obiceiurile Rutenilor	43
III. Obiceiurile Rutenilor la sărbători	47
IV. Credințe populare rutene.	51
V. Mantica la poporul rutean.	54
VI. Nașterea și moartea la Ruteni	56
VII. Inrudirea la Ruteni	59
VIII. Frăția de cruce, cumetrii și ospitalitatea la Ruteni	60
IX. Obiceiurile la nuntă și dreptul căsătoriei la Ruteni	61
X. Dreptul de familie la Ruteni	66
XI. Servitorii la Ruteni	68
XII. Dreptul pământului la Ruteni	69
XIII. Dreptul de comerț la Ruteni	71
XIV. Contravențiunile și crimele la Ruteni	72
XV. Judecătorii la Ruteni	73
XVI. Copilul la Ruteni	74
XVII. Iudaismul privit din punct de vedere rutean	75
XVIII. Medicina populară la Ruteni.	76
XIX. Proverbe rutene și o liturghie cu vrăji	78

Ruteni din districtul Coșmanului de pe lângă Prut.

Ruteni de pe șesul Prutului.

Ruteni din districtul Zastavnei de pe lângă Nistru.

O familie Ruteană din districtul Zastavnei de pe lângă Nistru.

Un mire și o mireasă de pe șesul Prutului.

Fete în găteală de sărbătoare de pe șesul Prutului.

Fată din districtul Coțmanului.

Băiețani cu capuze din districtul Vijnitei.

Oameni din districtul Coșmanului în îmbrăcăminte de iarnă.

GLOSAR DE CUVINTE DIN JUDEȚUL MEHEDINȚI

DE
ION BOCEANU

Ședința dela 21 Decemvrie 1912.

Cuvintele din glosarul de față le-am auzit în vorbirea zilnică a celor ce stau în regiunea județului Mehedinți, limitată la Nord de calea ferată dela T. Severin—Butoești, la Sud și Vest de Dunăre, iar la Răsărit de județul Dolj,—cu alte cuvinte vechile plăși Câmpu, Blahnița și Dumbrava.

De ele mă servesc și eu, de câte ori se ivește prilejul; și socotesc că trebuie să fie cunoscute și în cealaltă parte a județului și poate în mare parte și în restul Olteniei, în Muntenia și în Banat, ceeace se va vedeă când se vor face culegeri de felul acesta pretutindeni. Cuvinte ca *duduî*, *măiag*, *motcă*, pe cari Damé le dă numai pentru Transilvania, cum și *mâtcă*, dat de Viciu în glosar de cuvinte pentru Banat, pot sprijini această părere. Negreșit că, în cazul acesta, un cuvânt întrebuițat și aiurea nu mai poate fi considerat ca ceva dialectal, ci va fi pus alături de cele ce sunt în graiul Românilor de pretutindeni. Limba se va îmbogăți astfel cu elemente nouă, cari totuș sunt destul de vechi și de răspândite.

Pentru formele auzite în afară de regiunea arătată, am dat localitatea, ceeace am făcut și pentru cele dintr'o anumită comună.

ajumi (a-) v. A pune mâna la ochi, spre a nu vedeă pe cei ce caută să se pitule (ascundă) în jocul de-a ascunselea.

Cel care așteaptă până ce ceilalți se ascund, ajoame.

ajumit s. Jocul de-a ascunselea.

Ne jucăm de-a ajumitu?

albete s. Partea lemnului dintre coaje și inimă, care e supusă putreziciunii.

Albetele se face ojic (putrigaiu) ca făina.

alină (a-) v. A atârna, a agăța.

Am dat cu ciumagu după o pasăre și mi s'a alinat în pom.

artic s. Un sfert dintr'un miel, oaie.

Cumpărai azi un artic de miel dela han.

așteamătu adv. Incet, agale, când și când. a se țineă, a veni — după cineva.

băcuiu n. pr. Român din Banat și Ardeal. În comuna Pătulele, pe proprietatea Știrbei, sunt vreo 20—30 familii de acești Români, cari formează un cătun aparte : la «Băcui».

Numai la Băcui găsim miere, în sat n'are nimeni.

bădăiu s. 1. Putineiu. 2. Nume de

familie în părțile dela munte.
E în stare să mănânce un bădăiu de zară.

băicôn s. Piatră mare.

Când ți-oiu da c'un băicon în cap, vezi tu pe dracu.

bălăoană s. Șearpe mare, monstru.

Ne-a ieșit înaintea o bălăoană cât toate zilele de mare.

bălbătăie s. Flacăra, limbă de foc.

Când a început vântu, se ridicau bălbătăile la cer.

băldăuș s. Foc de paie sau coceni, ce se face seara în timpul verii, în drum. Fetele și nevestele mai tinere vin la băldăuș și torc, iar băieții spun la povești. Câte unul din cei ce pun paie pe foc vără în spuză o *totălcă* (tărtăcuță), care face explozie și aruncă spuza în lături, *pârporind* pe cei ce stau mai aproape.

De seară venim și noi la băldăuș.

bâlgui (a se-) v. A dori, pofti.

S'a bâlguit la avere și n'are traiu bun în casă.

bălvănit adj. Stătut și căldicel (se zice de lichide).

Apa asta-i bălvănită, nu-i chip s'o bei.

bârcie s. Pește ca plătica, lung și alb.
bârdăcăi (a-) v. A căută, a scotoci.

Am prins'o bârdăcăind prin casă; vrea pe semne să găsească ceva pus rău.

bâzdăc s. Arțag, furie.

I-a venit bâzdăcu, nu te mai poți înțelege cu el.

bâzdoacă s. Ciomag mare cu măciucă în cap, ghioacă.

A pus mâna pe-o bâzdoacă și l-a burdușit cum se cade.

berbeniță [sl. berbenica] s. Brădoaie, putinică (Rudina).

beșicute s. Prune corcodușe.

Anu ăsta nu s'au făcut beșicuțe de loc.

betiță s. 1. Fășie de pânză ce servește la legat. Betița dela izmene. 2. Manșete. Cămașe cu betițe.

beucă s. Vale, loc sub coastă, puțin deluros.

Intri acolo ca'ntr'o beucă.

bibă s. Groapă pe care o fac copiii în jocul de-a ghiula și de-a purceaua.

bic [als. byk.] s. Junc de prăsilă, buhaiu.

Voinic e, par'că-i un bic.

biliță s. Cursă de șoareci.

O să-mi iau și eu o biliță dela bălcu, să mai stărpesc șoarecii din casă.

boaltă s. Prăvălia dela bălcu, făcută din pânză și având forma unei camere.

Bălcu de estîmp e mare de tot, boaltele sînt până la pădure.

boască s. Ceeace rămâne în cazan din prune, zarzăre, etc., cum și din comină după ce se face țuica sau rachiul

Porcii erau la cazan, mîncău boască, și noi îi căutam în porumbi.

bobonat adj. Cu bobul mare. Struguri bobonați, fasole bobonată.

boboti (a se-) v. A se necăji, a se întărâtă, a se înfuriă.

Mai ușor, nu te boboti așa.

bodicăi (a-) v. A scotoci, a căută cu deamăruntul.

De geaba bodicăi, că nu dai de el; stă bine undel-am pus eu.

bolbotini s. 1. Lobodă, știr și alte ierburi ce ies prin grâu, prin porumb, în locurile mai grase.

Grâul după cump e numai bolbotini. Mănâncă vita bolbotini, trece prin ea, se cufure.

2. Poame, fructe.

Mănânci toată ziua bolbotini, o să te doară burla.

bomboane s. Vrajitorii, farmece.

Muiere bătrână și umblă cu bomboane.

boreolôs adj. Intunecat, posomorît.

Borcoioasă vreme mai e și azi.

borhân s. Burlă, pântec.

Ți-ai umflat borhanu, acumă ce-ți mai pasă.

boșomeți s. Cartaboși (Bala de sus, Rudina).

boșteă s. Legătură, basmă de cap cu flori (desenuri).

Să-mi iei și mie o boșteă dela bălcu.

botă s. Vas de lemn de 10—15 litri, în care se pune apă, vin, etc.
Ne-a adus finu la Săn Văsăi o botă de vin vechiu.

botcăi (a se—) v. A se certă cu cinevă, a se încăieră.
Toată ziua s'au botcăit, par'că eră la ȧigănie.

brădoăică s. Putinică de murături, de stroșie, cu zaplăt.
Să scoȧi murători din brădoăica de sub scară.

brădoăie s. V. brădoică.

brichisi (a—) v. A lucră câte cevă, a aranjă.
Toată ziua brichisește prin casă și n'are nici un spor.

briftă s. Briceag, cuȧitaș.
Fugi cu brifta aiu de aci, nu vezi că nu taie.

brișcui (a-) v. Vezi drișcui.

brubinȧa s. Bubuliȧă.
Mi-au ieșit o sumă de brubinȧe pe faȧă, nu știu cum să mă scap de ele.

brucă s. Bucată de lemn, în formă de cuiu, pe care se încreȧește gura sacului plin cu grăunȧe sau făină, spre a fi legat bine.
Fă o brucă și leagă sacul cu grău.

brușă (a se-) v. A se jucă împingându-se ori luându-se la luptă.
Ce s'au mai brușit cei copii!

budiănă, pl. budieze, s. Ierburi sălbatice.
S'a pitit în budieze și a scăpat.

buduroiū s. Scocul morii.
O să mă scald după prânz

la buduroiū morii.

buftănit adj. Gras și moleșit.
S'a buftănit de atăta somn și odihnă.

buibărăc s. Pieptar, vestă ce se închide la o parte (la copii).
Iea buibăracu pe tine și du-te în deal.

bujdulă s. Cocioabă.

bulduși (a-) A jefui.
Ai auzit că s'a spart la popa ieri noapte și că l-au buldușit.

bundă s. Haină.

bundăreȧe s. 1. Burtă la animale. Bundăreȧele porcului.
2. Om mic și sprinten.
Uită-te la el, par'că-i un bundăreȧe.

bundre p. Ȧoale, haine negre.
Iea-ȧi bundrele și pleacă; n'ai ce mai căută la mine, dacă nu vrei să m'ascuȧi.

burduși (a—) v. A bate cum se cade pe cinevă, a tuptăngi.
L-au burdușit Mireștii de-o ȧine minte multă vreme.

busii s. Dudaie, buruieni.
Vezi că-i colo în busii.

bușniăg s. Fum mult.
Am văzut fumul ieșind bușniag, s'a aprins coșula cutare.

bușȧi (a-) v. 1. A ieși afară, a face explozie.

A bușȧit cepu buȧii. Vinu când fierbe bușteste.

2. A debordă, a vărsă.
Când se înecă vita sau omul cu mâncare, bușteste din ei.

3. A apucă, a podidi.
L-a bușȧit răsul când a văzut-o.

cadalăc s. 1. Mahală.

Ieșiră porcii din curte, dă fuga după ei prin cadalăc.

2. Mulțime de lucruri de acelaș fel, ce se găsesc la un loc.

Am luat un cadalăc de lemne din pădure.

căftălân s. Plantă cu foi mari ca ale dovleacului; crește prin grădini, pe câmp. Din foile ei, copii își fac apărători de soare, zicând că au umbrele.

căminete s. Partea din perete unde se face focul.

cănăbiu adj. Coloarea fuchsiu. Boabe de cânăbiu.

Iea-mi și mie dela prăvălie niște boabe de cânăbiu, să văpsesc ale jurebii.

canap s. Sfoară de cânepă, mai groșcioară.

N'ai vreun canap să leg dănănăile astea.

cănățue s. Cană mică.

căpeneag s. Capișon, gluga iepângelii.

O să se pună ploaia și-mi uitai căpeneagu acasă.

căpete s. Vas de lemn sau de tinichea, de o ocă, cu care se ieia vama la moară, adică de fiecare baniță câte un căpete.

Câți căpeți ți-a luat de vamă?

căpicu s. Partea frâului ce se pune în capul calului.

Să le iei căpicele, când le-ai da apă.

capișon s. Glugă.

Bune sânt capișoanele de păr de cămilă, fiindcă țin și căldură.

cărătenie s. Rost, fel; a alege, a da de cărătenie.

De nărod ce e, nu-i dai de cărătenie. Nu știu singur de cărătenia mea, nu știu ce să fac capului.

cârni (a-) V. A rupe vârful viței sau porumbului la prășit, ca să le meargă mai bine.

De unde se rupe vârful viței, când o cârnești, mai cresc două feșnice. Porumbul se cârnește la prășit, la tîrșit, viea tot la prășit.

cârpătôr s. Lopată rotundă și ceva mai mare, pe care se pune mălaiul spre a-l băgă în țest.

L-a bătut cu cârpătôrul de l-a frânt.

cârșenie s. Cărcotă, încurcătură, bucluc.

Să nu te împrietenеști cu el, că dai de cărșenie, și o să-ți pară rău mai pe urmă.

cârșată [bulg. krsteti] s. O grămadă de 11 snopi de grâu, secară, etc., așezați pe câmp în formă de cruce.

Câte cârșăți de grâu aveți la lot?

căscote s. Fructe rari, poame ce se găsesc pe la oraș.

N'ai vrea să-ți dau căscote acuma?

ceăucă s. Cioară cu penele cenușii. E numită așa fiindcă face «ciauc, ciauc». Mulți o mănâncă.

chelarabe s. (Severin) Gulii, brozbe.

Măne o să gătesc chelarabe.

chepeneag s. Vezi căpeneag.

cheunî (a-) v. A da chiot, a chioti.

*Toată noaptea au cheunit
și au jucat la dascăl.*

chizap s. Apă tare.

*Cu chizap să încondeiază
ouăle bine.*

cicie adj. 1. Roșu aprins. Boabe de cicic.

2. s. Lâna văpsită roșu aprins.

*Cât cicic am avut, tot nu
mi-a ajuns la zăvelcă.*

ciobăcăn s. Pește lat ca palma.

ciobărnac s. Părghie. Lemn ce se vără pe urechile hârdăului ori sub toarta căldării, spre a le duce de-a părânga.

chircoseală s. Vezi târcoseală.

ciomni (a-) v. A ciocni.

Ai ouă, să ciomniți amândoi?

cipici s. Papuci.

cioi, **ciôiri** s. 1. Nod de pe tulpină, care iese în sus, când tai mai jos.

*N'am ce face cu lemnul ăla,
e numai cioiuri.*

2. Lemn scobit în care se pisează ardei, sare, usturoiu.

ciriș s. Făină cu apă pentru lipit hârtie sau căptușeală la căciuli.

*Lipește cu ciriș o hârtie în
ochiu de geam dela cunie.*

ciulpân s. Lemn din pădure, fără crăci, ciont.

Frunzuliță leuștean,

Frumos cântă cucu'n deal

Pe-o crecuță de ciulpân.

ciupag s. Partea cămășii femeiești din brâu în sus. Ciupag au de

obiceiu cămășile mai bune, pe cari le ieau fetele și femeile la zile mari. Cusăturile lui sunt mai frumoase decât la celelalte cămăși.

*Ai văzut ciupagu culăreia,
mai mare lauda de ea, nu
trebuie nimic.*

cleată s. 1. Loc, spațiu.

*Am arat tot, dar a mai rămas o cleată la cap, unde nu
prindea plugul.*

2. Mulțime de lucruri, cuprinse într'un anumit spațiu.

*O cleată de varză, o cleată
de fire,— de lemne.*

clôța s. Constelația cloșca.

*Să plecăm la noapte, când
o ieși cloța.*

clupsă s. 1. Cursă de șoareci, lupi.

2. Beleă, încurcătură, strâmtoare.

*Ai dat în clupsă, nu știi
cum o s'o scoți la căpătâiu.*

còble s. Partea finală a coloanei vertebrale, la om, la păsări.

*Ți-ai frânt cobia, nu mai
poți șede pe scaun.*

codărâe s. Coadă de biciușcă, de sapă.

codărăște s. Codărâe.

comilăstru s. Cumielastic. Ghete cu comilastru.

còmină s. Ciorchinele și boabele strugurilor din cari s'a scos vinul și din cari se face rachiu. Rachiu de comină.

*In rachiu de comină se
pune izmă, pentru a se pre-
pară o băutură contra durerilor
de stomac.*

contenà (a-) v. A terminà, a isprăvi, a conțeni.

Am stat noi acolo vreo 2 ceasuri, și ploaia nu mai contenà.

copiță s. Căpiță de fân, grămejioară de fân cât ai lua odată sau de două ori în furcă.

Mâne să ne ducem să facem fânul copițele, că se poate pune ploia.

corcolâni s. Nori groși, mai ales în timpul verii (Slașoma).

Uite ce mai corcolâni vin dela vale, barem să sfârșim vrau ăsta.

coșava s. Vântul dela vale. *Bate coșava.*

cotină s. Loc strâmt, colț.

S'a vârit într'o cotină, de nu-l mai poți scoate.

coțobăni (a se-) v. A se căzni, a se trudi.

Se coțobănià să ridice un sac și nu puteà de fel.

covețele s. Castroane de lemn cari se îmbucă și în cari se pune sare, piper, ardei.

Vezi să nu uiți covețelele cu sare și ardei.

crăciu s. Ciortan, picior de găină.

crânțuri s. Paiente, bucăți de lemn cioplite, ce se bat pe bunduci, iar între ele se pune pământ, spre a se formă zidul unei clădiri.

crăpet s. Căldura mare a soarelui.

Uf! ce crăpet al dracului.

crov s. Groapă mai mare, scobitură în pământ.

Poți să faci crov în pod?

crovân s. Groapă părăsită.

Erà să dau într'un crovan de pimniță, să-mi rup gâtul.

cupi (a-) v. 1. A prinde, a strâmtorà pe cineva.

L-a cupit în porumbi, nu mai scapă.

2. (A se-) A se strânge, a se prinde.

Firele pânzei se cupesc, când coși strâns.

cupit adj. Sgârcit.

N'am văzut om cupit ca unchiu-tău.

curătură s. Loc pe unde a fost pădure și apoi s'au scos și buturile, pentru a aveà loc de muncă.

Fusei azi cu caprele pe curătură, dar nu-i iarbă de loc.

curuèlnic [Rudina] s. Coteț de hoară.

curmèiu s. Curmeț.

curmeț s. Cărăveiu de funie, funie scurtă.

Iea curmețu ăla și leagă calu.

cușmète s. Bucată, codru de pâne, mămăligă, etc.

Dă-i un cușmete de pâne să plece de aci.

dăinâi (a se-) v. A se legănà.

Vrei să ne dăinâim?

dăinăuș s. Leagăn făcut dintr'o frânghie ale carei capete se leagă de o grindă, de o creacă de pom, formând un «u» în fundul căruia, pe o blană (scândură) sau pe o perină, stă cel ce se leagănă.

Toată zina m'am dat în dăinăuș.

*

dănac s. Flăcău.

*Hora mare, dănaci n'are,
C'au murit de gălbinare.*

dănănai s. Lucruri, catrafuse.

*Iea dănănăile ălea de acolo
și descurcă locul.*

dangale s. Dungii, vergi. Cu dangale
pe spinare (cal).

dărăuș s. Băiat care umblă noapte
prin sat, botaș.

*Ai auzit ieri noapte dără-
ușii pe deal, cum cântau și
auleau?*

dârmôn s. Ciur mare.

*Am venit să-mi dai un dâr-
mon de făină.*

*A trece prin ciur și prin
dârmon, a nu fi novice.*

dehobi (a se-) v. 1. A munci mult,
a se sfârși.

S'a dehobit de atâta muncă.

2. A slei.

*Mă dehobi lemnul ăla de
greu ce fu.*

Dii s. Vidin.

S'a popit la Dii.

docăni (a-) v. A povătuși, a da sfa-
turi, a dojeni, a muștra.

*Cât am docănit-o, și tot de
geaba, nu vrea să m'asculte.*

dôsuri s. Pădurice, tufiș mărunț pe
partea de Nord a unui deal.

*Plecă de azi dimineață cu
caprele pe dosuri și nu se
mai întoarce.*

drișcui (a-) v. A drișcui o casă. Se
amestecă var cu nisip și apă,
până se leagă și se aruncă pe
pereți cu mistria; apoi se în-
tinde varul și nisipul deo-

potrivă, spre a se netezi.

*Casa mi-e gata, numai să
mi-o drișcuescă maistorul.*

drișcuelă s. Acțiunea de a drișcui.

*S'ajungem la drișcuelă,
c'apoi e lesne.*

drodean s. Cotoarele dela coceni,
dela iarba mai groasă, ce ră-
mân după ce au mâncat vitele.
Torăște.

dronđani (a-) v. A hondrăni, a vorbi
fără rost și fără să fie ascultat
de cel căruia i se adresează.

*Dronđănești de surda, nu
vezi că nu-ți iea nimeni sama.*

dudă s. Țeavă. Coadă foi de do-
vleac din care cântă copiii.

*Toată ziua suflă în dudă,
n'are altă treabă.*

dudăi (a-) v. 1. A tună, a bubui.

*Toată noaptea a fulgerat și
a dudăit.*

2. A trage.

Auzi cum dudăie mașina?

dudui (a-) v. A goni, a alungă pe
cineva.

*Nu ți-am spus să-l dudui,
că-ți face vreun rău?*

duduloiu s. Țeavă, tub. Duduloiu de
ceapă, foaia în formă de tub a
cepei care face sămânță.

duhni (a-) v. A puși, a avea miros greu.

*Ii duhnește sufletul, de nu
poți sta lângă el.*

dul s. Ganglion, umflătură.

*Să fi văzut ce dulari avei,
când l-am tras.*

dulugeacu adv. Incetinel, ușurel.

*Ia-o cu dulugeacu, că mai
bine izbutești.*

Dunărințu s. 1. Vântul ce bate dela Sud, despre Dunăre.

2. Nume de familie.

durlân s. m. Băiat de 15 până la 18 ani.

Frunzuliță leuștean,

Când eram tânăr durlan,

Purtam calu 'nzorzonat

Și ciomagă ferecat.

düşnic s. amb. Cep mare la butoiu.

*Dacă scoți dușnicu, curge
mai bine pe cep vinul.*

duvâr s. zid.

A pleznit duvaru dela casă.

(Cujmir).

eftă (a se-) v. A se afla, a ieși la iveală.

*Știi că s'a eflat cine a omorât
pe primar?*

făsăi (a-) v. 1 A face ca găscanul..

*Găscanul făsăie când te
apropii de boboci.*

2. (a se-). A da vânturi.

Fugi de acl, că te făsăieși.

firimiță s. 1. Fărmiță.

*Dă-mi și mie o firimiță de
pâne.*

2. Nume de familie (Pătulele).

florân adj. Negru și alb. Câne floran.

frătut s. Băcui, Român din Banat sau Ardeal, care vine în țară.

fucie s. Vas de lemn pentru lichide în forma unui butoiuș, legat cu cerculețe de fier, conținând 6—12 litri.

*I-am dat o fucie de rachiu
și tot n'a fost mulțumit.*

furcâr s. Furcă lungă, numai cu două coarne, cu care se dă fân celui ce e pe claie, pentru facerea vârfului.

furdăna s. Ceeace rămâne după ce s'a luat partea bună dintr'un lucru. Scursura, nălura.

*A știut el să te potrivească,
fie ți-a lăsat furdana.*

*După ce se alege părul (lână
moale, fruntea), ce rămâne,
furdana, sunt ghiburile.*

găie s. Pasere răpitoare. A lua gaia pe cineva, a fi prins, a păți ceva.

găică s. Cheutoare, agățătoare.

Mi s'a rupt gaica dela haină.

galaonul s. Joc.

gălăungăasca s. Joc.

găldău s. Loc adânc într'o apă curgătoare.

*Am dat ieri într'un găldău
și eră s'o cam sfeclesc.*

găloi (a-) v. A mângăia, desmierdă, răsfăța.

*Nu-l mai găloi atâta, că-și
iea lumea în cap.*

gărăi (a-) v. A face ca cioara.

*Il gărai, dar o pățești cu
el, că nu prea știe de glumă.*

gârbănă [bulg. garvan] s. Cioară mai mare decât ceața, face gar, gar. Carnea ei pute.

gherdăpuri s. Porțile de fier.

*Am trecut ieri gherdăpurile,
ne-am dus la cazane.*

ghiula s. 1. Bucată de lemn lungă de 10 cm. și groasă ca de două degete. 2. Joc de copii. Jocul e format de 4 sau 6 copii. Ca să se joace ghiula, trebuie să se facă 2 sau 4 gropițe : 2 când se joacă 4 copii, și 4 când la joc ieau parte 6 copii. Gropițele

sunt depărtate una de alta de 20 cm. în lăţime şi în lungime de 10 metri. Doi sau patru din jucători au în mână nişte beţe, cu cari caută să lovească ghiula, pe care o aruncă, unul la altul, alţi doi jucători. La jocul în patru cei cu beţele

Joc în 4.

+ cel cu băţul.
○ gropiţa.
+
cel dela gropiţă.

Joc în 6.

+ cel cu băţul.
○ gropiţa.
+
cel dela gropiţă.
+ cel cu băţul.

Jocul. Unul din cei dela o gropiţă, care se mai cheamă şi *bibă*, aruncă celui alt ghiula, pe care acesta caută s'o prindă, iar bătaşii stau cu beţele s'o lovească. Dacă vreunul din ei o loveşte, cel fără băţ dela gropiţa corespunzătoare fuge s'o prindă, iar cel ce a lovit împreună cu tovarăşul său, în cruciş, ciocnesc beţele. Când ciocnesc, chiiesc, şi pun fiecare beţele în biba lor. Cel ce aduce ghiula caută de asemeni s'o vâre în bibă; dacă o pune înaintea celui ce bate, atunci trece el la bătaie şi celălalt la pus, împreună cu tovarăşii corespunzători. Se urmează aşă mai departe.

glie s. Bucată. Glie de pământ, de sare, etc.

stau în stânga şi înaintea celor fără beţe dela gropiţă. La jocul în 6, cei cu beţele stau 2 la dreapta şi la stânga celui dela o gropiţă şi 2 la dreapta şi stânga celui dela gropiţa cealaltă.

gropiţa ○ + cel dela gropiţă.
+ cel cu băţul

+ cel cu băţul.
gropiţa ○ + cel dela gropiţă.
+ cel cu băţul.

Dă-mi şi mie vreo două glie de zăhâr.

gliojdori (a-) v. 1. A înţepă, a glodi.

Imi dele adineaori un gunoiu în ochiu şi mă gliojdoră al dracului.

2. A mânca de pe coceni, a roade.

Dă-le (cailor) să gliojdore toată noaptea.

glodi (a-) v. A roade, a înţepă.

Nu ştiu ce mă glodeşte la picior.

glonţan s. Noroiu uscat sau îngheţat care face aproape impracticabile drumurile neîmpietrite.

Cât pe aci să mi se rupă căruţa prin glonţanele dupe vale.

godorân s. Adâncitură mare.

goglêze s. 1. Mărunişuri de prin curte, gunoaie. 2. Peliţe albe ce rămân după ce se curăţă porumbul de foi.

Mi-au intrat niște gogleze în ochi și mă ustură de-mi vine să sar în sus.

gogolie s. Cevă rotund, gogoșa viermelui de mătase.

Estimp mi-au ieșit două băniși de gogolii.

gomârdoiu s. Mușuroiu, măgură, moviliță. Un gomârdoiu de fân (o jumătate de car).

Când nu se încăpută o plastă, iese o grămadă mai mică, un gomârdoiu.

gorneagu s. Vântul dela deal (apus). *Să pusă gorneagu din sus.*

goroveală s. Apă turbure, murdără, amestecată cu pământ, cu nisip.

Toată noaptea au cărat apă cu butoaiete dela fântână, și nu mai e decât goroveală pe fund.

grăcină (a-) v. A răbdă, a suferi de foame.

Toată ziua grăcinai de foame.

gropăn s. Groapă mare cu apă.

Uite rațele cum se scaldă în gropan !

gumilăstru s. Vezi comilastru.

gurăni (a-) v. A face gură, sgomot.

Gurăne tu, gurăne, dar o să ți se înfunde.

gurgumiū adj. 1. Gogoneț, în formă de movilă.

Fă-l gurgumiū (pământul).

2. s. Movilă de pământ (Cujmir).

gușuī (a-) v. A rupe la gât, a sfâșia.

Ne-a gușuīt lupu o oaie ieri noapte.

hălăi (a-) v. A face gură, a spune multe pe cinevă, a dojeni.

Ciudată muiere ! Toată ziua hălăește.

hălău s. Ceartă, gură.

L-a luat la hălău tată-său.

hârbâr adj. Fără părinți, crescut de alții.

Copil hârbar, vită hârbară.

Acrescut hârbar pi colea, pi colea.

hârghie s. Potaie.

Ești o hârghie, nu poate omu să facă o treabă cu tine.

hățai (a-) v. A mișcă.

Hățai masa așa de florile mărului.

hățueală s. Joc, sbeg.

Ție nu-ți arde decât de hățueală.

hârăeală s. 1. Băzăeală, tuse pe piept.

Ai auzit ce hârăeală are în piept ; nu iese în primăvară.

2. Traiu rău în casă, în familie. Neunire.

A intrat hârăeala între ei, nu e semn bun.

hici adv. Nimic. O să-ți dau hici.

N'ai pamel hici. [Bulg. h.č, ič, nimic].

hiribîță [bulg. erebitza] s. Potârniche.

hondrăni (a-) v. A murmură, a vorbi fără șir.

Ce tot hondrănești acolo ?

Nu vezi că nu te ascultă nimeni.

honțăneală s. 1. Mers puțin în săltate.

Mergea la honțăneală.

2. Alergătură, muncă.

Nu știu când oiu mai isprăvi odată cu honțăneala asta !

honțâni (a-) v. A alergă, a lucra.

ierugă s. Apa dela moară, râuleț, baltă (apă curgătoare). [Sărb. jaruga].

îmbetî (a-) v. A îndoi în două, în patru, etc.

A îmbetî o batistă, un șervet.

împâslî (a-) v. A o băga pe mănecă.

A împâslit-o rău de tot, nu știu cum o ieși la căpălăiu.

împătră (a-) v. A avea de furcă cu cineva, a o băga pe mănecă.

A împătrat-o cu tine, credeă că e glumă.

împielmă (a-) v. A amestecă făina de grâu cu cea de porumb în mălaiu, spre a-l face mai dulce.

împielmăt adj. Mălaiu împielmat, mălaiu în care s'a pus și făină de grâu.

împopistră (a se-) v. A avea mai multe colori, a se împiestrița.

Strugurii se împopistrează pe la Sfântu Ilie. Am să viu când s'or împopistră strugurii. [Bulg. popistriam].

împopistrat adj. Cu mai multe colori, pistriț.

Strugure împopistrat.

împrăoșă (a se-) v. A se umplea de praf.

Iea cămășile de acolo, că se împrăoșează.

încățelă (a se-) v. A se uni, a se legă.

S'a încățelut cu culare; nu poate să mai scape de ea.

îndovigă (a-) v. A îndoi, a încovoia.

Nu pot să îndovig dreava aia de fier, e prea groasă.

îndovigat adj. Îndoit, încovoiat, curbat.

îngăidără (a se-) A se ținea de cineva.

S'a îngăidărat de el, nu-i chip să-l înșele.

înierbă (a se-) v. A se supăra, a se mâniă.

S'a înierbat, când i-am spus că am văzut-o ieșind din grădină.

a înțeleni (a-) v. A înlemni, a rămâne uimit.

Când l-am văzut am înțelenit, nu-mi veni să cred ochilor.

izănuă s. Slăbiciune din cauza neîngrijirii, a traiului rău.

A intrat izăna în ea; păcat că prea eră frumoasă.

2. Frică, boală.

Haiduc Pătru stă 'ntr'o rână, Bagă potera în izână.

izdă (a-) v. A bolnăvi, a face rău.

Când oiul da în tine, te izdez.

2. A se bolnăvi, a-i veni rău.

izdăt s. Umflare la stomac. A fi bolnav de izdat, a descântă de izdat. Celui bolnav de izdat i se pune crucea la cap, la inimă, la picioare și i se descântă în chipul următor:

La cap, cap de gligan,

Crucea ta, Doamne.

La cap, cap de gligan,

Crucea ta, Doamne sfinte.

La cap, cap de gligan,

Crucea ta, Doamne.

La inimă, inimă de vidră,

Crucea ta, Doamne.

La inimă, inimă de vidră,

Crucea ta, Doamne sfinte.

*La inimă, inimă de vidră
Crucea ta, Doamne.*

*La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne.*

*La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne sfinte.*

*La picioare, picioare de urs,
Crucea ta, Doamne.*

După ce descântă la cap, dă
din palme zicând :

*Inimă șerpească,
Dracu să plesnească !*

Se repetă și la stomac și la
picioare. În timpul acesta arde
tămâie sub pat.

izinit adj. Slăbit, slăbănog.

E izinit rău de tot sărmanul.

învârnici (a se-) v. A se face văr
cu cineva (copiii) în prima Luni
după duminica Tomii.

jdreli (a-) v. A jupui puțin.

Mi-am jdreliț degetul în ușe.

jeg s. Cărbuni aprinși, jeregaiu. [Sărb.
jega].

jegneăț s. jeg.

jeregaiu s. Cărbuni aprinși.

*Mai trage nițel jeregaiu la
burta oalii să fiarbă mai tare.*

*Ce e acolo, să te ferească
Dumnezeu, e foc și jeregaiu.*

jermăni (a-) v. A fură, a jefui, a
jecmăni.

*Jermănește de stinge pă-
mântul.*

jigniță s. Magazie.

*La vară mi se pare că
umplem jignița de grâu.*

jigneală s. Greață, arsuri pe gât.

*Imi vine o jigneală pe gât,
de ciorba dela prânz.*

jilovete s. Ciomag, cărăveiu de lemn.

*Când te-oiu croi cu jilove-
tele ăsta pe spate, mă cunoști
tu cine sânt.*

jip s. Murdărie.

*Sta jipu de-o palmă pe
gātu-i.*

jipân s. Tufan ca pe picior.

*Nu știu cine mi-o fi tăiat
doi jipani dela loc (pământul
ce are cineva).*

juvete s. Pește de mărime potrivită
ca de o șchioapă.

*Mă duc să-mi ieau vreo doi
juveți dela han.*

lăsă lemn (a-) v. A sărăci pe cineva
furându-l sau străgându-l prin
judecăți.

*S'a ținut de capul lui până
l-a lăsat lemn.*

lêscovă s. Bolovan mare de pământ,
scos de plug.

ligav adj. Cel căruia nu-i place să
mănânce, sau de mănâncă nu-i
priește. Om ligav, vită ligavă.

loavă s. Timpul prielnic, favorabil
pentru a face ceva, ocazie.

*Am găsit loava dăunăzi
când ne-am dus în pădure:
era vreme frumoasă.*

lûmăr s. număr (Cujmir).

lumără (a-) v. A numără (Cujmir).

lumi (a-) v. A numi (Cujmir).

Lumiși colacii, cui să fie ?

mălăg s. Prăjină lungă, lemn în care
se pune o basmea, o tăbliță,
pentru a arăta hotarul despăr-
țitor a două moșii, sau că vâ-
natul e oprit în pădure.

Vezi măiagul ăla dela ră-

sărit? O iei pe acolo și ajungi în sat.

mălură s. Tăciune la grâu, murdărie, boală, răutate.

Grâul de anu trecut a fost numai mălură. O spălai până ieși toată mătura din ea (lâna). A intrat mătura în os, e greu să te mai zviduești.

mânioasă s. Joc în care perechile fac diferite figuri apropiate de unele ale cotilionului, cum de pildă ar fi trecerea domnișoarelor sau a cavalerilor la perechea dinainte.

Când oiu zice bob de linte, O domnișoară un pas 'nainte.

mânzăleală s. Murdărie, necurătenie, provenită mai ales când nu se spală cum trebuie un vas, o rufă.

Ce mânzăleală e aia, așa se spală vasele?

mânzăli (a-) v. A murdări, a nu spăla cum trebuie ceva.

E ușor să mânzălești și să zici c'ai făcut treaba.

mărdăși (a-) v. A murdări.

Nu trece pe acolo, că mărdășești cămășile.

A se murdări.

Nu te frecă de zid, că te mărdășești pe haine.

mătăcină s. Melisă. Plantă mirositoare care se cultivă în jurul stupilor și cu care se ung uleiile pentru a prinde roiurile.

mătcă s. Băț cu o bucată de lemn rotundă la un capăt, plină de găurele, de mărimea lărgimii putineiului, cu care se bate

laptele ce a stat 2—3 zile în putineiu.

mătrăși (a-) v. 1. A jefui pe cineva, a lua cuivă tot din casă.

Lui Dumitru i-a mătrășit tot din casă as' noapte.

2. A goni, a se scăpa de cineva.

L-am mătrășit, i-am dat pașaportu.

meș s. Strat.

Acolo e alt meș de nisip.

La lemne și în special la buturi sunt anumite părți pe unde dând cu securea poți să le spargi. Caută meșu lemnului și o să vezi cât de ușor îl crapi.

mitocosală s. Incurcătură, zăpăceală.

Nu se poate! Trebuie să se fi făcut vreo mitocoseală de nu ies banii.

mlădoacă s. Prăjină.

mned s. Băutură făcută din miere de stup cu apă.

Am băut la moșu niște mned, de ne-am îmbălat cu toții.

mneună (a-) v. 1. Miorlăi.

Să-l auzi cum mneună ca pisica.

molân adj. Molău, moale.

Molan mai ești, nene!

molănete adj. Molan.

morânci (a-) v. s. A amesteca pământul.

Când faci o tencueală de casă, amesteci pământul cu paie, îl morâncești.

2. A frământa pe cineva luptându-se cu el.

Eram departe, dar vedeam cum îl morânciai.

Femeilor li se zice adesea
că morâncesc, când frământă,
adică când nu frământă bine.

morugă adj. Sărat peste măsură.
*Ciorba asta-i morugă, cine o
mănâncă.*

motăcăi (a-) v. A da din cap.
*Motăcăe pe drum par 'că-i
un cal.*

môtecă s. Scul, jurebie.
*Am luat dela han vreo trei
motche de arniciu, dar nu-i
bun ca cel dela oraș.*

(Damé îl dă numai pentru
Transilvania).

muflui (a-) v. A da cu botul, a mi-
rosi numai un lucru.

*Cânele muflue pe unde a
mâncat cineva.*

mureșa s. Nume ce se dă oilor.
năboi (a se-) v. A trece apa, a asudă.

*Când ești năboit, să nu bei
apă rece, că mori.*

nădăi (a se-) v. A spera, a trage
nădejde.

*Mă nădăiam și eu că o să
iese ceva din el.*

năduf s. 1. Inecăciune în piept.
*Am un năduf în piept, nu
mi-e bine de loc.*

2. Necaz, supărare.

*Mult năduf mi-a făcut tată-
tău.*

năloagă s. Lume multă, aglomerație.
— *E năloagă la moară?*
— *Nu, mai sânt vreo două
care.*

nână s. Nume ce se dă fratelui mai
mare sau altei persoane mai
în vârstă.

*Mă duc pe la nana Gheor-
ghe, să văd merge și el cu boii
la noapte, să-i paștem.*

năplăi (a se-) v. A se sufoca din
cauza căldurii, al trece apa,
a-i veni leșin la inimă.

*M'am năplăit de alăta căl-
dură.*

năplăeală s. Sufocare, greutate din
cauza căldurii.

*Imi venise o năplăeală la
inimă, de credeam că mor.*

năpòiniță (Cujmir) s. Adălmaș.
Să mergem să dai năpòinița.

năpota adv. Anapoda.
Umbli napota, nu știi ce faci.

năslap s. Val de apă, bolboros.

*Dunărea vine cu năslapi.
M'am învelit bine asnoapte
și treceă apa năslapi pe mine,
par'că eram în jghiab.*

năstrapi s. Stropii ce sar când torni
apă, vin într'un vas.

*În oulele de pământ vinul
sfărâe și face năstrapi, par'că
pune sodă în el.*

*De bun ce eră vinul, ieșiau
năstrapi din el.*

nătaflețe adj. Om greoiu, nătâng.
*Fugi de aci, că ești un nă-
taflețe.*

nătântol adj. Nătâng.
*N'am mai văzut nătântoală
ca tine.*

năvlig adj. Om mare și prost. În
Argeș am auzit forma nevleg,
cu acelaș înțeles. Cunoscute și
ca nume de familie: Năvligu.

nederie [als. nedöli] s. Petrecere ce
se face în zilele de sărbătoare:

Sf. Gheorghe, Ispas, Sf. Constantin, etc. Fiecare om se pregătește atunci cu de-ale mănăcării și cu băutură bună, spre a primi rudele și cunoscuții ce vin din alte părți.

Să nu faci cumva să nu veniți la nedeie.

Cuvântul e întrebuințat mai ales la munte, înspre câmp petrecerea aceasta se chiamă *rugă*.

nelëiu s. Vas de lemn cu o țevă de aramă, care intră în butoaie, partea de lemn rămânând în afară, pentru a se turna în ea, ca într'o pâlnie, lichidul cu care vrem să le umplem.

Du-te de iea neleiu dela moașa.

nelei (a-) v. A netezi, potrivi, a face tot una.

Vezi de-ți neleiește părul cum se cade.

neremzi (a se-) v. A se găti, a se dichisi.

De trei ceasuri se neremzește și tot nu mai e gata.

neremziu adj. Roșu aprins.

Văzui fete dela Jii

Cu buzele neremzii.

neușnic adj. Care nu știe ce face, într'o parte.

Umblă neușnic ca nime'n lume.

nocoțele s. Flori galbene.

noji (a-) v. A închierbă, a înjgheba.

Cu sluga asta, nu nojești două într'un teiu.

obădă (a se-) v. A se îndoi, a se sfărâma.

Mi s'a obădat roata dindărăt, de aia am venit așa de inserat.

oblănic s. Cărpă, peșchir, împletite împrejurul mâinii, formând un colac, pe care-l pun femeile pe cap, spre a putea duce vedrele cu apă sau banițele cu mâncare.

obrici (a se-) v. A se ține să nu mănânce dulce.

M'am obricit, zilele de dulce le mănânc post.

obricit adj. Cel care se ține să nu mănânce dulce, obricit.

E obricită să mănânce dulce.

ocârci (a-) v. A cărmi în loc.

Ocârcește-o (căruța) nițel la dreapta.

odovăi (a-) v. A termina, a isprăvi, a sfârși.

O să venim pe la voi, când om mai odovăi cu munca câmpului.

ogoi (a se-) v. A se potoli, a se astâmpără.

Ogoaie-te, măi omule, și vezi-ți de treabă, ce ai cu mine?

ojic s. Putrigaiu.

Albețele se face ojic ca făina.

opòr s. Impotrivire, opunere. A pune opor.

Puse opor că nu merge și pace.

oprèg s. Zăvelcă.

orătēnli s. Hoară, paseri de curte.

Mi-au murit o sumă de orătēnii astă primăvară.

osfică (a se-) v. A se osfică.

Trăesc rău de tot; a osficat-o, sărmana,

otânji (a-) v. A lovi, a croi pe cineva.

Pleacă de aici, că te otânjesc cu prăjina asta pe spate.

otcoș [Bulg. otkos] s. Rândul de fân cosit.

Numai nenea Ion duce otcoșul potrivă.

pac s. Pachet.

Negustorule, dă-mi un pac de bumbac și unul de tutun.

pădină [Bulg. padina]. Loc potrivă sub deal. Poalele unei coaste.

Să ne odihnim puțin în pădină.

păivăn (Bulg. sârb, paivan) s. Păivanul se compune din două ștreanguri și din niște bucăți de păslă. Pentru ca animalul (de obicei calul) să meargă mai lin, în bustru, se împăivănează. Împăivănarea se face în chipul următor: Deasupra de glezne i se leagă păslă, iar cu ștreangurile i se leagă picioarele de dinainte de cele dinapoi, apoi se ridică puțin ștreangurile cu o chingă. Ștreangurile se lasă într'adins mai lungi, ca să nu se încurce, iar chinga nu se strânge de burtă.

Umblă par'că are păivane la picioare.

pălă s. Fânul sau paieile chitite cât iei pe furcă, pentru a le da celui ce e pe claie sau pe stog.

Mai dă-mi vreo două pale să-i fac vârful.

pălătui (a-) v. A sta, a ședeă cu cineva împreună.

Eu îl cunosc bine, am pălă-

tuit amândoi.

păluț adj. Așezat, făcut pală.

Fân păluț.

păliș adv. 1. Incrucișat, dintr'o parte.

A se uită păliș, a lovi păliș.

2. Alături.

Cutare tot păliș le lovește; vrea să spună ceva și când colo e alta.

pămet s. Minte, cap.

Nai pămet hici, de geaba ai fost la școală.

Pângănie s. Păgân, spurcat.

Ești o pânganie, dacă nici Vinerea nu postești.

pârî (a-) v. A îndemna, a avea gust, dorință.

Mă pârăște inima să iau și eu.

pecie s. Carne slabă (de obicei cea de porc).

Vezi, dacă găsești, iea niscaiva pecie dela han.

petroșel s. Pește mic, alb și borțos.

plăg adj. ?

picueală s. Piroteală, cucăeala.

Când te apucă picueala, să te duci să te culci.

pisălòg s. Bucată de lemn rotundă la cap, cu care se pisează usturoiul, piperul, etc.

pișcav adj. Care vorbește în vârful limbii.

E pișcav lu vorbă.

pistosî (a-) v. 1. A sfărâma, sdrobi.

2. A bate bine.

L-a pistosit cum se cade.

pițărău s. Colindete, colac (Bala).

plântică s. Panglică.

Plântica asta prisăcie te prinde bine.

plăstă s. Grămadă de fân de un car.

Anu ăsta n'am făcut decât vreo cinci plaste de fân.

platică s. Pește lat ca palma, roșu pe la ochi, pe șeale și pe aripioare.

plăvăi (a-) v. A spune verzi și uscate, a nu-și da seama de ce vorbește.

Plăvăi așa fără nici o socoteală.

pocăzi (a se-) v. A înlemni, a rămâne uimit.

M'am pocăzit, când l-am auzit ce spuneă de voi.

pocinog s. Întâmplare rea, accident.

Vezi să nu dai de pocinog.

pociump s. Lemnul în jurul căruia se învârteste vârtelnița.

pogodi [sl. pogoditi] (a se-) v. A se înțelege.

Ne-am pogodit să plecăm de seară.

polimi (a-) v. A zămisli, a concepe.

N'a văzut el d'astea, de când l-a polimit mumă-sa.

2. (a se-). S'a polimit o poamă în pom, o floare.

polimit adj. Conceput, zămislit.

polomeacă s. Căldare de 10 – 12 litri.

Să vii să-ți dau o polomeacă de rachiu.

polomotî (a-) v. A vorbi fără șir.

pomni (a-) v. A pocni.

pomnôji s. Funiile răsboiului, de cari sunt legate iepele, spre a schimba ițele.

popoțà (a-) v. A îndemna, a înverșună pe cineva contra cuivă.

Nu știu cine l-o fi popoțat de nu ne mai ascultă.

pòspu s. Fruntea, partea mai bună. Pospu făinii.

Se duse pospu (făinii) tot, când începù să bată vântul.

poticală s. Întâmplare, bucluc, rău.

Se făcù o poticală la nuntă, se bătură doi inși.

Dedei de poticală, mi se scrânfi mâna.

potinteu adj. A sta, a se pune potinteu, a fi piedecă, obstacol.

Stă potinteu, nu se dă la o parte să trec.

Fugi de aci, nu te pune potinteu dinainte-mi.

prepeleag s. Lemn cu patru feșnice (creci) în care se pune sarea s'o lingă oile.

Mă suii pe prepeleag, Să văd caprele ce fac.

prestelcă s. Imbrăcăminte femeiască, în formă de sort, aleasă sau brodată. De obicei se poartă două, una înaintea și alta înapoi, peste cămașe, și țin loc de zavelcă, sau de sumnă.

Azi o să-mi ieau prestelcile la horă.

pric adj. Breaz. Bou pric, vacă prică. Nume ce se dă vacilor breze: Prica.

prigòrie s. Pasăre mică, face ciric, ciric și bea apă numai din ploaie, câte un pic. Ele au săpat și auscos izvoarele. Vrând să se ducă la Dumnezeu, s'au gândit să se premenească, fiindcă se umpluseră de noroiu. Atunci gârvanii s'au dus de s'au noroit și au zis că ei au scos

apele; și de aia beau din toate lacurile. (Cujmir).

primèz s. Zid mai slab, ce servește a despărți o cameră. Zidurile unei case ce despart camerele.

2. Lemn ce se pune între vite, spre a nu se lovi sau împunge.

Să pui la noapte un primèz între cai, să nu dea cu picioarele.

pristinî (a-) v. A îngădui cuivă ceva.

Să nu-i pristinești de loc, că nu-i om cum se cade.

D-ta îmi pristinești mie orice vorbă, fiindcă vezi că sunt om de treabă.

pristòlnic s. Pecete de lemn, a cărei legendă e o cruce, ce se pune pe colaci, pe prescuri.

puèdie s. Mulțime, grămadă. O pue-die de hoară, de vite, de lume.

Am scos salcâmi și a ieșit o pue-die de lăstari. [Cuvântul e derivat din verbul a pui, a scoate pui].

puligònt s. Dărăuș, vagabond, copil-andru de umblă haimană.

punguit adj. Sgârcit.

E punguit de n'are țară.

pustèlnică s. Cucuvaie, bufniță.

Când cântă pustelnica pe casă, moare cineva.

ràbilă s. Haină veche, ruptă.

Iea-ți rabila pe tine și pleacă, ce mai păzești.

ràcilă s. Născut înainte de vreme, stârpitură.

O racilă de vită. Muierea cutăruia a făcut o racilă de copil.

răină s. [kr. rajna]. Tingire, cratiță.

Am prăjit o răină de făsuși și tot nu le-a ajuns.

rămburèle s. (Rudina). Ciucurii ce se pun pe bradul și crucea mor-tului.

rănciòg s. A lua la rănciog pe cineva, a-i lua socotelile, a-l lua de scurt.

Te iea el la rănciog, o să dai tu de dracu; crezi că merge ca până acuma.

râp s. murdărie.

Nu vedeai ce râp e pe mâi-nile lui, ți-eră scârbă să te uiți la el.

râpă (a-) v. Pe vitele slabe se face un fel de coaje murdară și le plesnește pielea, căzându-le și părul.

A râpat purcelu, trebuie să-l speli cu leșie și să-l piepteni.

rășchitòr s.

răstăcuiță s. Musculiță galbenă ce se ivește în jurul mustului, vinului.

Varsă vinu din pahar și spală-l, nu vezi că-i plin de răstăcuțe.

rătăvèiu s. Bucată de lemn, de ciomag.

Iea și tu un rătăveiu și dă-i vreo două, ca să te cunoască altădată.

răvârsat adj. Rar.

Dacă vrei să iese zeama bună, pune-l mai răvârsat în oală (făsuil).

răvenie s. Loc de unde iese apa.

reveneală s. Umezeală, răcoare.

Să mergem după casă, că-i mai reveneală.

rofi (a-) v. A fierbe puțin.

Rofiși făsuu, nu-l fierseși.

rovină s. Groapă, adâncătură.

*Locu lui nu-i bun de nimic,
numai rovină prin el.*

rumejulă s. Stropi de ploaie, ploicică.

*A dat o rumejuiă de ploaie
asnoapte, de-a mai potolit
praful.*

ruda s. A prinde ruda, a dobândi un alt soi de animale, de pomi, etc.

*Acum le-am prins și noi
ruda (gâștelor). A ținea de rudă,
a păstră pentru prăsilă.*

săgă. Piatră de se sgurupă (sfărâmă), pământ ars, nisip închegat, piatră de se macină.

*L-a lovit c'o săgă în cap
și l-a mecit nițel.*

salcâz s. (Slașoma). Salcâm, dafin, mălin.

sâmcelă (a se-) v. A se face ziuă, a se lumina dela vale.

— Mai e mult până la ziuă?

— Uite, se sâmcelează.

sâmceă s. Cuțitaș cu două tăișuri, ce se întrebuințează la facerea fluierelor.

sâmcelat adj. Ascuțit. Cuțit sâmcelat la vârful.

sângeră (a se-) Vitele când sunt triste și nu vor să mănânce și să bea, fără să aibă altă boală, se sângerează și atunci li se sloboade sânge din bot cu o sulă, sau cu o sâmcă. Sângerarea provine din goană prea multă.

Ni s'a sângerat calu ăl mare și a murit.

șar s. Un fel de piatră vânăta ce se întrebuințează pentru umflătură la copii.

Când eram mici, ne da în gât cu șar și cu țeperig.

sărcinër s. Cuietul în care își atârna baciul lucrurile.

săsănel s. Dedețel.

sbici (a-) v. 1. A trage de cineva.

Stai! nu mă sbici așa.

2. A învărti, a vâjăi prin apă cămășile.

Sbicește cămășile, să iese lăturile din ele.

scăfă s. Blid rotund.

scofărlie s. Partea deasupra a capului.

I-a luat scofărlia cu barda.

scrijiă (a-) v. A sgârăi, a înțepă.

Boul lui Ion sări și scrijiie pe al nostru cu cornu.

A scrijiă porumbii, a scoate cu un vârf ascuțit unul sau două rânduri de boabe de pe drugă, pentru ca să se cure (curățe) mai ușor.

șelteță s. Șeale, dos (la pasări).

I-a rupt șelteța găinii, de aia merge așa.

sênic s. O bucată de pânză de tort, în care se pune cenușe și apoi se toarnă apă fiartă pentru a face leșie.

Intinde senicu pe gard să se usuce.

sfârloagă s. Bucățică. O sfârloagă de opincă, de piele.

sforog adj. Uscat de tot.

Lăsași ghețele pe sobă, se făcură sforog.

sghicină (a-) v. 1. A mișcă, a sgudui.

Fii pe pace, nu sghicină masa.

2. A se cutremura.

*Voi știți că s'a sghicinat
pământu ieri noapte?*

șislete,—**eți** s. Părțile cu cari se
înfundă loitrele căruței.

*Vezi că atârnă lanțul dela
șisletele dindărăt.*

șistâr s. Găleată de muls vitele în
ea, șuseiu.

slădici s. Greață, alihneală.

*I-a venit slădici de atâta
mâncare.*

slog s. Hotar între moșii.

smercăni (ase-) v. A plângesughițând.

*Nu te prinde să te smercăni
ca copiii.*

solofăstră s. Pila mare a Țiganului.

spârnau s. Praf, gunoiu.

*Mi-a intrat spârnau în ochi
dela treierat de mă dor și acum.*

spățiu s. Partea pânzei dela ițe spre
sulul pe care se adună pânza.

spetie s. Carnea cu picioarele din-
nainte ale unei vite.

sprânji (a-) v. A împrăștiă, a răs-
pândi.

ștamp s. Plumbul atârnat de ață,
care dă direcția verticală la
facerea unui zid, la așezarea
unui lemn.

stărmina [als. strin] s. Localitate
deluroasă, păduroasă și pră-
păstioasă.

știgliț s. Sticlete.

știobăle. Sgomotul ce-l face apa când
arunci un corp greu.

*Când dai cu piatra în apă,
face știobăle.*

știobălcăi (a se-) v. A se jucă în
apă, a aruncă apă încoace și
încolo, a se bălăcări.

*Toată ziua ne știobălcăiam
în ballă.*

strâgheată s. Cevă închegat. A se
face strâgheată, a se închega.

*I-a înfipt cuțitu în inimă și
curgea sângele strâgheți. E
bolnav rău de tot, varsă strâ-
gheți de sânge. Laptele când
nu-l fierbi se face strâgheată.*

strâgheț (a se-) v. A se închega.

*Cătarăm la inimă și sângele
fu strâghețat. Piftiile s'au strâ-
ghețat, adică au înghețat, tre-
mură.*

strelice s. 1. Pete negre ce ies pe
piele, pe ficat.

2. Petele ce face untdelem-
nul deasupra apei.

*Strelicele ies când bubează ci-
neva și atunci e semn că moare.*

stur s. A se face stur, a se uscă
cu desăvârșire.

sturi (a-) v. 1. A sturî în bătaie pe
cineva, a-l prăpădi.

L-a bătut de l-a sturit.

2. A se sturî, a suferi mult,
a se prăpădi.

*M'a lovit la deget, de m'a
sturit.*

sucălețe s. Cevă sucit, în formă de
sul.

*Faci funia sucălete și o bagi
în sac.*

sudă (a-) v. A începe să iasă apa
undevă.

*N'a mai sudat de loc pă-
mântu în beciu, anu asta.*

sudòm, -oame s. 1. Scufundătură de pământ, provenită din alunecarea stratelor de pământ.

Pământul când se umple de apă, sudoame.

2. Ploaie mare cu vânt, potop.

Ce-i afară, îi sudom.

sudumî (a se-) v. A se prăbuși, a se scufunda prin alunecarea stratelor.

S'a sudumit pământu ieri noapte la viea lui Niță.

sudumît adj. Căzut, prăpădit, sleit de puteri.

Sudumitul de el, o duce greu de tot.

șufeiu s. Găleată, ciutură cu urechi, ca hârdăul.

Du-te de iea un șufeiu de apă dela fântâni din deal, că-i mai limpede.

șuiu adj. Căpiat, nerod.

Ecăm șuiu băiatul.

sûmnă s. Imbrăcămintă femeiască în formă de fustă, făcută din arniciu. La Cujmir am auzit forma «sugnă», care e dată și de Miklosich sub «sucnă», derivată din als. «sukno».

surdavêla s. Surd.

surdumăși s. Descântec. Când copilul varsă și are urdinare (ieșire afară), i se descântă de surdumași. Surdumașii sunt niște goange (viermi, moleși) pe cari poporul și-i închipue că persoana bolnavă îi face în creieri. Descântecul dă speranța că mor. Pentru a descântă trebuie unt și un piep-

ten. Untul se pune în cap, în creștet, iar pieptenul îl joacă baba în creștet când descântă, zicând:

„Fugi surdumaș din cap, de după cap, din creierii capului, din fața obrazului și sgârciul nasului. Nu junghia, nu cuțită, că cu pieptenul te voi imbușă și vei ieși din creierii capului, din cap, de după cap, din fața obrazului, din sgârciul nasului; și-o să rămâie cutare (numele) curat, luminat, ca argintul strecurat, cum maica Precista l-a lăsat.

Se descântă și altfel:

Din nouă omorîi unul, din cap, de după cap, din sgârciul nasului, din fața obrazului.

Din opt omorîi unul, etc. (se repetă).

Din șapte, etc.

Din șase, etc.

Din unul nici unul. I-ii curății, îi omorîi, și rămase cutare curat, luminat, ca argintul strecurat, cum maica Precista l-a lăsat.

țae s. Rufe vechi, rupte.

Iea-ți țaele de aici și pleacă.

țâplă s. Piele subțire ce se pune la ferestre în loc de geam.

țâpligă s. Spărtură de lemn, țandără, așchioară.

Mi-a intrat o țâpligă în picior.

tărășeală s. Vorbă, sfat, taină.

Am stat și eu cu ei de tărășeală.

tărăși (a-) v. A tăinuî, a sta de vorbă cu cinevâ.

Am târășit toată noaptea.
târcoseală s. Apă cu noroiu, murdară.
tăroste s. Vorbă, poveste.

Asta-i de când cu tarostea Țiganului.

târș s. Mărăcine, crengi.

Mai pune vreo două târșuri pe foc.

târzăi (a-) v. A târî prin praf, pe jos.
Târzăi sumna după tine, nu te simți de loc.

tasmă s. Casmă.

tăuzi (a-) v. A-și pierde mințile, a se zăpăci.

Mai taci, că mă tăuziși. Ai tăuzit, pe semne, de crezi lucrurile astea.

teme [bulg. teme] s. Partea deasupra a capului.

Când copilul e mic, temea îi e moale; pufăe când i-o apeși cu mâna și se întărește când zice piatră.

Când te-o lovi la teme, mori.

temeli (a-) v. A târî murdărind.

testimel s. Legătură, basmă.

Să-mi iei și mie un testimel dela bălcu.

țâclòi s. Pești albi.

tiolcuș s. 1. Inveliș, coaje.

Sămânța cănepii, când e crudă, nu iese din tiolcuș.

2. Cutie, tioc. Tiolcușul revolverului. Tiolcușul cositorului, tiocul cu apă, în care-și pune gresia pentru a ascuți coasa.

tiutiuc s. 1. Bucată de lemn scurtă și groasă.

Pune un tiutiuc sub roata căruței, să nu fugă la vale.

2. Nume de familie (Dănceni).

tîrimi adv. Tot una, la fel.

Tirimi Ioana, tirimi Stana.

toârte s. Cercei.

O să-mi ieau o pereche de toarte dela bălcu.

toflògi s. Ghete mari și rupte.

Iea și tu niște toflogi, și vezi pe cine latră câini la poartă.

țolèt s. Țoale.

Ai văzut ce de țolet avea fata dascălului?

top s. Pachet.

Să-mi iei un top de bumbac dela Giurescu.

tòrâște s. Paie, fân, coceni, ce rămân dela vite.

Duminecă să dăm foc la torâște, să mai descurcăm curtea.

toroapă s. Grijă. A intra, a da în toroapa a ceva, a avea grije.

A dat în toroapa mărilatului, nu mai face nimic prin casă.

trâcnî (a-) v. A tresări, a da îndărăt.

Am trâcnit din somn când ai venit. Trâcnî calul cu mine și mă trânti.

treasc [Bulg. și sârb. trëska]. Praful de pe drum, din magazie, când vânturi ceva.

Fugi de acolo, că te umpli de treasc.

trofondă s. Fructele cari s'au copt întâiu.

Tu ai vrea numai trofandale.

tùică s. Taică, tată.

Mă duc să văd ce mai face tuica Ion.

tulûji s. Cocenii din drugă în jos, ce rămân pe câmp, după ce s'au cules porumbii și s'au tăiat părțile deasupra, vârfurile.

turchèz adj. Albastru.

Iea-mi și mie niște stambă turchează.

turueci s. Jambiere de dimie, în forma carâmbilor de cisme sau de ciorapi.

Unde-ți mânjișit turuecii așa?

udi (a-) v. A rămâne, a prisosi.

N'a mai udit nimic de pe urma lui, a mâncat tot.

nica (Rudina) s. Unchiu. *Uica Bălă a plecat la bălcu la Cărbunesti.* [Bulg. vuico].

nina (Rudina) s. Mătușă. [Bulg. vuina].

urlôiu s. Țeavă, burlan.

Săiei vreo două urloaie pentru soba din odaia a mare.

vălău s. Piuă făcută dintr'un nod de salcă sau din alt lemn, din care beau paserile apă.

Mai pune nișcă apă în vâlău, că să prăpădesc hoarele de sete.

vâlòg s. Vălogi de cânepă. cânepa încurcată, căzută jos, după ce s'au ales firele cele bune, din cari se fac mănușile (mănunchii).

vârfăre s. Panglică, fâșie de stofă, ce-și pun femeile în vârful cozii spre a nu li se desface părul.

Crezi că țin coadele fără vârfării?

vârfării s. Vârfuri de creci.

Mai pune vreo două vârfării pe foc, să nu se stingă.

vârlogàn adj. Durlan.

Cât vârlogan s'a făcut băiatul popii.

vârstèle s. Colori.

vărniceă s. Verișoară.

Mă duc pe la Vărnica Maria, că mergem la horă.

verdețe s. Par (de bătaie), lemn gros.

Ce faci cu verdețele ăla, vrei să omori lumea?

verdòn adj. Verde, necopt.

E cam verdon pepenele, nu-i bun de mâncat, te pot prinde frigurile după el.

vran [Bulg. vrah] s. Vraf. Snopii câți se așează odată în arie spre a fi treierați.

Scoserăm două vrauri de azidimineată.

zăbic s. Mămăligă sau malaiu făcut fărămituri și prăjit în untură.

Așvrea să ne faci nițel zăbic.

zburătiură s. Piatră, lemn cu care se aruncă după cineva.

A da cu zburătuuri.

zâmbòc s. Cuiul dela cataramă.

Cataramă cu zâmboc.

zâmbri s. Niște negi ce-i face calul sub limbă, când vede pe altul mâncând grăunțe.

Să dai la amândoi caii grăunțe, să nu facă zâmbri.

A face zâmbri, a dori să aibă ceva, să ia ceva când vede pe altul că are sau ia ceva.

Văd că faci zâmbri, dar nu pot să-ți dau și ție.

zângloabă s. Piedică, sarcină.

Fugi, zângloabo, de aci!

zănoagă s. Vale, vâgăună.

zăplăt s. Capac ce se pune la gura buții, după ce a fiert vinul.

zără s. Lapte bătut.

Zara nu-i bună dacă-i prea acră.

zărzălie s. zarzără.

zărzăliu s. zarzăr (Cujmir).

zărzăn s. Idem.

zărzănă, s. Zarzără.

zătări (a-) v. a prăpădi cu bătaia.

Când oiul da în tine te zătăr.

zâtecă s. Băț lung ce stă în urechile sulului cu urzeala și care servește spre a-l întoarce, pentru a da drumul urzelii, când s'a țesut spațiul, sau când se strânge pânza pe sulul celălalt.

zăvelcă s. Imbrăcămintea femeii—ce ține loc de fustă—, făcută din lână și înflorită cu o mulțime de râuri, cari sunt așezați așa fel, că formează rânduri; între rânduri se lasă un loc, pe care nu se alege nimic, loc ce nu se vede când se încrețește zăvelca, fiindcă atunci rândurile vin unul lângă altul. Pe poale i se pun panglici de diferite colori. De vreo câțiva ani, de când mașinile de brodat s'au răspândit mai mult pe la sate, fetele și femeile se mărginesc numai să brodeze o bucată de materie, de obicei catifeă, cu desenhuri luate de pe la oraș.

Zăvelcile acestea din urmă, pe lângă că n'au trăinicia celor țesute în războiu, n'au, prin împetrișarea cea mare a colorilor, nici pe departe frumusețea celor dintâi.

zdărnăi (a-) v. A suna, a răsună.

Nu-i bună de loc dipla lui Panache, mai mult zdărnăie decât cântă.

zdrăncăni (a-) v. A face să sune ceva.

Ai auzit cum zdrăncănesc clopoștii noștri?

zeletî (a-) v. A rămâne, a fi uitat.

Nu știu cum a zeletit aici.

2. A tresări, a trăcnî.

Uite cum zeletește (din somn).

zgâmai (a-) v. A scobi, a scormoni.

Mai lasă buba, n'o tot zgâmai.

Mai zgâmăie focul nițel.

zgârbori s. Nodurile ce rămân în pânză din cauza încurcării sau înnodării urzelii sau bătelii.

zgrăbeni s. Puzdării de cânepă bătută, bucățile din tulpina cânepii ce se sfarmă, când se bate, spre a scoate fuiorul.

zgurnî (a-) v. A izgoni, a alungă.

Nu puteam să-l zgurnesc de loc.

znăgă s. Putere, tărie.

N'ai znăgă în tine, pare c'ai fi bolnav.

[Bulg. sârb. znaga].

SUFIXELE MACEDO-ȘI MEGLENO-ROMÂNE DE ORIGINE NEOGREACĂ

DE

Dr. G. PASCIU

Sedința dela 21 Decembrie 1912.

P R E F A Ț Ă

Lucrarea de față este un fragment dintr'o lucrare întinsă asupra sufixelor românești. Tot felul de lămuriri asupra sufixelor românești în genere voi da deci acolo.

Deocamdată țin să atrag atenția numai asupra următorului fapt.

În general un sufix se împrumută dintr'o limbă pe baza derivatelor prin acel sufix împrumutate direct din acea limbă. Astfel de pildă, pentru a rămâne pe terenul sufixelor nr. împrumutate din limba ngr., sufixul *-să* din *dracsă* 'drăcoaică' < *drac* este împrumutat din ngr. *δρακων* pe baza unor derivate ngr. împrumutate direct, ca *arapsă* 'Arăpoaică' < *ἀράπισσα*, *maștorsă* 'meșteră' < *μαστορίσσα*.

În izvoarele ngr. accesibile n'am găsit totdeauna atestate derivatele ngr. trecute direct în nr. Astfel pentru *chiramarȳto* 'cărămidărie' găsesc în Legrand numai *καρμαῖον* < *καρμος*. Cine ar putea tăgădui existența în Epir a unei forme ngr. *καρμαρεῖο*? (cf. *καρμαρέης* 'cărămidar'). Iată de ce pe un cuvânt ca *chiramarȳto* eu l-am considerat ca un împrumut direct din ngr. și nu ca un derivat pe teritoriul nr.

Pentru sufixele neogrece n'am reușit să cunosc vreo monografie. Cunosc numai notele consacrate de Gustav Meyer, *Negr. St.* III și IV, sufixelor de origine latină și romanică. Pentru a-mi da deci seamă de unele sufixe neogrece a trebuit să fac eu însumi cercetări străbătând pe Legrand.

*

Dintre sufixele mr. de origine ngr. au fost semnalate deja de Capidan, *Die nominalen Suffixe im Aromunischen*, Leipzig 1908, numai următoarele: -*ăchi* (deja cunoscut din dr.), -*ădă*, -*ie*, -*izmă*, să. A. Philippide, *Principii*, 157, menționează pe -*men*. Toate celelalte sufixe sunt studiate de mine aici pentru prima oară.

Iași, 25 Septembrie 1912.

BIBLIOGRAFIE

DAL. — *I. Dalametra*, Dicționar macedo-român. București, Academia Română, 1906.

MEGL. — *Pericle N. Papahagi*, Megleno-Românii. Studiu etnografic-filologic. I—II. București, Academia Română, 1902.

MIH. — *Ștefan Mihaileanu*, Dicționar macedo-român. București, Carol Göbl, 1901.

OBED. — *Dr. M. G. Obedenaru*, Texte macedo-române. Basme și Poezii populare dela Crușova. Publicate de I. Bianu. București, Academia Română, 1891.

PAP.B. — *Per. Papahagi*, Basme Aromâne. București, Academia Română, 1905.

PAP.S. — *Per. Papahagi*, Scriitori Aromâni în secolul XVIII (Cavalioti, Ucuta, Daniil). București, Göbl-Rasidescu, 1909.

ARAVANTINOS. — II. *Αραβαντίνου Ηπειρωτικὸν Γλωσσάριον. Ἐν Ἀθήναις, ἐκ τοῦ τυπογραφείου II. Α. Πετράκου*, 1909.

E. LEGRAND, *Nouveau Dictionnaire grec moderne-français, et Nouveau Dictionnaire français-grec moderne*, 2 vol. Paris, Garnier Frères, s. a.

GUSTAV MEYER, *Neugriechische Studien*.

I. *Versuch einer Bibliographie der neugriechischen Mundartenforschung*. Wien, Tempsky, 1894.

II. *Die Slavischen, albanesischen und rumänischen Lehnworte im Neugriechischen*. Wien, Tempsky, 1894.

III. *Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen*. Wien, Tempsky, 1895.

IV. *Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen*. Wien, Tempsky, 1895.

A. THUMB, *Handbuch der neugriechischen Volkssprache*. Strassburg, Trübner, 1895.

MAN. A. TRIANDAPHYLIDIS, *Die Lehnwörter der mitteligriechischen Vulgärliteratur*. Strassburg, Trübner, 1909.

I.

Sufixele substantivale.

-achi (-ăki)

Funcțiunea.

Formează diminutive.

Diminutive propriu zise : *țăfărlachii* 'omușor' (megl.)—*stăflit* idem (Dal.)
= bulg. *staveleț*.

Diminutive alintătoare din nume de botez : *Ghiorgachi* < *Ghiorghe*, *Mihalachi* < *Mihali*, *Nicolachi* < *Nicola*, *Vasilachi* < *Vasile* (Capidan, 10).

Diminutive depreciative : *buturachi* 'bubă rea' (megl.) < *butur* idem (Dal.).

Originea : -άκι.

Imprumuturi directe :

Avlachii 'canal, râuleț' (Dal.) < αὐλάκι.

Cuțachi 'partea de dinapoi a samarului, de care se prinde funia' (megl.),
cuțache 'un fel de cârlige de pe samare de cari se agață greutăți' (Mih.),
cuțachii 'cârlig de samar' (Dal.), *cuțache* 'oblânc' (Pap. B.) < κουτζάκι, partea
de dinapoi a samarului 'Aravant).

Hărtache 'carte de joc' (Pap.B.) < χαρτάκι petit papier.

Flexiunea.

Buturachi și *țăfărlachii* sunt masculine.

-adă (-ădă)

Funcțiunea.

Formează un singur substantiv fem. : *virginadă* (Dal.), *virginadă* (Pap. B.)
'fecioară' < *virgără* idem (Dal.).

Originea : -άδα.

Imprumuturi directe :

Ayriadă 'pir ; chiendent' (Dal.) < ἀγριάδα.

Aradă 'șir, ordine, rând, regulă' (Dal.) < ἀράδα.

Cunadă 'jder' (megl.) < κουνάδι.

Filadă 'carnet' (Mih.) < φυλλάδα.

Nustimadă 'plăcere, gust' (Dal.) < νοστιμάδα.

Zărcadă (Pap.B.), *zircadă* (Dal.) 'căprioară' < ζαρκάδι.

-ane (-dne)**Funcțiunea.**

Formează substantive feminine :

Cărăntane 'cioc, plisc' (Pap.B.) < *cărinte* 'dinte' (Pap.B.), cf. *dintană* 'cioc, plisc' (Pap.B.) < *dinte*.

Ciungani 'vârf de munte, culme' (Dal.) = mold. *ciung* idem.

Ciuplilane 'cioc, plisc' (Mih.) < *ciuplit*, part. dela *ciuplesc* 'cioplesc' (Dal.).

Un substantiv masculin :

Sobani 'nume de bou' (megl.) < *sqbă* 'nume de vacă fătăță Sâmbătă' (megl.

Originea: -άνι.

Imprumuturi directe :

Aripani 'ridiche; radis' (Dal.) < ξαπάνι.

Arucani 'gealău; rabot' (Dal.) < ξοκάνι, ρουκάνι.

Milani 'cerneală' (Dal.) < μελάνι.

-argiō (-argiō)**Funcțiunea.**

Formează :

1. Colective : *fiłargiō* 'mulțime de fete. cârd de fete' (Dal.) < *feală*.

2. Cuvinte ce exprimă locul destinat unei colectivități : *purcargiō* 'coteț de porci' (Dal.) < *porc*.

3. Locul unde se fabrică ceva : *tabacargiō* 'tăbăcărie' (Dal. < turc. *tabbak* 'tanneur'.

Originea: -αρειό.

Imprumuturi directe :

Castanargiō 'pădure de castani' (Dal.) < *κασταναρειό = καστανεών.

Chiramargiō 'cărămidărie' (Dal.) < *κεραμιαρειό = κεραμειών 'tuilerie', cf. κεραμάρης 'tuilier'.

Pulanargiō 'bordel' (Dal.) < πουταναρειό.

Pentru *purcargiō* cf. γουρυναρειό 'étable à porcs' < γουρούνι 'porc'.

Flexiunea. 'Toate cuvintele în -giō sunt masculine și fac pluralul în -iādzī.

-atā (-atā)

Sufixul substantival-*atā* este de origine latină, -*ata*, ca și în dr. La răspândirea lui în mr. a contribuit însă și ngr. -*άτα*, pătruns prin exemple ca :

Cluțatā 'svărlitură cu picioarele de dinapoi a unui animal' (Dal.) < κλοτῆζατον 'coup de pied' (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 36).

Furțatā 'greutate, sarcină' (Mih.), 'forță mare' (Dal.) < *φορτιζάτα < φορτίζω 'charger d'un fardeau, au pass. porter une charge', cf. *furtie*, *fortună* 'sarcină, povară, încărcătură' (Dat.) < φορτίον 'charge, fardeau', φόρτωμα 'charge-ment, charge', dela φορτῶ = φορτίζω.

Nicuchirată 'gospodărie' (Dal.) < νοικοκυράτων 'mobilier d'un maison, ameublement'.

nată 'tinerețe' (Obed. Dal. Pap.B.) < νεότητα.

Zihirată 'zaharicale, cofeturi' (Dal.) < ζαχαράτων 'sucereries'.

Câteva derivate prin *-ală* proprii dial. mr.:

Celnicată 'meseria proprietarului de oi, mulțime de proprietari de oi' (Dal.) < *celnic* 'proprietar de oi' (Dal.).

Suțată 'tovărășie, asociație' (Dal. Pap.B.) < *soț*.

Dimîndată 'poruncă' (Pap.B.) < *dimîndu* 'poruncă' (Pap.B.).

Îndrată 'întrare' (Dal.), *îndru* 'între' (Dal.).

Loată 'luare' (Pap.B.) < *loare* 'a lua' (Pap.B.).

Mîngată 'măncare, descreștere: tu *mîngata* a lunii ei = în descreșterea lunii' (Dal.) < *mîcu* 'mănănc', *mîngat* = *mîcat* (Dal.).

Intunicată 'însereare, amurg' (Pap.B.) < *întunic* 'a însera' (Pap.B.).

Umbrată 'umbrar frunzar' (Dal.) *umbrat* 'umbrit' (Dal.).

-ă (-ă')

Funcțiunea.

Formează nume de persoane:

Amiră 'împărat' (Dal.) < turc. *amir*.

Cănără(u), *cărnără(ă)* 'măcelar' (Mih.) < turc. *kanara* 'abator'.

Gîndărmă(ă) 'jandarm' (Mih.) < it. *gendarme*.

Originea : -ă(ș).

Imprumuturi directe.

Amîxă, pl. -ădzî, 'căruș' (Dal.) < αμαζάς, pl. αμαζάδες.

Sămără, *sumără* 'persoană care face samare' (Pap.B.) < σαμαράς, pl. σαμαράδες.

Flexiunea.

Pluralul celor trei cuvinte este în -ădzî: *amiradzî*, *cănăradzî*, *gîndărmadzî*

-eaă (-ăăă)

Funcțiunea.

1. Abstracte.

Pîlireană 'descărcătură de puști, salvă de puști' (Dal.) < turc. *palir*—*palir* 'imite une action prompte et tumultueuse', cf. și *patîrdî* 'bruit tumultueux'.

Țîpureaă 'lovitură de topor' (Dat.) < *lîpor* (Dal.).

2. Obiectul făcut din primitiv.

Liseaă 'ușă la o țărâă făcută din nuiiele, împletitură de nuiiele' (Dal.) < *leasă*
Mizeaă 'cosmetic cu care femeile își înnegresc părul' (Dal.) < turc. *mazî* 'noix de galle'.

Piștireaună '1. peșteră, 2. stâncă mare' (Dal. Pap.B.) < bulg. *peștera*, *peșterea* 'antre, grotte, caverne', cf. și ngr. *μπιστέρη*, *μπιστερή* 'peșteră' (G. Meyer, *Ngr. St.* II 44), *μπιστιριά* 'prăpastie, stâncă' (G. Meyer, *Ngr. St.* III 82).

3. Locul întrebuițat pentru ceva.

Ghizireaună 'locul la stână unde se fierbe zărul pentru a se scoate urdă' (Dal.) < alb. *gizar* 'ajutorul celui care face brânză'.

4. Nume de plante.

Pipiryeaună 'ardeiu; poivron' (Dal. sub *pipercă*) < bulg. *piper* 'poivre, poivrier', cf. și ngr. *πιπεριά* 'poivrier'.

Originea : -ιά.

Imprumuturi directe :

Arfimiŭeaună, pl.-ei, 'șir, șirag de usturoiu, de ceapă, legătură de ceapă, împletitură' (Dal.) < *ἀρμαθιά* 'rangée, file', 'chapelet d'oignons'.

Azvistireaună, pl.-ei, 'locul unde se face var, varniță' (Dal.) < **ἄσβεσταριά* < *ἄσβεστος*, *ἄσβέστη* 'var', de unde *azvesti* 'var' (Pap.B.), *azvistar* 'negustor sau fabricant de var' (Dal.).

Biducl'ăună, pl.-ei, 'piedică la trântă' (Dal.) < **πεδουκλιά* = *πεδούκλωμα*.

• *Cilîmîhaună*, pl.-ei, 'miriște' (Dal.) < *καλαμιά*.

Clivîlireaună, pl.-ei, 'viță de vie care face boltă' (Dal.) < *κληματαριά*. Pentru *v* < *m* cf. ngr. *κορμούλα* și *κούρβουλον* 'cep de vigne'.

Cuchiaună 'fasole' (mr., Pap. Megl. sub *baclă*) < **κοκκιά*, cf. *κοκκίον* 'gră-nule, petit grain', *κουκκι* 'fève; grain'.

Cundi'l'ăună, pl.-ei, 'iscălitură' (Dal.) < *κονδυλιά*.

Drășcl'ăună, *drîșcl'ăună*, pl.-ei, 'pas' (Pap.B.) < *σκελιά* 'pas, enjambée'?

Filureaună, pl.-ei, 'teiu' (Dal.) < *φιλουριά*.

Limăreaună, 'guler' (Pap.B.) < **λαιμαριά* = *λαιμός*.

Pișteaună, 'pohe; culière' (Dal.) < *πιστιά* 'croupière, culière'.

Sumîreaună, pl.-ei, 'sumă, total' (Dal.) < **σουμαριά* < *σουμάρω* 'additionner'.

Tigîhaună, pl.-ei, 'carne de porc friptă' (Dal.) < *τηγανιά* 'une poêlée'.

Trandaf'l'ăună, pl.-ei, 'trandafir' (Dal.) < *τριανταφυλλιά*.

Uheaună, pl.-eali, 'viperă' (Dal.) < *ὄχιά*, *ὄχειά*.

Zvîrcîreaună, pl.-ei, 'lovitură de mână peste ceafă' (Dal.) < *σβερχλιά* (G. Meyer, *Ngr. St.* II 66).²

Numeroase alte exemple v. în Etim. Rom. I, Iași 1910, p. 50—53.

Fenomene de analogie.

La grupul cuvintelor în -eaună s'au alipit :

Sireaună, pl.-ei, 'serie, orânduială, început, domeniu' (Dal.) < ngr. *σειρά* turc. *sıra* 'file, ligne, suite, continuation'.

Triȳiaună 'răspântie unde se întretaie trei drumuri' (Pap.B.) = *triȳiă* (Pap.B.) < it. *trivio* 'carrefour', cf. și ngr. *τριάς* 'le nombre de trois', *τριδιά*, *τρίστροφον* 'carrefour'.

Un **sufix oompus**, *-ireaună*, se găsește în :

Ghîustîreaună, 'coup de main sur la nuque' (Dal.) < *ghîuștă* idem (Dal.) = alb. *grust* idem < srb. *grst*, vbulg. *grŭsti* 'le creux de la main'.

Sulîreaună 'sută ; centaine' (Dal.) < *sută*.

Flexiunea.

Toate cuvintele în *-eaună* sunt feminine și fac pluralul în *-ei*, *-ei* : *pîlîreaună*—*pîlîrei*, *tîpureaună*—*tîpurei*, *mîzeaună*—*mîzei*, *piștîreaună*—*piștîrei*, *ghîzîreaună*—*ghîzîrei*, *ghîustîreaună*—*ghîustîrei*, *sulîreaună*—*sulîrei*. Pentru *liseaună* și *pipîryeaună* Dal. uită să noteze pluralul.

-iatic (-iátik)

Funcțiunea.

Formează un substantiv : *hăñatic*, s. et., pl. ?, 'plata pentru han, cheltuea la dela han' (Pap.B.) < *han*.

Originea : *-iátikos*.

Imprumut direct : *lihuñatic* 'ceeace se duce lehuzei, ca ouă, turtă, măn-care, etc.' (Dal.) < *λεχωνιάτικος* 'qui convient à une accouchée'.

-iāzmă (-iázma)

[Funcțiunea.

Un singur substantiv abstract : *murghiāzmă* 'amurg' (Dal.) < (*a*)*murgu* 'obscur, întunecos' (Dal.).

Originea : *-ιασμα*.

Imprumut direct : *ghîiāzmă* 'aghiazmă' (megl.) < *ἁγιασμα*.

-iche (-ike)

Funcțiunea.

Formează două derivate abstracte :

Slutichîă 'sluțenie' (Dal.) < *slut*.

Bîlîchîă 'luptă' (Dal. sub *aleadziri*) < *bat*.

Originea : *-ίχι*, *-ήχι*.

Imprumuturi directe :

Pîlîchîă 'tălpigă, pedală la răsboiu' (Dal.) < *πατήχι*.

Sihăricl'ă 'răsplată ce se dă aceluia care aduce o veste bună' (Mih.), *sihăriche* (Pap.B.), *sihîrichîă* (Dal.) 'veste bună' < *συγχαρίκια*, *συγχαρήκια* 'récompense qu'on donne à celui qui apporte une bonne nouvelle'.

Obed. dă *bătîc* 'bătălie'.

-ie (-iie)

Funcțiunea.

Formează :

1. Abstracte.

Derivate dela radicalul unui substantiv.

Căpie 'căpetenie, șef' (Pap.B.) < *căp* 'rege, cap încoronat' (Pap.B.).*Lugurie* (Mih. Pap.B.), *lugrie* (Pap.B.), *luginrie* (Obed.), *luginriă*, *luginriă* (Dal.)=*lucuru* 'lucru' (Mih.).*Pivrie* 'frică' (Dal.) < lat. *pavore*.

Un derivat dela radicalul unui verb:

Bilie 'bătaie, luptă, încăierare, războiu' (Dal.) < *bat*.

2. Obiectul făcut din primitiv.

Pirgurie (Mih.), *pirguriă* (Dal.) 'viță înălțată pe haragi în formă de boltă. raisin de treille' < *pergură* (Mih.), *pergură* (Dal.)=lat. *pergula* 'treille', de unde și it. *pergola*, friul. *piergule*, *piargule*, ngr. *πέργουλο*, *περγουλιά* (G. Meyer, *Ngr. St.* II: 53), alb *piërgulă*.

3. Locul pe care se află o colectivitate.

Bumbăchiă 'loc plantat cu bumbac' (Dal.) < *bumbac*.*Ghîndurie* 'loc plin de ghindă, ghindură multă' (Dal.) < *ghîndură* 'ghindură' (Dal.).

4. Nume de țeri.

Arbinășia 'Albania' (Mih.) < *Arbines*, pl. -eși, 'Albanez' (Mih.).*Măgiaria* 'Ungaria' (Mih.) < *Maglar* 'Ungur'=turc. *mağar*.*Misirie* 'Egipt' (Pap. S.) < turc. *Missir* idem.*Nimția* 'Țara Nemțească' (Mih.) < *Neamț* (Mih.)=bulg. *neameț*.**Originea : —** *la*.**Imprumuturi directe :***Adînîmiă* 'slăbiciune fizică și morală' (Dal.) < *ἀδυναμία*.*Ayripniă* 'insomnie, veghere' (Dal.) < *ἀγρυπνία*.*Andîrsiă* 'revoluție. răscoală' (Dal.) < *ἀνταρσία*.*Apuriă* 'ciudă, uimire' (Dal.) < *ἀπορία*.*Cupriă* (Dal.), *coprăe* (Pap. S.) 'gunoii' < *κοπρία*.*Filantropie* (Dal.) < *φιλανθρωπία*.*Filutiniă* 'ambiiție, gelozie, emulație' (Dal.) < *φιλοτιμία*.*Furtiă* 'sarcină, povară, încărcătură' (Dal.) < *φορτίον*, pl. *φορτία*.*Irnîe* 'pustiu, deșert' (Dal.) < *ἐρημία*.*Isturie* 'istorie, istorioară' (Dal.) < *ἱστορία*.*Lămbie* 'flacără strălucitoare' (Pap. B.) < * *λαμπία* < *λάμπω* 'briller, luire'.*Mîyiriă* 'mîncare, bucate' (Dal.) < *μαγειρία*.*Mîrtiriă* 'mărturie' (Dal.) < *μαρτυρία*.

Murminiă 'cele 12 zile ale lui August, pe cari păstorii le observă, și după acestea deduc cum are să fie timpul pentru cele 12 luni, bun ori rău' (Dal.) < μοῖρα 'destin, sort' + ἐρμηνεία 'interprétation', ὁρμηνεία 'conseil'.

Nutiă 'umiditate, igrasie' (Dal.) < νοτιά.

Pupădiă 'preuteasă' megl.) < παπαδιά.

Sirmiă 'un fel de influență' (Dal.) < *συρμία=συρμός.

Turchie 'Turcia' (Pap. B.) < Τουρκία.

Ṡămălturȝie 'miracol, minune' (Pap.B. < θαυματουργία.

Vurgărie 'Bulgaria' (Pap. B.) < βουργαρία.

Xinitie 'străinătate' (Pap. B.) < ξενитеία.

Zivȝiă 'înșelăciune la joc' (Dal.) < ζαβία 'sottise, folie'.

Zivuliă 'înșelăciune la joc' (Dal.) < *ζαβαλία, cf. ζάβαλης 'pauvre diable', ζαβός 'fou, sot', ζαβία, turc. *zavallı* 'déchu, malheureux, misérable', *zaval* 'chute, décadence'.

Fenomene de analogie.

La grupa cuvintelor în -ie au trecut:

Arnie 'pilă' (Dal.) < ρινί.

Cupie 'turmă' (Dal. Pap.S.) < κοπή (Aravant).

Cutiă (Dal.) < κουτί.

Filiă 'felie, bucată' (Dal.) < φελί.

Flurie 'galbăn, monedă de aur' (Dal. < φλουρί.

Furȝiă 'cauză, motiv' (Dal.) < ἀφορμή.

ȝiliă 'sticlă' (Dal.) < γυαλί.

Hirȝiă, Hirȝiă 'zori de ziuă' (Dal. < χαράγȝ.

Huliă 'fiere' (Dal.) < χολί.

Huniă 'pâlnie' (Dal.) < χουνί.

Iniă 'fierul plugului' (Dal.) < ὄννι.

Ipuhiă 'epocă, ocazie' (Dal.) < ἐποχή.

Limȝirȝiă 'lăcomie' (Dal.) < λαμαργία.

Lîrdiă 'slănină' (Dal.) < λαρδί.

Luȝii (Dal., *lughie* (Pap.B. 'fel, chip' < λογί.

Miȝiziă 'magazin' (Dal.) < μαγαζί.

Mimiă 'moașe, sage-femme' (Dal.) < μαμμή ('Thumb)=μάμη.

Nisiă 'insulă' (Dal.) < νισί.

Pihnie 'iesle' (Dal.) < παχνί.

Purii 'piatră poroasă' (Dal.) < πουρί.

Observație.

Câteva cuvinte străine în -ie au altă origine decât cea neogreacă.

Elemente albaneze.

Cudiie (Obed. Pap. B.), *cudiă* (Dal. 'mirare, minune' < čudi.

Dudie (Obed.), *dudiă* (Dal.) 'mireasă', *dudie* 'hulub sălbatic' (Mih.) < *dudi* 'colombe rieuse'.

Ghigărie 'Albania locuită de Gheghi' (Pap.B.) < *Gegări*.

Elemente bulgărești.

Visiliă 'veselie' (Dal.) < *veselie*.

Sufixe compuse.

Din *-ar* + *-ie* s'a născut *-ărie*.

Amirărie 'împărăție' (Obed.) < turc. *amir*.

Văcărie 'turmă, cireadă de vaci' (Pap.B.) < *vacă*.

Din *lugurie*, *pirgurie*, *gl'indurie* s'a extras *-urie* din *drăcurie* (Pap.B.), *drăcuriă* (Dal.) 'drăcie' < *drac*.

Flexiunea.

Cuvintele în *-ie* sunt feminine și fac pluralul în *-ii*.

-ie (· *ie*)

Funcțiunea.

Formează un substantiv: *afinghiă*, s. f. pl. *-i*, (Dal.)=dr. *afină*.

Originea: · *ia*.

Imprumuturi directe:

Apaliă 'îșelăciune' (Dal.) < **ἀπάτια*=*ἀπάτη*.

Mesiă 'mijloc' (Dal.) < **μέσια*=*μέση*.

-iot (· *iôt*)

Funcțiunea.

Formează cuvinte ce exprimă apartinerea, dependența:

Fîlcîryiôt 'persoană care cu vitele sale trăește sub stăpânirea unui proprietar de oi' (Dal.) < *fîlcari* 'mai multe familii cu oi și cu vite cari trăesc sub stăpânirea unui celnic [=proprietar de oi]' (Dal.).

Fărșărotu 'Român din Tesalia și Albania' (Mih.)—*Frășari* 'nume de sat românesc în Albania'.

Hășot 'Român din provincia Hăș' (Pap.B.) < bul. *hăș* 'miséreux, sans-culotte'.

Originea: · *iôtis*.

Imprumuturi directe:

Audel'ot 'persoana din *Avdela*' (Capidan, 28) < ngr. *ἀβδέλλα* 'lipitoare'.

Dinischîot 'locuitor din *Deniscu*' (Pap.B.), cf. *δεινός* 'redoutable, horrible; grand; extraordinaire', *δίνη* 'tour, cercle', *δίνος* 'tournant, tourbillon'.

Sămărîot 'persoană din *Samarina*' (Capidan, 28) < *σαμάρι* 'bât'.

Patriot (Dal.) < *πατριώτης*.

-îr (-îr)**Funcțiunea.**

Formează un nomen instrumenti: *cîucutîr* s. et. 'ciocănaș' (megl.) < *cîucutescu* 'lovesc, ciocnesc' (Dal. Pap.B.), *cîocut* 'lovitură' (Pap.B.).

Originea: -ήρι(ον).

Imprumuturi directe:

Clîdiftîr 'cosor, cuțit îndoit la vârf cu care se taie butucii de vie' (Dal.) < κλαδευτήρι 'serpe, serpette'.

Clundîr 'clondir' (megl.) < κλοντήρι, κρυοντήρι 'vase de terre, cruche'.

-isc (-isk)**Funcțiunea.**

Formează un diminutiv: *murîști* s. f. pl. 'ruine' (Mih.) < *mur* 'zid' (Dal.).

Originea: -ίσκον.

Imprumut direct:

Cînîscu 'dar' < Dal.) < κανίσκι.

-iθră (-iθră)**Funcțiunea:**

Formează un singur derivat: *scîntăliθră* 'scânteie' (Pap.B.) < *scînteal'e*.

Originea: -ήθρα.

Imprumuturi directe:

Culîmviθră 'cristelniță' (Dal.) < κολουβήθρα.

Mizitră 'urdă' (Mih.) < μυζήθρα (Aravant.).

Observație.

Unele derivate neogrece în -ήθρα au și variante în -ίδα, astfel: *μολιβήθρα* și *μολιβίδα* 'lumignon', *ξινίθρα*, *ξυνίθρα* și *ξινίδα* 'oseille'. Cuvântul *καυκαλήθρα* a trecut în alb. sub ambele forme *kafkaliθră* și *kafkaliðe* (G. Meyer, *Alb. St.* V 81).

În mr. întâlnim: *diftilide* 'degetar' (Mih.) < *δακτυλήθρα* 'dé à coudre', *δακτυλίði*, *δαχτυλίði* (Thumb) 'bague'.

Ca derivat mr. ar putea fi considerat *măscălidă* 'persoană care nu e îmbrăcată ca toată lumea' (Mih.) < *măscără* 'nerușinat' (Mih.) — ngr. *μασκαράς*, ture. *maskhara* 'bouffon, mascarón'.

Cuvântul *fuscălidră* 'beșică ce se ridică când apa e agitată' (Dal.) < *φουσκαλίða*.

-iñ (-iñ)**Funcțiunea.**

Formează colective:

Armîniñ 'Românimea' (Pap.B.) < *Armîn* 'Român'.

Limniñ 'mulțime de lemne' (Dal.) < *lemn*.

Strîniîă 'mulțime de haine' (Dal.) < *strănu*.

Pîl'uriîă 'loc plin de marăcini, spini' (Dal.) < *pîl'îr* 'spin, mărăcine' (Dal.).

Originea: (ε)λο(v).

Imprumut direct:

Pîrnîriîă 'mulțime de *pîrnari*' = ilice ceroaică, pomișor ghimpos (Dal.); este *πριναρíον, *πουρναρíον < πριναρí, πουρνάρí 'yeuse', de unde și mr. *pîrnar*.

Fenomene de analogie.

La grupa cuvintelor în -iîă au trecut:

Îpuchiîă 'éloignement' (Dal.) < *αποχή.

Iasimiîă 'iasomie' (Obed.) < ιασεμή.

Matitiîă 'școlar' (Mih.) < μαθητή.

Ziliîă 'gelozie, invidie' (Pap.B. Dal.) < *ziliu, *ζήλιον = ζήλ:α, cf. varianta *zilie* (Dal.) < ζήλια.

-izmă (ιizmă)

Funcțiunea.

Formează două derivate:

Un abstract: *asparismă* (Obed.), *asparizma* (Dal.) 'spaîmă' < *aspara*.

Un concret: *nimusorizma* 'nămete de zăpadă' (Dal.) < *ninsoare*.

Originea: ιισμα.

Imprumuturi directe:

Arhizma 'inceput' (Pap. S.) < αρχισμα.

Artirizma 'prisosiță' (Mih.) < ἀρτήρισμα.

îurizma (Dal.), *añurizma* (Pap.B.) 'miros' < μύρισμα.

Stolizma 'podoabă, îmbrăcămintă frumoasă' (Mih.) < στέλισμα.

Zvorizma 'forță' (Dal.) < σβούρισμα 'bruissement'.

Flexiunea.

Cuvintele în -izmă sunt feminine. Dintre cele două *asparizma* face pluralul *asparizmi*, iar *nimusorizma* *nimusorizmi*.

Fenomene de analogie:

La grupul cuvintelor în -izmă a trecut *stihizma* 'rămășag' (Mih.) < στίχημα.

Obscur: *lunizma* 'aluviune ce se face pe marginea unei ape când se abate din albia sa' (Dal.).

-iriîă (-îriîă)

Fonetismul. În câteva exemple î s-a prefăcut în u.

Funcțiunea. Formează:

1. Colective.

Cîlîriîă 'mulțime de cai' (Dal.) < *cal*.

Cîprîriîă 'mulțime de capre' (Dal.) < *capră*.

Stîrpuiriîă 'turmă de oi sterpe' (Dal.) < *sterpu*.

Strîniriă ‘mulțime de haine’ (Dal.) < *strănu*.

Viciriă ‘mulțime de vaci’ (Dal.) < *vacă*.

2. Cuvinte ce exprimă locul pe care se află o plantație.

Țiviriă ‘pădure de carpeni’ (Dal.) < *ȧavru* ‘carpăni’ (Dal.).

3. Augmentative.

Pulpiriă ‘pulpă mare, pulpe multe [sic!]’ (Dal.) < *pulpă*.

4. Cuvinte ce exprimă o cantitate mare.

Lîptiriă ‘mult lapte’ (Dal.) < *lapte*.

Originea: -αφ(ε)ύς. — Sufixul formează un dublet cu -αργύς.

-oană (-όδνă)

Funcțiunea.

Formează substantive feminine.

Nume comune

Grăpicioană ‘gropița dela ceață’ (megl.) < **gropce* < *groapă*.

Trubușonă ‘burtă, pânțec’ (megl.) < *trup* ‘corp’ (megl.) = v. bulg. *trupă* ‘venter, truncus’.

Nume de animale

Cărticioană ‘cărțiță’ (megl.) < bulg. *kărțița*.

Cucușoană ‘păduche ce se pune pe găini’ (megl.) < bulg. *kokoșii* ‘de poule, de volaille’, cf. bulg. *kokoșniki* ‘les poux de volaille’.

Nume de plante

Grișoană ‘agrișă’ (megl.) = dr. *agresă*.

Lișicioană ‘strugure negru’ (megl.) — bulg. *lisičina* ‘espèce de raisin comestible’.

Mândzoană ‘nume de plantă’ (megl.) < *mōndz* ‘mînz’ (megl.)?

Originea: -ωνα.

Imprumuturi directe:

Arîvoană ‘lucruri ce se dau la logodnă’ (Dal.) < ἀρραβῶνα ‘fiançailles’.

Cucoană (megl.), *cuconă* (Dal.) < κοxxῶνα.

Culoană ‘colon, stălp’ (Dal.) < κολῶνα.

Lehoană (Pap.S.), *lihoană* (Dal.) ‘lehuză’ < λεχῶνα.

-oplu (όπλυ)

Funcțiunea.

Formează diminutive.

Un diminutiv propriu zis: *ȧirboplu* ‘cerb mic’ (Dal.) < *ȧerb*.

Un diminutiv alintător: *giunoplu* 'tânăr, voinic, june' (Dal.) < *giōne*.

Un diminutiv propriu zis izolat ca nume de familie: *Ursoplu* (Pap.B.), propriu zis 'puieu de urs' < *ursu*.

Originea: -έπουλον.

-să (—să)

Funcțiunea.

Formează un subst. feminin: *dracsă*, s. f. pl. -i, 'drăcoaică' (Dal.) < *drac*.

Originea: —ισσα.

Imprumuturi directe:

Arapsă 1. 'Arăpoaică' (Pap.B). 2. 'pasăre din familia privighitorilor de culoare negricioasă' (Dal.) < ἀράπισσα 'négresse'.

Hanumsă 'femeie musulmană' (Dal.) < χανούμισσα (Acest cuvânt ngr. atestat la G. Meyer, *Etym. Wb. der alb. Spr.* sub *anām*).

Mastorsă 'meșteră' (Pap.B.) < μαστόρισσα 'maîtresse, ouvrière, femme habite'.

-uli (—uli)

Funcțiunea.

Un singur derivat: *Pățuli* 'Păcală' (Pap.B.) < *pățăscu*.

Originea: -ούλι.

Observație: *Mixuli* 'produsul oilor în lapte' (Dal.) < turc. *mahsul* 'produs', de unde și ngr. μαξούλι 'produsul anual în lapte al oilor', alb. *maksul* 'produsul unui imobil, unui copac, etc.'

-ură (—ură)

Funcțiunea:

Formează subst. diminutive:

Diminutive propriu zise:

Cucușură 'bourel, ochiul boului, sfredeluș, o pasăre mică' (Dal.) < *cucoașă* 'nucă' (Dal.).

Vițură 'vale mică' (Dal.) < *vali* 'vale'.

Un diminutiv depreciativ:

Hil'ură 'nenorocire, stare rea' (Dal.) < *hali* idem (Dal.) = turc. *hal*, ngr. χάλι.

Poate tot aici intra și *milură* 'răpă, loc abrupt' (Dal.) = meal idem (Dal. sub *creac*).

Originea: -οῦρα.

Imprumuturi directe:

Misură 'strachină' (Dal.) < μισούρα (G. Meyer, *Ngr. St.* III 44).

Pizură 'infanterie' (Dal.) < πεζούρα.

Virvură 'sfârlează' (Dal. Pap.B.) < βαβοῦρα 'larmă produsă de mai mulți cari vorbesc împreună' ? (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 15).

Flexiunea.

Cuvintele în *-ură* sunt de genul feminin.

Observație.

Printre cuvintele citate de G. Meyer, *Ngr. St.* III 77, sub *-ούρα*, nu găsesc nici unul cu înțelesul diminutiv. Cu acest înțeles găsesc însă în Legrand pe *κηπούρι* 'petit jardin' < *κήπος* 'jardin' + *-όρι*.

II.

Sufixe adiectivale.**-alie (-álik)**

Formează un adiectiv: *mutáfal'cu* 'tăcut, taciturn' (megl.) < *mut*.

Originea: -άλικος.

-an (-an).

Formează un adiectiv: *pustlean* = *pustu* 'ștrengar, stricat, desfrânat' (Dal. Pap. B.), turc. *pust*.

Originea: ' ανος.

Imprumuturi directe:

Afan 'nevăzut, dispărut' (Dal.) < *ἀφανος = ἀφανής 'invisible, obscur, caché'.

-at (-dt).

Sufixul adiectival *-at* este de origine latină, *-atus*, ca și în dr. La răspândirea lui în mr. a contribuit însă și ngr. -άτος, pătruns prin exemple ca:

Cistínat 'castaniu' (Dal.) < καστανάτος.

Cundil'at 'drept ca condeiu' (Dal.) < *κονδυλιάτος < κονδύλι.

Funicad 'rău, îndrăcit' (Mih.) < *φονικάτος < φονικός 'homicide, sanguinaire', cf. *funicou* 'omor' (Mih.) < φονικόν.

Dul'at (Mih.), *δul'at* (Dal.) = *δol'u* (Dal.) 'nenorocit, sărman, biet', δόλιος 'pauvre, infortuné'.

Mustícat 'mustecios' (Dal.) < μουστακάτος (G. Meyer, *Ngr. St.* III 74).

Un adiectiv devenit substantiv:

Afrat 'venin, poison' (Obed. Dal.) < ἀφράτος 'écumant, écumeux' (G. Meyer, *Ngr. St.* III 74).

La grupa acestor cuvinte au fost primite:

Argat 'argat, lucrător' (Dal.) < ἀργάτης.

Drăgat 'pândar' (Pap. B.) < δραγάτης 'vigneron, gardien d'une vigne, jardinier'.

Mavrumat 'persoană cu ochii negri' (Dal.) < μαυρομάτης 'qui a les yeux noirs'.

Câteva derivate prin *-at* proprii dial. mr.:

Flucat 'flocos' (Pap. B.) < *floc* (Pap. B.).

Furtunat 'bătut de furtună, nenorocit' (Dal.) < *furtună* (Dal.).

Gurgul'at 'rotund, rotunzit' (Dal.) < *gurgul'ă* 'lucru mic și rotund' (Dal.).
Arcurat 'răcit' (Dal.) < *arcuredz* 'răcesc' (Dal.).
(N)ispinat 'răutăcios' (Dal.) < *nyispinedz* 'devin răutăcios' (Dal.).
Nvirinat 'înrîstiat, posomorît' (Dal.) < *nvirinedz* 'mă înrîstiez, mă posomorăsc' (Dal.).
Nsumnat 'somnoros' (Dal.) < *nsumnedz* 'mi-i somn' (Dal.).
Mbudzinat 'bosumflat' (Dal.) < *mbudzinedz* 'mă bosumflu' (Dal.).
Nșirpicat 'rău ca un șearpe' (Pap.B.) < *nșarpic* 'a se face rău ca un șearpe' (Pap. B.).

Din *nvirinat*, *nyispinat*, *mbudzinat* s-a extras **-inat** cu care s-a derivat *nhinat* 'răutăcios, hărțăgos' (Dal.) < *uheañă* 'viperă' (Dal.).

-i^{ar} (-i^{ăr})

Funcțiunea.

Formează următoarele adiective:

1. Arată conținutul.

Gîgîñar 'găunos, poros, sbârcit, cu pete pe față' (Dal.) < *gogon* (dr. 'umflătură')
Cîprici^{ar} 'capricios' (Dal.) < *cîpriciu* < (Dal.).

2. Arată o calitate prin excelență.

Bîbîl'ar 'bârfitor, flecar, limbut' (Dal.) < *bîbîlesc* 'trăncănesc, flecăresc' (Dal.).
Gîdîl'ar 'cărui^a-i place desmierdarea, complimentele' (Dal.) < *gădîl* (Pap.B.).
Plîñar 'care tot plînge' (Dal.) < **plînghîar* < *plîngu*.

Originea: -i^{άρης}, -i^{άρις}.

Imprumuturi directe:

Azvărñar 'care se tăvăleşte pe jos, se spune mai ales despre copii' (Pap. B.)
 < σβαρνιάρης 'persoană care-și târăe hainele pe jos' (G. Meyer, *Ngr. St.* II 56).
Dicuñaru (Mih.), *dicuñar* (Dal.) 'cerșitor' < διακονιάρης.
Zil'ar 'jaloux, envieux' (Pap.B.) < ζηλιάρης.
 Pentru *plîñar* cf. κλαψιάρης 'pleureur' < κλάψα 'plainte, larmes, lamentation'.

-(i)ár(i)cu (-i)ár(i)ku)

Originea:

Din sufixele adiectivale neogrece -i^{άριχος} și -i^{άρικος} am căpătat în mr. -i^{aricu}, -i^{eric}, -i^{ărcu}, -i^{aric}, -i^{arcu}.

Aceste sufixe au fost **imprumutate direct** în următoarele cuvinte:

Protaric^ă, *potraric^ă*, *potralic^ă* (Pap.S.), *prutarcu*, *purtaric* (Dal.) 1. prim născut, 2. femeie și vită care naște prima dată < *πρωτάρικος < πρωτος, cf. πρωτάρα 'femme qui accouche pour la première fois'.

dîplarcu 'îndoit, prea larg' (Dal.) < *διπλάρικος < διπλός double, διπλα pli, repli.

Lughiaric 'simpatie, prudent' (Mih.) < *λογιάρικος < λογή 'sorte, manieră', λογιάζω 'penser, juger'.

Aruzîarcu 'noduros' (Dal.) < βοζιάρικος (G. Meyer, *Ngr. St.* III 74).

Lișarcu 'turbat' (Dal.) < λυσσιάρικος. — Pentru *ș+voc.* < *sîa+voc.* cf. *anăcșu* 'nedemn' (Dal.) < ἀνάξιος, *fașanó* 'fazan' (Dal.) < φασιανός, *ișa* adv. 'tocmai, just' (Mih.) < ἴσια, *mișac* 'mijlociu' (Dal.) < μεσιακός.

Ngrîncarcu 'care se smorcăește, care se scâncește' (Dal.), *ngârînericu* 'supărăcios, dificil, om căruia nu-i intri în voie' (Mih.) < γρυνιάρικος 'hargneux, querelleur, difficile, acariâtre' (din it. dial. *grigna*).

Năpuđeric, anapuderic 'îndărătnic, încăpățânat' (Mih.) < *ἀναποδιάρικο = ἀνάποδος 'qui est à l'invers'.

Zniseric 'care face pagubă' (Mih.) < *ζημιωσιάρικος < ζημίωσις 'dommage, perte', de unde *znîlesc* 'păgubesc' (Mih.), cf. și *ζημάρης* nuisible < ζημία 'dommage, perte, ζημιῶ nuire, léser'.

Derivate.

Pe baza acestor cuvinte s'au derivat adiective cu următoarele înțelesuri:

1. O calitate priă excelență.

Acrearcu 'supărăcios, căruia nu-i place societatea' (Dal.) < *acru*.

Cîprîciarcu 'capricios' (Dal.) < *cîpriciu* (Dal.).

Citrîciarcu 'răutăcios, răufăcător' (Dal.) < *citrață* 'nenorocire, nefericire' (Dal.).

Gudîl'arcu 'căruia-i place desmierdarea' (Dal.) < *gădil'u* (Mih.), *gădilu* (Mih.). *gădil* (Pap.B.).

Inimarcu 'curajos, îndrăzneț' (Dal.) < *inimă*.

Jîndaricu 'năvălaš despre cai' (Mih.) < *jînduesc* 'năvălesc' (Mih.).

Nizearcu 'cu nazuri, năvălaš' (Dal.) < *năzi* 'nazuri, capricii' (Dal. = ture. *naz*).

Pizueric 'batjocoritor' (Mih.) < *pizuesc* 'batjocoresc' (Mih.).

Șutarc gr̃n 'un fel de grâu' (megl.) < *șut* 'fără coarne, fără urechi' (megl.), 'fără păr' (Mih.).

Vițearcu 'vițios, năvălit' (Dal.) < it. *vizio*.

Zburyarcu 'vorăreț' (Dal.) < *zburăscu* 'vorbesc'.

Zgurînaric (Pap.B.), *zgurîneric* (Mih.) 'scotocitor' < *zgurnescu* 'scotocesc', (Pap.B. Mih.).

Udzarcă 'cu uger mare (vacă)' (Dal.) < **udzîrarcă* < *udzîri* (Dal.).

Minghîușarcă 'nume de capre, oi, mr. mărđzilată' (megl.) < *minghîuș* 'cercel' (Dal.).

2. Conținutul.

Duzîncarcu 'potrivit, grațios' (Dal.) < *duzeni* 'acord, potrivire' (Dal.) = ture *düzen*.

Ucarcu 'de o ocă, care cântărește o ocă' (Dal.) < *ucă, ocă* (Dal.).
Criminarcă 'cu cremene (pușcă)' (megl.) < *cremini*.

-ic (-ik)

Fonetismul.

Sufixul apare mai des sub forma sincopată -(i)cu.

Funcțiunea.

Formează adiective a căror nuanță este greu de precizat.

Andornic 'care umblă separat, care trăiește separat; răsleț' (Dal.), (*a*)*ndornic* 'svânturatic' (Pap.B.)—*durn* 'nebun, prost' (Pamfile, *Joc*. II, 171), *turlu* 'nebun, prost' (Dal.).

* *Driptatic*, cf. adv. *driptatica* 'cu drept, pe drept' (Mih.) < *driptate*.

Sertic=*sertu* 'iute, nervos, tare' (Dal.) < turc. *sert*.

Abrașcu 'obraznic' (Dal.) < turc. *abraș* 'bigarré, bariolé' (cheval), cf. dr. *abraș* 'rău'.

Bircu=*biru* 'drăguș, termen de desmierdare' (Mih.)=alb. *bir* 'fils', pl. *bil* 'fils, enfants'.

Boșcu 'indolent, nepăsător, nepregătit' (Dal.) < turc. *boş* 'vain, vide, inutile, futile; oisif, desoeuvré, divorcé', de unde și ngr. *μρόσιος* 'vide, vain, futile, inutile, superflu' (Thumb).

Culcu=*cul* 'roșietic, despre părul animalelor' (Dal.) < turc. *kula* 'roux, couleur rousse', *kula at* 'cheval bai', de unde și ngr. *κούλας* 'cheval pie'.

ñicuzancu (Dal.)=ñicuzan (Pap.B.) 'micuț, mititel'.

Sîrbescu 'nervos, vioiu, sprinten, ager' (Dal.) < turc. *serbes* 'liber, de capul lui'.

Zăifcu 'indispuș' (Pap.B.) < turc. *zaiif*.

Forma originară și sincopată se găsește la :

Alic și *ălcu* 'stacojiu (Dal.) < turc. *al* 'roș', de unde și ngr. *ἄλιος*.

Originea : -ικος.

Imprumuturi directe :

Moric, morcu 'purpuriu, roșu închis' (Dal.) < *μόρικος* 'purpurin, violet très foncé'.

Utcu 'gură-cască' (megl.) < * *huticu* < **κούτιχος*=*κουτός* 'sot', de unde mr. *hut* 'prost' (Dal.), alb. *hutôn* 'demeurer bouche béante, regarder bouche béante, s'abrutir', *utuem* 'sot'.

Obsoure :

Bușcu 'castaniu, despre cai' (Dal.)

Cacafingu 'mic de tot' (Dal.), cf. ngr. *κακόφημος* 'de mauvais augure, diffamatoire'.

Cîmpungu 'orișice e scurt, greu și îndesat' (Dal.), cf. *cîungu* 'ciung' (Dal.) turc. *çöp* 'petit morcean de bois, de paille, etc'.

Maïoscu, maïoscu ‘o varietate de măr, face fructe acrișoare, gustoase, dar nu țin’ (Mih.), cf. bulg. *maïski* ‘de Maïŭ’.

Observație :

În *-ic* se termină și câteva substantive, ale căror radicale sunt ngr :

Chendic ‘lână bătută, stogoșă’ (Dal.) < κεντῶ ‘piquer, aiguillonner, broder’, cf. *chindimă* ‘broderie’ (Mih.) < κέντημα.

Pindânică = *pindână* ‘foaie de arbori întrebuințată pentru tămăduirea rănilor și bubelor’ (Mih.), prob. *pindânică* ‘patlagină; plantain’ (Dal.) < πεντά-ευρον ‘plantain’.

Țîndzifcu = *Țîndzif* ‘jujube’ (mr., Pag. Megl. sub *sirc*) = τζίντζιφων.

Lucânic, lucangu ‘cârnaț’ (Dal.) < λουκάνικον.

Nipîrtică ‘viperă’ (Dal.) < alb. *nepârtkâ*.

-it (·it)

Formează adiective.

Năhîamătă (Pap.B.), *năhîamtă* (Pap.B.), *niheamtă* (Dal.) ‘puțin, puținel’ = *năhîamă* (Pap.B.), *niheamă* (Dal.), *năfîamă* (Pap.B.), *nșeamă* (Pap.B.), *nihîam* (Obed.), *nihîamă* (Obed. Pap.B.).

Sîrpît ‘sprinten, svelt, ager, deștept’ (Dal.) < turc. **serb*, cf. *sîrbescu* ‘nervos, vioiu, sprinten, ager’ (Dal.) < turc. *serbes* ‘liber, de capul lui’, de unde și ngr. σερπετός ‘vif, alerte’.

Originea : ·ετος.

Imprumut direct: *adȳiafôrît* ‘nefolositor’ (Dal.) < ἀδίαφόρετος ‘inutile, vain’.

Obscure :

Axolit ‘singur, străin’ (Dal.), cf. it. *solo*.

Curpît ‘beat mort’ (Dal.).

Nihîit ‘hursuz, afurisit, îndrăcit, răutăcios’ (Dal.).

Observații :

Proaspîit (Dal.) = dr. *proaspăt*.

Pentru *-it* < *-ετος* cf. *arepîit*, s. et. pl. *-urî*, ‘râpă, povârniș’ (Dal.), cf. *arap* ‘suiș’ (Dal.), *arup* ‘prăpastie’ (Dal.), ngr. *ρέπιτα* ‘lieux escarpés’ (G. Meyer, *Ngr. St.* II 71), alb. *rrâpîtâ* ‘lieu escarpé’; *-săpîit* ‘șearpe’ (Dal.) < **σέρπετο* = *σερπετό* (Aravant.) = *έρπετόν* ‘reptile’.

-men (-mén)

Formează un singur adiectiv: *mintimen* (Pap.B.), *mindimen* (Dal.) ‘înțelept’ < *mințe* (Pap.B.), *mindî* (Dal.).

Originea : -μένος.

Imprumuturi directe :

Mbistimen (Pap.B.), *pistimen* (Dal.) ‘credincios’ < ἐμπιστεμένος (Thumb.).

Caimenu ‘nenorocit’ (Mih.) < καϊμένος.

-ut (*-ut*)

Formează un singur adiectiv :

ñicut 'micuț' (Dal.) < *ñic*.

Originea : *-ωτος*.

Imprumuturi directe :

Afondut 'fără fund, foarte adânc, fig. căruia nu i se poate ști gândul, diplomat' (Dal.) < * *φόντωτος* < *φόντος* 'fund' G. Meyer, *Ngr. St.* III 71, din it. *fondo*).

Discufut 'fără căciulă' (Dal.) < *ξεσκούφωτος*, prin amestecul prefixului *des*.

Două adiective devenite subst. :

diót 'mânz, cal de doi ani' (Dal.) < *διώτος*, atestat cu înțelesurile 'à deux anses, à deux manches', 'der. dela δύο 'doi'), a păstrat pe *o* din cauză că era disilab.

arócut 'pantă, povârniș' (Dal.) < * *ρόκωτος* < *ρόκα* 'stâncă' în *μαρόκος* 'stâncă mare' (G. Meyer, *Ngr. St.* IV 77), din ital. *rocca*.

Observație.

Din *mic* pl. *micī* (megl.) + *ñicut* s'a născut *micīcut* 'micuț' (megl.), iar prin analogie cu acesta s'a născut *unēcicut* 'puțintel' (megl.) < *unēc* 'oleacă' (megl.).

-utos (*-utós*)

Funoțiunea.

Formează următoarele adiective cari arată asemănarea cu primitivul :

Gurgul'utos (Pap.B.), *gurgul'itos* (Dal.) 'rotunzit, rotund' < *gurgul'ă* 'lucru mic, rotund' (Dal. Pap.B.).

Plıcıutos 'turtit, plat' (Dal.) < bulg. *ploča* 'plaque', de unde și *plıcıusescu* 'turtesc' (Dal.).

Stufutos 'stufos, îndesat' (Dal.) < *tufă*, de unde și *stufos* (Pap. B.).

Originea : *-ωτός*.

Imprumuturi directe :

Cuvulos 'găunos' (Dal.) < *γαβρωτός*.

Fundutos 'tufos, stufos' (Dal. Pap.B.) < *φουντωτός*.

Observație.

Placutó, s. m. pl. *-adzī*, 'pânecoadă [sic!]'. (Dal.). Cuvântul *pînecoadă* un există în dial. dr. Judecând după alb. *panikótá* < it. *pane cotto*, poate că cuvântul *placutó* însemnă 'pain cuit', și este ngr. *πλακωτός* 'comprimé, plat'.

III.

Sufixele substantivale—adiectivale.**-ar (*-ár*)**

Sufixul *-ar* este de origine latină, *-arius*, ca și în dr. La răspândirea lui în mr. a contribuit însă și ngr. *-άρης*, *-άρης*, pătruns prin exemple ca :

Alunartu 'Iulie' (Pap.B.) < ἄλωνάρης.

Cămilă 'conducător de cămile' (Pap. B.) < καμηλάρης.

Civilar 'călăreț' (Dal.) < καβαλάρης.

Gunusar 'spoitor' (Mih.) < * γανουσάρης < γανόνω 'spoiesc'.

Hivțiar 'icre' (Dal.) < χαβιάρι.

L'iunar 'pruncul lăhuzei' (megl.) < *λεχωνάρης, cf. λεχούδι.

L'iunar, l'iundar 'leu' (Dal.) < λεοντάρη.

Pîrmîlar 'negustor' (Dal.) < *πραγματάρης, de unde și alb. *pramatar*.

Marmîră 'oaie stearpă, oaie care n'a fâtat deloc' (Dal.) < μαρμάρα (Arav.).

Câteva derivate prin *-ar* proprii dialectului mr.:

1. Un nomen agendi:

Bitîl'ar 'persoană care ține o puiă, care bate în puiă' (Dal.) < *bîtal'ă* 'puiă' (Dal.).

2. Adiective cari exprimă pe posesorul unei calități prin excelență:

Budzar 'buzat' (Dal.) < *budză*.

Limbar 'vorbareț' (Dal.) < *limbă*.

Micîlar 'mâncăcios' (Dal.) < *mîcat* 'mâncat'.

Mirîjar 'mîrîjos, care suferă de o boală cronică' (Dal.) < *mîrazi* 'boală cronică' (Dal.).

Pruñar 'prunîos, cu puroiu' (Dal.) < *proñu* 'puroiu' (Dal.).

-itic (-itîk)

Derivate.

1. Adiective.

Hăirlitic, hăirlitcu 'de bun augur, priincios, favorabil' (Pap.B.), *hairlitica* adv. 'cu noroc' (Mih.) < turc. *hairli* 'bon, salutare'.

Suilitcu 'de neam, de rassă' (Dal.) < turc. **soîli* < *soî* 'neam, rassă'.

Șubeilătic 'suspect, de bănuir' (Pap.B.) < *șubiîli* 'bănuitor' (Dal.) = turc. *şübheli* 'douteux, incertain'.

* *Ugurlitic*, cf. adv. *ugurlitica* 'cu noroc' (Mih.) < *ugurlîă* (Mih.) — turc. *oğurlu* 'cu noroc', cf. și ngr. ὀγουρλούδικος 'de bon augure, heureux'.

2. Un substantiv.

Alailcă, s. f. pl. *alailchi*, 'persoanele cari trăiesc la curte' (megl.) < turc. *alail* 'troupe, bande'.

Originea: -ίτικος.

IV.

Sufixe verbale.

Sufixe verbale sunt: *-ips* < -εύω, aor. *-εψα*, *-iis* < -ιάζω, aor. *-ιασα*, *-is* < -ίζω, aor. *-ισα*, *-us* < -ώνω, aor. *-ωσα*.

Observăm că aceste sufixe fiind relativ recente, ele n'au putut fi primite ca accentuate.

Lipsa accentului a provocat efecte fonetice. Mai întâiu sufixele s'au format dela radicalul aoristului, care, afară de un singur caz, este neaccentuat. Apoi în -εὖω — 'εψα *e* s'a schimbat în *i*: -*ips*; în -ὄνω — 'ὠσα *o* s'a schimbat în *u*: -*us*; în -ιάζω — 'ίασα *i* s'a schimbat în *î* și *a* s'a schimbat în *ă*, apoi, fiind precedat de *î*, în *e* și apoi în *i*: -*îăs*, -*îes*, -*îis*. (De altfel existența sufixului -*îis* este îndoioasă, cele două derivate citate la locul respectiv fiind nesigure).

Lipsa accentului a făcut în sfârșit ca verbele derivate să aibă prezentul slab: toate sunt de conjugarea IV și fac deci prezentul prin -*esc*.

-ips (-*ips*)

Derivate.

Criștinipsescu 'a se creștină' (Dal.) < *criștin*.

Gînguripsescu 'a deveni verde-negru, a colora în verde-negru' (Dal.) < *gîngur* 'verde-negru' (Dal.).

Pînginipsescu 'a deveni rău' (Dal.) < *pîngîn* 'rău' (Dal.).

Zburdîlipsescu (Dal.) = *sburd* (dr.).

Originea: -εὖω, aor. — εψα.

Imprumuturi directe:

Aγῆchipsescu 'farmec' (Obed.), *αγῆchipsescu* 'a iubi, a se îndrăgi, a se îndrăgosti' (Dal.) < **agăpipsescu*, **ἀγαπεύω* = *ἀγαπῶ* cf. mai jos *πλανῶ* și *πλανεύω*.

Arădăpsescu 'aranjez' (Obed.) < **αραδεύω* = *ἀραδιᾶζω*.

Clidîpsescu 'a tăia cu cosorul' (Dal.) < *κλαδεύω*.

Hunîpsescu 'a mistui, a digera' (Obed.) < *χωνεύω*.

Mindîpsescu 'farmec' (Obed.) < *μαντεύω* 'deviner, prédire'.

Mulîpsescu 'molipsesc' (Obed. Dal.) < *μολεύω*.

Pidîpsescu (Obed.), *pidîpsescu* (Dal.) < *παιδεύω*.

Pistîpsescu 'cred' (Obed. Dal.) < *πιστεύω*.

Plînîpsescu 'înșel; seduc' (Dal.) < *πλανεύω* = *πλανῶ*.

-îis (-*îis*)

Derivate.

Agunîsescu 'mă grăbesc' (Pap.B) < *agunescu* 'gonesc' (Pap.B.).

Uîñisit (Pap. B.), *uñisit* (Obed.) = dr. *uîmit*.

Originea: -ιάζω, aor. -ίασα.

Imprumuturi directe:

Bubuchîsescu 'a îmboboci' (Dal.) < *μπουμπουκιάζω*.

Limîrîsescu 'a se lăcomi' (Dal.) < *λειτουργιάζω*.

Sciñisescu 'necăjesc, supăr, ațâț' (Dal.) < *σκανιάζω* 'ennuyer', cf. *siclițescu*

1. 'ațîț' (Dal.), 2. mă plictisesc (Pap. B.) < *σκαλιζω* 'exciter'.

Vrîhñisescu 'răgușesc' (Dal.) < *βραχνιάζω* 's'enrouer'.

-is (-is)**Derivate.**

Ciudisescu 'a se miră, a rămâneă uimit' (Dal.) < *cindîă* (Dal.) *cîndîe* (Pap. B.) 'mirare, uimire'.

Dănisescu, dinisescu 'țin, rabd' (Pap. B.), *dîinsescu, dinîsescu* 'dăinuesc, rabd, sufăr' (Dal.)=dr. *dăinuiesc* < turc. *dhañanmak*.

Dîrdîrescu=*dîrdîrescu* (Dal.) 'dărdăesc, trăncănesc'.

Originea: -ίζω, aor. $\epsilon\iota\sigma\alpha$.

Împrumuturi directe.

Andrîlisescu 'anieșesc' (Dal.) < *ἀντρίλιζω*.

Cuprîsescu 'fumer la terre' (Dal.) < *κουπρίζω*.

Ndurchisescu 'ascut' (Dal.) < *τροχιζω*.

Nghirdisescu 'câștig' (Dal.) < *κερδιζω*.

Pînisescu 'a șterge cuptorul' (Dal.) < *πανίζω*.

Tuchisescu 'a da cu dobândă' (Dal.) < *τοκίζω*.

Xistrisescu (Dal.), *sistrisescu* (Obed. Dal.) 'a țeșălă, étriller' < *ξυστριζω*.

Acăchisescu 'pricep' (Obed. Pap. B.) nu este cumnă un derivat prin -is, ci o formă metatetică din *achicășescu* Mih. Pap.B. Pap.S.), **apicășescu*, *ἀπει-κάζω* 'entendre, comprendre', cf. și *apicășonă*, *achicășonă* 'năzdrăvan' (Pap.B.).

Alurhescu (Obed. Dal.), *aliurhescu* (Dal.) 'încep' < **alîrhîsescu* < *ἀρχαρίζω*.

Observații.

Sunetul *i* din sufix s'a sincopat uneori atât în împrumuturi directe, cât și în derivate mr.

Anîschîrsescu 'răscolesc, cotrobăesc' (Dal.) < *ἀνασκελιζω*.

Artîrsescu 'donner davantage; renchôrir' (Dal.) < *ἀρτηρίζω*.

Asplînsescu 'a se irită' (Dal.) < *σπληνίζω*.

Clîrsescu 'élaguer, tailler' (Dal.) < **κλαρίζω*=*κλαρεύω*.

Culîrsescu 'crohmolesc' (Dal.) < *κολλαρίζω*.

Lăhtîrsescu (Obed.), *lîhtîrsescu* (Dal.) 'mă spariu' < *λαχταρίζω* (Aravant).

P'susescu, supsescu (Dal.) 'a muri, vorbind de animale' < **psufîsescu*, *ψοφίζω*.

Scîlsescu 'scotocesc, scormolesc' (Dal.) < *σκαλίζω*.

Strîngulsescu 'scrintesc' (Dal.) < *στραγγουλίζω*.

Stulsescu 'împodobesc' (Dal.) < *στολίζω*.

Prin sincopa lui *i tis* dă *ts, t*.

Împrumuturi directe:

Adînîșescu 'a slăbi' (Dal.) < *ἀδυνατίζω*.

Astîmîșescu 'a opri, a împiedecă, a încetă' (Dal.) < **σταματίζω*=*σταματῶ* 'arrêter'.

Cîltîpîșescu 'a observă, a băgă de seamă' (Dal.) < **καταπατίζω*=*καταπατεύω*.

Girimițescu 'amendez' (Dal.) < τζερεμετίζω.

Mirimițescu 'dreg, repar' (Dal.) < μερεμετετίζω.

Numițescu 'numesc' (Dal.) < ὀνοματίζω.

Nuțescu 'a deveni umed' (Dal.) < νοτίζω.

Simnițescu 'a tămâia' (Dal.) < θυμιατίζω.

Derivate mr. :

Arupîțescu 'a ropăi, a tropăi, a ropoti, a face sgomot' (Dal.) < **rupuliscu* < *róput* (Pap. B.).

Avgițescu 'adaug, sporesc' (Dal.) < **avgatiscu* < **avgat*, part. dela **avgu* < *augeo* (cf. și Papahagi, *Not. Etim.* 10).

Bitiscu (Obed. Dal.) și *bițescu* (Pap.B.) 'sfârșesc' < turc. *bilmek* 'prende lin, être fini, accompli, terminé', de unde și alb. *bitis* 'finir'.

Sunetul *t* din aceste verbe s'a introdus la *săcăldiscu* (Obed.), *sicîldiscu* (Dal.), *siclițescu* (Dal. sub precedentul) 'neliniștesc, ațăț' < **s(a)calliscu* < σκαλλίζω 'exciter'.

-us (-us)

Derivate.

Afundusescu=*afundedzu* 'cufund' (Mih.).

Ariciusescu 'a se sbârli, a se ciufuli' (Dal.) < *ariciu* (Dal.).

Aruvursescu, aruvulscu 'a se strică, a se nărui, a se prăbuși, a se dărâma' (Dal.) < **aruvusescu* < bulg. *rovia* 'bêcher, creuser, fouiller', cf. și *rovák* 'friable'.

Ciudusescu 'mă mir' (Pap.B.)= *mi ciudiscu, mi ciudescu* (Pap.B.).

Dîngusescu 'umplu de tot, peste măsură' (Dal.) < *dînga* adv. 'umplut de tot, peste măsură' (Dal.).

Limnusescu 'înlemnesc' (Dal.) < *lemn*.

Originea: -όνω, aor. -ωσα.

Imprumuturi directe.

Aruzusescu 'a prinde rădăcini' (Dal.) < ῥιζόνω.

Axiusescu 'a fi vrednic' (Dal.) < ἀξιόνω 'juger digne; rendre digne'.

Fundusescu 'a înfrunzi, a se acoperi cu frunze' (Dal.) < φουντόνω 'devenir touffu'.

Ținglusescu 'înching calul' (Pap.B.) < ἵγγλόνω.

Himusescu (Dal. Pap.B.), *hîumusescu* (Obed. Pap.B.) 'a se năpusti' < *χυμόνω=χυμάω 'fondre, se précipiter'.

Pizmusescu 'a enervă, a necăji, a se mania' (Dal.), *nchismusescu* 'pizmuiesc' (Obed.) < πεισμόνω 's'obstiner, s'entêter, se fâcher, se courroucer'.

Pitusescu 'podesc' (Dal.) < πατόνω.

Observație.

Simisescu 'îmi aduc aminte' (Dal.) provine din **simiusescu* < σημειόνω 'noter, remarquer'.

V.

Sufixele adverbiale.

-a (1.-ă, 2.-a)

1. *Adîncă, adancă* (Pap.B.)=dr. *adînc*.*Afundă* (Mih.), *alîndă* (Pap.B.), *(a)handă* (Dal.)=dr. *afund*.*Ascumta* (Obed.), *pre ascumtă* (Pap.B.) 'pe ascuns, en cachette' < *ascuntu* 'ascuns'.*Numă* (Dal.)=dr. *nîma*(î).2. *Abîșala* (Pap.B.)=dr. *de-a bușile*.*Agoña, aḡoña, aguña* 'repede, iute' (Pap.B.), *aḡoña* 'de curând, depuis peu' (Obed.) < *agunescu, aḡunescu, aguñîsescu* 'grăbesc' (Pap.B.), cf. dr. *la goană*.*Aligînda* 'alergând: *fudzii aligînda*=am plecat alergând' (Dal.) < *aligîndu* 'alergând'.*A(n)vîrlîga, avrîga* 'jur, împrejur' (Dal.)=dr. *verigă*.*Apoia, diapoia, dipriapoia* 'apoi, în urmă' (Dal.)=dr. *apoi*.*Căstîlea* 'înrădîns' (Dal.) < turc. *kast-ile*.*Dînanûmira* 'pe umeri, pe spinare' (Dal.) < *anumir* 'umăr' (Dal.).*Dîncă, dînga* 'plin de tot, umplut peste măsură' (Dal.)=dr. *adînc*.*Driptatica* 'cu drept, pe drept' (Mih.) < *driptate*.*Hairlîtica* 'cu noroc' (Mih.) < *hăirlitic* (Pap.B.).*Iăra* 'iarăș, din nou' (Dal.)=dr. *îar*.*Mizîia* (Obed. Mih.)= *mizîi* (Dal.) 'deabia, cu greu', alb. *mezi*.*Nôlgica* (Dal. Pap.B.). *nôlgîuca* (Mih.) 'la mijloc' < *nôlgic* 'mijlociu' (Dal. Pap.B.).*Ugurlîtica* 'cu noroc' (Mih.) < *uḡurliă* (Mih.).**Originea :**

In neogreacă «zu einem Adjectiv wird das entsprechende Adverbium gebildet durch das Neutrum Pluralis, z. B. ἀκριβός-ἀκριβᾶ» (Thumb, 52).

Imprumuturi directe :*Aynánghia* 'vis-à-vis, en face' (Dal.) < ἀγνάντια.*Ahóryia* 'à part, séparément' (Dal.) < χώρια.*Amblîtea* 'pieziș; de travers' (Dal.) < πλατειά.*Anámisa* adv. și prep. 'la mijloc, printre' (Pap.B.) < ἀνάμεσα 'parmi, au milieu de'.*Anápuda* 'à l'envers, gauchement, de travers' (Dal.) < ἀνάποδα.*Anarga, pianarya* 'lentement' (Dal.) < ἄναργα.*Areá* 'rar, arareori; peu souvent' (Dal.) < ἀραιά.

Efcula 'ușor, lesne; facilement' (Mih.) < *εὐκολα, cf. *ēfcu* 'ușor; aisé, facile' < εὐκολος.

Fisica 'naturellement' (Mih.) < φυσικά.

Isea 'egal, drept, tocmai, deopotrivă' (Dal.) < ἴσια 'egale, directement'.

Măteu 'en vain' (Obed.) < μάτην 'en vain, inutilement', μάταιος 'futile, vain, inutile'.

Plaină (*de* ∞) 'pe plaiu' (Pap.B.) < *πλαγινά, πλαγινός 'latéral', cf. πλάγι 'côté, côteau, versant', πλαγιον 'côté, flanc, côte', de unde *plaii* (Pap.B.).— Întrebuințarea adverbului cu prep. *de* amintește adverbul vgr. ἐκ πλαγίου = πλάγιον 'de côté, obliquement'.

Taha 'oarecum, soit-disant' (Obed. Dal.) < τάχα 'peut-être'.

Tahinά, tahinά 'de dimineată' (Dal.) < ταχυνά (Aravant.), ταχυνός 'matinal'.

Tora 'maintenant' (Obed. Dal.) < τώρα.

Obscure:

Aniórihta, a niorihta 'ventre à terre' (Pap.B.), cf. *nior* 'nour'.

Híma 'jos, în jos' (Dal.), cf. χαμá 'en bas, par terre'.

Observații.

Azvarna 'târîș' (Pap.B.) < σάβρα 'grăpă', de unde și adv. alb. *zvarna*, cf. dr. *grăpiș*.

Dáima 'tourjours' (Dal.) < turc. *daîma*.

Gîusta 'just, tocmai' (Dal.) < it. (*alla*) *giusta*.

Lesta 'gata' (Dal.) < it. (*alla*) *lesta*.

Mata 'iarăș, din nou' (Dal.) < alb. *meta*.

Adaus. - La locurile cuvenite să se adauge următoarele derivate: *cundichei* s. f. pl. 'lovituri cu patul puștii' (Dal. sub *cundachîă*) < turc. *kondak* 'bois de fusil', de unde și ngr. κοντακιά.—*șișcu* 'bondoc, scurt și gros' (Mih.) < turc. *șiș* 'enflé, gonflé'.

— *Pincoadă* cu care Dal. traduce pe *placulo* (p. 21) trebuie să fie = *pana cot*, *panacod* 'lopătă de dus aluatul la cuptor' (Arhiva, 1912, p. 293).

— Despre derivatele neogrece, ale căror radicale sunt de origine romanică, turcă ori slavă, voi vorbi în special într-o lucrare asupra influenței neogrece în dialectele macedo- și megleno-române.

INDICE DE CUVINTE

1. Române.

abraşcu 19	amirărie 11	arocut 21
abuşala 26	amixă 6	artirşescu 24
acăchisescu 24	anacşu 18	artirismă 13
achicăşonŭ 24	anamisa 26	arucani 5
acrearcu 18	anapuđa 26	arupişescu 25
adanca 26	anapuđeric 18	aruvulescu 25
adinca 26	anarya 26	aruvşescu 25
ađiaforit 20	andirşă 9	aruziarcu 18
ađinimia 9	andornic 19	aruzescu 25
ađinŭescu 24	andrilesu 24	ascumta 26
afan 16	aniorihita 27	asparismă 13
afinghiă 11	anischirşescu 24	asparizmă 13
afondut 21	anvărliga 26	asplinescu 24
afrat 16	añurizmă 13	astimişescu 24
afunda 26	apatiă 11	Avdela 11
afundulescu 25	apicăşonŭ 24	Avdel'ot 11
agoña 26	apoia 26	avgişescu 25
aguñisescu 23	apuchiŭ 13	avirliga 26
ağăchipsescu 23	apuriă 9	avlachiu 4
ağchipsescu 23	aradă 4	axiulescu 25
ağnanghia 26	arap 20	axolit 20
ağoña 26	arapsă 1,15	azvarna 27
ağriadă 4	arădăpsescu 23	azvărñar 17
ağripniă 9	Arbinăşia 9	azvesti 7
ahanda 26	Arbines 9	azvistar 7
ahîurhescu 24	arcurat 17	azvistireaŭă 7
ahinda 26	area 26	
ahorŭia 26	arepit 20	bătic 8
ahurhescu 24	argat 16	biducl'aŭă 7
alaiteă 22	arhizmă 13	bitisescu 25
alcu 19	aricişescu 25	bişescu 25
alic 19	arimişeaŭă 7	bibil'ar 17
aliginda 26	aripani 5	bitichă 8
alunarlu 22	arivoană 14	bitie 9
amblatea 26	Armtniŭ 12	bitil'ar 22
amiră 6	arnie 10	boşcu 19

- bubuchisescu 23
 budzar 22
 bumbichiă 9
 bușcu 19
 butur 4
 buturachi 4

 cacalingu 19
 caimeme 20
 castanarițio 5
 castilea 26
 cămilar 22
 cănără(u) 6
 căp 9
 căpie 9
 cărăntane 5
 cărnără(ă) 6
 cărticicioană 14
 celnicată 6
 chendic 20
 chindimă 20
 chiramarițio 15
 ciucutir 12
 ciudiă 10
 ciudie 10
 ciudisescu 24
 ciudusescu 25
 ciung 5
 ciungani 5
 ciungu 19
 ciuplitane 5
 ciupungu 19
 cilimănaă 7
 ciliriă 13
 ciniscu 12
 cipriciar 17
 cipriciăre 18
 cipririă 13
 cistinal 16
 citipițescu 24
 citrață 18
 civilar 22
 clivltireaă 7
 clidipsescu 23
 clișiflir 12
 clirsescu 24
 clundir 12
 cluțată 5

 coprăe 9
 crimirăcă 19
 criștinipsescu 23
 cuchiaă 7
 cucoană 14
 cuconă 14
 cucușoană 14
 cucușură 15
 culcu 19
 culimvișră 12
 culirsescu 24
 culoană 14
 cunadă 4
 cundil'at 16
 cundil'aă 7
 cundichei 27
 cupie 10
 cupriă 9
 cuprisescu 24
 curpit 20
 cutiă 10
 cuțache 4
 cuțachi 4
 cuțachă 4
 cuvutos 21

 daima 27
 dăinuesc 24
 dănisescu 24
 Deniscu 11
 dăpoia 26
 dicuăru 17
 diftilide 12
 dimindată 6
 dinanumira 26
 Dinischiot 11
 dinisescu 24
 dinisescu 24
 dintană 5
 dipriapoia 26
 discufut 21
 dinca 26
 dinga 26
 dîngusescu 25
 diinsescu 24
 dirdirsescu 24
 dracsă 1,15
 drăcurie 11

 drăgat 16
 drășel'aă 7
 driptatica 19,26
 dricuriă 11
 drișel'aă 7
 dudiă 11
 dudie 11
 dul'at 16
 durn 19
 duziăre 18

 dicuăru 17
 diot 21
 diplareu 17
 dol'u 16
 dol'at 16

 escul(a) 27

 fașano 18
 Fărșărotu 11
 filadă 4
 filantropie 9
 filiă 10
 filureaă 7
 flutiăniă 9
 fisica 27
 fitarițio 5
 filcari 11
 fileirăiot 11
 flucat 16
 flurie 10
 fortună 5
 Frășari 11
 fundusescu 25
 fundutos 21
 funicad 16
 funicou 16
 furniă 10
 furtiă 9
 furtie 5
 furtunat 16
 furțată 5
 fusciliă 12

 gadil 18
 gădilu 18
 gădil'u 18

ghiazmă 8	hunipsescu 23	lunizmă 13
Ghigărie 11	hut 19	l'unar ¹ 22
Ghîorgachi 4		l'unar ² 22
ghîustireană 8	îara 26	l'iundar 22
ghîuștă 8	iasimiū 13	
ghizireană 7	îndrată 6	maîoscu 20
gîndărmă(ă) 6	iniă 10	maioșcu 20
gîrimișescu 25	înimarcu 18	marinară 22
gîunoplu 15	îpuhiă 10	mastorsă 15
gîusta 27	îrîie 9	mata 27
gîgînar 17	îsea 27	matea 27
gînguripsescu 23	îsturie 9	matitiū 13
gl'îndură 9	îșa 18	mavrumat 16
gl'îndurie 9		Magîar 9
grăpcioană 14	întunicală 6	Măgiaria 9
grăpiș 27		măndzoană 14
grîșoană 14	jîndaricu 18	măscălidă 12
gudil'ar 17		măscără 12
gudil'arcu 18	lăhtărsescu 24	mbistimen 20
gunusar 22	lămbie 9	mbudzinat 17
gurgul'at 17	lehoană 14	meal 15
gurgul'itos 21	lesta 27	mesiă 11
gurgul'utos 21	lihoană 14	micîcut 21
	lihuñatic 8	Mihalachi 4
gavru 14	linăreaă 7	milani 5
gîliă 10	limbar 22	milură 15
gînglusescu 25	limirîiă 10	mindimen 20
gîspinat 17	limirîisescu 23	minghîuşarcă 18
gîvririă 14	limniă 12	mintimen 20
	linnusescu 25	mirimișescu 25
hairlitica 22,26	liseaă 6	Misirie 9
handa 26	lișarcu 18	misură 15
hanumsă 15	lișicioană 14	mişac 18
hăirliteu 22	lihtirsescu 24	mizii 26
hăirlitic 22	liptiriă 14	miziă 26
hăuñatic 8	lîrdiă 10	mizitră 12
hărtache 4	loată 6	micitar 22
Hăș 11	lucangu 20	mişiriă 9
Hăşot 11	lucanic 20	mişiziă 10
hinna 27	lucuru 9	mîmiă 10
himusescu 25	lughiaric 18	mindipsescu 23
hîmusescu 25	lughii 10	mingat(ă) 6
hil'ură 15	lugrie 9	mîrijar 22
hîrîiă 10	lugurie 9	mirijos 22
hîrîiă 10	luyii 10	mirtiriă 9
hivîiar 22	luçriă 9	mixuli 15
huliă 10	luçuriă 9	mizeaă 6
huniă 10	luçurie 9	moreu 19

moric 19
 mulipsescu 23
 murgăiază 8
 muriști 12
 murminiă 10
 musticat 16
 mutăfal'eu 16

 năfiămă 20
 năhiămă 20
 năhiământă 20
 năhiământă 20
 năpușeric 18
 nchismusescu 25
 ndornic 19
 ndurchisescu 24
 Neamț 9
 nghirdisescu 24
 ngărnericu 18
 ngrinarcu 18
 nrispinat 17
 Nicolachi 4
 nicuchirată 6
 niheamă 20
 nihiam 20
 nihiamă 20
 nihit 20
 Nimția 9
 nimusorismă 13
 niorihta 27
 nipirtică 20
 nisiă 10
 nizearcu 18
 niheamă 20
 nolgica 26
 nolgăuca 26
 nsumnat 17
 nșirpicat 17
 nșeamă 20
 numa 26
 numițescu 25
 nustimașă 4
 nutiă 10
 nuțescu 25
 nvirinat 17

 nată 6
 niout 21

nicuzancu 19
 nūrizmă 13

 patriot 11
 Pățuli 15
 pergură 9
 perțură 9
 pianarța 26
 pidipsescu 23
 piđipsescu 23
 pindană 20
 pindanică 20
 pindinică 20
 pipirțeașă 7
 pirgurie 9
 pirțuriă 9
 pistimen 20
 pistipsescu 23
 pișteașă 7
 piștireașă 7
 pizmusescu 25
 pizueric 18
 pizură 15
 pihnie 10
 pil'uriu 13
 pinecoadă 21, 27
 pinginipsescu 23
 piñisescu 24
 pirmitar 22
 pirnar 13
 pirniriu 13
 pitichă 8
 pitireasă 6
 pitusescu 25
 pivrie 9
 placuto 21
 plaîna 27
 plașă 27
 pliciusescu 21
 pliciuștos 21
 plinipsescu 23
 pliñar 17
 potralicū 17
 proaspăt 20
 protariu 17
 prunăr 22
 prunos 22
 prutaru 17

psusescu 24
 pulpiriu 14
 pupădiă 10
 purcarțio 5
 purii 10
 purtaric 17
 pușlean 16
 putanarțio 5

 Samarina 11
 săcăldisescu 25
 sămără 6
 Sămărănot 11
 săpit 20
 scilsescu 24
 sciñisescu 23
 scintăliștră 12
 sertic 19
 siclițescu 23, 25
 sihăriche 8
 sihărichă 8
 sihariel'ă 8
 simisescu 25
 sireașă 7
 sirmă 10
 sistrisescu 24
 sicildisescu 25
 sirhescu 19, 20
 sirpit 20
 slutichă 8
 sobani 5
 sobă 5
 stăflit 4
 stihismă 13
 stirpuriu 13
 stringulsescu 24
 striñiriu 14
 striñiu 13
 stolismă 13
 stufos 21
 stufutos 21
 stulsescu 24
 suilitu 22
 sumără 6
 sumireasă 7
 supsescu 24
 sutireană 8
 suțată 6

șișcu 27	țindzifcu 20	virvură 15
șubelătic 22	țirboplu 14	vrihănescu 23
șubiili 22	ucarcu 19	Vurgărie 10
șutare 18	udzarcă 18	
	ugurlitica 22,26	xinitie 10
tabacarițo 5	uheaă 7	xistrisescu 24
taha 27	nhinat 17	
tahina 27	uînisit 23	zăifcu 19
tahna 27	umbrată 6	zărcadă 4
tițiaă 7	unec 21	zburdlipsescu 23
tițpureaă 6	unecicul 21	zburțiaru 18
tora 27	uñisit 23	zgurnărie 18
trandafl'aă 7	Ursoplu 15	zgurneric 18
triția 7	utcu 19	zilie 13
trițiaă 8		ziliă 13
trubușonă 14	Vasilachi 4	zil'ar 17
tuchisescu 24	văcărie 11	zihirată 6
Turchie 10	virginadă 4	zircadă 4
turlu 19	virginaă 4	zivgiă 10
	virgără 4	zivuliă 10
țămăturgie 10	visiliă 11	zñiseric 18
țăfărlachiu 4	vițearcu 18	zñisesc 18
țindzif 20	viciriă 14	zvircireăă 7
	vil'ură 15	zvorigmă 13

2. Străine.

<i>Grecești.</i>	ἀνατελίζω 24	ἀσέεστος 7
ἀσδέλλα 11	ἀνταρτία 9	αὐλάκι 4
ἀγαπῶ 23	ἀντραλίζω 24	ἀφανής 16
ἀγιασμα 8	ἀξιόνω 25	ἀφορμή 10
ἀγνάντια 26	ἀπάτη 11	ἀφράτος 16
ἀγριάδα 4	ἀπεικάω 24	βαβοθρα 15
ἀγροπνία 9	ἀπορία 9	βουργαρία 10
ἀδιαφόρετος 20	ἀποχή 13	βραχνιάω 23
ἀδυναμία 9	ἀράδα 4	γαθωτωτός 21
ἀδυνατίζω 24	ἀραδιάω 23	* γανουάρης 22
ἀκριβά 26	ἀραία 26	γουρουναρειό 5
ἄλικος 19	ἀράπισσα 15	γρυνιάρικος 18
ἄλwanάρις 22	ἀργάτης 16	γυαλί 10
ἀμαξιά 6	ἀρμαθιά 7	δακτυλήθρα 12
ἀνάμεσα 26	ἀρραβώνα 14	δακτυλίδι 12
ἀνάξιος 18	ἀρτηρίω 24	δαχτυλίδι 12
* ἀναποδιάρικος 18	ἀρτήρισμα 13	δεινός 11
ἀνάποδα 26	ἀρχαρίω 24	διακονιάρης 17
ἀνάποδος 18	ἄρχισμα 13	δίνη 11
ἀναργα 26	* ἀσβεσταριά 7	δίνος 11
	ἀσβέστη 7	διπλα 17

* διπλάρικος 7	κλοτζάτον 5	μαρμάρα 22
διπλός 17	κλοντήρι 12	μαρόκος 21
δίωτος 21	* κοκκιτά 7	μαρτυρία 9
δόλιος 16	κοκκίον 7	ματκαράς 12
δραγάτης 16	κοκκώνα 14	μαστόρ:σσα 15
εμπιστευμένος 20	κολλαρίζω 24	μάταιος 27
εποχή 10	κολομβήθρα 12	μάτην 27
ερημία 9	κολώνα 14	μαυροημάτης 16
ερμηνία 10	κονδ:κιά 27	μελάν: 5
εϋκόλος 27	κονδυλιά 7	μερμερτίζω 25
ζάβαλης 10	* κονδυλιά:τος 16	μέση 11
* ζαβλία 10	κοπή 10	μετ:ιακός 18
ζαβία 10	κοπριά 9	μ:ισούρα 15
ζαβός 10	κορμούλα 7	μοϊρα 10
ζαρκάδι 4	κουκκί 7	μολεύω 23
ζαχαράτον 6	κούλας 19	μολιβήθρα 12
ζήλια 13	κουνάδι 4	μολιβίδα 12
ζηλιάρης 17	κουπρίζω 24	μόρικος 19
ζημιάρης 18	κούρβουλον 7	μουστακάτος 16
ζημιώ 18	κουτί 10	μπιστέρη 7
* ζημιωσιάρ:κος 18	* κούτ:κος 19	μπιστερή 7
ζημίωσις 18	κουτός 19	μπιστιριά 7
θαυματουργία 10	κουζάκι 4	μπόσικος 19
ιασεμί 13	κρυοντήρι 12	μπουμπουκιάζω 23
ιγγλόνω 25	λαμαργία 10	μυζήθρα 12
ίσια 18, 27	* λαιμαργία 7	μύρισμα 13
ιστορία 9	λαιμός 7	νεάτα 6
καβαλάρης 22	* λαμπία 9	νισί 10
καϊμένος 20	λάμπω 9	νο:κοκυράτο, 6
κακόφημος 19	λαρδί 10	νοστιμάδα 4
καλαμία 7	λαχταρίζω 24	νοτιά 10
καμηλάρης 22	λεοντάρι 22	νοτίζω 25
κανίσκι 12	λεχοόδι 22	ξενιτεία 10
* κασταναρείο 5	λεχώνω 14	ξεσκούφωτος 21
καστανάτος 16	* λεχωνάρης 22	ξενίδα 12
καταπατεύω 24	λεχωνιάτικος 8	ξινίθρα 12
καυκαλήθρα 12	λιμουργιόζω 23	ξονίθρα 12
κέντημα 20	λογή 10, 18	ξυστρίζω 24
κεντώ 20	λογιάζω 18	όγουρλούδ:κος 22
* κεραμαρείο 5	* λογιάρτικος 18	ονοματίζω 25
κεραμάρης 5	λουκάνικον 20	όρμηνία 10
κερδίζω 24	λουσιάρικος 18	όχια 7
κηπούρι 16	μαγαζί 10	όχιά 7
κλαδευτήρι 12	μαγειρία 9	πα:δεύω 23
κλαδεύω 23	μαθητής 13	πανίζω 24
κλαρεύω 24	μαμμή 10	παπαδιά 10
κλαψιάρης 17	μαντεύω 23	πατήκι 8
κληματαριά 7	μαξοόλι 15	πατόνω 25

πατριώτης 11
 παχύνι 10
 * πεδοκλιιά 7
 πεδοκλωμα 7
 πεζοῦρα 15
 πε:σμόνω 25
 πεντάνευρον 20
 περγουλιιά 9
 πέργουλο 9
 πιπεριά 7
 πιστεύω 23
 πιστιιά 7
 πλάγι 27
 * πλαγινιά 27
 πλαγινός 27
 πλάγιον 27
 πλαγίου 27
 πλακωτός 21
 πλανεύω 23
 πλατειά 26
 πουρί 10
 πουρνάρι 13
 πουταναρειό 5
 * πραγματάρης 22
 πρινάρι 13
 πρωτάρη 17
 *πρωτάρικος 17
 ραπάνι 5
 ρέπιτα 20
 ριζόνω 25
 ρινί 10
 ροζιάρικος 18
 ροκάνι 5
 * ρόκωτος 21
 ρουκάνι 4
 σαμαράς 6
 σαμάρι 11
 σβάρνα 27
 σβαρνιάρης 17
 σβερχλιιά 7
 σβούρισμα 13
 σειρά 7
 σεμειόνω 25
 σεραπετό 20
 σεραπετός 20
 σκαλιζώ 23, 24, 25
 σκανιάζω 23
 σκελιιά 7

* σουμαριά 7
 σουμάρω 7
 σπληνίζω 24
 σταματώ 24
 στιχημα 13
 στολιζώ 24
 στόλισμα 13
 στραγγουλιζώ 24
 συγχαρήκια 8
 συγχαρίκια 8
 * συρμία 10
 συριμός 10
 τάχα 27
 ταχυνά 27
 ταχυνός 27
 τζερεμετίζω 25
 τζίντζιφον 20
 τηγανιά 7
 τοκίζω 24
 Τουρκία 10
 τριανταφυλλιιά 7
 τριάς 8
 τριοδιά 8
 τρίστρατον 8
 τροχίζω 24
 τώρα 27
 ύννι 10
 φασιονός 18
 ψελί 10
 ψιλάνθρωπος 9
 ψιλοτιμιά 9
 ψιλουριά 7
 ψιλουρί 10
 * φονικάτος 16
 φονικόν 16
 φονικός 16
 φόντος 21
 * φόντωτος 21
 * φορτιζάτα 5
 φορτίζω 5
 φορτίον 5, 9
 φορτώ 5
 φόρτωμα 5
 φουντόνω 25
 φουντωτός 21
 φουσκαλιδα 12
 φυλλάδα 4
 φυσικά 27

χαβιάρι 22
 χάλι 15
 χαμαί 27
 χανομίσσα 15
 χαραγή 10
 χαρτάκι 4
 χολί 10
 χουνί 10
 χυμάω 25
 χωνεύω 23
 χώρια 26
 ψοφίζω 24

Turcești.

abraş 19
 al 19
 alaī 22
 amir 11
 bitmek 25
 boş 19
 kanara 6
 kast-ile 26
 kondak 27
 kula 19
 öp 19
 daīma 27
 dhaīanmak 24
 düzen 18
 hairli 22
 hal 15
 mağar 9
 mahsul 15
 maskhara 12
 mazi 6
 Missir 9
 naz 18
 oğurlu 22
 patir-patir 6
 patirdi 6
 puşt 16
 serbes 19, 20
 sert 19
 sira 7
 soī 22
 * soili 22
 şiş 27
 şübheli 22

*

tabbak 5
zaïf 19
zaval 10
zavalli 10

staveleț 4
trupă 14
veselie 11

rrăpită 20
utuem 19
zvarna 27

Bulgărești.

kârțița 14
kokoși 14
kokoșniki 14
grăstii 8
hăș 11
lisičina 14
maiski 20
neameț 9
peștera 6
peșterea 6
piper 7
ploča 21
rovák 25
rovia 25

Albanezo.

bir 19
bitis 25
kafkaliđe 12
kafkaliðră 12
čudi 10
dudi 11
Gegari 11
gizar 7
grust 8
hutoń 19
meta 27
mezi 26
nepártká 20
pïergulă 9
pramatar 22

Latine și romanice.

augeo 25
fondo 20
gendarme 6
giusta 27
grigna 18
lesta 27
pavor 9
pergola 9
piargule 9
piergule 9
rocca 21
solo 20
trivio 8
vizio 18

ELEMENTELE ROMANICE DIN DIALECTELE MACEDO- ȘI MEGLENO-ROMÂNE

DE

Dr. G. PASCU

Sedința dela 21 Maiu 1913.

INTRODUCERE

I. Elementele romanice din dialectul mr. sunt de următoarele categorii: medio-latine, dalmate, italiene, franceze și spaniole.

A. Asupra elementelor medio-latine nu avem nimic de observat.

B. Din punct de vedere al izvoarelor la cari ne putem adresa pentru aflarea lor, elementele dalmate sunt de două mari categorii: unele, al căror etymon îl putem găsi în glosarele lui Bartoli (Das Dalmatische, 2 vol. Wien 1906), și altele, al căror etymon nu-l putem găsi în glosarele lui Bartoli, însă îl putem reconstitui pe baza fonetismelor dalmate. Acest fapt l-am probat pe larg într'un articol publicat în «Viața Românească» din Decembrie 1912 (Extrasul cuprinde și un Adaus).

Astfel, pentru a da aici un exemplu, G. Meyer, Ngr. St. II 51 și Alb. Wört., derivă pe ngr. πλσχα și alb. *plotská* 'cruchon plat à eau-de-vie' din slov. srb bulg. *ploska*, dar adăugă: «Stammwort ist *flasca*».

G. Meyer își închipuie deci, fără să explice cum, că romanicul *flasca* a trecut mai întâiu la Slavi, cari apoi l-au transmis și celorlalte popoare balcanice.

Dar o caracteristică a limbii dalmate este schimbarea lui *f* în *p* și a lui *a* acc. în silabă deschisă în (*ă*)*o*. Romanicul *flasca* a fost deci mai întâiu primit de Dalmați sub forma regulată* *ploska* și apoi Dalmații l-au trecut la toate celelalte popoare învecinate.

C. Din punct de vedere a originii lor elementele italiene sunt de două feluri: comune și dialectale de nord, în special venețiene.

Cea mai mare parte dintre elementele italiene din mr. se regăsesc și în celelalte limbi balcanice.

Se pare chiar că unele elemente italiene din mr., precum și din albaneza și bulgara, sunt introduse prin mijlocirea limbilor neogreacă și turcă.

a. Motive fonetice.

α. Sunele tratate în fel ngr.

it. *b* > *v*: *barca* > mr. *varcă*, alb. *varkâ*, bulg. *varka*, ngr. βάρκα, *fabbrica* > mr. *favrică*, ngr. φάβρικα, **barella* > mr. *varelă*, bulg. *varel*, ngr. βαρέλλα.

it. *nc* > *ng*: *zinco* > mr. *țingu*, ngr. τζίγκος.

it. *nt* > *nd*: *brillante* > mr. *brilandu*, ngr. μπριλιάντια, *fante* > mr. *fandi*, ngr. φάντης, *interesse* > mr. *ndires*, *musicante* > mr. *muzicandu*, ngr. μουζικάντες, *pantofola* > mr. *pandoflă*, ngr. παντόφλα, *sconto* > mr. *scondu*, *ventosa* > mr. *vinduză*, bulg. *venduza*, ngr. βεντούσα.

it. *tr* > *dr*: ven. *trambalar* > mr. *drîmbală*, ngr. δραμπάλα, τραμπάλα 'scrînciob'.

it. *mp* > *mb*: *lampa* > mr. *lambă*, ngr. λάμπα, *stampa* > mr. *slambă*, ngr. στάμπα.

Sunetele *δ* și *γ* din elementele italiene din ngr. și mr. sunt introduse din dialectul venețian împreună cu cuvintele în cari se găsesc.

Pernot, JbRPh VI 368, constată că în ngr. sunetele venețiene *δ* și *γ* sunt rediate prin *δ* și *γ*, în vreme ce it. *d* și *g* prin *ντ* (= *d*) și *γκ* (= *g*): «*D* moderne reste intacte en grec, ex. *άντλο*. Si donc la langue moderne nous présente le son *δ*, dans les mots récemment empruntés, c'est qu'elle les a pris à un dialecte où ce son existait; c'est le cas pour le vénitien. Ce qui est vrai pour du *δ* l'est aussi du *γ*; *g* momentané moderne pénètre en grec sans changement, ex. *γκέγκης* 'Guègue'; la continue des mots *γολέττα*, *άγαντάρω*, *άγάρα*, *άργάβιο*, *άλάργα*, *άλέγρος*, etc., implique donc, dans les formes étrangères correspondantes, l'existence d'une prononciation continue du *g*; or, ce son existe en vénitien».

Sunetele venețiene *δ* și *γ* au fost primite în mr. uneori ca *d* și *g*, alteori ca *δ*—*d* și *γ*—*g*, întocmai după cum și sunetele neogrece respective au fost rediate uneori numai prin *d* și *g*, alteori în acelaș timp prin *δ*—*d* și *γ*—*g*, cf. *modă* și *modă*, *munedă*—*munedă*, *pîrtidă*—*partidă*, *papagal*—*papagalu*, apoi *dicuñar* (Dal.) și *dicuñaru* (Mih.) 'cerșitor' < διακονιάρης, *luyî* (Dal.) și *lughîe* (Pap.B.) 'fel, chip' < λογή.

β. *Schimbări de accent după firea limbii ngr.*

Mr. *dávan*, ngr. ντάβανος < ven. *taván*, mr. *rebil*, ngr. ρέμπιλο < ven. *rebélo*.

b. Motive morfologice.

1. *Cuvântul mr. îmbracă forma declinării ngr.* Două exemple:

Faşanó, s. m. pl. *faşanadzî*, 'fazan' — ngr. φασιανός < it. *fagiano*, ven. *fasan*.

Turró 'turn' < it. *torre*. G. Meyer, Ngr. St. IV, nu cunoaște un corespondent ngr. al lui *torre*.

2. *Derivate prin sufixe balcanice cari se regăsesc și în limbile balcanice respective.*

Anticagî, bulg. *antikaġiia* 'antiquaire' — turc. *antikaġi* < it. *antico* (mr. *antică*, turc. *antika* 'objet ancien').

Avghilîe, alb. *vjollî* 'violon' — ngr. βιολί < it. *violino*.

Cîŧie, alb. *kaŧi*, *kaŧia* 'făraș; pelle' — ngr. κατζί < it. *cazza*.

Custisescu 'coûter' — ngr. κοστίζω < it. *costure*.

Lambagî, *lambagîu* 'lampiste' — turc. *lampaġi* < it. *lampa* (mr. *lambă*, turc. *lampa*).

Limungî 'limonadier' — turc. *limonadaġi* < ven. *limonada* (mr. *limunadă*, turc. *limonada*).

Limunheu 'citronnier' — ngr. λεμονιά < ven. *limon* 'citron' (mr. *limonu* 'citronnier', *limonă* 'citron', ngr. λεμόνι 'citron').

Limunîs 'qui est de couleur de citron' — ngr. λεμονύς.

Lucantagî, alb. *lokandaġi*, bulg. *lokantaġiia* 'aubergiste' — turc. *lokantaġi* < ven. *locanda* 'auberge' (mr. *lucantă*, alb. *lokandă*, bulg. *lokanta*, turc. *lokanda*, *lokanta*).

Phiatîc 'petite assiette' — ngr. πιατάκι < it. *piatto* 'assiette' (mr. *phiat*, ngr. πιάτο).

Putanaryîo 'lupanar' — ngr. πουταναρείον < it. *puttana* 'prostituée' (mr. *putană*, ngr. πουτάνα).

Rebilipsescu 'se rebeller' — ngr. ρεμπελλεύω < ven. *rebélo* (mr. *rebil*, ngr. ρέμπιλο).

Săpungîu, *sîpungî* 'fabricant et vendeur de savon' — turc. *sabunġu* < it. *sapone* 'savon' (mr. *sîpuni*, turc. *sabun*).

Sîpunsescu, alb. *sapunîs*, bulg. *sapuneasvam* 'savonner' — ngr. σαπονίζω < it. *sapone*.

Turchia, *Turchirîa* 'Turquie' — ngr. Τουρκία, alb. *Turkiârî* < it. *turco* (mr. *turc*, ngr. τούρκος, alb. *turk*).

Turchipsescu, alb. *turkeps* 'devenir turc' — ngr. τουρκεύω.

Vircîrsescu 'embarquer' — ngr. βαρκαρίζω < it. *barca*.

3. *Compuse din primitiv + cuvânt neogrec cari se regăsesc și în neogreaca.* Un exemplu:

Cacurízic 'malheureux' — ngr. κακορίζικος < ngr. κακός + ngr. ρίζικο = it. *risico*. — It. *risico* nu este atestat în izvoarele mr. Probabil însă că există, cf. dr. *rízic*.

c. Motive lexice.

1. *Cuvântul mr. este influențat de un cuvânt ngr.* Un exemplu:

Vuđelă 'cuir fait de peau de veau' (Dal.) este evident o variantă a lui *videlă* (Mih.) = ven. *vedelo*, de unde și ngr. βεδέλο, sub influența ngr. βοῦδι 'boeuf'.

2. *Cuvântul mr. are acelaș înțeles diferit față de etymon ca și cuvântul ngr.* Un exemplu:

Farmazón 'trompeur, méchant' — ngr. φαρμασόνος 'impie, athée, mauvais, méchant' < it. *framassone* 'franc-maçon'.

Luat în parte nici unul din aceste argumente nu este hotărîtor.

În adevăr, *nc* > *ng*, *nt* > *nd*, *mp* > *mb* și în cuvinte băștinașe, cf. *nghiadică* = dr. *předicā*, dial. *chedicā*, *ngalic* = dr. *încalec*, *ngiluredz* 'încălzesc' < lat. *calor*, *ngrun* 'încoronez' < *crună* 'coronă'; — *findînă* (Dal.) < *finlînă* (Pap.B.), *mundi* (Dal.) < *munte* (Pap.B.), *mindî* (Dal.) < *mințe* (Pap.B.), *nîindî* (Dal.) < *năinte* (Pap.B.), *pîndic* (Dal.) < *pîntic* (Pap.B.), *pîrindî* (Dal.) < *părinte* (Pap.B.).

Nu găsesc exemplu băștinaș pentru *tr* > *dr*, dar găsesc pentru *ntr* > *ndr*: *ndreg* (Dal.) < *ntreg* (Pap.B.), *nîundru* (Dal.) = dr. *năuntru*. — *mp* > *mb*: *îmbîrțescu* (Dal.) < *mpartu* (Pap.B.), dr. *împărțesc*, *limburîu* (Dal.) = dr. *împurîu*.

Pentru cuvintele de origine romanică cf. *pandoflă* și *pantofă*, *muzicandu* — *muzicantu*, *stambă* — *stampă*.

Un fonetism în adevăr ngr. este *b* > *v*. Observ însă că, alături cu mr. *varcă*, alb. *varkā*, bulg. *varka* — ngr. βάρκα, it. *barca*, se spune și alb. *barkā*, bulg. *barka*, ngr. μάρκα; alături cu mr. *favrică* și *fabrică*, ngr. φάβρικα și φάμπρικα, it. *fabbrica*.

În ce privește derivarea prin sufixe neogrece, observăm că în mr. există destule sufixe ngr. cu cari s'au derivat cuvinte dela radicale băștinașe (v. G. Pascu, Sufixele macedo- și megleno-române de origine neogreacă, București 1913), iar în ce privește compunerea cu cuvinte neogrece, cf. *cuțubeau* 'beau încet și câte puțin' (Dal.) < ngr. κουτζός + *beau* (Pentru compusele neogrece cu κουτζός v. G. Meyer, Ngr. St. II 97), *hamăarîd* 'zimnesc' (Dal.) < ngr. χαμού 'en bas' + *arîd*, ngr. χαμογελώ.

Este însă incontestabil că o parte din elementele italiene din mr. au trebuit să fie introduse prin ngr., deoarece prin această limbă s'au introdus și unele elemente latine din mr., după cum probează evident fonetismul. Acest fapt îl voi discuta amănunțit cu altă ocazie. Deocamdată iată câteva exemple:

Aprîl, apriliă 'April' (Dal.) < ἀπρίλις (G. Meyer, Ngr. St. III 11), ἀπρίλιος (Legrand).

Cánali 'canal' (Dal.) < κάναλι (G. Meyer, Ngr. St. III 25).

Catîná 'cheie', *catináru* 'cheie, lăcată' (Mih.) < κατήνα 'verrou de porte, clef de bois', κατηγάρι 'clavicule' (G. Meyer, Ngr. St. III 28).

Cîpul'ă 'croupe' (Dal.) < καπούλι, καποδλία (G. Meyer, Ngr. St. III 26).

Cîsiďă 'lèpre, teigne' (Dal.) < κασιďa (G. Meyer, Ngr. St. III 28).

Conďică (Dal.) < κόντικας (G. Meyer, Ngr. St. III 37).

Dechembriă (Dal.) < δεκέμβριος (G. Meyer, Ngr. St. III 21).

Filiă (Dal.) < φελλι (G. Meyer, Ngr. St. III 69).

Flivar 'Février' (Dal.) < φλεβάρης (G. Meyer, Ngr. St. III 69).

Flor,ă 'tout à fait blanc, en parl. des chèvres' (Dal.) < φλωρος (G. Meyer, Ngr. St. III 70).

ġinar (Dal.), *ghinaru* (Mih.) 'Janvier' < γενάρης (G. Meyer, Ngr. St. III 19).

Iúliă (Dal.) < Ιούλιος (G. Meyer, Ngr. St. III 22, gelehrt).

Máistur, místur 'maçon' (Dal.) < μαΐστωρ, μάστορας (G. Meyer, Ngr. St. III 43).

Misîr(ă) 'plat en terre' (Dal.) < μισούρα (G. Meyer, Ngr. St. III 44).

Mínali 'sfeșnic de pus lumânări, sfeșnic împărătesc' (Dal.) < μανάλι (G. Meyer, Ngr. St. III 41).

Mîndîlă 'basmă, ștergar, basmă de cap, de gât, broboadă' (Dal.) < μαντίλα, μαντίλι (G. Meyer, Ngr. St. III 42).

Mul 'mulet', *mulă, mulari* 'mule' (Dal.) < μούλα 'mulet, mule', μουλάρει 'mulet' (G. Meyer, Ngr. St. III 45).

Pană 1. 'écouvillon; 2. cataracte (maladie des yeux)' (Dal.) < πάνα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. III 51).

Pîlati (Dal.) < παλάτι (G. Meyer, Ngr. St. III 51).

Riglă 'règle (instrum.)' (Dal.) < ρήγλα (G. Meyer, Ngr. St. III 56).

Rîġă 'roi, aux cartes' (Dal.) < ρήγα 'roi' (G. Meyer, Ngr. St. III 55).

Septemvriă (Dal.) < σεπτέμβριος (G. Meyer, Ngr. St. III 59).

Signi 'drapeaux d'église' (Dal.) < σήγνον 'drapeau' (Triandaphyllidis, 99).

Șîġilă 'flèche' (Dal.) < σαġίττα (G. Meyer, Ngr. St. III 57).

Șîtlă 'espèce de serpent' (Dal.) < σαττα (G. Meyer, Ngr. St. III 58).

Tavernă (Dal.) < ταβέρνα (G. Meyer, Ngr. St. III 64).

Templu, temblu 'tâmpla bisericii' (Dal.) < τέμπλος, τέμπλον (G. Meyer, Ngr. St. III 65).

Tillu (Dal.) < τίτλος (G. Meyer, Ngr. St. III 65).

Vulă 'sceau' (Dal.) < βούλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 17).

xomb'l'u 'modele' (Dal.) < ξόμπλι (G. Meyer, Ngr. St. III 49).

La introducerea unor elemente italiene în mr. au mijlocit și limba albaneză și limbi slave.

Freșcu 'frais' < it. *fresco* și *piștolă* 'pistolet' < it. *pistola* datoresc pe ș limbii albaneze: alb. *fresk fresk, pistol'e piștol'ë*.

Din it. *binato* 'jumeau' am căpătat direct mr. **binat, bisnat* (Dal.); — din it. *binato*, prin amestecul croat. *dvořak* 'jumeau', bulg. *dvořak* 'double, de deux sortes', am căpătat alb. *biřak* 'jumeau' și mr. **binřac* pl. *bineři* (Mih); — din *binato*+*dvořak* s'a născut bulg. *bliznak* 'jumeau', care a trecut în megl. sub forma *pliznac*. Poate că sub influența bulg. *bliznak* s'a introdus s în mr. *bisnat*. — Croat. *dvořak* > ir. *dvořecu* idem. — Helbig, 25, explică pe alb. *binak, biřak, biřoke* prin substituție de sufix.

M. G. Bartoli, România e 'Ρωμανία, în Scritti vari di erudizione e di critica in onore di Rodolfo Renier, Torino, Bocca, 1912, p. 984 n. 1, scrie: «Gli elementi italiani del turco vi sono giunti quasi interamente per il tramite del greco (v. G. Meyer, Die griech. und roman. Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen, Wien 1893) e lo stesso è da dire per gli elementi italiani del bulgaro e del rumeno e anche per quelli dell'albanese, eccettuato l'albanese dell'Italia merid. e quello di Scutari e di qualche altra città dell'Albania *veneta*».

Bartoli pretinde deci că elementele italiene din românește s'ar fi introdus aproape în întregime prin mijlocire neogreacă. Această afirmație este curioasă, întrucât, până la subsemnatul, un studiu asupra elementelor italiene din românește lipsia.

Dacă într'adevăr unele elemente italiene din mr. s'au introdus prin ngr., nu e mai puțin adevărat că cea mai mare parte s'au introdus direct prin negustori macedo-români.

Negustorii mr. sunt vestiți în Peninsula Balcanică.

La 1815 călătorul francez Pouqueville, Voyages dans la Grèce, (citât de Papahagi, Din trecutul cultural al Aromânilor, 19) vorbind de spiritul comercial al Macedo-Românilor constată că aceștia «lucrau lăna și făceau *cape* (zeghe) pentru Albaneji și *capoturi* (un fel de mantale) pentru marinarii din [sic!] Adriatică», că unii întemeiasă case comerciale la *Neapoli, Livorno, Genua, Sardinia, Cadix, Sicilia, Malta*, și unii chiar se stabilise în *Veneția, Constantinopole, Moscova*.

Din alte izvoare constată Papahagi, Scriitori Aromâni, 45, că Aromânii ajunseser în calitate de negustori și prin alte orașe: Budapesta, Viena, Leipzig, Amsterdam, *Veneția, Triest*.

Negustorii mr. stabiliți în străinătate întrețineau continue legături cu tovarășii și rudele lor din patrie. Papahagi, Scriitori Aromâni, 36, nota, spune: «Niciodată contactul între Aromânii înstrăinați și cei rămași la vatră n'a încetat. De două sau de patru ori pe an veniau din diferitele centre aromânești cărvănari și întâlneau pe conașionalii lor din străinătate, cărora le înmânau scrisorile și darurile dela cei de acasă, și cărora le împărtășiau întâmplările [sic!] de tot soiul. La întoarcere cărvănarii duceau cu sine atât pe cei cari doriau să și revadă locurile natale, cât și banii și celelalte obiecte încredințate lor de cei înstrăinați pentru scumpii lor de acasă. Obiceiul acesta cu cărvănari a încetat de câteva decenii numai, de când căile de comunicație au devenit atât de lesnicioase și sigure. Printre cărvănari vedem deseori mergând și câte un preot cu misiunea de a umbla prin toate localitățile unde se aflau așezați consăteni, fie ca să le miște sufletul, când încetau de a-și mai reaminti de datoriile către rudele lor în lipsă, fie ca persoane mai de încredere pentru scumpele daruri [= darurile scumpe] trimise de cei înstrăinați».

În acest sens să se compare și următorii termeni comerciali: *bancă, credit, cundrache, dipozit, falimentu, firmă, întiresu, metru, pagă, palandză, pasaporti, pee, poliță, protestu, scondu, sucrestu*.

Fiindcă a venit vorba de negustori, țin să spun de pe acuma că cuvintele dr. *negușilor* — *negustor* și *negoț*, considerate de obicei ca elemente latine, sunt în realitate elemente italiene: *negoziatore, negozio*.

O probă evidentă filologică în sprijinul împrumutului direct sunt și cuvintele mr. ale căror prototipe italiene cuprind sunetele *č, ġ, š*, cari lipsesc în ngr. (unde sunt redată prin τσ, τς, σ), ca *cimentu* < *cemento*, *ciuculată* < *cioccolata*, *curagiu* < *coraggio*, *gilatină* < *gelatina*, *gîusta* < *giusto*, apoi cuvintele mr. ale căror prototipe franceze cuprind sunetele *ș, ž*, dintre cari acest din urmă lipsește de asemenea în ngr. (unde este redat prin џ), ca *capîșonă, șarlatan, jachetă* (v. mai jos).

Un studiu asupra elementelor italiene din bulgărește lipsește încă. (A făgăduit să-l facă Romansky. Un număr de elemente italiene în bulg. am adunat eu în această lucrare).

Dacă se va dovedi că unele din aceste elemente vor fi fost introduse indirect, atunci la aceasta vor fi contribuit și Românii, deoarece Bulgaria este plină de negustori macedo-români.

Afirmația lui Bartoli că elementele italiene din turc. sunt aproape în în-

tregime primite prin ngr. de asemenea nu se confirmă. De altfel acest lucru nu l-a afirmat nici G. Meyer în lucrarea acestuia citată de Bartoli.

D. Elementele franceze s'au introdus și ele direct tot grație relațiilor comerciale.

În adevăr, vorbind de orașul mr. *Călar'i*, Pouqueville, *Voyages dans la Grèce* (citată de Papahagi, *Din Trecut. cult. al Arom. 19*), zice: «...La population s'étant accrue avec l'industrie, on établit des liaisons de commerce en vendant d'abord le beurre et les fromages aux villes voisines et quelques autres produits aux marchands des échelles du golfe Ambracique, qui avaient alors des facteurs répandus jusque dans le Pinde. C'est par le canal de ces hommes que la France achetait le poil de chèvre et les toisons des troupeaux des Valaques et, dès le siècle de Louis XIV, elle avait un entrepôt de ces produits à Mezzovo».

Câteva exemple: *buchet* < *bouquet* (ngr. *μπουκέτο*, ven. *bochè*), *capişonă* < *capuchon*, *duvalete* < *toilette* (it. *toiletta*, ngr. *ντουβαλέττα*), *frangu* < *franc* (it. *franco*, ngr. *φράγκο*), *jachetă* < *jaquette* (it. *giacchetto*; ngr. *ζακέττα*), *landoni* < *landau* (ven. turc. bulg. *lando*), *napulione* < *napoléon* (it. *napoleone*, ngr. *ναπολεόνι*), *paldesi* < *pardessus*, *palló*, *pallón(e)* < *paleot*, ngr. *παλτό* turc. bulg. *palto*), *piluș* < *peluche*, *siurtucu*, *sultuc*, ngr. *σουρτουχο*, alb. *surtukâ*, srb.-cr. *sîrtuka*, bulg. *siurtiuk* < *surtout*, ven. *sortù*, *suviniri* < *souvenir*, *șarlatan* < *charlatan*, *tricot* < *tricot*.

Câteva etime franceze sunt ele însele de origine italiană: *capişonă* < *capuchon* (din it. *capuccio*), *mască* < *masque* (din it. *maschera*, ven. *mâscara*), *sateni* < *satin* (din it. *setino*).

Câteva etime franceze sunt de origine spaniolă: *canari* 'canar' < *canari* (din sp. *canario*), *fanfaron* < *fanfaron*, ven. *fanfaron* («voce pretta francesce») (din sp. *fanfarron*), *fanfarunadă* < *fanforonnade*, ven. *fanfaronada* («come i Francesi dicono *fanforonnade*») (din sp. *fanfarronada*), *fanfarunedzu* < *fanfaronner* 'faire des fanforonnades' (din fr. *fanfaron*).

Am arătat mai sus că forma ngr. pe care o îmbracă unele elemente italiene, și, adăugăm aici, poate și unele franceze (cf. *duvalete*, *ντουβαλέττα* < *toilette*, *toiletta*) din mr. nu probează numai decât o introducere a cuvintelor respective prin mijlocirea limbii neogrece. Această părere se confirmă și printr-o importantă observație a lui Pouqueville, *Voyages* (Papahagi, *Din Trecut. cult. al Ar. 20*): «Les Valaques qui ont voyagé *parlent plusieurs langues* et ont des bibliothèques assez bien assorties en *livres français et italiens*. Ils possèdent les bonnes éditions des *classiques grecs*, et un étranger trouve chez eux des secours littéraires qu'il est difficile de porter avec soi dans les voyages».

Oameni deci cari cetesc pe clasicii greci în edițiile bune, negustori cari vorbesc mai multe limbi în interesul afacerilor lor, este natural să fie *gre-cizanți*.

E. Elementele spaniole sunt introduse prin italiana ori neogreaca.

S'a introdus prin italiana: *dablonă* 'ban de aur ce se atâră la gât' < sp. *doblon* 'pièce d'or valant deux écus de deux piastres, aujourd'hui 26 frs', de unde și it. *doblone*, fr. *doublon*.

Prin neogreaca s'au introdus: *palavră* < sp. *palabra*, ngr. *παλάβρα* «wohl aus der Sprache der spanischen Juden» (G. Meyer, Ngr. St. IV 68) și *du-mată* < sp. *tomate*, ngr. *τομάτα*, *ντομάτα* (alb. *domatâ*, bulg. *domata*, turc. *tomates*, *domates*).

F. Tot ca elemente romanice trebuiesc considerate și cele câteva cuvinte engleze pătrunse prin italiana ori neogreaca. Acestea sunt: *grup* 'group d'argent' < engl. *groop*, it. *gruppo*, fr. *group*, ngr. *γροῦπος*, *galoni* 'sticlă de două ocale și jumătate' < engl. *gallon* 'mesure de capacité pour les liquides, contenant environ quatre litres et demi', it. *gallone*, fr. *gallon*, ngr. *γαλόνι*, *lordu* < engl. *lord*, it. *lordo*, ngr. *λόρδος*, *ponci* < engl. *punch* (cet. *ponč*), it. *punce*, ngr. *πόντσι* (bulg. *punč*, *punș*, turc. *ponğ*, *punğ*).

Prin mijlocirea ngr. am văzut că s'au introdus în mr. elemente latine, italiene, spaniole, franceze și engleze. Este deci foarte probabil ca pe aceeaș cale să se fi introdus și unele elemente mediolatine și chiar dalmate.

Elementele romanice introduse în mr. cu un fonetism pronunțat albanez le vom considera ca elemente albaneze. Astfel *voză* 'bute' (Mih.)—alb. *voză*, *voŕă*, *boŕă* = ven. *bozza*, it. *boccia*.

Elementele romanice introduse în mr. cu un fonetism pronunțat turcesc le vom considera ca elemente turcești. Astfel *Frengu* (Mih.), megl. *Frenc* pl. *Frenți* 'Francez' — turc. *Frenk* = roman. *francus*; — *trambă* Dal.), alb. *trampă* — turc. *trampă* < it. *tramûta* cu pronunțare turcească *tramută*, de unde apoi **tramtă*, **trampă*, *trampă*.

Acuma, din cauză că nu putem face o deosebire netă între elementele romanice introduse direct și cele introduse indirect decât numai în câteva cazuri, în vocabularul nostru vom înregistra de la oaltă pe toate elementele romanice câte le-am putut constată.

Pe de altă parte pentru a arată legătura dintre elementele romanice din mr. și elementele respective din celelalte limbi balcanice, voi cită la tot pasul variantele balcanice, pe cari le-am scos din următoarele lucrări:

GUSTAV MEYER. Neugriechische Studien. III. Die lateinischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien 1895.—IV. Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen. Wien 1895.

HUBERT PERNOT, Elemente italiene în neogreacă, în JbRPh IV₁ 352 — 356 (1898—1900), V₁ 363—369 (1901—1903).

PAUL KRETSCHMER. Lateinische und romanische Lehnwörter im Neugriechischen. BZ VII (1898) 399—405. — Die Substantiva auf -ονι, BZ X (1901) 548—586.

KARL DIETERICH. Zu den lateinisch-romanischen Lehnwörtern im Neugriechischen. BZ X (1901) 587—596, XI (1902) 500—504.

MAN. A. TRIANDAPHYLIDIS. Die Lehnwörter der mitteligriechischen Vulgärliteratur. Strassburg 1909.

E. LEGRAND. I Dictionnaire grec moderne-français. II Dictionnaire français-grec moderne. Paris, s. a.

Regret că nu mi-au putut fi accesibile : KRETSCHMER, Der heutige lesbische Dialekt; HESSELING, Les mots maritimes empruntés par le grec aux langues romanes; ATH. BUTURAS, Ein Kapitel der histor. Grammatik der gr. Sprache.

G. MEYER. Etymologisches Wörterbuch der albanesischen Sprache. Strassburg 1891.

ROBERT HELBIG. Die italienischen Elemente im Albanesischen, im Jahresb. Leipzig, X. Leipzig 1904.

R. ROUSSOUF. Dictionnaire turc-français. Constantinople 1888.

GUSTAV MEYER. Türkische Studien. I Die griechischen und romanischen Bestandteile im Wortschatze des Osmanisch-Türkischen. Wien, Tempky, 1893 (Sitz. Wien 128).

N. MARKOV. Dictionnaire bulgare-français. Plovdiv 1898. — Dictionnaire complet français-bulgare². Sofia 1906.

Cercetarea cuvintelor mr. în legătură cu variantele balcanice mi-a dat ocazia pe de o parte de a îndreptă unele etimologii propuse de G. Meyer pentru neogreacă și albaneză, și adoptate de specialiștii respectivi, iar pe de altă de a spori lista elementelor romanice în neogreacă față de lucrările predecesorilor.

II. Cele spuse pentru dial. mr. sunt valabile și pentru dial. megl.

Un cuvânt megl. de origine romanică evident introdus prin ngr. este *musă* 'cu pete albe la sprincene și la nas, despre capre: capră *musă*' < fr. *mouche*, ngr. μουσα 'mouche qu'on met au visage'. (Se știe că Grecii nu au sunetul ș).

III. Etimologiile romanice propuse pentru cuvintele mr. și megl. sunt firește valabile și pentru variantele lor istro- și daco-române.

Studiul elementelor romanice din ir. și dr. va forma subiectul unei lucrări speciale.

CAPITOLUL I

Elementele romanice din mr.

Afondut (*afóndut*). Ad. Profond. Fig. Fin, diplomate. (Dal.).

ET: It. *fondo* 'profond; fond'.—ngr. *φόντος* (G. Meyer, Ngr. St. III 71), *φόντο*, *φόντο* 'fond' (Pernot, JbRPh IV₁ 335), ture. *fondo* 'fonds publics, dette publique' (G. Meyer, Türk. St. I 69).

Agale (Pap.B.), *agalea - agalea* (Pap.B. 61), *pre-agale-agalea* (Pap. B.), *preagalea* (Dal.). *αγαλή* (Dal.). Adv. Incet; lentement.

ET: It. Bova *agúglia agúglia*, it. *eguale, uguale*, v. vic. *aguale*.—ngr. *ἀγάλι, ἀγάλια, ἀγάλι(α) ἀγάλι(α)* (G. Meyer, Ngr. St. IV 5).

Airati. S. f. Pl. *airafi*. Venit; re-venu, rente. (Dal.).

ET.: It. *rata* 'portion, quote-part, lot'. — ngr. *ράτα* 'somme annuelle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 75).

Alafranga. Adv. Á l'europeenne, à la mode française, à la franque. (Mih.).

ET.: It. *alla franga*.—*ἀλά φράγκα* (Pernot), bulg. *ala franga*.

Amadă. *asmadă*. S. f. Pl.-dzi. Lespede mică și subțire cu care se joacă: *cu asmada* (joc copilăresc). (Dal.).

ET. = ngr. *ἀμάδα* 'palet', *παίζω* *tēs ἀμάδες* 'jouer aux petits palets' (Le-

grand), *ἀμάδα* 'Steinchen zum Spielen', *αἱ ἀμάδες* 'das Spiel damit'. G. Meyer, Ngr. St. IV 9: «Das Wort ist vielleicht verwandt mit ven. *zogar al madì*, einem Kinderspiele, bei dem mit Steinen nach einem Mittelpunkt geworfen wird (Boerio, 817): aber ob das Wort griechisch oder romanisch ist, weiss ich nicht. Das Spiel heisst in Parma *al matt*, in Florenz *al mattarello*».

Amin (*amín*). Vb. tr. 1. Dau la țintă (cu pușca, cu piatra, cu săgeata, etc.). - 2. Impușc. — 3. Arunc, azvârl. — 4. Arunc cu piatra în cineva, lapidez. (Pap.B.). — *Aminare*. s. f., 'aruncare, împușcare, tragere la țintă' (Pap. B.), 'aruncarea, darea cu piatra, cu pistolul, cu pușca, mai rar cu tunul' (Mih.). — *Aminată*, part. dela vb. *amînă* [care însă lipsește]: aistu fândăcu este *aminată*, tră ațea este plăsată = acest glonț este tras, de aceea este turtit (Mih.). — *Niaminatu* 'nedescărcat: armile a noastre di ai sunt *niaminate* = armele noastre de ani sunt nedescărcate; — aflară fișețe *niaminate* = au găsit cartușe nedescărcate'. (Mih.).

ET.: It. *mina* 'mine pour faire sau-

ter', *minare* 'miner'. — ngr. *μίνα* 'mine', *μινάρω* 'miner' (G. Meyer, Ngr. St. IV 52).

Andză. S. f. Pl. -i. Articulation du genou. (Dal.)

ET.: = ngr. *ἄντρα* idem. G. Meyer, Ngr. St. IV 11: «Die Bedeutung [von *ἄντρα*] umfasst im Griechischen alle Teile des Beines von der Hüfte bis zur Ferse, ja sogar den Ellenbogen... Das griechische Wort gehört zu it. *anca* 'Hüfte, Schenkel'. sp. port. 'croupe des Pferdes, Hüfte', prov. 'Hüfte', fr. *hanche* 'Hüfte' und spiegelt ein nach romanischer Weise umgestaltetes **ankia* wieder, das dem ahd. *ancha*, *encha*, dem Stammworte der romanischen Wörter, vorhergegangen ist».

Angusă. S. f. Silă, strâmtorare, mahnire, situație sufletească grea (Pap.B.), *ngusă* 'părere de rău, regret, dor' (Mih.), 'năduh, înfocare, jale, tristeță, strâmtorare, greață' (Dal.), *îngusă* 'durere; angoisse' (Obed.).

Ngusedz 'a sufocă, a se înnăduși, a se sătură, a se îndestulă' (Dal.), *ngusescu* 'a (se) desgustă prin saț' (Mih.).

ET.: It. *angoscia*, ven. *angossa* 'angoisse, affliction, peine' (din lat. *angustia*), monf. *angussa*. — ngr. (ἀ)γχοῦσα 'inquiétude, angoisse, affliction' (G. Meyer, Ngr. St. IV 6), alb. *angosiñ* 'étouffer, suffoquer'.

Antică. S. f. Pl. *antiți*. Monnaie ancienne, objet ancien. fig. beau. (Dal.).

ET.: It. *antico* 'ancien'. — *ἀντίκω* 'Ring oder Stein mit Aufschrift' (G. Meyer, Ngr. St. IV 11), 'monnaie an-

cienne' (Pernot, JbRPh V 367), turc. *antika* '1. antique, 2. objet d'art ancien', bulg. *antika* s. 'antique; objet d'antiquité'.

Anticagi, s. m. pl. *anticagiadzî*, 'anticar de monede vechi, strângător de lucruri vechi' (Dal.), turc. *antikağı*, bulg. *antikağıia* 'antiquaire'.

Apîr. Vb. intr. IV. Poindre. (Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — Inf. și *apîrî* (Dal.). — *Apirită* s. f. (Mih. Dal. Pap. B.) și *apîrî* (Mih.) s. f. 'aube du jour'.

ET.: Dalm. *apîar*, *apîer* 'ouvrir'; — dr. *apriat* 'évident' < dalm. *apîart* 'ouvert'.

Arepî (*arépîl*). S. et. Pl. -urî. Povârniș, răpă; lieu escarpé, précipice. (Dal.).

ET.: It. *greppo*, ladin. *grep*, *grip*, *krep*. — ngr. γκρέπυ (Aravant.), alb. *krep*, *şkrep*, *zgrip*, ngr. πέπυτα 'précipices' (G. Meyer, Ngr. St. II 71), alb. *rrăpîtă*. — Pentru *r*-< *gr*- cf. *reapînu* < *grappo*.

Aripidină. S. f. Lieu escarpé. (Dal.).

ET.: It. *ripido* 'escarpé'.

Articol S. f. pl. Affaires. (Dal.).

ET.: It. *articolo*. — alb. *artikul* 'articulation, article', bulg. *artikul* 'article'.

Aruiđeauă. S. f. Pl. *aruiđei*. Cicric cu două roate, rodan. (Dal.).

ET.: Dalm. *rioda* 'roue', cf. ngr. ροδάκι, alb. *rodan*, bulg. *rudan* 'treuil, rouet' < ven. *roda* = it. *rota*.

Arutel. S. et. Pl. *aruteali*. Pristel. (Dal.). — **Aruteaună.** S. f. Pl. *aruteali*.

Șfoara care învârtește rodanul, cicricul. (Dal.).

ET.: It. *rotella* 'petite roue; rouelle; rondache, rotule'. — ven. *ro-della* > ngr. ῥοδέλα (Triandaphyllidis, 135).

Austru. S. m. sg. Vent du midi. (Mih.)

ET.: It. *austro*. — alb. *ostrâ* < it. *ostra*=*austro*.

Avghille. S. f. Pl.-îș. Vioară; violon. (Pap.B.).

ET.: = ngr. βιολί, alb. *viol'i* < it. *violino*. — ngr. și βίολα, βιολοῦνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 18).

Avucat. S. m. Pl. *avucafi*. Avocat. (Dal.).

ET.: It. *avvocato*. — ngr. ἀβουκάτος, ἀβοκάτος (G. Meyer, Ngr. St. IV 5), turc. bulg. *avokat*.

Avocatlichîă (Dal.), bulg. *avocatilâk* 'la profesion d'avocat'.

Bală. S. f. Pl.—î. Sac mare umplut cu ceva (Dal.), balot, legătură mare (Mih.); piele jupită și preparată pentru talpă de ghetă (Dal.).

ET.: It. *balla* 'ballot'. — bulg. *bala* 'balle, gros paquet de marchandises'; — ngr. μπάλα, πάλλα 'boule, balotte' < it. *palla* 'boule', *balla* 'balot' (G. Meyer, Ngr. St. IV 56).

Baloane. (Mih. Pap.B.), *balconi* (Dal.). S. f. Pl. *balconi*. Balcon.

ET.: It. *balcone*, ven. *balcon*. — ngr. μπαλκόνι (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), μπαρκούνι (Kretschmer, BZ X 585), turc. *balcun* (G. Meyer, Türk. St. I 43), alb. *bal'kue* 'fenêtre'.

Ballgă. S. f. Pl. *bălidzi*. Bouse de vache et de cheval. (Mih. Pap. B. Dal.).

ET.: It. nord. *bagola* (bresc. l'c'g.

com. mant. cremasc. milan.), *bagoule* (cremon.), *bagula* (mirand.), *bagol* (paves.), *begra* (regg.), *begla*, *begra* (moden.) 'fiente d'animaux, surtout de brebis, de chèvres, de lièvres, de souris, etc.'. (G. Meyer, Indog. Forsch. VI 116). — alb. *băgâl'ă*, *băgiă*, *băigă* 'bouse de vache et de cheval', srb. *balega*, *balaga*, *baloga* 'ordure, saleté, bouse, fiente'.

Banoă. S. f. Pl. *bănfi*. Banque, comptoir. (Dal.). — *Bancu*, s. m. pl. *banfi*, 'banc pour s'asseoir' (Dal.).

ET.: It. *banco*, *banca*. — ngr. μπάγκος, μπάγκα (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), alb. *bango*, 'banque', *bangă*, 'banc', bulg. *banka*, *bank*, turc. *banka*.

Bandă. S. f. 1. Pl. *bandi*. Troupe, bande. — 2. pl. *bandzi* 'musique militaire' (Dal.). — 3. Trompette. (Mih.).

ET.: It. *banda* 'bande, troupe; musique militaire; côtel'. — bulg. *banda* 'bande'. — ngr. μπάντα (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), turc. *banda* 'troupe; musique militaire' (G. Meyer, Türk. St. I 70), alb. *bandă* 'côtel'.

Bandi. (*bandi*). S. m. Pl. *bandiadzi*. Paresseux, bon à rien. (Dal.).

ET.: Ven. *bandio*, it. *bandilo* 'bandit'. — ngr. παντίδος 'malfaiteur' (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *bandit*, alb. *bandið*, turc. *izbandit* (G. Meyer, Türk. St. I 38), 'bandit', alb. *bandið* 'vaurien'.

Bandieră (Mih.), *banderă*, *panderă* (Dal.). S. f. Bannière.

ET.: It. *bandiera*. — ngr. παντιέρα, παντιέρα (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), alb. *bandieră*, srb. *bandiëra*, bulg. *bandera*, turc. *ban-*

dera, bandira (G. Meyer, Türk. St. I 73).

Bañă. S. f. Pl. *băni*. 1. Bain. (Mih. Dal.). — 2. Baignoire. (Mih.).

ET.: It. *bagno* 'bain; baignoire; bagne'. — ngr. *μπάνιο* 'bain; bagne' (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *banea* 'bain', pl. *bani* 'bains, thermes, eaux thermales', alb. *bañ*, turc. *bania, bana* (G. Meyer, Türk. St. I 43).

Barber. S. m. Barbier. (Dal. Pap. B.) — *Bärbiredzū* (Mih.), *bîrbirî-sescu* (Dal.) 'faire la barbe'.

ET.: It. *barbiere*, ven. *barbièr*. — dalm. *barbér*. — ngr. *παρμπέρις* (G. Meyer, Ngr. St. IV 58), *παρμπερίζω*.

Bastonu. (Mih.), *bistuni* (Dal.). S. m. Canne.

ET.: It. *bastone* 'bâton'. — ngr. *μπαστούνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 58), turc. *bastun* (G. Meyer, Türk. St. I 73) 'bâton'.

Bață. S. f. Pl. *băți*. Soufflet, gifle. (Dal.).

ET.: = alb. *bață*, ngr. *πάτσος* idem < it. *battere* (G. Meyer, Ngr. St. IV 59).

Bătălie. S. f. Bataille, combat. (Mih.).

ET.: It. *battaglia*. — ngr. *πατάγια, πατάλια* (Triandaphyllidis, 139).

Belă. (Mih.), *bel* (Dal.), *abél* (Dal. Pap.B.). S. et. Pl. (*a*)*beali*. Pietricică care servește la jocul în cinci pietre.

ET.: Cf. sp. pg. *pella* 'petite boule, globule, boulette', alb. *pilá* 'Steinchen, Flusskiesel, bes. beim Kinderspiel des Steinchenwerfens'.

Bicață. S. f. Pl. *bicați*. Bécasse. (Dal.).

ET.: It. *beccaccia*, ven. *becazza*. — ngr. *μπεχάτσα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 59), turc. *bekața, bekasa* (G. Meyer, Türk. St. I 19), alb. *bekață*.

Billună. S. f. Pl. *bilunë*. Billion.

ET.: It. *billione*. — ngr. *διλιοῦνι* «mit Anlehnung an gr. δι - » (G. Meyer, Ngr. St. IV 26).

Biră. S. f. Bière (boisson). (Dal.).

ET.: It. *birra*, ven. *bira*. — ngr. *μπίρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), turc. bulg. *bira*.

Birbantu. S. m. Délabré, gâté, corrompu, vicieux. — *Berbantlic* 'corruption' (Dal.).

ET.: It. *birbante* 'coquin, fripon'. — ngr. *μπιρμπάντης* 'fripon, coquin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), bulg. *berbant* 'impure, sale, graissé; mauvais sujet'. — Cf. și turc. pers. *berbad* 'délabré, gâté', *berbadlik* 'délabrement, dérèglement, saleté', mr. *birbîllichîâ* 'corruption' (Dal.).

Birirlă. S. f. Pl. *biririi*. Brasserie. (Dal.).

ET.: Ven. *biraria*. — ngr. *μπιράρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 60).

Bisagă. S. f. Pl. *bisădzî*. Bissac. (Mih.).

ET.: Ven. *bissaca*.

Bisnat. S. m. Jumeau. (Dal.) — *Bineți* s. m. pl. 'jumeaux' (Mih.).

ET.: It. *binato*, v. Introd.

Bizelă. S. f. Pl. *bizeli*. Pois (légume). (Dal.).

ET.: It. *pisello*, ven. *biso*. — ngr. *πιζέλι, πιζέλι, πιζι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 59), alb. *pizël, pițël, biză*,

bulg. *bizel*; turc. *bizelia*, *pizelia* (G. Meyer, Türk. St. I 34) < ngr. *μπιζέλια*, *πιζέλια* = pl. dela *μπιζέλι*, *πιζέλι*.

Biinetă. S. f. Pl. *bîineti*. Baïonnette. (Dal.).

ET.: It. *bajonetta*. — ngr. *μπαγιονέτα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 56).

Bităfă. S. f. Piuă unde se calcă materii de lână. (Dal.).

ET.: It. *battaglio* 'battant, mar-teau'.

Blană. S. f. Pl. *blăń*. Planche, mor-ceau de bois, de planche, de fromage, morceau en général: fig. homme haut de taille et paresseux. (Dal.).

ET.: Dalm. **plana*, cf. fr. *planche*, it. *piana*. — ngr. *μπλάνα* 'morceau de bois, tranche de fromage, slov. *blanĭa* 'planche' (G. Meyer, Ngr. St. II 44).

Bora. S. f. sg. art. Orage, tem-pête. (Dal.).

ET.: Ven. *bora* 'le vent du nord'. — ngr. *μπόρα* 'tempête, averse, nuages chargés de pluie fine' (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), 'bourrasque' (Legrand), turc. bulg. *bora* 'orage, tempête, ou-ragan, bourrasque', alb. *borá* 'neige'.

Bulg. *bura*, *burea* 'orage, tempête, ouragan, bourrasque', *buran* 'orage; ouragan, tourbillon de neige', dr. *bură* 'pluie fine', *burhańŭ* 'brouil-lard' (Viciu, 24) < dalm. *bura* 'le vent du nord'.

Boță. S. f. Pl. *boți*. Bouteille. (Pap. S. Mih. Dal.). — *Boțaru* 'fabricant de bouteilles', *boțărie* 'fabrique de bou-teilles' (Mih.).

ET.: Ven. *bozza*. — ngr. *μπότζα*, slov. bulg. srb. *boža*, alb. *bofă* (G. Meyer, Ngr. St. II 85).

Brangă. S. f. Pl. *brănghi* (Dal.), *brăndzi* (Pap.B.). Fiare, lanțuri, că-tușe; chaîne, fers.

ET.: It. *spranga* 'barre, traverse, verrou', v. it. *branco* 'chaînes qui servaient à attacher à un banc tous les rameurs de ce banc'. — ngr. *σπράγγα*, *πράγγα* 'verrou' (G. Meyer, Ngr. St. IV 74), alb. *prangă* 'verrou, billot pour charger de fers', turc. *branka* (G. Meyer. Türk. St. I 74), *pranya*, *pranka* 'la chaîne des ga-lériens', bulg. *pranga* 'chaîne, fers'. ngr. *σπραγγέτα* 'verrou' (G. Meyer, ibid.) < it. *spranghetta* 'petite barre'.

Brațeta în *la brațeta* 'a luă la braț' (Mih.).

ET.: It. *braccetto*, ven. *brazzetto* 'piccolo braccio', *prendere a brac-cetto*.

Bravo. Interj. Bravo. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *bravo*. — ngr. *μπράβο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 63; Kretschmer, BZ VII 402), bulg. *bravo*, turc. *bravo* (G. Meyer, Türk. St. I 40), alb. *bră-voni*.

Brățată. S. f. pl. *brățate* (Pap.B.), *brîțat* (Dal.), *bărțat* (Pap.B.), *bîrțat* (Dal.). S. et. pl. -i. Brassée.

ET.: It. *bracciatta*, ven. *brazzaila*.

Brillandu. S. m. Brillant. (Mih.).

ET.: It. *brillante*. — ngr. *μπριλιάντια*, *μπριλάντια* 'brillants' (G. Meyer, Ngr. St. IV 64), bulg. *brileant*, turc. *pîr-lanti*.

Bruză. S. f. Pl. *bruzghi*. Lie, fon-dilles. (Dal.). — *Bruzgîescu* 'avoir en-vie de vomir' (Dal.). — *Bruzgîtură* 'vomissement' (Dal.).

ET.: It. *brusco* 'aigre, âpre, piquant,

brusque'. — ngr. *μπροῦσχος* 'aigre, en parl. du vin', *βροῦσχος* 'brusque' (G. Meyer, Ngr. St. IV 64).

Bubotă. S. f. Pl. *bubotî*. Farine ou pain de maïs. (Dal. Pap. B.).

ET.: = ngr. *μπομπότα* 'gâteau de maïs, pain de maïs' (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), alb. *bobotâ* 'maïs' < dalm. **bobata*, cf. it. *boba*, *bobbia* 'bouillie, mélange', ven. *boba* 'potage, soupe'. — *bobeală* 'mâncare pregătită din făină de porumb, unt și lapte', *bobălă* 'lă-turi' (Viciu, 20).

Bubuche (Mih.), *bubuchîă*, *buzbuchîă* (Dal.), S. f. Pl. -î. Boboc, mugur; bouton, bourgeon.

ET.: = ngr. *μπομπούκι*, *μπομπούκι*, *ποπούκι*, *βομβούκιον* (G. Meyer, Ngr. St. IV 62, II 84-85), alb. *pupázâ*, ladin. *popo*, dr. *boboc*, bulg. *pâpka*, *pâpčîa* 'bouton, bourgeon', lat. *puppa*, fr. *poupe* 'tétin, mamelon', it. *poppa* 'sein', bulg. *pâpka na řîta* 'tétin, mamelon'.

Bubuchisescu 'îmbobocesc, îmmuguresc; pousser des boutons' (Dal.) — ngr. *μπουμπουκιάζω*.

Bucal. S. et. Pl. *bucal'i*. Bocal. (Dal.).

ET.: It. *boccale*. — ngr. *μποκάλι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 60), alb. *bo-kâlâ*, turc. ar. *bukal* (G. Meyer, Türk. St. I 49).

Bucoă. S. f. Fossette de la joue. (Dal.).

ET.: It. *buca* 'trou, creux, cavité' ngr. *μποῦχα* 'trou' (Pernot, JbRPh IV 355), megl. *bucă* 'ouverture d'un canal'.

Buchet. S. et. Pl. *bucheti*. Bouquet. (Dal.).

ET.: Fr. *bouquet*. — ngr. *μπουκέτο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 61), bulg. *buket*.

Bufoă. S. f. Pl. *bufchi*. Houppes d'oiseau.

ET.: = ngr. *μποῦφος* idem (G. Meyer, Ngr. St. IV 63) < ven. *bufo* 'bourelet, coussinet'.

Bugaoe (Pap. B.), *bugaci* (Dal.), S. f. Sorte de gâteau.

ET.: Dalm. **pokáča*, **pogáča* = it. *focaccia* 'fouace, galette, gâteau'. Pentru *p* < *f* cf. dalm. *finiastra* și *punastra* < lat. *fenestra*. — megl. *pugaciă* 'sorte de gâteau', alb. *pogače*, *pugače* 'pâte feuilletée', bulg. *pogača* 'fouace, pain azyne; gâteau au beurre', ngr. *μπογάτσα* 'galette', turc. *boyača*, *buyača* 'pâté gras'.

Ducange *φογάτσα* 'pain cuit sous la cendre', ngr. *φογάσσα* 'Brot, das in der Kirche zur Erinnerung an einen jüngst Verstorbenen verteilt wird' < it. *focaccia*, ven. *fugazza* (G. Meyer, Ngr. St. IV 97).

Buharé. S. m. Pl. *buharédzi*. Hotte de cheminée. (Dal. Pap. B.).

ET.: Ven. *fogher*, it. nord *fogara*, *fugaro*. — ngr. *φουγγαρία* 'foyer, cheminée', *φουγγάρος*, *φουγλάρος*, *χουβλάρος* 'hotte de cheminée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 97).

Mr. *b* < *p* < *f* prin acelaș fonetism dalmat ca și la *bugace*.

Bulvură, vîlvură (Mih.), *pîlbire* (Pap. B.). S. f. Poudre à canon.

ET.: Dalm. *pulvero*, *pulver*, *polber*. — ngr. *πούλβερη*, *πούρβουρη* (G. Meyer, Ngr. St. IV 73, care însă le derivă din it. *polvere*), alb. *bul'bâr*, *burblâ*, *burbulâ*.

Bunață. S. f. Temps calme surtout pendant l'hiver. (Dal.).

ET.: Ven. *bonazza* = it. *bonaccia* 'tranquillita o calma di mare e di vento'. — ngr. μπουνάτσα, μπανάτσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 62), alb. *bonață*, *bunață*, srb. *bunața* 'temps calme'.

Bunelă. S. f. Pl. *buneli*. Fourchette. (Dal.).

ET.: = bulg. *bunela*. — După terminație cuvântul pare a fi de origine italiană.

Butilă. S. f. Pl. *butil'i*. Bouteille. (Dal.).

ET.: It. *bottiglia*. — alb. *botile*.

Bútin. S. et. Pl. *butini*. Putină; bée, tine. (Dal.).

ET.: = ngr. πούτινα, πούτενα, βουτίνα, βουτίνα (G. Meyer, Ngr. St. II 85-86), dr. *pútină* < roman. *but*.

Caourizlo. Adj. Misérable, malencontreux, malheureux, infortuné (Dal.).

ET.: = ngr. κακορρίζικος < κοκός + ρίζικόν 'destinée' = it. *risico* (G. Meyer, Ngr. St. IV 76-77).

Cadră. S. f. Pl. *cadre*. Portrait. (Mih.). — Dal. *cadru*, s. et. pl. *cadri*.

ET.: It. *quadro* 'tableau; cadre'. — ngr. κάδρο, κάντρο 'tableau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 29), κάδρα 'cadre' (Dietrich, BZ. X 589).

Cađenă. S. f. Pl. *cađeni*. Chaîne. (Dal.).

ET.: Ven. *cadena* (cet. *kađéna*) = it. *catena*. — ngr. καδένα, dim. καδενέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 28); turc. *kadena* 'chaîne des galériens' (G. Meyer, Türk. St. I 78).

Calță. S. f. Papuci de postav gros. (Mih.).

ET.: It. *calza*, v. *călcăuși*.

Calvu. Adj. Chauve. (Pap.S.).

ET.: It. *calvo*.

Camizolă. S. f. Pl. -i. Camisole. (Dal.).

ET.: Ven. *camisola*. — ngr. καμιζόλα (Legrand), καμιζόρα (G. Meyer, Ngr. St. III 25).

Canapē. S. m. Pl. *canapedzi*. Sofa. (Dal.).

ET.: It. *canapè*. — ngr. καναπέ(ς) (G. Meyer, Ngr. St. IV 31), bulg. *kanape*.

Canari. S. f. Pl. *canarii*. Canari. (Dal.).

ET.: Fr. *canari*, it. *canario*, *canarino* («emprunté de l'espagn. *canario*, proprement 'originaire des îles Canaries'»). — ngr. κανάρι, καναρίνον (G. Meyer, Ngr. St. IV 31), alb. *kanar*, bulg. *kanarče*; turc. *kanaria* < ngr. κανάρι pl. κανάρια (G. Meyer, Türk. St. I 20).

Cană. S. f. Lâna din care s'a scos lâna lungă și aspră. (Dal.). — *Cánură* 'lână albă bună pentru tort' (Dal.).

ET.: Roman. **cana*, cf. ven. *canelo*, it. *cannette* 'fascetto di lana cardata per filarsi'. — ngr. κάνουρα 'la chaîne du tisserand' (Aravant.), srb. *kânura* 'fasciculus filorum', bulg. *kânura* 'pasma ništiki za văták na kilim' (Jahresb. Leipzig XV 110) < rom. *cánură*.

Candîu. S. et. Pl. *candîi*. Sucre candi. (Dal.).

ET.: It. *candi*. — ngr. κάντιο (G. Meyer, Ngr. St. IV 32).

Canelă. S. f. Pl. *caneli*. Scorțișoară; cannelle.

ET.: It. *cannella*, ven. *canela*, — ngr. κανέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 25), bulg. *kanela*, alb. *kanelâ*. — ngr. ἄρμπα κανέλα Bot. 'Chrysanthemum' < ven. *erba (arba) canela* 'pelargonium odoratissimum' (G. Meyer, Ngr. St. IV 13).

Capelă. S. f. Pl. *capele*. Chapeau. (Pap.S. Mih. Pap.B.). — Dal. *cîpelă*, pl. *cîpeli*.

ET.: It. *cappella*, *cappello*, ven. *capelo*. — ngr. καπέλα, καπέλο (G. Meyer, Ngr. St. III 27), bulg. *kapela*, alb. *kapel'â*.

Capişonă. S. f. Pl. *capişoni*. Capuchon. (Dal.).

ET.: Fr. *capuchon*.

Capot. S. et. Pl. *capoti*. Manteau. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *cappotto* 'capote'. — ngr. καπτότο (G. Meyer, Ngr. St. III 26), turc. bulg. *kapot*.

Carabină. S. f. Pl. -i. Carabine. (Dal.).

ET.; It. *carabina*. — ngr. καραμπίνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), turc. bulg. *karabina*.

Caranbolă. S. f. Pl. -i. Carambolage. (Dal.).

ET.: It. *carambola*. — bulg. *karambol*.

Caroţă. S. f. Pl. *caroţi*. Charrette, voiture. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *carrozza* 'carrosse'. — ngr. καρρότσα 'carrosse' (Legrand), alb. *karroḡâ* 'voiture, chariot'.

Carte. S. f. Pl. *cărţi*. 1. Livre (Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Papier. (Mih. Dal. Pap.B.). — 3. Lettre. (Mih. Dal. Pap.B.). — 4. Carte de jeu. (Pap.B.). —

5. Instruction. (Mih.). — *Cărluraru* 'homme instruit' (Mih.).

ET.: It. *carta* 'papier, feuillet; écrit, acte, billet; charte, constitution'. — ngr. κάρτα 'tableau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), alb. *kartâ* 'papier, lettre, l'Écriture (Sainte), les (Saintes) Écritures', turc. *karta* 'carte, carte de visite', bulg. *karta* 'carte'.

Cartu. S. et. Pl. *carturi*. Quart. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *quarto*. — ngr. κάρτος, κάρτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 34).

Casă. S. f. Pl. -i şi -uri. Boîte. (Dal.).

ET.: It. *cassa* 'caisse, coffre, boîte'. — ngr. κάσσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), turc. *kassa* 'caisse, coffre', bulg. *kassa* 'caisse'. — alb. *kaş* 'caisse, une partie du métier à tisser' < cal. neap. sic. *cascia* 'cassa'.

Caselă (Pap.B.), *cîselă* (Dal.). S. f. Pl. e (-i). Caisse.

ET.: It. *cassella*. — ngr. κασσέλλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), alb. *kasel'â*.

Catolliou. S. Catholique. (Mih.). — *Catolisedzu* 'devenir catholique' (Mih.).

ET.: It. *cattolico*. — alb. *katolik*.

Caşafiao. S. et. Pl. *caşafiaşi*. Clitoris. (Dal.).

ET.: Cf. it. *cazzo*, *cazzetto*, alb. *kačul* 'puḡă la copii'.

Cazin. S. et. Pl. *cazini* şi *cazinuri*. Cabaret.

ET.: It. *casino* 'maison de plaisance; club'. — ngr. καζίνο 'club, cercle' G. Meyer, Ngr. St. IV 29), alb. *kazino*, bulg. *kazino*, turc. *ka-*

zino (G. Meyer, Türk. St. I 86) 'ca-sino'.

Căciulă (Pap.B.), *cîciulă* (Dal.), *căciună* (Pap.B.). S. f. Pl. *căciule*, *cîciuli*. Bonnet de fourrure.

ET.: Lat. *cuculla* 'capuchon', cu fonetism dalmat. In Etim. Rom. 19—21 explicam prefacerea lui *û* în *iu* prin contaminăția lui *-ulla* cu *-illa*. A. Philippide îmi atrage atenția cu fonetismul *û* < *û* este un fonetism dalmat, cf. Bartoli, I 232. — ngr. *κατσιούλα* 'capuchon', *κατσούλα* 'bonnet, coiffe', *κατσούλι* 'crête du coq' (G. Meyer, Ngr. St. III 29), bulg. *kačul* 'huppe; Bot. aigrette', *kačulče* Bot. 'colymbre'; alb. *kačul* 'Kopfbedeckung, Haube, Mütze, Nachtmütze' sunt foarte probabil împrumutate din românește.

Forma *cîciună* (Dal.) amintește pe bulg. *kačunka* Bot. 'colchique d'autonne, tue-chien'.

Călțăvetă. S. f. Jarretière. (Pap. B.).

ET.: = ngr. *καλτσοδέτα* < it. *calza* (G. Meyer, Ngr. St. IV 30).

Cănată. S. f. Cruche. (Pap.S.).

ET.: Ducange *cannata* 'cruche'. — sic. cal. abruzz. *cannata* 'vase d'argile, pocal, bouteille', ngr. *καννάτα* 'vase d'argile, cruche' (G. Meyer, Ngr. St. III 25—26), *κανάτα* 'grand pot, grand bocal', *κανάτι* 'pot, bocal' (Legrand), turc. *kanata* 'vase de terre pour les liquides', bulg. *kanata* 'vase d'argile' (Jahresb. Leipzig, XV 109), srb-croat. *kònata*, *kònatița* idem (ibid. 110).

Căpară (Pap.B.), *cîpară* (Dal.). S. f. Pl. *căpări*, *cîpări*. Arrhes.

ET.: It. *caparra*, ven. *capara*. — ngr. *καπάρα* (Legrand II), alb. *kăparrâ*, bulg. *kaparo*.

Căpitală. S. et. Pl.-e. Capital. (Mih.). — Dal. *cîpital'u*, s. et. pl.-i

ET.: It. *capitale*, ven. *capital*. — ngr. *καπιτάλι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 32).

Căpitan. (Pap.B.), *cîpitan* (Dal.). S. m. Chef de brigands.

ET.: It. *capitano* 'capitaine, chef'. — ngr. *καπετάνος* 'capitaine d'un vaisseau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), alb. bulg. *kapitan* 'capitaine', turc. *kaptan* 'capitaine; commandant d'un vaisseau; chef d'une tribu albanaise ou grecque'.

Mr. *capidanu* (Mih.), *cîpidan* (Dal.) 'chef de brigands', alb. *kapidán*, *kapedán* idem < it. *capitano* † turc. *kapudan*.

Cîpitînată. S. f. Pl.-i. Un fel de domnie.

ET.: It. *capitanato* 'capitainerie'. — ngr. *καπετανάτο* 'rang de capitaine' (G. Meyer, Ngr. St. III 75).

Căpușu. S. et. Pl. *căpușe*. Capuchon. (Mih.).

ET.: Fr. *capuce*. — ngr. *καπούσι* (Legrand II). — Cf. și *capîșonă*.

Cărăntană, *cîrîndană*. S. f. Pl. *cîrîndăni*. Kreutzer (monnaie). (Pap. B. Glos. și 39₂₅).

ET.: Ven. *carantàn*. — vegl. *karantüoni*.

Chele. S. f. Lunette d'approche (Dal.). — *Nchilescu* 'a nimeri ținta' (Mih.).

ET.: It. *occhiali* s. m. pl. 'lunettes, besicles; télescope, lunette d'ap-

proche'. — ngr. *κιάλι* 'lunettes, télescope' (G. Meyer, Ngr. St. IV 35), alb. *kiaľ* 'lunette'.

Chină. S. f. Quinquina. (Dal.).

ET.: It. *china*. — ngr. *κίνα* (Legrand), alb. *kină*, bulg. *kina*.

Cimentu. S. m. sg. Ciment. (Dal.).

ET.: It. *cemento*. — turc. *çemento*, bulg. *šiment*.

Ciuoulată. S. f. Pl. *čiuculăți*. Chocolat. (Dal.).

ET.: It. *cioccolata*. — turc. *çokolata* (G. Meyer, Türk. St. I 56).

Ciloiă. S. f. Pl. *cilciți*. Colțun; bas. (Dal.). — *Călcăuă* S. f. pl. guêtres. (Mih.).

ET.: It. *calza* 'bas', *calzone* 'culotte'. — ngr. *κάλτσα* 'bas', *καρτσόνι* 'bas', *καρτσόνι* 'caleçon' (G. Meyer, Ngr. St. IV 30), *κάτζα* 'bas, chausse', *κάτζα*, *καρτζόνι* 'bas' (Legrand), bulg. *kalča* s. f. pl. 'guêtre, gamache', turc. *kalçin* 'chaussettes de feutre qui montent jusqu'à la cuisse'.

Cinestră. S. f. Pl. *cînestri*. Panier, corbeille. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *canestra*.

Cinivață. S. f. Pl. *cîniveți*. Paquet. (Dal.).

ET.: It. *canavaccio*, ven. *canevazza* 'canévas; torchon'. — ngr. *καναβάτσα* 'toile grossière' (G. Meyer, Ngr. St. IV 31); turc. *kanaviča* 'canévas' (G. Meyer, Türk. St. I 55).

Cin(i)vă. S. m. Pl. *cîn(i)vădză*. Canevas. (Dal.).

ET.: Fr. *canevas*. — ngr. *κάνναβι* 'chanvre; canevas; vêtement de toile' (Legrand), *κανάβι* 'chanvre'

(G. Meyer, Ngr. St. IV 31) < ven. *canevo*, it. *cannapa* 'chanvre'.

Cinivuri. S. f. Pl. *cînivuri*. Chênevis. (Dal.).

ET.: = ngr. *καναβοῦρι* < *κάνναβι* (G. Meyer, Ngr. St. IV. 31).

Cipriciu. S. et. Pl. *cîpriciuri*. Caprice. (Dal.). — *Cîpriciar(cu)* 'capricieux' (Dal.), *cîprișuescu* 'avoir des caprices' (Dal.).

ET.: It. *capriccio*, ven. *caprizio*. — ngr. *καπρίτσιος* 'Art Naschwerk aus Maiskörnern' (G. Meyer, Ngr. St. IV 32), bulg. *kapriz*.

Cișcival. S. et. Pl. *cîșcivali*. Cașcaval, espèce de fromage. (Dal.).

ET.: It. *Caccio cavallo*. — ngr. *κασκαβάλι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 34), turc. bulg. *kaşkaval*.

Cițiă. S. f. Pl. *cîți*. Faraș; pelle. (Dal.).

ET.: — ngr. *κατζί*, alb. *kațiă* < it. *cazza* (G. Meyer, Ngr. St. IV 35).

Clapă. S. f. Pl. *clapi*. Baguette de fer. (Dal.).

ET.: = ngr. *κλάππα* 'verrou de porte; ceps, entraves; pièce de bois qui fortifie un mât' (Legrand), *κλάππα* 'sbarra di porta' (G. Meyer, Ngr. St. II 82—83) < roman. *clap* din dalm. *klapūr* 'prendre, saisir', cf. și it. *chiappare* 'attraper, accrocher'.

Clîrnetă. S. f. Pl. *clîrneti*. Clarinet. (Dal.).

ET.: It. *clarinetto*. — ngr. *κλαρινέττο*, *κλαρινέττα* (Legrand), turc. *kîranelle* (G. Meyer, Türk. St. I 61).

Cloță, scloță. S. f. Pl. (*s*)*cloți*. Ruade, coup de pied. (Mih. Dal.).

ET.: = ngr. *κλότσος*, *κλοτσιά* (G.

Meyer, Ngr. St. IV 36) <dalm. **kläoŭ* <lat. **claceus*, *calceus*.

Cloșată (Mih.), *clușată* (Dal.), *scușată* (Mih.), ngr. κλοτσάτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 36) 'coup de pied' <*cloșă*, κλόσος + *-ata*, cf. it. *cannata* 'coup de canne', *gambata* 'coup à la jambe', *granatata* 'coup de balai' (*granata* 'balai'), *mazzata* 'coup de massue', *palmata* 'coup du plat de la main', *roccata* 'coup de quenouille' (*rocca* 'quenouille'), *zampata* 'coup de patte' (*zampa* 'pattte'), *zappata* 'coup de pioche'.

(S)*clușuescu* 'donner des coups de pied; fig. refuser' (Dal.), κλοτζῶ 'donner des coup de pied' (Legrand).

(S)*clușuit* (Dal.), ngr. κλοτζίστης (Legrand) 'qui donne des coups de pied'.

Colică. S. f. Pl. *colîți*. Colique. (Dal.).

ET.: It. *colica*. — ngr. κόλιχα (G. Meyer, Ngr. St. IV 36).

Consul. S. m. Pl. *consul'*. Consul. (Dal.). — Mih. *conșu*.

ET.: It. *console*. — ngr. κόνσουλος (G. Meyer, Ngr. St. IV 40), turc. *konsolos*, alb. *küşulâ*.

Consultu. S. et. Pl. *consulturî*. Consultation médicale. (Dal.).

ET.: It. *consulto*.

Contra. 1. Prep. Contre. — 2. Ad. Contraire, opposé; adversaire, ennemi. (Dal.).

ET.: It. *contra* 'contre'. — ngr. κόντρα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. IV 37).

Cravată. S. f. Pl. *cravati*. Cravate (Dal.).

ET.: It. *cravatta*. — ngr. κραβάτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 41).

Credit. S. et. Pl. *crediti*. Crédit.

ET.: It. *credito*. — ngr. κρέδιτον (G. Meyer, St. IV 41), bulg. *kredit*.

Crimă. S. f. Pl. *crimi*. Crime (Dal.), péché (Pap.B.).

ET.: It. *crime*.

Cucușăl. S. m. Nom d'une fleur (Dal.).

ET.: Cf. it. *cucuzza* 'artichaut'. — κουκούτσα 'artichaut' (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), 'chardonnette' (Aravant); dalm. *kakaŭŭa* 'specie d'erba'.

Cufchiu. Ad. Creux, vide; gâté. (Dal.).

ET.: = ngr. κούφιος, bulg. *kuf*, *kuh* 'creux, vide' <dalm. **kŭovo* = lat. *cavus*.

Cûfal 'creux' (Dal.), *cufălă* 'creux d'un arbre' (Dal.), ngr. κουφάλα 'creux, cavité' (Legrand), alb. *gofâlâ* 'creux d'un arbre', bulg. *kufina*, *kuhina* 'creux, vide, cavité', mr. *cûfumă*, *cûhumă* 'cadavre' (Dal.), alb. *kûfo-mâ* 'cavité; cadavre', mr. *cufcûlă* 'găoacea care încunjură partea de jos a ghindei, a jirului' (Dal.).

Cufchisescu 'devenir creux; creuser, vider; se gater' (Dal.), ngr. κουφιάίνω 'creuser, vider; se gâter' (Legrand).

Alături cu **kuv(o)*, **guv(o)* a trebuit să existe, în mod normal, în dalmata și formele colaterale, **kŭov*, **gŭov*, **kov*, **gov*. Din **gov* avem mr. *gof* fem. *goafă* 'creux' (Dal.), cf. și *guvă*.

Pentru lat. *ă* > dalm. *ŭō*, *ō*, *ŭ* v. Bartoli, II 329.

Cufetă. S. f. Pl. *cufete* Bombon. (Pap.B.).

ET.: It. *confetto*. = ngr. κουφέτον pl. κουφέτα (Legrand; G. Meyer, Ngr. St. IV 41), alb. *kufët*.

Culoană. S. f. Pl. *culoń*. Colonne, poteau. (Dal.).

ET.: It. *colonna*. — ngr. κολώνα (Legrand II), alb. *koloná*.

Cumandár. S. m. Général. (Dal.).

ET.: It. *comando* 'commande, ordre, commandement'. — ngr. κουμάντα (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), turc. bulg. *komandá*, turc. *komandan*, *komandar* 'commandant, chef d'une armée'.

Cumbaniă. S. f. Pl. *cumbanii*. Compagnie. (Dal.). — *Cumańă* 'provisions de voyage' (Obed. Dal.), *cumandă* 'économie'. — *Cimîndîrsescu* 'épargner, faire des économies, procurer.' (Dal.).

ET.: It. *compagnia*, v. it. *compānia*, *compāgnia*, *compagna* 'compagnie' société'. — ngr. κομπάνια 1 'compagnie', 2. 'office sur un navire' (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), *κουμπάνια* 'vivres, provisions' (Legrand I), turc. *komania* 'provisions d'un navire'.

Pentru înțelesul lui *cumańă* cf. și it. *companatico* 'tout ce que l'on mange avec le pain; mets; viandes'.

Cumbar (Pap. B.), *cumbaru* (Mih.). S. m. Compère. — *Cumbară* s. f. 'commère' (Mih. Pap.B.). — *Cumbar* 'filleul' (Dal.), *cumbară* 'filleule' (Dal.).

ET.: — ngr. κουμπάρος 1. compère, 2. garçon d'honneur ou de la noce, *κουμπάρα* 1. commère, 2. demoiselle

d'honneur (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), alb. *kumbare*, *kumár*, *komár* 'compère, parrain'.

Cumédie (Mih.), *cumidie* (Dal.). S. f. Pl. *cumediî*, *cumidii*. Comédie.

ET.: It. *commedia*. — ngr. κομέδια, *κούμέδια* (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), turc. *komedia*, bulg. *komediia*.

Cumisar. S. m. Commissaire de police. (Dal.).

ET.: It. *commessario* 'commis-saire'. — ngr. κουμεισάρις, *κουμεισάριος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 39), bulg. *kommissar*.

Cundrache (Mih.), *hundrată* (Dal.). S. f. Pl. ?, *hundrăți*. Contrat. — *Cundracciu*, s. m. pl. *cundracciadzi*, 'antreprenuer' (Mih.).

ET.: It. *contratto*. — ngr. κοντράτο (Legrand II), *κοντράτον* (Legrand I), turc. *kontrato*. — (bulg. *kontrakt*).

Cunetă. S. f. Cuvette. (Pap.B.).

ET.: It. *cunetta*. — ngr. κουνέτο 'sorte de cruche', *κονέτο* 'sorte de coupe' (G. Meyer, Ngr. St. IV 38, care însă se găndește la it. *corneo* 'vaso da bere').

Cunsulată. S. f. Pl. *cunsulati*. Consulat. (Dal.).

ET.: It. *consolato*. — ngr. κονσολάτο (Legrand II), bulg. *konsulato*.

Cunțină (Mih.), *cuțină* (Dal.). S. f. Pl.-i. Sorte de jeu de cartes.

ET.: Ven. *concina* (cet. *cončina*). — ngr. κοντσινα (Pernot, JbRPh IV₁ 354).

Curagiu (Mih.), *curaj*, *curăi* (Dal.). S. m. sg. Courage.

ET.: It. *coraggio*, ven. *coragio* (cet. *koráγjo*). — dalm. *korăi*, ngr. κουράγιο (G. Meyer, Ngr. St. IV 40; Per-

not, JbRPh VI 369: «la prononciation *korđǵo* aurait abouti en grec à *κοράτσο* ou *κουράτσο*», bulg. *kuraž*.

Curđeaŭă. S. f. Pl. *curđeli*. Ruban. (Dal.).

ET.: It. *cordella*, ven. *cordela* 'cordelette, cordon'.—ngr. *κορδέλλα* 'cordon, ruban' (G. Meyer, Ngr. St. III 32, Legrand), bulg. *kordela* 'ruban', turc. *kordela* 'cordonnet, petit ruban' (G. Meyer, Türk. St. I 48), alb. *korđel'â* 'sinuosités, détours'.

Curđoni. S. f. Pl. *curđoni*. Cordon. (Dal.).

ET.: It. *cordone*, ven. *cordon* (cet. *korđón*).—ngr. *κορδόνι* (Legrand II), *κουρδούνι* (Kretschmer, BZ, X 585), turc. *kurdun* 'chaîne de montre'.

Curđuvane. S. f. sg. Cordouan. (Pap.S.).

ET.: It. *cordovano*.—ngr. *κουρδουβάνι*, alb. *kurđuván*.

Curios. Ad. Curieux. (Dal.).

ET.: It. ven. *curioso*.—ngr. *κορίος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), bulg. *kuriozen*.

Curniță, curniță. S. f. Pl.-i. Corniche. (Dal.).

ET.: It. *cornice*, ven. *cornise*.—ngr. *κουρνίτσα* 'corniche' *κουρμιζα* 'adent' (G. Meyer, Ngr. St. IV 40), bulg. *korniza* 'corniche', turc. *korniza* 'châssis' (G. Meyer, Türk. St. I 44 greșit din ngr.).

Curtelă. S. f. Grand couteau. (Dal.).

ET.: Ven. *cortela* 'voce antica, che ora dicesi *cortelina* = sorta di coltello alquanto lungo e largo di lama, il cui manico è diviso dalla coda della stessa lama'.—ngr. *κουρ-*

τέλα 'grand couteau' (Triandaphyllidis, 138), *κουτέλα* 'couteau de boucher' (G. Meyer, Ngr. St. IV 41, care însă îl derivă din *coltello*);—dalm. *kortial*, *kurtial* 'couteau' < ven. *cor-telo*.—alb. *kultiel* 'couteau' < it. *coltello*.

Custisesou. Vb. intr. Coûter. (Dal.).

ET.: =ngr. *κοστίζω* (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), alb. *kostis*, *kustói*, *kustón* < it. *costare*.

Custumi. S. f. Pl. *custumi*. Costume. (Dal.).

ET.: It. *costume*.—ngr. *κοστούμι* (Legrand II).—(bulg. *kostium* < fr. *costume*).

Cutuvlesou. Vb. refl. A se tăvăli; rouler. (Dal.).

ET.: =ngr. *κουτρουβαλιζω* 'culbuter, renverser', *κουρδουβαλῶ* 'faire la culbute, tomber en roulant' (Legrand), *κουντροβαλιζω*, *κουντροβαλῶ*, *βαλλιζω* 'danser' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), *κουτρουβάλα*, *κουρδουβάλα* 'culbute; chute en roulant' (Legrand), *κουντρουβάλα*, *κουρδουβάλα* 'sorte de danse' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), *βαλλιζω* 'danser' (G. Meyer, ibid.) < it. *contra* + *ballo*, *ballare*.—alb. *vate* 'danse' < it. *ballo*.

Cuvertă. S. f. Pl. *cuverte*. 1. Housse. (Pap.B. XVII).—2. Pl. *cuverți*. Pont de navire. (Dal.).—*Cîperdă*, s. f. pl. *cîperdi*, 'housse' (Dal.).

ET.: Ven. *coverta*, it. *coperta* 'couverture, housse'.—ngr. *κουβέρτα* 'couverture' (G. Meyer, Ngr. St. IV 38), 'pont d'un vaisseau' (Legrand II), bulg. *kuverta* 'pont d'un vaisseau', turc. *güverta*, *gügerla* 'couverture'

(G. Meyer, Türk. St. I 77), ngr. κοπέρτα, κουπέρτα (Triandaphyllidis, 26).

Dablonă. S. f. Pl. *dabloni*. Monnaie d'or employée comme médailon. (Dal.).

ET.: Sp. *doblon* 'pièce d'or valant deux écus de deux piastres (aujourd'hui 26 fr.)'. — fr. *doublon*, it. *dobblone*. — bulg. *dublon*, turc. *dublun* (G. Meyer, Türk. St. I 64); — ngr. δόππια (Legrand II) < it *doppia*.

Damageană. S. f. Pl.-i. Dame-jeanne. (Dal.).

ET.: It. *damigiana*, ven. *damegiana*. — ngr. δαμετσάνα, νταμετσάνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), bulg. *damašana*; turc. *manğana* 'grande cuve d'eau dans un vaisseau' (G. Meyer, Türk. St. I 81: «Unklar»).

Dată¹. S. f. Pl.? Date. (Mih.).

ET.: It. *data*. — alb. *dat*, bulg. *data*.

Dată². S. f. Épouvante. (Pap.B.)

ET.: Dalm **datta* = it. *dotta*. — alb. *datá*.

Dáván, dávun. S. m. Pl.-nǝ Taon. (Dal.).

ET.: It. *tafano, tabano*, ven. *ta-vàn*. — ngr. ταβανος (G. Meyer, Ngr. St. IV 65).

Désper. Ad. Désespéré. (Dal.).

ET.: It. *disperare*, ven. *desperar* 'désespérer'. — alb. *disproi* 'désespérer'.

ḡiamándi. S. f. Pl. *ḡiamandzi*. Diamant. (Dal.). — Pap.B. *ghĩamande, ghĩamante, ḡiamandă, ḡiamande*.

ET.: It. *diamante*. — ngr. διαμάντι (G. Meyer, Ngr. St. IV 26), alb. *ḡiamánt, -ndi*.

Dilicat, ndilicat. Ad. Délicat (homme), fin (étoffe). (Dal.).

ET.: It. *delicato*. — ngr. ντελικάτος (Pernot, JbRPh. VI 363).

Dipózit. S. et. Pl. *dipoziti*. Dépôt. (Dal.).

ET.: It. *deposito*. — ngr. δεπόζιτον (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), turc. *deposito*.

Dipu (Mih.), *dip* (Dal). Adv. Pas du tout, absolument pas. — Pap.B. 5₃₆ *dip di dip*.

ET.: It. *di più* 'de plus, davantage'. — ngr. ντίπου 'encore davantage' (G. Meyer, Ngr. St. IV 66).

Discordedzu. Vb. Discorder. (Mih.).

ET.: It. *discordare*.

Disgustu¹. S. m. sg. Dégoût. (Mih.).

ET.: It. *disgusto*.

Disgustu². Vb. Dégoûter. (Mih.).

ET.: It. *disgustare*.

Dismilári. Se débaucher. (Dal.). — *Dismilírat* 'débauché'. (Dal.).

ET.: Cf. it. *mal francese* 'Syphilis', uomo di *malaffare* 'libertin, débordé'.

Dinal'ă. S. f. Pl. -i. Pince de cordonnier. (Dal.).

ET.: It. *tanaglia* 'tenaille, pince'. — ngr. τανάλια (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *daná* 'tenaille, pince'.

Doagă. S. f. Pl. *dodzî*. Couverture de laine. (Pap.B.). — *Dũagă*, s. f. pl. *dũodzî*, 'grand tapis de laine'. (Dal.).

ET.: It. *tocca*, 'gaze, crêpe', sic. *toccu* 'franche, pièce'. — alb. *toká* 'morceau de toile', dalm. *lũak* 'morceau, pièce'.

Dómină. S. f. Domino, le jeu de dominos. (Dal.).

ET.: It. *domino*.—ngr. δόμινο (Le-grand II), turc. *domino*, bulg. *domno*.

Dragumanū. S. m. Interprete. (Mih.).

ET.: It. *dragomanno*.—ngr. δραγουμάνος (Triandaphyllidis, 147), alb. *drogoman*, bulg. *dragoman*, turc. *dragman*, *draman* (G. Meyer, Türk. St. I 63).

Drimbală. S. f. Pl.-l. Scrânciob; escarpolette, balançoire. (Dal.). — *Drîmbîlsescu* 'mă dau în scrânciob; se balancer' (Dal.).

ET.: = ngr. τραμπάλα, δραμπάλα < it. *traballare*, ven. *trambalar* (G. Meyer, Ngr. St. IV 90); alb. *tumbâlâzâ*.

Dûi. S. f. sg. Le deux de trèfle au jeu de cartes. (Dal.).

ET.: It. *due* 'deux'.

Dumată. S. f. Pl. *dumăți*. To-mate. (Dal.).

ET.: Sp. *tomate* (qui est le mexicain *tomatl*).—ngr. τομάτα, τομάτα (Legrand II), alb. *domatâ*, bulg. *domata*; turc. *tomates*, *domades* provin din forma pl. (G. Meyer, Türk. St. I 29).

Duvalete. S. f. sg. Toilette. (Mih.).

ET.: Fr. *toilette*, it. *toiletta*.—ngr. ντουαλέττα (Legrand II), ντουαλέττα, ντουβαλέττα (Dieterich, BZ. X 591).

Duzină. S. f. Pl. *duzinî*. Douzaine. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *dozzina*. — ngr. ντουζίνα (Thumb), turc. bulg. *duzina*, alb. *duzinâ*.

Dzandză. S. f. Pl. *dzandzi*. Har-tag; emportement, brusquerie, penchant à la colère.

ET.: = ngr. ζάντσα 'caprice, bizarrerie' (Aravant) < ven. *zanza* (colle zz aspre) 'fadaise, baliverne, niaiserie, sornette'. — alb. *čanča* 'sotie; tour' < it. *ciancia*.

Fabrică (Pap.B.), *favrică* (Mih. Dal.). S. f. Pl.-ți. Fabrique.

ET.: It. *fabbrica*.—ngr. φάμπρικα, φάβρικα (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), turc. bulg. *fabrika*.

Falimentu. S. et. Pl.-i. Faillite, banqueroute. (Dal.).

ET.: It. *fallimento*. — bulg. *faliment*.

Fală. S. f. Le bassinet d'une arme à feu. (Dal.).

ET.: = turc. *falia* 'lumière d'arme à feu', ~ *deliî* 'la lumière ou le trou du bassinet', ngr. φάλα 'lumière du fusil' (Pernot, JbRPh IV 1 355) < it. *falla*.

Famille. S. f. Pl.-i. Famille. (Mih.).

ET.: It. *famiglia*.—ngr. φαμιλιά, φαμελιά (Legrand), turc. *familia* (G. Meyer, Türk. St. I 39).

Familît (Mih.), φαμιλτης (Legrand) 'qui a de la famille'.

Fandi. S. m. Pl. *fandzi*. Valet au jeu de cartes. (Dal.).

ET.: It. *fante* 'valet'.—ngr. φάντης 'valet', ó φάντης της κούπας 'le valet de cœur (cartes)' (G. Meyer, Ngr. St. IV 94).

Fanfaron (Dal.), *fanfaronu* (Mih.). S. m. Pl. *fanfaronî*. Fanfaron.

ET.: Sp. *fanfarron*.—fr. *farfaron*, ven. *fanfaron* («voce pretta francese»).

Fanfarunadă. S. f. Fanfaronnade. (Mih.).

ET.: Sp. *fanfaronnada*. — ven. *fanfaronada* «come i Francesi dicono *fanfaronnade*».

Fanfarunedzu. Vb. Faire des fanfaronnades. (Mih.).

ET.: Fr. *fanfaronner* < *fanfaron*.

Fară. S. f. Pl. *fari*. Tribu, race, famille, origine, parenté. (Mih. Dal.).

ET.: Lomb. *fara* 'petit domaine', langob. *fara* 'famille. race'. — ngr. *φάρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), alb. *fará*.

Farmazon. S. m. Pl. *farmazoní*, Mauvais, méchant (Dal.), trompeur, séducteur (Pap.B.).

ET.: It. *framassone* 'franc-maçon'. — ngr. *φαρμαζόνος* 'mauvais, méchant, impie, athée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 95). — turc. *farmasun* (G. Meyer, Türk. St. I 86), bulg. *frankmason* 'franc-maçon'.

Faşanó. S. m. Pl. *faşanúdži*. Faisan. (Dal.).

ET.: Ven. *fasan*, it. *fagiano*. — ngr. *φασιανός* (Legrant), alb. *fasándue*.

Favrioantu. S. m. Pl. *favricanți*. Fabricant. (Mih. Dal.).

ET.: It. *fabricante*. — bulg. *fabrikant*.

Favrion. Vb. Fabriquer. (Mih.).

ET.: It. *fabricare*.

Făsul'ă. (Pap.B.), *fisul'ă* (Dal.). S. et Pl.-i. Haricot. — Dal. și *fisul'ă*, s. f. pl.-i.

ET.: Dalm. *fasul* pl. *fasuli*. — ngr. *φασούλι*, turc. *fasulîa*, serb.-cr. *fasul'*, *pasul'*, alb. *fasul'*, bulg. *fasul* (Jahresb. Leipzig, XV 103).

Festă. S. f. Pl. *festi*. Jour de fête. (Dal.).

ET.: It. *festa*. — ngr. *φέστα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 95), alb. *festá*.

Fhiong. S. et Pl. *fhionguri*. Bouffette, rosette.

ET.: It. *fiocco* 'flocon, touffe, houppe'. — ngr. *φύγχο* 'nœud coulant, cravate' (Dieterich, BZ. X 595).

Flură. S. f. Pl. *fiyuri*. Figure ; fig. impression. (Dal.).

ET.: It. *figura*. — ngr. *φίγούρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), alb. *figurá*.

Fin. Ad. Fin, délicat. (Dal.).

ET.: It *fino*. — ngr. *φίνο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), turc. *fino* (G. Meyer, Türk. St. I 39).

Firmă. S. f. Pl. *firmi*. Firme (Dal.).

ET.: It. *firma*. — bulg. *firma*.

Flt. Ad. Quitte. (Dal.).

ET.: Fr. *quitte*. — bulg. *kvit*, turc. *fit*.

Filceta. S. f. Pl. *filceti*. Sorte de couteau de cordonnier. (Dal.).

ET.: It. *falchetta* 'serpette'. — ngr. *φαλτσέτα*, *φαρτσέτα* 'serpette' (G. Meyer, Ngr. St. IV 95).

Firbilă. S. m. Pl. *firbiladzi*. Falbala. (Dal.).

ET.: It. *falbalà*. — ngr. *φαλμπαλάς*, *φαρμπαλάς* (G. Meyer, Ngr. St. IV 94), bulg. *farbala*.

Flanelă. (Mih.), *fanelă* (Mih. Dal.). S. f. Pl.-i. Flanelle.

ET.: It. *flanella*, ven. *fanela*. — ngr. *φλανέλα*, *φανέλα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 96), turc. bulg. *fanela*, alb. *fanelá*.

Flaută. S. f. Pl. *flauti*. Flûte. (Dal.).

ET.: It. *flauto*. — bulg. *flauta*, ngr. *φλάουτο* (Pernot, JbRPh IV₁ 355), turc. *filaota* (G. Meyer, Türk. St. I 61),

Flurie. S. f. Pl. *fluriî*. Galbăn de aur; sequin, ducat.

ET.: = ngr. φλουρί, φλορί < v. it. *florino*, it. *florino* (G. Meyer, Ngr. St. IV 97), megl. *furlină*, bulg. *florin*, turc. *filuri*, *filurin* (G. Meyer, Türk. St. I 64).

Fooă. S. f. Pl. *fochi*. Érésipèle, érysipèle. (Mih. Dal.). — *Fócuri* s.f.pl. 'fierbințeală; chaleur' (Dal.).

ET.: It. *fuoco* 'feu', ven. *fogo* 'fiamma salsa, specie di malore o di riscaldamentoo che esce alla cute'. — ngr. φόκος, φόκο 'feu', φόκιο 'eine Art Krankheit, bei der das Gesicht aufschwillt', wohl 'Rotlauf' (érésipèle) (G. Meyer, Ngr. St. IV 97, și nota).

Fora. Adv. 1. Clairement, ouvertement, franchement. — 2. *Feați* - 'se fondre sur qn.' (Dal. Pap.B.).

ET.: Ven. *fora* 'dehors', *far fora qualcun* 'tuer qn.' — ngr. φορά (Legrand), φόρα (Aravant.) 'fois; cours, mouvement, assaut', turc. *fora* 'Commandoruf zum Öffnen der Segel' (G. Meyer, Türk. St. I 76).

Fortă. S. f. Pl. *forți*. Force. (Mih. Dal.).

ET.: It. *forza*. — ngr. φόρσα (G. Meyer, Ngr. St. IV 97), alb. *fortă*.

Frangu. S. m. Pl. *franghi*, *frandzi*. Franc. (Mih.).

ET.: Fr. *franc*, it. *franco*. — ngr. φράγχο (Kretschmer, BZ. VII 405), alb. turc. bulg. *frank*.

Freșou. Ad. Fem. *freșcă*. Frais, fraîche. (Dal.).

ET.: It. *fresco*. — ngr. φρέσκος (G. Meyer, Ngr. St. IV 99), alb. *fresh*, *frešk*.

Friuțeasoă. Ad. fem. : *Auă* ~. Groseille. (Mih.).

ET.: It. *francese*, *franzese*, *francioso* 'français', of. și mr. *frangostăfilă* idem (Panțu, de unde?) = ngr. φραγκοστάφυλον < it. *franco* 'français', + ngr. σταφύλι 'raisin'.

Fruttu. S. m. sg. Fruit. (Pap. S.).

ET.: It. *frutto* pl. *frutta*. — ngr. φρούτα (Legrand), φροῦτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 99) 'dessert', alb. *frut* 'fruit'.

Fundedzu. Vb. tr. Fonder. (Mih.).

ET.: It. *fondare*, cf. și *afondut*.

Furțedzu. Vb. tr. Forcer, contraindre. (Mih.).

ET.: It. *forzare*.

Galantu. Ad. Galant, bien habillé (Mih.).

ET.: It. *galante*. — ngr. γαλάντος 'plein de goût, bien habillé, joli' (Triandaphyllidis, 140).

Galantomu. Ad. Fem. *galantomă*. Darnic; large, libéral, qui a la main ouverte. (Mih.).

ET.: Ven. *galantomo*, it. *galantuomo* 'galant homme'.

Gaz. S. et. Pl. *gazuri*. 1. Gaz, pétrole. (Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Opaț care luminează cu gaz; sorte de lampion à pétrole. (Pap.B.).

ET.: It. *gas*, fr. *gaz*. — turc. *gaz*, bulg. *gaz*.

Gazonă. S. f. Pl. *gazoni*. Un fel de ghiață sau zăpadă ce se prinde iarna de ramurile arborilor, chiciură. (Dal.).

ET.: Cf. fr. *gaze*, ngr. γάζα (Perrot, JbRPh IV 353), γαζί (G. Meyer, Ngr. St. IV 21).

Găbunu. S. et. Pl. *găbuni*. Manteau. (Mih.).

ET.: Cf. it. *cappa* 'manteau'.

Gărnetă. S. f. Instrument musical à vent. (Mih.).

ET.: It. *cornetta*.

Găzetă. S. f. Pl. *găzete*. Petite monnaie de cuivre. (Pap.B.).

— *Gazetă* 'journal, gazette' (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *gazeta* 1. monnaie de deux soldi, 2. gazette (qu'on achetait pour cette monnaie). — ngr. γαζέτα 1, 2 (G. Meyer, Ngr. St. IV 21), turc. *yazeta* 1, bulg. *gazeta* 1; alb. *gazeta* < it. *gazetta*.

Găzitaru (Mih.) bulg. *gazetar* 'gazetier, journaliste'.

Geandar (Dal.), *gindaru* (Mih.), *gindarmău* (Mih.). S. m. Gendarme.

ET.: It. *gendarme*. — alb. *gandar-mâ*, serb. *žandar*, turc. *gandar-ma*, *žandar-ma*.

Ghianioeru, *ianișaru*. S. m. Janissaire. (Mih.). — Dal. *ianișar* 'méchant, tapageur'.

ET.: It. *giannizzero* = turc. *jeni-çeri*. — alb. *ganiçer*, ngr. γανίσαρης.

Gilatină. S. f. Gélatine. (Mih.).

ET.: It. *gelatina*.

Gilatinosu. Ad. Gélatineux. (Mih.).

ET.: It. *gelatinoso*.

Gindărmărie. S. f. Gendarmerie. (Mih.).

ET.: *Gendarmaria*.

Gioc. S. et. Pl. *giocuri*. Manteau de laine. (Dal.).

ET.: = alb. *gokâ* idem, *gak* 'gilet' < it. *giaco* 'cotte de mailles', cal. *giaccu* 'sottoveste', fr. *jaque*.

Giusta. Adv. justement, précisé-ment. (Dal.).

ET.: It. *giusto*.

Gof. S. f. Pl. *gohi*. Pantoufle. (Dal.).

ET.: = ngr. γόβα, γούβα 'pantoufle', puse de G. Meyer, Ngr. St. IV 23, în legătură cu σγουμπός = it. *gobbo* 'bossu'.

Grad. S. et. Pl. *gradi*. Grade, thermomètre. (Dal.).

ET.: It. *grado* 'degré, grade'.

Grébena. S. f. Nom d'un village macédo-roumain.

ET.: Ven. *grèbano* întreb. mai ales la pl. *grèbani* 'luoghi alpestri e sassosi'. — ngr. γρέμπανος (G. Meyer, Ngr. St. II 25), γρέμπανο (Aravant.) 'lieu escarpé, précipice', γρέμπανα 'précipices' (G. Meyer, ibid.), cu schimbarea lui *a* în *e* sub influența bulg. serb. *greben* 'peigne, crête des galinancées, crête de montagne'.

Grebano = it. *greppo*, v. *arepit*.

Gros (Pap. B.), *γros* (Dal. Pap. B.). S. m. Pl. *groși*, *γροși*. Piastre, monnaie turque ayant la valeur de vingt centimes.

ET.: It. *grosso*. — ngr. γρόσσο, γρόσσι (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), alb. serb. bulg. *groš*, turc. *yuruş*, *kuruş*.

Grup. S. et. Pl. *grupuri*. Group d'argent. (Dal.).

ET.: Engl. *group*. — fr. *group*, it. *gruppo*; ngr. γροπος (G. Meyer, Ngr. St. IV 25), bulg. *grup*.

Gădur. Vb. refl. Se réjouir, en parl. du chien. (Mih.).

ET.: Dalm. *godūr* 'se réjouir', cf. alb. *gudër* 'se rejouir', ngr. τὰ γόδερε

'plaisir, joie' < it. *godere* (G. Meyer, Alb. Wört. și Ngr. St. IV 24).

Guneală. S. f. sg. Sarică; manteau d'hiver à longs poils. (Dal.).

ET.: Dalm. **gunialla*, cf. forma pl. *guñele* (scris *gugnelle*, Bartoli II 270), it *gonella*.—ngr. γουνέλλα (G. Meyer, Ngr. St. III 20).

Guvă. S. f. Pl. *guvî*. 1. Trou. (Pap. S. Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — 2. Antre, caverne. (Dal.).

ET.: = ngr. γοῦβα, γκοῦβα (G. Meyer, Ngr. St. IV 24), alb. *guvâ* 'creux cavité' < dalm. **guva* = lat. *cava*, **gava*, cf. și *cufchiu*.

Guvice, 'petit trou' (Pap.B.), *guvileaci* 'anus' (Dal.), ngr. γουβίτσα 'trou, creux' (Legrand).

γalonî. S. f. Pl. *γalonî*. Bouteille de deux ocas et demi. (Dal.).

ET.: Engl. *gallon* 'mesure de capacité pour les liquides, contenant environ quatre litres et demi'. — fr. *gallon*, it. *gallone*.—ngr. γαλόνι 'ein Ölmass' (G. Meyer, Ngr. St. IV 21.)

γistere. S. Vestiaire. (Mih.).

ET.: It. *vestiario*.

γizmu (Pap.S.), *ayizmu* (Dal.), (*a*)-*γidzmu* (Pap. B.). Vb. tr. Vendanger. — *Ayidzmare* (Pap. B.), (*a*)*γidzmăciune* (Pap.B.), *ayizmăciuni* (Dal.) 'vendange', (*a*) *γidzmăciune (le)* (Pap. B.), *γismăciuni*, *ghismăciuni* (Mih.) 'le mois de Septembre'.

ET.: Dalm. *vedmuár* 'vendanger'. — ngr. βεντέμα 'vendange', βεντεμίζω 'vendanger' < ven. *vendema* = it. *vendemmia* (G. Meyer, Ngr. St. IV 17). Pentru γ < v cf. *γistere* < *vestiario*, *γilă*, *ghile* < *vite* = it. *vite*.

γriv. Ad. Blanc tâcheté de noir, gris, en parl. des animaux. — *γrivî-nuș* 'tirant sur le gris' (Dal.). — *Gărvel'ă*, *gărăvel'ă*, s. m., 'merle mâle' (Pap. B.). — *Grivel'ă* 'étourneau' (Dal.).

ET.: Roman. *griv-*, cf. fr. *grive* 'oiseau du genre merle dont le plumage este mêlé de blanc et de brun (Hatzfeld), de gris et de blanc (Larousse)', rom. sturz, *grivelé* 'tacheté, mêlé de gris et de blanc'. — Graurul este «vânăt-negricios sau negru presărat cu picături albe» (Dal.). — ngr. γρίβος 'blanc, gris' (G. Meyer, Ngr. St. II 81–82), bulg. *griv* 'de couleur grise rayée de bleu', *griveak* 'palombe ramier', *grivook* 'qui a l'œil bleu rayée'.

Harenghiă. S. f. Pl. *harenghi*. Hareng (poisson). (Dal.).

ET.: Fr. *hareng*, ven. *renga*, dalm. *reng*, it. *aringa*.—ngr. χαργγα (Legrand), ἀργγα (G. Meyer, Ngr. St. IV 13), ῥέγγα (Pernot, JbRPh IV 1 353), bulg. *harenga*, turc. *ringa* (G. Meyer, Türk. St. I 25).

Has. S. m. Pl. *hașî*. As aux cartes. (Dal.).

ET.: It. *asso*.—ngr. ἄσο (G. Meyer, Ngr. St. IV 14), bulg. *aso*, alb. *as*.

Intiresu. (Mih.), *ndires* (Dal.), *intirisu* (Mih.). S. et. Pl. *intiresi* (Mih.), *ndiresuri* (Dal.). Intérêt.

ET.: It. *interesse*. — ngr. ἰντερέσον (G. Meyer, Ngr. St. IV 28), alb. *nderes*, bulg. *interes*.

Intirisantu. Ad. Intéressant. (Mih.).

ET.: It. *interessante*.

Intirisedzu (Mih.), *ndirisedzu* (Dal.) Vb. refl. S'intéresser.

ET.: It. *interessare*.

Intirisatu (Mih.), *ndirisat* (Dal.).
Ad. Intéressé, personne intéressée.

ET.: It. *interessato*. — ngr. ὑπερ-
σᾶτος (G. Meyer, Ngr. St. IV 28),
bulg. *interessant*.

Intrată, (Pap.B.), *indrată*. S. f.
Entrée.

ET.: It. *entrata*, ven. *intrada*. —
ngr. ἐντράδα (G. Meyer, Ngr. St.
IV 28).

Intrigă. S. f. Pl. *intridzi*. Intrigue.
(Mih.).

ET.: It. *intriga*. — bulg. *intriga*.

Jachetă. S. f. Pl. *jacheti*. Jaquette.
(Dal.).

ET.: Fr. *jaquette*, it. *giacchetta*.
— bulg. *žaketa*, ngr. ζακέτα (Le-
grand II), turc. *çaket* (G. Meyer,
Türk. St. I 52). — ngr. ζῆλα 'habil-
lement d'homme, court et serré' < fr.
jaque (G. Meyer, Ngr. St. IV 27).

Lamarină. S. f. Pl. *lamarini*. Fer-
blanc. (Dal.).

ET.: Ven. *lamarin*.

Lampă (Pap. B.), *lambă* (Mih. Dal.).
S. f. Pl. *lânghi* (Dal.). Lampe.

ET.: It. *lampa*. — ngr. λάμπα (G.
Meyer, Ngr. St. IV 42), turc. bulg.
lampa.

Lambagiă (Mih.), *lambagi* pl. *lam-
bagiadzi* (Dal.), turc. *lampagî* 'lam-
piste'.

Landoni. S. f. Pl. *landoñ*. Landau.

ET.: Fr. *landau*. — it. *landò*, ven.
landò («francesismo»). — turc. bulg.
lando.

Largu. Adv. Au loin. (Dal. Pap. B.).

ET.: It. *largo*. — dalm. *alla lūarga*,
ala lūorga, ngr. ἀλάργα, ἀλάργο

(G. Meyer, Ngr. St. IV 43), ἀλάργου
(Pernot, JbRPh VI 366), turc. *alarga*,
alarya 'au large, en haute mer;
loin du bord' > it. *al larga*.

Laternă. S. f. Pl. *laterni*. Instru-
ment musical. (Dal.).

ET.: Probabil italian.

Lămbicu (Mih.), *lîmbic* (Dal.). S.
et. Pl. *lămbiți* (Mih.), *lîmbicuri* (Dal.).
Alambic.

ET.: It. *lambicco*. — ngr. λαμπικός
(G. Meyer, Ngr. St. IV 42), bulg.
lambik.

Lătinu, -ă. S. Catholique. (Mih.).
— *Lătinescu*, -ească adj. (Mih.).

ET.: It. *latino*. — alb. *latin* 'ca-
tholique' < *latinus*; srb. *latin* 'catho-
lique'.

Lesta. Adv. Gata; prêt. (Dal.).

ET.: It. *alla lesta*. — ngr. ἀλέστα:
στέχω ou εἶμαι ἀλέστα 'être prêt' (G.
Meyer, Ngr. St. IV 8). — (λέστα, ἀλέστα
'habilement, adroitement', λέστος
'habile, agile' < it. *lesto*, G. Meyer,
Ngr. St. IV 44).

Lîmatură. S. f. *Pilitură*; limaille.
(Mih.). — *Lîmîdură*, s. f. pl.-i, 'me-
liță; moulin' (Dal.).

ET.: It. *limatura*, ven. *limadura*,
'limaille'.

Lîmă. S. f. Pl. *lîmi*. Pilă; lime.
(Mih. Dal.).

ET.: It. *lima*. — ngr. λίμα (G. Me-
yer, Ngr. St. IV 45), alb. *limă*.

Lîmonă (Dal.), *limone* (Mih.), *li-
monă* (Dal.). S. f. Pl. *limon*. Citron,
limon. — *Limonu*, s. m. pl. *limon*,
'citronnier' (Mih.).

ET.: Ven. *limon* 'citron'. — ngr.
λεμόνι, λειμώνιον 'citron' (G. Meyer,

Ngr. St. IV 44), turc. *limon*, alb. *limon* 'citron', bulg. *limon* 'citron, citronnier', turc. *limon ayağı* 'citronnier'.

Limuñeu (Dal.), λεμονιά (G. Meyer, ibid.) 'citronnier'.

Limunîș (Dal.), λεμονός (Legrand) 'qui est de couleur de citron'.

Limungî pl. *limungîadzî* (Dal.). turc. *limonadağı* 'limonadier'.

Limunađa. S. f. Limonade. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *limonada*.—ngr. λεμονάδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 44), turc. bulg. *limonada*.

Liră. S. f. Pl. *lire, liri*. (Mih. Dal. Pap. B.). Livre d'or valant 22.75 frs.—Mih. și *rilă*.

ET.: It. *lira*.—ngr. λίρα (Pernot, JbRPh IV₁ 354), turc. bulg. *lira*.

Pindoliră 'pièce de cinq livres' (Pap.B.) <ngr. πέντε 'cinq' + *liră*.

Lisivă (Mih.), *alisivă* (Pap.B.), *alsivă* (Dal.). S. f. sg. Lessive.

ET.: It. *lisciva*, com. *lisiva*, Parma, Reggio, Piacenza, Pavia, Mirandola *alsia*, Romagna *alseia*, Bologna *alsi*, ven. *lissia, lissia*.—ngr. ἀλίσια, ἀλσίβα (G. Meyer, Ngr. St. IV 8), alb. *al'sivă, al'ăsivă*, bulg. *leşila*.

Longiă. S. f. Pl. *longi*. Tapage. (Dal.).

ET.: It. *loggia*, ven. *logia, loza* 'loge, terrasse, balcon, galerie'.—ngr. λότζα 'halle', λότζια, λόντζια 'chambre, lieu de réunion' (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), turc. *loğa* 'lieu ou chambre de réunion des artisans', serb. *longa* 'terrasse'.

Lorđu. S. m. Pl. *lordzi*. Lord; fig. personne bien mise. (Dal.).

ET.: Engl. *lord*.—it. *lorso*.—ngr. λόρδος (Legrand II), bulg. *lord*.

Lot. S. et Pl. *loturi*. Lot. (Dal.).—Mih. *lotă*.

ET.: Ven. *loto*.—ngr. λότο (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), alb. *loto, lotă*.

Lotariă. (Dal.), *lulărie* (Mih.). S. f. Pl. *lotarii* (Dal.). Loterie.

RT.: Ven. *lotaria*.—ngr. λοταρία (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), turc. bulg. *lotariia*.

Lucantă. S. f. Auberge. (Dal.).

ET.: It. *locanda*.—ngr. λοκάντα, λουκάντα (G. Meyer, Ngr. St. IV 45), alb. *lokandă*, turc. *lokanda, lokanta*, bulg. *lokanta*.

Lucantagi (Dal.), turc. *lokantağı*, alb. *lokantağı*, bulg. *lokantağıia*.

Lumache (Obed. Mih.), *lumachîă* (Dal.), *alumachîă* (Dal. Pap.B.), *al-machîă* (Dal.). S. f. Pl. *lumăchi*. Branche, rameau.

ET.: =ngr. λουμάκια 'branches, rameaux' (Aravant.), alb. *l'umake* 'végétation, germination' <dalm. *rūoma* 'branche, rameau'.

Lustrină. S. f. Pl. *-i*. Souliers vernies. (Dal.).

ET.: Ven. *lustrini*.—ngr. λουστρίνα (Pernot, JbRPh IV₁ 354), bulg. *lustrini* s. f. pl., alb. *kondurâ lustrî, lustrinâ*.

Lustru. S. et Pl. *lustruri*. Lustre. (Dal.).

ET.: It. *lustro*.—ngr. λούστρον (G. Meyer, Ngr. St. IV 46), bulg. *lustro* 'lustre', turc. *lustro* 'cirage'.

Luxu. S. m. g. Luxe. (Dal.).

ET.: Fr. *luxe*, it *lusso*.—bulg. *luks*.
Ma. Conj. 1. Mais.—2. Si. (Obed. Mih. Dal. Pap.B.). — Pap.B. și *mea*.

ET.: It. *ma*.—ngr. *μά* (G. Meyer, Ngr. St. IV 46), alb. *ma*.

Macă 'si, en cas que' (Mih. Dal.)
 <*ma* + *că*.

Macaroni. S. f. Pl. Macaroni. (Dal.).

ET.: Fr. ven. *macaroni*.—ngr. *μακαρόνια* (G. Meyer, Ngr. St. IV 47), *μακαρούνια* (Kretschmer, BZ,X585), bulg. *makaroni* s. m. pl., alb. *makaron*, turc. *makarona*.

Măchină. S. f. Pl. *machini*. Machine. (Dal.).—Mih. *măhină*.

ET.: It. *macchina*.—alb. *makinë*, turc. *makina*.

Machinedzu. Vb. tr. Travailler à la machine. (Mih.).

ET.: It. *macchinare*.

Madamă. S. f. Pl. *madami*. Femme habillée à l'européenne. (Dal.).

ET.: It. *madama*.—turc. *madama*.

Mandisă. S. f. Poids. (Aista *diđă*-hie alu aȝu Antonŭ, V₁, în Jahresb. Leipzig, I).

ET.: Ducange *mantissa* 'auctorium, superpondium' (A. Philippide, Un Specialist român la Lipsca, Iași 1910, p. 18).

Mandolină. S. f. Pl. -i. Mandoline. (Dal.).

ET.: It. *mandolina*.—bulg. *mandolina*.

Manelă. S. f. Pl. *maneli*. Lemn de care se atărnă cântarul la cântărire. (Dal.).

ET.: Ven. *manoela* 'manivelle, levier'.—ngr. *μανέλα* 'levier' (G. Meyer,

Ngr. St. IV 48), turc. *manela* (G. Meyer, Türk. St. I 48).

Mantilă. S. f. Mantelet. (Mih.).

ET.: It. *mantiglia*.

Maroă. S. f. Pl. *mărți*. Marque, étiquette. (Dal.).

ET.: It. *marca*.—ngr. *μάρκα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 50), bulg. *marka*.

Martină. S. f. Pl. *martini*. Fusil Martini. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *Martina* 'spada, forse dall'originario Marte'.

Mască. S. f. Pl. *măști*. Masque. (Mih.).

ET.: Fr. *masque* (it. *maschera*, ven. *màscara*).

Masolu. S. m. Măle. (Mih.).

ET.: It. *mascolo*.

Mărghescu. Vb. tr. Tacheter, souiller. (Mih.).

ET.: It. *macchiare* 'tacheter, souiller', *macchia* 'tache, souillure'.

Măroiŭ. S. m. Chat. (Mih.).

ET.: = megl. *măroiŭ* < roman. *mar-*, cf. fr. dial. *mară*, *maro*, *marou* 'matou' (Sainéan, Le Chat, 17).

Mbănedzu. Vb. refl. Se baigner. (Dal.).

ET.: It. *bagnare*.

Medalion. S. f. Pl. *medation*. Médaillon. (Dal.).

ET.: It. *medaglione*.—bulg. *medalion*.

Mendă. S. f. Pl. *mendi*. Menthe, plante et boisson préparée de cette plante. (Dal.).

ET.: It *menta* 'menthe'.—ngr. *μέντα* (G. Meyer, Ngr. St. IV. 51), alb. *mentă*, *măndără*, bulg. *menta*.

Mengă. S. f. Attention. (Dal.).

ET.: Cf. it. *mente* 'entendement, mémoire'.—ngr. μέντη 'attention' (G. Meyer, Ngr. St. IV 51).

Merdu. S. m. Pl. *merdzi*. Excréments. (Mih.).—Dal. *merðu*, s. m. pl. *merdzi*.

ET.: It. ven. *merda* 'merde'.

Metru. S. et. Pl. *metri*. 1. Mètre.—2. Mesure. (Dal.).

ET.: It. *metro* 'mètre'.—ngr. μέτρον 'mesure, mètre, modération' (Legrand), alb. *metr* 'mesure', turc. *metrö* 'mètre'.

MilancoIU, milanconicu. Ad. Mélancolique (Mih.).

ET.: It. *melancolico, melanconico*.

Milanoulie, milancunie. S. f. Mélancolie. (Mih.).

ET.: It. *melancolia, melanconia*.

Milionaru. S. m. Millionnaire. (Mih.)

ET.: It. *milionario*.—Pap. B. *miliunistru*.

Milione (Mih.), *miliună* (Dal. Pap. B.). S. f. Pl. *miliun* (Mih.), *miliuni* (Dal. Pap. B.). Million.

ET.: It. *milione*.—ngr. μιλλιονί, μιλλιώνιον (Legrand), turc. *milion*, bulg. *milion*.

Mință. S. f. Pl. *minți*. Galben austriac; sequin ducat. — Mih. *mință* sg. și pl.

ET.: Ven. **minza*=germ. *Münze*, cf. *sfanțicu*.

Minută. S. f. Pl. *minute* (Mih.), *minuți* (Dal.). Minute.

ET.: It. *minuta*.—bulg. *minuta*, ngr. μινούτο (Legrand II).

Minutar 'aiguille d'une montre' (Mih.).

Mișină. S. f. Machine. (Mih.).

ET.: **mișină* < fr. *machine*.

Mitane. S. f. Pl. *mităni*. Mitaine (Mih.).

ET.: Ducange *mitana*.

Mizură. S. f. Pl. *mizuri*. Mesure (dans le langage des cordonniers et des tailleurs). (Dal.).

ET.: It. *misura*.—ngr. μουζούρι 'mesure pour les céréales' (G. Meyer, Ngr. St. IV 54), μουντζούρι 'mesure pour les céréales ayant une capacité de vingt ocaș' (Aravant.), turc. *müzur* 'mesure' (G. Meyer, Türk. St. I 65).

Milifrandză. S. f. Écoulement, blénorrhagie. (Dal.).

ET.: =ngr. μαλαφράντζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 47), alb. *malafrență* 'Syphilis'=it. *mal francese*.

Minichetă. S. f. Pl. *mînicheți*. Manchette. (Dal.).

ET.: It. *manichetta*.

Modă (Mih.), *mođă* (Mih. Dal.). S. f. Pl. *mode, mođi*. Mode.

ET.: It. *moda*.—ngr. μόδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 52), turc, bulg. *moda*.

Mol. S. et. Pl. *moluri*. Môle. (Dal.).

ET.: It. *molo*.—ngr. μόλος (G. Meyer, Ngr. St. IV 53), bulg. *mola*.

Momilă. S. f. Pl. *momili*. Meuble. (Dal.).

ET.: It. *mobila*.—ngr. μόπιλα (G. Meyer, Ngr. IV 53), bulg. *mobili* s. f. pl.

Moroză. S. f. Pl. *morozi*. Concu-bine. (Dal.).

ET.: It. *amorosa*.—dalm. *morauza*, ngr. ἀμουρούζα (G. Meyer, Ngr. St. IV 10).

Mostră. S. f. Pl. *mostri*. Échantillon. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: It. *mostra*.—ngr. *μόστρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 54), turc. bulg. *mostra*, alb. *mostră*.

Mostru. S. m. Monstre (Mih. Pap. B.).—Dal. *mostră*.

ET.: It. *mostro*.—ngr. *μόστρο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 54).

Mușistră. S. f. Pl. *mușistri*. Modiste. (Dal.).

ET.: It. *modista*.—ngr. *μοδίστρα* (Legrand II), bulg. *modistka*.

Muhlă. S. f. Moisi, moisissure. (Mih. Dal.).

ET.: =ngr. *μοῦχλα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 56), bulg. *muhla*, *muhol* < it. **muffola* = *muffa* 'moisissure', *muffo* 'moisi'.

Muhlidzăscu (Mih. Dal.), ngr. *μουχλιάζω* (G. Meyer, Ngr. St. ibid.), alb. *muhulón*, bulg. *muhleasvam* 'se moisir'.

Mühlid (Mih.) 'moisi'.

Multu. Adv. Sert à former le superlatif, très.

Om *multu avut*. Pap.B. — [Fur] *multu gion*. Pap.B. 23₅. — Aveaună așină *multu bună*. Pap.B. — [Mu'are] *multu anapudă*. Pap.B. 21. — Ună boate *multu jiloasă*. Pap.B. 24₃₆. — *Multu ghini*, Dal. Pap.B. 98.

ET.: Cuvântul rom. *mult* întrebuițat cu înțeles italian, cf. it. *molto bene* 'très bien', *molto bello* 'très beau'.

Munedă (Mih.), *munedă* (Dal.). S. f. Pl. *munede*, *munedzi*. Monnaie, argent.

ET.: Ven. *moneda* — it. *moneta*.

— ngr. *μονέδα* 'monnaie, argent' (G. Meyer, Ngr. St. IV 53), alb. *monedă*, bulg. *moneta*, 'monnaie'.

Mur. S. et. Pl. *mururi* Mur. (Mih. Dal.).

ET.: It. *muro*.—alb. *mur*.

Muriști 'ruines' (Mih.).

Mûtus. Interj. Silence, motus!

ET.: cf. fr. *motus*.

Muțu. S. m. Musée, groin. (Mih.). Dal. Pap.B. *muță*, s. f. pl. *muți*.

ET.:—ngr. *μούτσουνον*, *μούτσινα* n. pl. 'visage', *μουσοῦδα* 'muséau, groin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 55), bulg. *muțuna* 'muséau, mufle' < it. *muso* 'muséau ; visage'.

Mmbuț (Pap.B.), *m b u ț u* (Mih.), *ambuț* (Dal.) 'a împunge cu coarnele', *mbuțlu* s. m. sg. art. 'atacul cu coarnele' (Mih.).

Muzioantu (Mih.), *muzicandu* (Dal.). S. m. Pl. *muzicanți*, *muzicandzi*. Musicien.

ET.: It. *musicante*.—ngr. *μουζικάντες* (Legrand II), bulg. *muzikant*.

Muzioă. S. f. Pl. *muziști*. Musique. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *musica*.—turc. bulg. *muzika*, alb. *muzik*, *müzikâ*.

Nalbă. S. f. Mauve. (Mih.).

ET.: Ven. *nalba*. — dalm. *nulba*. — megl. *nalbă*.

Nană. S. f. Pl. *nani*. Berceau. (Dal.).—*A face năni* 'faire dodo'. (Mih. Dal.).

ET.: It. *nanna*, ven. *nana*, *nanìo* 'dodo', *far la nana* 'faire dodo'. — ngr. *νανιά*, *νανί* 'dodo' (Legrand), bulg. *neankam*, *nunkam* 'faire dodo' — alb. *ninul'ă* 'berceau', ngr. *ννί*

'bébé' (G. Meyer, Ngr. St. IV 65) <it. *ninnare* 'endormir, bercer', *ninna* 'bercement, dodo', sard. *ninna*, port. *ninha* 'berceau', ven. *nin*, *ninin* 'petit enfant', gen. *ninna* 'enfant'.

Napulione (Pap.B.), *napulioni* (Dal.). S. f. Pl. *napulionē*. Napoléon, pièce d'or de vingt francs.

ET.: Fr. *napoléon*.—it. *napoleone*.—ngr. *ναπολέον* (Legrand II), bulg. *napoleon*.

Forma *polă*, s. f. pl. *pole* (Mih.), este o scurtare.

Nerață. S. f. Orange amère. (Pap.B.).

ET.: Ven. *naranja*.—ngr. *νεράντζα* (Pernot, JbRPh IV₁ 355).

Ngîur, ingîur. Vb. fr. Injurier. (Mih.).—*Ngîurătura* 'juron' (Mih.).

ET.: It. *ingiuriare* 'injurier, outrager, bafouer'.

Ngrină (Dal.), *ngrîne*, *ingrîne* (Pap. B.), *ngărîă* (Mih.). S. f. Pl. -*nî* Dispute, querelle, murmure, discorde.

ET.: =ngr. *γρίνα*, *γρίνια* (G. Meyer, Ngr. St. IV 24-25), *γρήνα*, *γρύνα* (Legrand) 'dispute, murmure', alb. *grinë* 'colère' <it. *digrignare*, com. berg. *grignà* 'grincer des dents', retor. *grigna* 'grimace', cal. *grigna* 'il parlare aspro, adirato'.

Ngrînescu, *ngîrînescu* (Dal.), *ngărînescu* (Mih.) 'disputer, gronder, murmurer, être en discorde', *γρινιάζω* 'disputer, murmurer' (Legrand), 'gronder, boudier' (G. Meyer, Ngr. St. IV 25).

Ngrîncarcu (Dal.), *ngărîncăricu* (Mih.), ngr. *γρινιάρικος*, *γρινιάρικος* (Legrand)

'litigieux, querelleur, hargneux, difficiles, acariâtre'.

Ntărdedzu. Vb. Être en retard. (Mih.).

ET.: It. *tardare* 'retarder, tarder, se faire tard'.

Nulă. S. f. Pl. *nuli*. Zéro. (Mih. Dal.)

ET.: It. *nulla*.—ngr. *νοῦλα* (Legrand II), bulg. *nula*.

Ńirlă. S. f. Pl. *Ńirle* (Mih.), *Ńirli* (Dal.). Merle.

ET.: Dalm. **mirula* = lat. *merula*.—(Dalm. *mărla* <lat. **merla*).

Oară. S. f. Pl. *ori*. 1. Heure. 2. Montre. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *ora*.—alb. *oră*.

Pacfonl. S. f. Alliage de cuivre, de nickel et de zinc. (Dal.).

ET.: It. *pacfong* 'una lega metallica bianca.... Lo dissero alcuni una composizione di rame, zinco e ferro, altri di ferro, piombo e bismuto, oppure rame, zinco, nichelio e ferro; i ma i più accurati chimici vi riconoscono la lega metallica di rame, nichelio e ferro'.

Pagă. S. f. Paye, traitement, salaire, solde, gages. (Mih.).

ET.: It. *paga*.—ngr. *πάγα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 67).

Paitone. S. f. Pl. *paitonē*. Voiture découverte à quatre roues, haute et légère. (Pap.B.).

ET.: Fr. *phaeton*, ven *faetôn* («e un gallicisimo») cu fonetism dalmat, cf. dalm. *finăstra* și *punastra* <lat. *fenestra*.—turc. *faitun* (G. Meyer, Türk. St. I 40).

Palandză. S. f. Pl. *palandzi*. Balance. (Dal.).—Pap B. *pălandză*.

ET.: Ven. *balanza*.—ngr. *παλάντσα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *palanța*, alb. *palanță*.

Palavră. S. f. Pl. *palavri* (Dal.), *pălăvri* (Mih.). Blagues, canard.

ET.: = ngr. *παλάβρα* 'bavardage', turc. *palavra* 'fanfaronnade' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68 și Alb. Wört.) <sp. *palabra* 'parole': «wohl aus der Sprache der spanischen Juden».

Pilivrigi 'bavard, blagueur' (Dal.).

Paldesú. S. et. Pl. *paldesádzi*. Pardessus. (Dal.).

ET.: Fr. *pardessus*.—bulg. *pardesiu*.

Paltó, paltón (Dal.), *paltóne* (Mih.). S. m. Pl. *paltádzi*. Gros paletot.

ET.: Fr. *paleto*.—ngr. *παλτό* (Pernot, JbRPh IV₁ 357), turc. bulg. *palto*.

Pampore (Pap. B.), *pampori* (Dal.). S. f. Pl. *pampori*. Bateau à vapeur.—Mih. *pamporu*, s. et. pl. *pampoari*.

ET.: It. *vapore*, ven. *bamporia*.—ngr. *βάπορι, παπόρι, παμπόρι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), alb. *vapor, papor, pampor, papuar, pampuar*, turc. *vapor*.

Panașă. S. f. Panade. (Dal.).

ET.: Ven. *panada*.—ngr. *πανάδα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Pandispaňă. S. f. Pl. -i. Pain d'Espagne. (Dal.).

ET.: It. *pan di Spagna*, ven. *pan de Spagna*.—ngr. *πυντεσπάνια* (Legrand II).

Pandofă (Dal.), *pantofă* (Mih.). S. f. Pl. *pandofli* (Dal.). Pantoufle.

ET.: It. *pantofola, pantufola*.—ngr. *παντόφλα, παντοῦφλα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Pantalon. S. f. Pl. *pantalon*. Pantalon. (Mih. Dal.).

ET.: It. *pantalone*.—ngr. *πανταλόνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. *pantalon, pantolon*, bulg. *pantalon* s. m. pl.

Panto. S. m. sg. Cartes de jeu. (Mih.).

ET.: Cf. turc. *pata* 'cartes égales au jeu' <ven. *pata*, it. *patta* 'parità' (G. Meyer, Türk. St. I 60).

Pantagiu s. m. 'joueur qui aime les cartes'. (Mih.).

Papagalu (Mih.), *papagal* (Dal.). S. m. Pl. *papagal* (Dal.). Papagal.

ET.: It. *pappagallo*.—ngr. *παπαγάλος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *papagal*, alb. *papagal*.

Papardeli. S. f. pl. Blagues. (Pap. B.)

ET.: It. *pappardelle* s. f. pl. 'lasagnes cuites au jus de lièvre'?

Paparună (Mih.), *pirpirună* (Dal.). S. f. Pl. -e(-i). Pavot.

ET.: = ngr. *παπαρούνα, παπαρίνα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68) <it. **papa-verone*, sicil. *paparina*.

Papă. S. m. sg. Le Pape. (Mih. Dal.).

ET.: It. *papa*.—ngr. *πάπας* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. bulg. *papa*.

Papă. S. f. Manger, nourriture pour enfants. (Mih.).

ET.: It. *pappa* 'bouillie'.—ngr. *πάπα* 'soupe au pain, bouillie' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68).

Μπαμπι 'nourrir les enfants' (Mih.).

Papistă. S. m. Catholique. (Dal.).

ET.: It. *papista* 'papiste'.—ngr. *παπιστής* (Legrand), turc. *papist*, pa-

pišt (G. Meyer, Türk. St. I. 67), bulg. *papištaš*.

Parangă. S. f. Pl. *parandzi*. Baraque. (Dal.).

ET.: It. *baracca*. — ngr. *μπαράκα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 57), bulg. *baraka* 'baraque', turc. *baraka* 'camp' (G. Meyer, Türk. St. I 70).

Parangagi s. m. pl. *paranga-giadzî* 'cantinier' (Dal.).

Parolă. S. f. Parole, promesse. *Fă parolă* 'dă bună-ziuă; saluer'. (Mih.).

ET.: It. *parola*. — turc. bulg. *parola* Milit. 'parole, mot d'ordre, mot de passe'.

Parpălungu. S. m. Pl. *parpălandzî*. Petit piquet, petit pieu. (Dal.).

ET.: = ngr. **παραπάλαγκος* < *παλάγκα* 'pieu, poteau' = it. *palanca* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), cf. *παραπάγκι* 'petit banc' < *πάγκος* 'banc' = it. *banco* (G. Meyer, Ngr. St. IV 67).

Partidă (Mih.), *pîrtidă* (Dal.). S. f. Pl. *partidzî*, *pîrtidzî*. Parti.

ET.: Ven. *partida*, *partido*. — ngr. *παρτίδα*, *παρτίδον*, *παρτίδο* 'parti' (Legrand; G. Meyer, Ngr. St. IV 69), bulg. *partida* 'partie de jeu'.

Partizanu. S. m. Partisan. (Mih.).

ET.: Fr. *partisan*. — bulg. *partizanin*.

Pasaporte (Pap.B.), *pasaportî* (Dal.). S. f. Pl. *pasaportî* (Dal.). Pas-seport.

ET.: It. *passaporto*. — ngr. *πασαπόρτο* (Legrand II), turc. *passaport*, *pasporta* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *pasport*.

Patată. S. f. Pl. *patafi*. Pomme de terre. (Dal.).

ET.: It. *patata*. — ngr. *πατάτα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 69), turc. *patata* (Ioussouf), *palate*, *badate* (G. Meyer, Türk. St. I 33), alb. *batakâ*, *batatâ*.

Patrie. S. f. Patrie. (Mih.).

ET.: It. *patria*.

Paun. S. m. Pl. *paunî*. Paon. (Dal.).

ET.: Ven. *paon*, it. *pavone*, *pavone*. — ngr. *παόνι*, *παβόνι*, *πογόνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 67), bulg. *paîn*, *pavîn* (Jahresb. Leipzig, XV 124), srb.-cr. *pàun*, alb. *pagua*, *palua*.

Păneru. S. et. Pl. *păneri*. Panier. (Mih.).

ET.: It. *paniere*. — ngr. *πανέρι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), bulg. *paner*.

Păpară (Pap.B.), *pîpară* (Dal.). S. f. Pl. *pîpări* (Dal.). Măncare făcută din pâne, brânză și unt.

ET.: = ngr. *παπάρα* 'soupe au pain et au vin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 68), turc. *papara* 'soupe au fromage', bulg. *popara* 'panade', ngr. *παπάλα*, *πάπα* 'soupe au pain' (G. Meyer, ibid.) < it. *pappa* 'bouillie au lait'.

Peșetă. S. f. Pl. *peșete*. Serviette. (Mih.). — *Patefă* 'mouchoir' (Mih.).

ET.: It. *pezzella*. — ngr. *πετσέτα* 'serviette; essuie-mains; torchon' (G. Meyer, Ngr. St. IV 70), turc. *peçeta* 'petite serviette'.

Pentru înțelesul lui *pașetă* cf. it. *pezzuolo* 'lambeau, loquette', *pezzuola* 'mouchoir', iar pentru *a* cf. ngr. *πατσούλι* 'éclat de bois' față de

σπετσακουδα idem (G. Meyer, Ngr. St. IV 70) < it. *pezza*.

Pee. S. f. Arrhes. (Dal.).

ET.: It. *pegno*. — ngr. πέτ (G. Meyer, Ngr. St. IV 70), turc. bulg. *peš*.

Perioul (Pap. S.), *piricul* (Dal.). S. et. Pl. *piriculi* (Dal.). Péril.

ET.: It. *pericolo*. — alb. *perikuł*.

Pianu (Mih.), *phian* (Dal.). S. et. Pl. *phiani* (Dal.). Piano.

ET.: It. *piano*. — ngr. πιάνο (Legrand II), turc. bulg. *piano*.

Piatu (Mih.), *phiat* (Dal.). S. et. Pl. *phiati* (Dal.). Assiette.

ET.: It. *piatto*. — ngr. πιάτο (G. Meyer, Ngr. St. IV 71), alb. *piat*, turc. *pişata*.

Phiatác, s. et. pl. *phiataşi* (Dal.), ngr. *πιτάκι* (Legrand) 'petite assiette'.

Pioă. S. f. Rancune, pique. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *picca* 'pique, dispute'. — ngr. πίκκα 'inimitié, querelle, dispute' (G. Meyer, Ngr. St. IV 71).

Pioiu. S. m. Petit. (Mih.).

ET.: Cf. it. *picciolo*, *piccino* 'petit', sard. *picciocu* 'garçon'.

Pidantu,-ă. S. Pédant (Mih.).

ET.: It. *pedante*.

Pidănşăl'ă 'pédantisme' (Mih.).

Piluş. S. et. Pl. *piluşuri*. Peluche. (Dal.).

ET.: Fr. *peluche*. — bulg. *pluş*, *plisa*.

Piroală (Mih.) s. f., *prical*, s. et. pl. *i* (Dal.). Percale.

ET.: It. *percallo*, fr. *percale*. — bulg. *perkal*,

Piştolă. S. f. Pl. *piştoli*. Pistolet. (Mih. Dal.). — Pap. B. *piştolă*, *piştoală*.

ET.: It. *pistola*. — ngr. πιστόλα, πιστόλι (G. Meyer, Ngr. St. IV 71), bulg. *piştol*, *piştov*, turc. *piştov*, alb. *pistol'e*, *piştolă*, *piskiolă*.

Pişulică, s. f. pl. *piştulişi*, 'petit pistolet' (Dal.).

Pită Ş. f. Pl. *piti*. Tourte, tarte. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: = ngr. πίττα 'gâteau' (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), alb. *pită* 'gâteau', bulg. *pila* 'tourte, tarte; tout ce qui a une forme plate et ronde, tout objet plat et rond'. -- «Das Wort scheint romanisierte Form des gr. *πηκτή* *picta* zu sein, vgl. *μελίπηκτον* 'Honigkuchen' mit *λαχανόπιτα* u. a. bei Ducange», G. Meyer, Alb. Wört.

Pivul. Ad. Tout petit. (Dal.).

ET.: Pare a fi romanic.

Pladă. S. f. Poêle à frire, plateau. (Mih.). — *Apladă*, s. f. pl. *apladzi*, 'assiette de cuivre' (Dal.).

ET.: Ven. * *plada* = it. *piato*, fr. *plat*. — ngr. ἀπλάδα 'grand plat' (Legrand).

Plio. S. et. Pl. *plicuri*. Pli. (Mih. Dal.).

ET.: It. *plico*. — ngr. πλίκος (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), bulg. *plik*.

Ploscă. S. f. Pl. ? Cruchon plat à eau-de-vie. (Dal. Pap.B.).

ET.: Dalm. * *pl(ă)oska* = lat. * *flasca*, cf. vfr. *flasche*, retor. *flascha*, it. *flasca*, *flasco*, lat. *flasco*, -onis. — ngr. πλόσκα 'bouteille de bois' (G. Meyer, Ngr. St. II 51), slov. serb. bulg.

ploska, alb. *plotská* 'cruchon plat à eau-de-vie'.

Ngr. *φλάσκα* 'bouteille' (G. Meyer, Ngr. St. III 70) < lat. * *flasca*.

Plup (Dal. Pap.B.), *plupu* (Pap. S.). S. m. Pl. *pluchi*. Peuplier.

ET.: Dalm. * *plup* = lat. * *popus*, *populus*, cf. dalm. *nepūt* = lat. * *nepotus*.

Forma *pliopu* pl. *pliochi* (Mih.) este = dr. *plop* influențat de it. *pioppo*, neap. sicil. *chiuppu*.

Pociū. S. et. Pl. *poace*, *poaci*. 1. Pot. [Mih.]. — 2. Cruche. (Dal. Pap. B.). — 3. S. m. Pl. *poci* *Enfant*. (Mih.). — *Pucic*. S. et pl. *puciți*. Petite cruche. (Dal. Pap.B.).

ET.: Fr. *pot*, dalm. *pot* 'écuelle de fer-blanc' (II 299) cu fonetism dalmat. În adevăr *pot* a trebuit să facă în dalmata pl. *poč*. Forma de pl. s'a putut apoi introduce prin analogie la singular, cf. dalm. *tot* pl. *toč*, fem. *tota* și *toča* pl. *toče*. — alb. *poč* < 1. 'pôt, calebasse', 2. 'nature de la femme', *poče* 'pot, pot de chambre'. — megl. *potét* 'petite cruche' cuprinde forma primitivă *pot*.

Pentru *pociū* 'enfant' cf. și it. *putta* 'petite fille'; pentru alb. *poč* 'nature de la femme' cf. și it. *polla* idem.

Polită. S. f. Pl. *poliți*. Lettre de change. (Mih. Dal.).

ET.: It. *polizza*. — ngr. *πέλιτζα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), bulg. *polița*, turc. *poliça*.

Ponoi. S. f. Pl. *ponciuri*. Punch. (Dal.).

ET.: Engl. *punch*. — fr. *punch*, it. *punce*. — ngr. *πόντσι* (Legrand II), bulg. *punč*, *puns*, turc. *ponğ*, *punğ*.

Poplu. S. m. *Peuple*. (Mih.).

ET.: It. *popolo*. — dalm. *poplo*. — ngr. *πόπολος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 72), alb. *popuț*.

Portafel. S. et. Pl. *portafeli*. Portefeuille. (Mih.).

ET.: It. *portafoglio*. — ngr. *πορταφόλιον* (G. Meyer, Ngr. St. IV 73).

Portu. S. et. Pl. *porturž*. Port. (Mih.).

ET.: It. *porlo*. — ngr. *πόρτος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 73), bulg. *port*.

Postă. S. f. *Poste*. (Dal.).

ET.: It. *posta*. — ngr. *πόστα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 73), turc. *posta* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *pošta*, alb. *poštá*.

Preză. S. f. *Prise*, *princée*. (Dal.).

ET.: It. *presa*. — ngr. *πρέζα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 74). — alb. *prizá* < sic. *prisa* = it. *presa*.

Prima. Adv. *Parfaitement*, à merveille. (Dal. Pap.B.).

ET.: Ven. *prima* adv. 'premièrement, avant tout'. — megl. *prima* 'premièrement'.

Protestu. S. et. Pl. *protesti*. Pro-têt, protestation. (Dal.).

ET.: It. *protesto*. — turc. *proteslo* (G. Meyer, Türk. St. I 63), ngr. *προτέστον* (Legrand), bulg. *protest*.

Provă. S. f. Pl. *provi*. Épreuve, essai. (Dal.).

ET.: It. *prova*. — ngr. *μρόβα* 'haut fait, exploit' (G. Meyer, Ngr. St. IV

64), turc. *prova* (G. Meyer, Türk. St. I 63), bulg. *proba* 'épreuve'.

Pudagră. S. f. Podagre, goutte. (Mih.).

ET.: It. *podagra*. — ngr. ποδάγρα (Legrand), alb. bulg. *podagra*.

Pulmu. S. m. (Pap. B.), et (Dal.). Pl. *pulni*. Poignée.

ET.: Dalm. *pulma* 'paume'.

Pumadă. S. f. Pommade. (Mih.).

ET.: Ven. *pomada*, it. *pommata*. — ngr. πομμάδα (Legrand II), turc. *po-mata*, bulg. *pomada*.

Puplu. S. et. Pl. *pupli*. Foule d'hommes. (Dal.).

ET.: Dalm. **pupulu* = lat. *populus*. — ngr. πούπουλου 'foule' (Thumb), συμπούπουλοι 'tous' (G. Meyer, Ngr. St. IV 72).

Purçllane. S. f. Porcelaine (Mih.).

ET.: It. *porcellana*. — ngr. πορσελάνα (Legrand II), bulg. *porçelan*.

Pusulă. S. f. Boussole. (Mih. Pap. B.).

ET.: It. *bussola*. — ngr. μπούσουλα (G. Meyer, Ngr. St. IV 63), μπούσουλας, πούσουλας (Legrand), turc. *pussula*, bulg. *pusula*.

Putană. S. f. Pl. *putani*. Fille publique. (Dal.).

ET.: It. *puttana*. — ngr. πουτάνα (G. Meyer, Ngr. St. IV 74), alb. *putană*.

Putanarylô, s. m. pl. *putanarylôdzî* (Dal.), ngr. πουταναρύλον (Legrand) 'lupanar'.

Radă (Pap. B.), *aradă* (Obed. Pap. B.), *aradă* (Pap. S. Mih. Dal. Pap. B.). S. f. Pl. *arădzî*. Ordre, rang, rangée, file, suite, série, tour.

ET.: = ngr. ράδα, ἀράδα (G. Meyer, Ngr. St. IV 13), alb. *radă*, *aradă* < roman. *rad-*, cf. *radius*.

Arădăpsescu (Mih.), *arîdgyipsescu* (Dal.), ngr. ἀραδιάζω, alb. *radôn* 'ranger, disposer, aligner'.

Pernot, JbRPh. VI 367: «Il me semble qu'on pourrait aussi classer le mot ἡ ἀράδα, 'rang, file', ἀράδα, ράδα 'en rang, à la file', parmi les emprunts italiens. G. Meyer, Ngr. St., part du latin *radius*, *radiare*, qui n'est guère satisfaisant; Boerio, en revanche, a un substantif *arada* qu'il traduit 'quanto può stare in sull'aia, per esempio frumentare per batteri', et qui correspondrait par conséquent à une forme italienne *arata* 'une airée'. La phonétique y trouverait son compte, la formation des mots aussi: ἀράδα, ἀραδιά, ἀραδιάζω, ἀράδιασμα, etc., et le changement de sens lui-même se comprendrait peut-être assez facilement, s'il est vrai, comme on me l'affirme, qu'à Venise les aires ne sont pas rondes, mais quadrangulaires».

Raună. S. f. Pl. *rali*. Raie. (Dal.).

ET.: cf. fr. *raie*.

Reapinu (Mih.), *areăpini* (Dal.), *arăpune* (Pap. B.), *arăpun(i)* (Dal.). S. m. Pl. -*ni*. Grappe de raisin. — *Rópan*, *rópun*, *arópun*. S. et. Pl. -*i*, Acné, tanne. (Dal.).

ET.: It. *grappo*, *grappolo* 'grappe', *grappa* 'queue des fruits'. — bulg. *grapa* 'aspérité; la marque de la petite vérole', srb. *rapa* 'la marque de la petite vérole'. — Pentru *r-* < *gr-* cf. it. *graspo* și *raspo* 'grappe de

raisin', dalm. *gratacassa* și *rata-casso* 'rape, lime'.

Arupunedz vb. 'a-i ieși coșuri pe obraz' (Dal.).

Rébil. Ad. Rebelle. (Dal.).

ET. Ven. *rebèlo*, it. *ribello*. — ngr. *ρέμπελος, ρέμπελο, ρέμπιλο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 76), *ρεμπέλλος* (Kretschmer, BZ. VII 404), alb. *rebël*.

Rebîlîpescu (Dal.), *ρεμπιλεσω* (G. Meyer, Ngr. St. IV 76) 'se rebeller'.

Robă, arobă. S. f. Robe. (Mih.).

ET.: It *roba* 'robe, vêtement'. ngr. *ρόμπα* 'robe' (G. Meyer, Ngr. St. IV 77), alb. *rrobâ, robe* 'habit', turc. *ruha, uruba*, bulg. *ruha* 'habit, habillement, vêtement'.

Rócutu. S. et. Pl. *rocuti*. Roue (Pap. S.). — *Arócut*, s. et. pl. *arocute, arocute*, 1. piatră de moară; meule de moulin, 2. précipice, lieu escarpé. (Pap.B.). — *Rocut, arocut*, s. et. pl. (*a*)*rocuti*, 1. tout ce qui est de forme ronde, boule, 2. lieu escarpé. (Dal.).

ET.: It. *rocca* 'roc, rocher'. — ngr. *μαρόκος* 'grand rocher' (G. Meyer, Ngr. St. IV 77).

Aruculiș 'pente, penchant' (Mih.). *arócuta* adv. 'à la renverse' (Mih.), *arucutós* fem. -oasă 'rond' (Dal. Pap.B.).

Rucutescu (Mih.), *arucutescu* (Dal. Pap.B.), *arícutescu* (Dal) 'a (se) rostogoli; rouler' — it. *diroccare* 'démanteler, ruiner', *dirocciare* 'tomber d'un rocher'.

Rubine. S. f. Rubis. (Mih.).

ET.: It. *rubino*. — ngr. *ρουμπίνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 78), bulg. *rubin*.

Rufă. S. f. Rhume, catarrhe. (Mih.).

ET.: = alb. *rufă* idem < ven. *rufa* 'saleté, ordure'.

Ruspulu a nieu, *ruspa* a mea. Ad. Personne aimée.

ET.: It. *ruspo* 'sequin'. — alb. *rusp* 'sequin'.

Salată (Mih.), *sîlată* (Dal.). S. f. Pl. *salăți (?)*, *sîlăți* (Dal.). Salade.

ET.: It. *salata*. — ngr. *σαλάτα* (G. Meyer, St. IV 79), turc. bulg. *salata*, alb. *satatá, solatá*.

Sală. S. f. Pl. *săli*. 1. Salle. (Mih.). — 2. Salon. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *sala* 'salle, salon'. — ngr. *σάλα* 'salle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), alb. *saîá* 'salle'.

Salone. S. f. Salon. (Mih.).

ET.: It. *salone*. — turc. *salon*.

Salță. S. f. Pl. *saîți*. Sauce. (Dal.).

ET.: It. *salsa*. — ngr. *σάλτζα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), bulg. *saîta*, turc. *salsa, saîca* (G. Meyer, Türk. St. I 58).

San. Ad. Sain. (Dal.).

ET.: It. *sano*, ven. *san*.

Sardelă. S. f. Pl. *sardeli*. Sardine. (Dal.). — *Sardelă* Bot. pélargonium. (Mih.).

ET.: It. *sardella*, ven. *sardela*, ngr. *σαρδέλα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 80), alb. *sardetá*, turc. bulg. *sardela*. — turc. *sardelia* < ngr. *σαρδέλλια* pl. *dela* *σαρδέλλι* (G. Meyer, Türk. St. I 25).

Sateni. S. f. Satin. (Dal.).

ET.: Fr. *satín*.

Sazmă. S. f. Pl. *sazmi*. Tapis de poil de chèvre. (Mih. Dal. Pap.B.).

ET.: Sicil. *saccósima* 'corde de poil de chèvre', alb. *sakózmá* 'pe-

tite corde', cu fonetism dalmat: în dalmata *c* intervocalic cade uneori, cf. *pira* 'brebis' < lat. *pecus*,—*oris*.

Săpunaru (Mih.), *sîpunar* (Dal.). S. m. Savonnier, fabricant de savons.

ET.: Ven. **saponar*=it. *saponaio*. — bulg. *sapunar*.

Săpunărie. S. f. Savonnerie. (Mih.).

ET.: It. *saponeria*.

Săpune (Mih. Pap.B.), *sîpuni* (Dal.). S. f. Pl.-î. Savon.

ET.: It. *sapone*.—ngr. *σαπούνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), alb. bulg. *sapun*, turc. *sabun*.

Săpungîă (Mih.), *sîpungî* pl. *sîpungîadzî* (Dal.), bulg. *sapungîă*, turc. *sapungû* 'savonnier, fabricant de savons'.

Bulg. *supungîiîna* 'savonnerie'.

Sîpunsescu (Dal.), alb. *saponis*, bulg. *sapuneasvam*, ngr. *σαπουνίζω* 'savonner'.

Soarpiăă. S. f. Pl. *scarpini*. Escarpin (Dal.).

ET.: It. *scarpino*.—ngr. *σκαρπίνι* 'escarpin', *σκαρπίνια* 'bottine abîmée' (G. Meyer, Ngr. St. IV 81), bulg. *skarpini*.

Soartu. S. et. Pl. *scarturi*. Talon (au jeu de cartes). (Dal.).

ET.: It. ven. *scarto* 'écart, cartes écartées à certains jeux; rebut'. — ngr. *σάρτο* 'rebut' (Pernot, JbRPh IV 355).

Sohet (Dal.), *schetu* (Mih.). Ad. Fem. *schetă* (Mih.). Simple, propre.

ET.: It. *schietto* 'pur, simple, ingénu'. — ngr. *σέτος* 'simple, tout droit' (G. Meyer, Ngr. St. IV 82).

Soondu. S. et. Pl. *sconduri*. Escompte. (Dal.).

ET.: It. *sconto*.—bulg. *skonto*.

Sorină. S. f. Commode. (Mih.).

ET.: It. *scrigno* 'écrin, coffret'.—ngr. *σxpίνιο* (G. Meyer, Ngr. St. III 61 'armoire' (Dieterich. BZ. X 591), alb. *skrinâ* caisse, coffret', bulg. *skrin* 'armoire'.

Soufie. S. f. Coiffe, bonnet. (Mih.).

ET.: It. *sciuffia*.—ngr. *σκούφια* (G. Meyer, Ngr. St. IV 83) alb. *skufiâ*, turc. *üşküf*, *üşkiuf* (G. Meyer, Türk. St. I 54).

Sfanțicu. S. m. Pl. *sfanțîi*. Sfant; pièce de vingt sous.

ET.: Ven.-germ. *zwanziger* 'lira = 20 soldi'. — alb. *svanțik* 'franc, lira'.

Sfortă. S. f. Force, violence, effort. (Mih.).

ET.: It. *sforzo* 'effort'.

Sfurliă. S. f. Pl. *sfurli*. Toupie. (Dal.).

ET.: It. *frullo*. — ngr. *φοῦρλα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 98).—bulg. *fâr-falak*, *fârâldak*.

Furnoschil, s. et. pl. *sfurnoschili*, 'șfoara cu care se învârtește sfârleaza' (Dal.).

Sfurțedzu. Vb. tr. Forcer, violer. (Mih.).

ET.: It. *sforzare*.

Sîgur. Ad. Sûr, certain, dévoué. (Dal.).

ET.: It. *sicuro*, ven. *seguro*.—ngr. *σιγούρος*, *σιούρος*, *σίγουρος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 81), alb. *sîguero*, *sikûr*, *segûr*, cr. *siguran*.

Sîguripsescu 'assurer' (Dal.), alb.

sigureps 'être en sûreté', *siguroi* 'assurer'.

Alb. *siguri* 'sûreté', Dal. *siygurlichia* 'sûreté, assurance', *nisiygurlichia* 'l'état d'une chose qui n'est pas en sûreté'.

Dal. *nisiyur* 'douteux'.

Siurtuou (Mih.), *sultuc* (Dal.). S. et. Pl. *siurtuți*, *sultuți*. Surtout.

ET.: Fr. *surtout*, ven. *sortù* («voce originaria dal francese»). — bulg. *siurtiuk*, alb. *surtukâ*, srb.-cr. *sirtuka* (ZRP 1912, 654), ngr. σουρτοῦχο (G. Meyer, Ngr. St. IV 85).

Sivurâ. S. f. Lest. (Dal.).

ET.: It. *savorra*, sard. *saurra*, nap. *avorra*, sp. *zahorra*. — ngr. σαβοῦρα (G. Meyer, Ngr. St. III 57), bulg. *savura*, turc. *sabura*, *zafura*, *safra*, alb. *savorrâ*.

Spangu. S. et. Pl. *spanguri*. Ficelle. (Dal.).

ET.: It. *spago*. — ngr. σπάγος, σπάγγος (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), alb. *spango*, *spangâ*, *spak-gu*; — turc. *ispaoli*, *ispavli* 'espèce de grosse corde, câble' (G. Meyer, Türk. St. I 77) < *spaolo* = *spago*.

Spion (Dal. Pap. B.), *spiunu* (Mih.). S. m. Pl. *spion* (Dal. Pap. B.), *spionean* (Pap. B.). Espion.

ET.: It. *spione*. — ngr. σπιονος (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), alb. *spion*, bulg. *spionin*.

Spionlitchia 'espionnage' (Dal.).

Spionedzu 'espionner' (Mih.).

Spirlungu. Ad. Haut et maigre. (Dal. Pap. B.). — *Spirlungos* 'pointu' (Pap. B.).

ET.: cf. it. *spilungone* 'haut et maigre'.

Spital. S. et. Pl. *spitali*. Hôpital. (Dal.). — Mih. *spitale*, s. f.

ET.: It. *ospedale*. — ngr. σπιτάλι (Legrand), turc. *ispitalia*.

Spirtu (Mih.), *șirtu* (Dal.). S. et. Pl. *spirte* (Mih.), *șirti*, *șirturi*. 1. Alcool, esprit. — 2. Allumette. — 3. (Dal.). Capsule pour fusil. 4. fig. (Dal.). Vif, intelligent, en parl. des enfants.

ET.: It. *spirito*, *spirto*. — alb. *șirt* 'esprit, génie, âme', bulg. *spirt*, turc. *ispirto* 'esprit, alcool', ngr. σπίριτο 'allumette' (Legrand II), 'vif, en parl. des enfants' (G. Meyer, Ngr. St. III 82).

Șirtără, s. f. pl. *șirtări*, 'porte-allumettes' (Dal.).

Spîțar. S. m. Pharmacien. (Dal.).

ET.: Ven. *specier*. — ngr. σπεταρής (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), bulg. *spîțrin*, turc. *ispeçiar*.

Spîțirlichia 'le métier de pharmacien' (Dal.).

Spîțiriâ. S. f. Pl. *spîțirii*. Pharmacie. (Dal.).

ET.: Ven. *speziaria*. — ngr. σπεταρία (G. Meyer, Ngr. St. IV 85), bulg. *spîțeriâ*.

Stalâ. S. f. Strană; stalle. (Pap. S.).

ET.: It. *stallo* 'stalle; séjour, demeure'. — ngr. στάλος 'Zeit und Ort sommerlicher Mittagsruhe der Herden' (G. Meyer, Ngr. St. IV 85).

Stampâ (Mih.), *stambâ* (Dal.). S. f. Pl. *stanghi* (Dal.). Impression, imprimerie.

ET.: It. *stampa*. — ngr. στάμπα (G. Meyer, Ngr. St. IV 86), alb. *stambâ*, *ștambâ*.

Staționl. S. f. Pl. *staționl.* Station, gare. (Dal.).

ET.: It. *stazione*.

Stămpedzu. Vb. tr. Imprimer. (Mih.).

ET.: It. *stampare*.—ngr. *σταμπάρω* (G. Meyer, Ngr. St. IV 86).

Stifaletă. S. f. Pl. *stifaleli*. Bot-tine. (Dal.).

ET.: It. *stivaletto*. — ngr. *στιβάλι* 'botte' < it. *stivale* (Triandaphyllidis, 134).

Stofă. S. f. Pl. *stofl.* Éttoffe. (Dal.).

ET.: It. *stoffa*. — ngr. *στόφα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 87), bulg. *štofa*; turc. *istofa* 'brocat' (G. Meyer, Türk. St. I 54).

Suorestu. S. et. Pl. *sucresti*. Sé-questre. (Dal.).

ET.: It. *sequestro*. — turc. *sekue-stro*, *sikuestro*, bulg. *sekvestr*.

Sûdit. S. m. Sujet. (Dal.).

ET.: It. *suddito*.

Sulfat (Dal.), *sulfatu* (Mih.). S. et. Pl. *sulfati* (Dal.). Quinine.

ET.: It. *solfato* 'sulfate'.

Sumă. S. f. Pl. *sumi*. Somme. (Mih. Dal.).

ET.: Ven. *suma*. — ngr. *σούμα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 84), bulg. *summa*.

Sumireaŭă, s. f. pl. -ei, 'somme, total' (Dal.), ngr. *συνάρω* (G. Meyer, Ngr. St. IV 84) 'additionner' < ven. *sumar*, it. *sommare* 'additionner'.

Supă. S. f. Pl. *supi*. Soupe. (Dal.).

ET.: Fr. *soupe* (it. *zuppa*). — ngr. *σούπα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 84), bulg. *supa*, alb. *supá*.

Supheră. S. f. Pl. *supheri*. Sou-pière. (Dal.).

ET.: Fr. *soupière* (it. *zuppiera*). — ngr. *σουπιέρα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 84).

Suviniri. S. f. Pl. *suviniri*. Sou-venir, cadeau. (Dal.).

ET.: Fr. *souvenir*.

Sveltu. Ad. Fem. *sveltă*. Svelte. (Mih.).

ET.: It. *svelto*. — ngr. *σβέλτα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 80).

Șal. S. et. Pl. *șali*. Châle. (Dal.).

ET.: It. *sciale*, ven. *scial*, *sial*; fr. *châle* (din engl. *shawl*). — ngr. *σάλι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 79), bulg. *șal*, alb. *șal*. — Originea tuturor a-celor cuvinte este turc.-pers. *șal*.

Șaliră. (Dal.), *șuliră* (Mih.). S. f. Saumure.

ET.: Srb.-cr. *șalitra* 'salpêtre' cu fonetismul dalmat *r* < *tr*, cf. dalm. *pitra* și *pira* 'pierre' < lat. *petra*, *anera* 'canard' < it. *anitra*. — (Srb.-cr. *șalitra* < it. *salnitro*).

Șarlatan. S. m. Pl. *șarlatanl.* Char-latan. (Dal.).

ET.: Fr. *charlatan* (it. *ciarlatano*). — ngr. *σαρλατάνος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92), bulg. *șarlatan*.

Șumuroŭ. S. m. 1. Taupinière. (Pap.B.). — 2. Taupe. (Dal. Pap.B.).

ET.: Metateză din *mușuroiŭ*, *mușunoŭ*, *moșunoŭ* (dr.) < dalm. *moșun*, *moșuna* 'casetta di campagna per ricoverarvi le pecore, etc.' + *oiŭ*. — Pentru înțeles cf. fr. *taupinière* 1. 'petit monceau de terre qu'une taupe élève en fouillant', 2. fig. 'maison de campagne basse et sans apparence'.

Șusaŭă. S. f. Chaussée. (Mih.).

ET.: Fr. *chaussée*. — bulg. *șosse*.

Tabachere. (Mih.), *tībīcheră* (Dal.). S. f. Pl. *tībīcheri* (Dal.). Tabatière.

ET.: It. *tabacchiera*. — ngr. *ταμπακίερα, ταμπακέρα* (G. Meyer, Ngr. St. 88), bulg. *tabakera*, alb. *tabakere*.

Tabacu (Mih.), *tībac* (Dal.). S. et. Pl. *tībaṭi* (Dal.). Tabac.

ET.: It. *tabacco*. — ngr. *ταμπάκος* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *tabako*, bulg. *tabak*.

Taftă. S. f. Taffetas. (Mih.).

ET.: Fr. *taffetas* «emprunté de l'ital. *taffetà*, du persan *taftah*, part. de *taften* 'entrelacer'». — ngr. *ταφτάς* (Legrand II), bulg. *tafta*.

Táliru. S. et. Pl. *taliri*. Assiette. plat. (Mih.).

ET.: It. *tagliere*. — ngr. *ταλέρι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *taïér*, bulg. *talerka*. — alb. *tal'úr* < dalm. *taliúr* (*talüer* < it. *tagliere*).

Tamin. S. f. sg. Étamine. (Dal.).

ET.: Fr. *étamine*. — bulg. *elamin*.

Tardu, *ntardu*. Adv. Tard. (Mih.).

ET.: It. *tardo*.

Targă. S. f. Pl.? Brancard, civière. (Mih.).

ET.: It. *targa* 'targe'. — ngr. *τάργα* 'bouclier' (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), bulg. *targa* 'civière'.

Tarifă. S. f. Pl. *tarihă*. Tarif. (Dal.).

ET.: It. *tariffa*. — ngr. *ταρίφα* (Legrand II), bulg. *tarifa*.

Tămbare (Mih. Pap.B.), *tîmbare* (Pap.B.), *tîmbari* (Dal.), *tîmpare* (Pap.B.). S. f. Pl. *tîmbări* (Dal.). Manteau de poil de chèvre.

ET.: It. *tabarro* 'manteau'. — ngr. *ταμπάρο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 88), alb. *tabárr* 'manteau'.

Til'u. S. m. sg. Fleur du tilleul (Dal.).

ET.: It. *tiglio* 'tilleul'.

Timone. S. m. Gouvernail d'un vaisseau. (Mih.).

ET.: It. *timone*. — ngr. *τιμόνι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 89), alb. *timón*, *temón*, turc. *dümen*. — alb. *dümen*, bulg. *diüimen* < turc.

Timunieru. S. m. Timonier. (Mih.).

ET.: It. *timoniere*. — ngr. *τιμονιέρης* (Legrand II), alb. *timonér*, *temonár*.

Tiriacă. S. f. Thériaque, opium, (Mih.).

ET.: It. *teriac*. — turc. *tiriak*, bulg. *tereak*. — alb. *triakâ* < it. *triaca* = *teriac*.

Tirață. S. f. Pl. *tiraṭi*. Balcon. (Dal.).

ET.: Ven. *terazza* = it. *terrazza* 'terrasse'. — bulg. *terasa*, ngr. *τεράσα* (Pernot, JbRPh. V, 363), *ταράσα* (Legrand II; Pernot: «le mot est courant dans toute la Grèce») 'terrasse', alb. *taraṭe* 'balcon'.

Tren. S. et. Pl. *trenuri*. Train. (Dal.).

ET.: Fr. *train*, it. *treno*. — ngr. *τραῖνος* (Legrand II), turc. bulg. *tren*.

Tricó. S. m. Tricot. (Dal.).

ET.: Fr. *tricot*. — bulg. *triko*.

Triṭiă, *triṭiăuă*. S. f. Carrefour. (Pap.B.).

ET.: It. *trivio*.

Trîmindină (Dal.), *tîrmitină* (Mih.). S. f. Térébenthine.

ET.: It. *trementina*, *terebintina*. —

ngr. *τρεμεντίνα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 90), *τριμιντίνα* (Triandaphyllidis, 18), bulg. *terebehtin*.

Trimură. S. f. Pl. *trimurî*. Tremur; tremblement. (Dal.).

ET.: = ngr. *τρεμοῦρα* (Legrand) < dalm. **tremura*=it. *tremore*, ven. *tremor*.

Trumpetă (Mih.), *trumbetă* (Dal. Pap.B.), *rumbetă* (Dal.). S. f. Pl? Trompette.

ET.: It. *trombetta*, fr. *trompette*.—ngr. *τρομπέτα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 91), alb. *trumbetâ*, *drubetâ*, bulg. *trompeta*, turc. *trampeta*.

Tumaoiū. S. m. sg. Mâncare făcută din foi de aluat. (Dal.).

ET.: = alb. *tumač* 'nouilles, macaroni', *tumačâ* 'feuilletage, feuilleté', pe care G. Meyer, Alb. Wört., le pune în legătură cu sic. *tumazzu* 'fromage', sic. cal. *tuma*, prov. *tumo* 'fromage frais'.

Tumbă. S. f. Culbute. (Dal. Pap. B.).

ET.: It. **tomba*, cf. it. nord *tombâr*, piem. *tombè*, it. *tombolare* 'faire la culbute', *tombolo* 'culbute'.—ngr. *τοῦμπα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 89), turc. *tombala*, *tombalak* 'culbute' (G. Meyer, Türk. St. I 40), turc. *tumb* 'imite le bruit d'une chose qui tombe ou se brise ou se heurte', *tumba* 'imite le bruit qu'on fait en se jetant brusquement au lit'.

Culutumbă 'culbute' (Pap. B.) < it. **culotumba*, cf. ngr. *κουλουμουντάρα* 'culbute' < it. **culomontare* (G. Meyer, Ngr. St. IV 39).

Turou. S. m. Pl. *Turfi*. Turc. (Pap.B.).

ET.: It. *Turco*.—ngr. *τοῦρκος* (Legrand), alb. *turk*, bulg. *turčin*.

Turchia (Pap.B.), *Τουρκία*, *Turchiria* (Mih.) 'Turquie', alb. *Turkiari* 'les Turcs, le peuple turc'.

Nturțescu (Mih.), bulg. *turč*, *ndurchisescu* (Dal.), *turchipsescu* (Mih.), ngr. *τουρχεύω* (Legrand), alb. *turkeps* 'se faire turc, embrasser l'islamisme'.

Turró. S. m. sg. Tour. (Pap.S.).

ET.: It. *torre*.

Țăpurnă. S. f. Pl. *țîpurni*. Porumbriță; le fruit du prunellier. (Dal.).—*Țăpurnă*. S. f. Pl. *țăpurne*. Corcoduș ne c o p t; prunier-cerise. (Mih.).—*Țîpurneu*. S. m. Pl. *țîpurnei*. Prunellier. (Dal.).

ET.: Cf. ngr. *τσάμπουρον* 'raisin' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91), alb. *țambûr* 'raisin', ngr. *τσάμπα* 'grappe de raisin' (G. Meyer, Ngr. St. II 88), 'collier de perles', *τσαπέλα*, *τσοπέλα* 'chapelet de figues' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91 < it. *zampa* 'patte', cf. it. *gamba* 'jambe', *gambo* 'tige, tronc', *gambale* 'tige de botte, souche'.

Țigară (Pap.B.), *țigare* (Mih.), *țigară* (Dal.). S. f. Pl. *țigari* (Dal.). Cigare.

ET.: It. *cigaro*, *sigaro*. bulg. *țigara*, turc. *çigara*, *siğara*, ngr. *τσιγάρο*, *σιγάρο* (Pernot), alb. *sigâr*, *țigâr*.

Țigarohartă, s. f. pl. -i 'hârtie de țigară' (Dal.).

Țigăret (Pap.B.), *țigarete* (Mih.), *țigarete* (Dal.). S. m. Pl. *țigareți* (Dal.). Cigarette.

ET.: It. *cigaretta*.—ngr. *τσιγαρέτον* (Legrand II).

Țingu. S. m. Zinc. (Dal.).

ET.: It. *zinco*. — ngr. *τζίγκος* (Legrand II), bulg. *žink*, turc. *çinko*.

Țipiliou. S. m. Pl. *țipiliți*. Sommet de l'arbre. (Mih.).

ET.: It. **pizzolo*, cf. cal. (sic. sard.) *pizzu* 'sommets, bec', de unde alb. *piș* 'bec', și poate și dr. *pisc* 'bec; sommets, pic'.

Țirimónie (Mih.), *țirimoňă* (Dal.), *țirimoňe* (Pap.B.). S. f. Pl. *țirimoňi* (Dal.). Cérémonie.

ET.: It. *ceremonia*, *cerimonia*. — ngr. *τεσερμονία* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92), *τζεριμονίαις* (Legrand), alb. *țirimoní*, bulg. *țeremoniia*, alb. *čeremonie*.

Țințar. S. m. Cousin, moustique. (Dal.).

ET.: It. *zanzara*, *zenzara*, ven. *zenzaro*, tosc. pad. *zenzero*, it. nord *zenzevro*. — ngr. *τσέντσερον*, *τσίντσερον*, *τσέντσεβρον*, *τσίντσεβρον* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92).

Poate că tot de aici se derivă și alb. *țindzăr*, *dzindzăr*, *țindzăr*, mr. *giungjiunăr* (Mih.Dal.), *zinginăr* (Dal.), ngr. *τζίντζιρας* (Legrand) 'grillon, cigale', alb. *dzindzărís* 'grésillonner'.

Țirțiros. Ad. Zdremțuros; déguenillé. (Dal.).

ET.: Cf. it. *cencio* 'guenille', de unde ngr. *τσάνταλο* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92).

Țupată. S. f. Pl. *țupăți*. Ilache. (Dal.).

ET.: Dalm. **țuappata* = it. *zappa* 'pioche' + suf. dimin. dalm. -*ăt(a)*. — alb. *săpată*, *sopată* < dalm. **sūappata* = lat. *sappa* + -*ata*. — ngr.

τζαπί 'pioche, houe' < it. *zappa* (G. Meyer, Ngr. St. IV 92). — Pentru dalm. **țuappata* și **sūappata*, cf. dalm. *sapūr* 'piocher' și *zapūta* 'il pioche, ils piochent', *zapataur* 'sapeurs'.

Umbrelă. S. f. Pl. *umbreli*. Ombrelle, parapluie. (Mih. Dal.).

ET.: It. *ombrella* 'ombrelle, parasol', *ombrello* 'parasol, parapluie'. — ngr. *ὀμπρέλα* 'ombrelle, parapluie' (G. Meyer, Ngr. St. IV 67), turc. *omrela*, bulg. *omrelka*, alb. *umrel* 'ombrelle'.

Umbrillar. S. m. Faiseur de parasols, marchand de parapluies. (Mih.).

ET.: Ven. *ombrelaro*.

Uminitati, uminătate (Pap. B.). S. f. Humanité. (Dal.).

ET.: Vit. *umanitate*.

Vagabond. S. m. Vagabond. (Dal.).

ET.: It. *vagabondo*. — bulg. *vagabond*.

Valiță. S. f. Pl. *valiți*. Valise. (Dal.).

ET.: Ven. *valise*, *valisa*. — ngr. *βαλιτζα*, *βαλιζα* (Pernot, JbRPh IVI 353).

Vanțu. S. et. Pl. *vanțuri*. Hausse, augmentation de valeur. (Dal.).

ET.: It. *avanzo* 'reste; gain, profit'. — Pentru apocopă cf. ven. *venzar* = it. *avanzare* > ngr. *ἀβαντσάρω* 'rester' (G. Meyer, Ngr. St. IV 5), *βαντσάρω* 'surpasser' (G. Meyer, ib. IV 16).

Varcă. S. f. Pl. *varți*. Barque. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *barca*. — ngr. *μπάρκα* (Thumb), *βάρκα* (G. Meyer, Ngr. St. III 13), bulg. *barca*, *varka*, alb. *barkâ*, *varâkâ*, turc. *barka* (G. Meyer, Türk. St. I 73).

Varcagi, s. m. pl. *pl. varcagiadzî*, 'batelier' (Dal.).

Vircîrsescu 'embarquer' (Dal.), ngr. *βαρχαρτζω* (Legrand).

Varelă (Mih.), *vurelă*, *vîrelă* (Dal.). S. f. Pl. *vureli*, *vîreli* (Dal.) Baril.

ET.: It. **barella* = *barile*, ven. *baril*, dalm. *burella*. — ngr. *βαρέλι* 'baril', *βαρέλα* 'grand baril' (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), bulg. *varel*, alb. *varielâ*, turc. *varil*.

Vatâ. S. f. Ouate. (Dal.).

ET.: It. *ovatta*. — bulg. *vata*.

Venétic. Ad. De Venise: *flurie venetică* 'ducat'. (Dal.).

ET.: It. *veneto*. — ngr. *βενέτος*, *βενέτικος* (Triandaphyllidis, 131); alb. *venetîk* 'ducat', turc. *Venedik* 'Venise'.

Veră (Pap.B.), *vere* (Mih.), *veare* (Pap.B.). S. f. Pl. *verî* (Pap.B.). Pendant d'oreilles.

ET.: Ven. *vera*, romagn. *vira*, it. *viera*, *ghiera* 'virole, bague'. — ngr. *βέρα*, *βίρα* 'anneau, bague' (G. Meyer, Ngr. St. IV 17).

Videlă (Mih.), *vuđelă* (Dal.). S. f. Pl. *vuđeli* (Dal.). Cuir fait de peau de veau.

ET.: Ven. *vedelo*, it. *vitello*. — ngr. *βεδέλο*, *βετέλο* (G. Meyer, Ngr. St. III 14), turc. *videle* (Ioussouf), *videla* (G. Meyer, Türk. St. I 27).

Vuđelă <*videlă* sub influența ngr. *βούδι* 'boeuf'.

Viđă. S. f. Pl. *viđi*. Vis. (Dal.). — *Viđuescu* vb. 'visser' (Dal.).

ET.: Ven. *vida*. — ngr. *βίδα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), turc. bulg. *vida*, alb. *viđă*.

Vinduză. S. f. Pl. *vinduzi*. Ventouse. (Dal.).

ET.: It. *ventosa*. — ngr. *βεντοσσα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 16), bulg. *ven-duza*.

Vite (Mih.), *ghile* (Mih.), *γιλă* (Dal.), *ayilă* (Pap. B.). S. f. sg. Vigne.

ET.: It. *vite*.

Vițearcu. Ad. Vieux. (Dal. Pap.B.).

ET.: It. *vizio* 'vice, défaut' + *-earcu*. (— ngr. *βέτσος* 'défaut, vice, irritation, colère' (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), alb. *ves* 'défaut, habitude' <it. *vezzo* 'habitude, coutume').

Vizitoari. S. f. Pl. *vizicîtori*. Vésicatoire. (Dal.).

ET.: It. *vesicatorio*. — bulg. *vezikator*. — ngr. *βεζικάντι* (G. Meyer, Ngr. St. IV 17) <ven. *vissigante*.

Vizită. S. f. Pl. *viziti*. (Mih. Dal.). Visite.

ET.: It. *visita*. — ngr. *βίζιτα* (G. Meyer, Ngr. St. IV 18), turc. bulg. *vizita*, alb. *vizitâ*.

Vizitez (Pap.B.), *vizitedzu* (Mih.). Vb. tr. Visiter.

ET.: It. *visitare*. — alb. *vizitōi*.

Vițeală. S. f. Pl. *vițeli*. Seau. (Dal.).

ET.: = ngr. *βατσέλλα* 'vase' (G. Meyer, Ngr. St. IV 15), *βατέλο*, *βατσέλο* 'vaisseau de ligne' (Pernot, JbRPh IV 353) <it. *vascello*, ven. *vasselo* 'vaisseau'. Înțelesul primitiv de 'vase' s'a păstrat de pildă în modenes. *vassel*.

Vițină. S. f. Pl. *vițini*. Vaccine. (Dal.).

ET.: It. *vaccina*.—ngr. βασινα (G. Meyer, Ngr. St. IV 17).

Viținipsescu 'vacciner' (Dal.).

Voltă. S. f. Pl. *volte*. Tour; fois, tour. (Mih.). — *Nă voltă* 'une fois', *mulle volte* 'plusieurs fois, souvent' (Mih.).

ET.: It. *volla* 'tour; fois, tour', *una volla* 'une fois'. — ngr. βόλτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 19).

Vurță. S. f. Pl. *vurți*. Brosse, pinceau. (Dal.).—*Vurțescu* vb. 'brosser', *vurțiri* s. f. și *vurțit* s. m. 'le rut chez les porcs' (Dal.).

ET.: = ngr. βούρτα 'brosse', βροῦτα

'fouet' (G. Meyer, Ngr. St. IV 20), alb. *vurță* 'brosse', *fărça* 'brosse, pinceau', turc. *fırça* 'brosse, vergette, pinceau', cf. prov. *brossa*, fr. *brosse*, vfr. *broce*.

Zafri, zafirachi. S. f. Sorte d'étoffe. (Dal.).

ET.: Fr. *zéphire*.

Zeru. S. m. sg. Zéro. (Mih.).

ET.: It. *zero*.—alb. *dzer*.

Zimbună. S. f. Pl. *Zimbunî*. 'Băzătoare făcută din scoarță de salcie, din cotorul grâului, orzului' (Dal.).

ET.: = ngr. τσαμπούνα, ζαμπούνα 'chalumeau, sifflet' (G. Meyer, Ngr. St. IV 91-92) < it. *zampogna*.

CAPITOLUL II.

Elementele romanice din męgl.

Anjur. Vb. tr. Injurier.

ET.: = mr. *ngiur*.

Antioagiũ. S. m. Persoană care se ocupă cu negoț de obiecte antice.

ET.: = mr. *anticagí*.

Apír. Vb. intr. IV. Poindre (la Nănta).

ET.: Dalm. *apíar*, *apíer* 'ouvrir', v. mr. *apír*.

Arăbaba. Adv. Vite.

ET.: Ven. *ala babalà* 'négligement, sottement, bêttement', *far ala babala* 'faire à la hâte'. — ngr. ἀλαμπάμπουλα 'confusément, pêle-mêle' (G. Meyer, Ngr. St. IV 7), dr. *alababũla*, *alababũra*, (*h*)*arababũra*.

Baligă. S. f. Pl. *bqlizĩ*. Bouse de vache et de cheval. — *Balig*, *ambălig* vb. 'sienter'.

ET.: = mr. *baligă*.

Bilă. S. f. Perche.

ET.: Roman. **billa*, cf. Ducange *billia* 'tronc d'arbre', *billus* 'bâton', fr. *bille* 'bloc de bois non travaillé', vprov. *bilho* 'billot, bloc, bûche', it. *bilìa* 'bille (outil)'. — dr. *bilă* 'tronc de sapin', 'branche de sapin coupée' (A. Philippide, ZRPh. 1907, 300).

Buaré. S. m. Pl.? Cheminée.

ET.: = mr. *buharé*.

Buoă. S. f. Pl. Ouverture d'un canal.

ET.: It. *buca* 'trou, creux, cavité'. — ngr. μπούκα 'trou', μπούκα λιμανιοũ 'entrée d'un port' (Pernot). — mr. *bucă* 'fossette de la joue'.

Bútin, *púlină*. S. f. Pl? Bée, tine.

ET.: = mr. *bútin*.

Buțel'. S. m. Petit tonneau, tonnelet. — *Buțũă* idem. — *Buțilușcă* 'petit tonneau ayant une capacité de 5—10 oques'.

ET.: Ven. *bozza* = it. *boccia*. — ngr. μπότσα 'bouteille', μποτοĩ 'vase pour liquides' (G. Meyer, Ngr. St. II 85), bulg. *boŭa*, alb. *boŭă*, *voŭă*, *voză* 'bouteille'.

Cașoaval. S. m. Espèce de fromage.

ET.: It. *caccio cavallo*; — mr. *cîș-cîval*.

Căciũă. S. f. Pl.? Bonnet de fourrure.

ET.: = mr. *căciulă*, *căciũă*.

Cățĩă. S. f. Pelle à feu.

ET.: = mr. *cîțĩă*.

Cĩanoon. S. m. Billot à brûler.

ET.: It. * *cioccone* = *ciocco*. — alb. *čok* 'chaîne, fers'.

Cĩreip. S. m. Four. (la Nănta).

ET.: **cireaip*, **ciraip* = bulg. *čerep* 'tesson' cu fonetism dalmat: în dalmata *e* închis accentuat în silabă închisă se prefăce în *ai*. — *rea* < *ra* prin epenteza lui *e* ori sub influența mr. *cireap* (Dal.) = vbulg. *čreapă*.

Cloșă. S. f. Ruade, coup de pied.

ET.: = mr. *clošă*.

Clușăes 'donner des coups de pied'.

Cumandar. S. m. Commandant.

ET.: = mr. *cumandar*.

Cutmaciū. S. m. 'Lapte fierț și lăsat să devie gros'.

ET.: Cf. mr. *tumaciū* 'mâncare făcută din foi de aluat', în legătură cu sic. *tumazzu* 'fromage'.

Diamend. S. m. Diamant.

ET.: = mr. *δγiamandi*.

Dip. Adv. Nécessairement.

ET.: It. *di più* 'de plus, davantage'. — mr. *dipu*, *dip* 'pas du tout'.

Doagă. S. f. Tapis, couverture.

ET.: = mr. *doagă*.

Făsul'ū. S. et. Pl. ? Haricot.

ET.: = mr. *făsul'ū*.

Francă. S. f. Européenne, Française. (II 42 b).

ET.: It. *franca*.

Furlină. S. f. Pl. *furlinē*. Sequin, ducat.

ET.: It. * *florino* = *florino*. — bulg. *florin*, mr. *flurie*.

Gaz. S. m. sg. Gaz, pétrole.

ET.: = mr. *gaz*.

Găzetă. S. f. Pl. ? Petite monnaie de cuivre.

ET.: = mr. *găzetă*.

Grivu. S. m. Nom de chiens.

ET.: = dr. *griv* 'tacheté', mr. *γriv*

'blanc tacheté de noir', dr. *Grivu*, *Grivetă* 'noms de chiens'.

Ianioiar. S. m. 1. Janissaire. — 2. Homme méchant.

ET.: = mr. *ghianiceru*, *ianișaru*.

Lamarină. S. f. Fer-blanc.

ET.: = mr. *lamarină*.

Lampă. S. f. Pl. ? Lampe.

ET.: = mr. *lampă*.

Limoană. S. f. Citron. — *Limonă*. S. m. Citronnier.

ET.: = mr. *limonă*, *limonu*.

Lisa. S. f. sg. Nom de chiennes, de brebis.

ET.: Ven. *lisso* 'lisse, uni, poli'. — ngr. *λίσσο* 'lisse' (Pernot, JbRPh. IV, 354), dr. *lis* 'blanc', *liseiă* 'nom d'un chien qui a une tache blanche au front', bulg. *lis* 'chauve; animal qui a une étoile au front'.

Ma. Conj. Mais.

ET.: = mr. *ma*.

Martin'. S. et. Pl. ? Fusil Martini, fusil.

ET.: = mr. *martină*.

Martin'. S. m. Nom de boeuf.

ET.: Cf. it. *martino* 'bouc, bédier', ngr. *μαρτί, μαρτίνι* 'brebis' (G. Meyer, Ngr. St. IV 50).

Măcioou. S. m. Pl. *măcioqți*. Massue.

ET.: Ven. *mazzoca*. — alb *mačakoň* 'marteau'.

Măroiū. S. m. Chat, matou.

ET.: = mr. *măroiū*.

Mires. Vb. tr. 1. Viser. — 2. Mesurer.

ET.: It. *mira* 'mire, visée', *mirare* 'viser'. — ngr. *μυράω* 'viser' (G. Meyer, Ngr. St. IV 52; Dieterich, BZ. X 590).

Miril 'cot; aune'.

Muliă. S. m. Moisissure, moisi.

ET.: = ngr. μούχλιος 'moisi', mr. *muhlă*, ngr. μούχλα.

Musă. Ad. Qui a une mouche au visage, en parl. des chèvres.

ET.: = ngr. μούσσα 'mouche qu'on met au visage' < fr. *mouche* (G. Meyer, Ngr. St. IV 55).

Muțe. S. f. Museau, groin.

ET.: = mr. *muță*.

Muzică. S. f. Musique.

ET.: = mr. *muzică*.

Nalbă. S. f. Mauve.

ET.: = mr. *nalbă*.

Nină. S. m. Terme par lequel les jeunes dames et les jeunes filles s'adressent à une femme plus âgée.

ET.: Ven. *nena* 'nourrice'. — ngr. *vénz* 'nourrice' (G. Meyer, Ngr. St. IV 65). — dalm. *nina*, *niena*, *nena* 'mère'.

Oară. S. f. Pl. *ñori*. Heure.

ET.: It. *ora*. — alb. *orâ*.

Pătată. S. f. Pomme de terre.

ET.: = mr. *patată*.

Pisică. S. f. Pl.? Bec.

ET.: Cf. cal. (sic. sard.) *pizzu* 'bec'. — dr. *pisc*, alb. *piș*, dalm. *besca*. — it. *pizzare* 'piquer, mordre', *pizzicare* 'picoter, becqueter'.

Piștoală. S. f. Pl.? Pistolet.

ET.: = mr. *piștolă*, *piștoală*.

Pită. S. f. Tourte, tarte.

ET.: = mr. *pită*.

Ploască. S. f. Pl.? Cruchon plat à eau-de-vie.

ET.: = mr. *ploască*.

Pociu. S. et. Pl. *poaci*. Cruche. — **Poteș**. S. m. Petite cruche.

ET.: = mr. *pociu*.

Prima. Adv. și numer. Premier, premièrement, avant tout, d'abord. — *Di prima* 'pour la première fois'.

ET.: Ven. *prima* 'premierement, avant tout'. — mr. *prima* 'à merveille'.

Puero. S. m. Porc. (à Nânta).

ET.: Dalm. **püerk*, **puerk*, *püark*.

Pugaciă. S. f. Sorte de gâteau.

ET.: = mr. *bugace*.

Pulmă. S. f. Pl.? Poignée. — Și *pulm*, s. m. pl. *pulă*, s. et. pl. *pulmură*.

ET.: Dalm. *pulma* 'paume'. — mr. *pulmu*.

Rom. S. m. Rhum.

ET.: It. *rum*. — bulg. *rom*, ngr. *ρόμι* (Legrand II; Pernot, JbRPh 1VI 355).

Rubă. S. f. Habit.

ET.: It. *roba* 'robe, vêtement'. — turc. *ruha*, *uruba*, bulg. *ruha* 'habit, vêtement'. — mr. *robă*.

Scărlată. S. f. Écarlate, sorte d'étoffe couleur écarlate.

ET.: It. *scarlatto* 'écarlate'. — ngr. *σκαρλάτον* (Legrand), turc. *ışkarlat*, *sıkarlat* G. Meyer, Türk. St. I 55).

Snuép. S. m. Gerbe, fagot, liasse de blé.

ET.: Dalm. **snuep* = bulg. *snop*, cf. *puerc*.

Stignes. Vb. tr. Tendre une corde.

ET.: It. *stringare* 'serrer', port. *estingar* 'die Segel einholen'. — turc. *istinga* (G. Meyer, Türk. St. I 77), ngr. *σπιγγάρω* (G. Meyer, Ngr. St. IV 86) 'carguer les voiles'.

Șirvetă. S. f. 1. Serviette. — 2.

Mouchoir. — *Șirvetiăc* s. m. 'petit mouchoir'.

ET.: It. *servietta* 'serviette'.—ngr. σερβέτα (G. Meyer, Ngr. St. IV 80), alb. *șervetâ* 'serviette'.

Turo. S. m. Turc. — *Anturçiqs*,

prilurçesc vb. refl. 'se faire turc'.

ET.: =mr. *turc*.

Țânțar. S. m. Cousin, moustique.

ET.: =mr. *țințar*.

Țigar. S. et. Pl.? Cigare.

ET.: =mr. *țigară*.

Adaus.—Pentru *brăfălă* v. și Candrea-Densușianu, Dicționar.—Etimologia bulg. *bliznak* (p. 6) să se rectifice după Berneker, Slav. Etym. Wört. — *Flor*, dat ca introdus prin ngr. (p. 5), este probabil direct lat. *florus*, de unde și dr. *floraia*, nume de vaci, *floran* 'alb și negru, despre căni' (Bocceanu), *floriū*, *fluriū* 'cu pete albe, despre boi' (Vîrcol), apoi numele de familie mold. *Flor*.

Sub titlurile respective să se adauge:

Contracci, s. m. pl. *contracciadzî* 'contracciu' (Dal.).

Bulg. *frank-mason* < fr. *franc-maçon*.

Bulg. *klapa* 'soupe. Chir. elisse, éclisse'.

Bulg. *malafranza* 'syphilis' (Markov II sub *mal français*).

Să se adauge din nou:

Brujolă. S. f. Pl. *brujoli* (Dal.). = dr. *pirjoală*.

ET.: Ven. *bresuola* (*brasola*, *brasiola*, *brisiola* = it. *braciunola*) 'tranche de veau au grill; côtelette'.—srb.-cr. *brižōlița* 'rōti' < *brisiola* (Berneker, Slav. Et. Wört.), fr. *brésole* 'filet, rouelle de veau accomodé en ragoût' < *bresuola* (Paul Barbier fils, RDR V (1913) 242 No. 735).

Covă. S. f. Seau à puiser. (Pap.Megl.). — *Cuvă'*. S. m. Pl. *cuvadzi* (Dal.), *cuvați* (Pap.B) idem.

ET.: Dalm. **kūova* = lat. *cava*.— alb. *kovâ* 'seau à puiser, petit vase', *kof* 'seau à puiser', turc. *kova*, *koça* 'seau', bulg. *kofa* 'seau' (*kofička* 'godet, petit seau'), ngr. *κουβάς* 'seau, broc; cuve', dr. *cofă* 'seau'.

Cavată (Dal. sub *cuvată*), *cuvată* (Pap. B. Dal.), *guvată* (Dal.) S. f. Pl. *cuvăți*, *guvăți* (Dal.). Écuelle de bois.

ET.: Dalm. **kavata*, **kūovata*, **gūovata* = lat. *cavata*, **gavata*.—ngr. *γαβάδα* 'terrine, écuelle', *γαβάδι* 'petite écuelle', *καβάδα* 'vase de bois' (G. Meyer, Ngr. St. III 19), turc. *kavata*, *kuvata* 'écuelle de bois', alb. *govatâ* 'auge', dr. *covată* 'auge'.

Nastur. — S. m. Bouton. (Dal.).

ET.: It. *nastro* 'ruban, galon', cf. *nastriera* 'nocud de rubans'. — dr. *nasture*.

INDICE DE CUVINTE

1. Române.

abel 14	arababura 50	baligă 13, 50
afondut 11	arapune 40	bancă 13
agale 11	arăbaba 50	bancu 13
aȧaliȧ 11	aradă 40	bandă 13
aȧidzmăcĭune 29	arađă 40	banderă 13
aȧidzmăcĭunele 29	arapun(i) 40	bandi 13
aȧidzmu 29	arăđăpsescu 40	bandieră 13
aȧidzmĭcĭunĭ 29	areapini 40	baňă 14
aȧizmu 29	arepit 12	barber 14
airati 11	arĭpidină 12	bastonu 14
alababula 50	arĭcutescu 41	baȧă 14
alababura 50	arĭđȧpsescu 40	bărbiredză 14
alafranga 11	arobă 41	bătălie 14
alisivă 31	arocut 41	belă 14
almachĭă 31	arocută 41	berbantlic 14
alumachĭă 31	aropun 40	bicaȧă 14
amadă 11	articli 12	bilă 50
ambalig 50	arucutescu 41	biliună 14
ambuȧ 34	arucutiș 41	bineȧi 6
amin 11	arucutos 41	biră 14
andă 12	aruiđeaă 12	birbantu 14
angusă 12	arupunedz 41	birbtlicĭă 14
anjur 50	aruteaă 12	biririă 14
anticagi 3, 12	arutel 12	bisagă 14
anticagiă 50	asmadă 11	bisnat 6, 14
antică 3, 12	austru 13	bizeȧă 14
anturcĭos 53	avghilie 3, 13	blinetă 15
apir 12, 60	avocatlicĭă 13	birbirisescu 14
apiriri 12	avucat 13	bistuni 14
apirită 12		bltaȧă 15
aplađă 38	bală 13	blană 15
apriat 12	balcone 13	bobală 16
april 5	balconi 13	bobeală 16
aprilă 5	balig 50	boboc 16

bora 15	capelă 18	cipinda 19
boțaru 15	capidanu 19	cipitalu 19
boță 15	capșonă 7, 8, 18	cipitan 19
boțărie 15	capot 18	cipitinată 19
brangă 15	carabină 18	cipriciu 20
brațeta 15	caranbolă 18	ciprițusescu 20
bravo 15	caroță 18	cipriciar(cu) 20
brățată 15, 53	carte 18	cipulă 5
brilandu 2, 15	cartu 18	cirindană 19
brujoală 53	casă 18	ciselă 18
bruzgă 15	caselă 18	cisișă 5
bruzgiescu 15	cașcaval 50	cișcival 20
bruzgiitură 15	catinaru 5	ciție 3
buare 50	cabină 5	cițiiă 20
bubotă 16	catolicu 18	clapă 20
bubuche 16	catolisedzu 18	clirnetă 20
bubuchisescu 16	cațaflac 18	cloțată 21
bucal 16	cavată 53	clotă 20, 51
bucă 16, 50	cazin 18	cluțată 21
buchet 8, 16	căcfulă 19	cluțăes 51
bufcă 16	căciună 50	cluțuescu 21
bugace 16	călcîuni 20	cluțuit 21
buțaci 16	călțăvetă 19	cofă 53
buhare 16	cănată 19	colică 21
bulvură 16	căpară 19	comisar 21
bunață 17	căpitalu 19	condică 5
bunelă 17	căpitan 19	consul 21
bură 15	căpușu 19	consultu 21
butilă 17	cărăntană 19	contra 21
butin 17, 50	cărturaru 18	contracci 53
buțel 50	cățiă 50	conțu 21
buțeuă 50	chele 19	covată 53
buțilușcă 50	chiuă 20	covă 53
	cîancon 50	cravală 21
cacurizic 4, 17	cimentu 7, 20	credit 21
cadră 17	cireap 51	crimă 21
cadru 17	cirep 50	cucuțal 21
cađenă 17	cînculată 7, 20	cufal 21
calță 17	ciciulă 19	cufală 21
calvu 17	ciciună 19	cufchisescu 21
camizolă 17	cilciină 20	cufchîu 21
canali 5	cinestră 20	cufculă 21
canape 17	cinivață 20	cufetă 22
canari 8, 17	cînivă 20	cufumă 21
cană 17	cînivuri 20	cuhumă 21
canđriu 17	cipara 19	culoană 22
canelă 17	cipelă 18	culutumbă 46
canură 17	cipercă 23	cumandar 22, 51

cumandă 22	disgustu' 24	fintină 4
cumañă 22	disgustu* 24	firbilă 26
cumbaniă 22	dismilari 24	fisuŃă 26
cumbar 22	dismilirat 24	fisuŃŭ 26
cumbară 22	dinaŃă 24	flanelă 26
cumbaru 22	doagă 24, 51	flantă 26
cumedie 22	domină 24	flivar 5
cumedie 22	dragumanŭ 25	flor 5, 53
cumindirsescu 22	drimbălă 2, 25	floraia 53
cundraciu 22	drimbilsescu 25	floran 53
cundrache 22	dŭagă 24	floriŭ 53
cunetă 22	dui 25	florie 27
cunsulată 22	dumată 9, 25	fluriŭ 53
cunŃină 22	duvalete 8, 25	focă 27
curagŭ 7, 22	duzină 25	focuri 27
curai 22	dvoiecu 6	fora 27
curaj 22	dzandză 25	forŃă 27
curdeauă 23		francă 51
curđoni 23	đŭiamandi 24	frangostafilă 27
curđuvane 23	đicuňar 2	frangu 8, 27
curŭios 23		Frenc 9
curniŃă 23	fabrică 4, 25	Frengu 9
curniză 23	falimentu 25	freşcu 6, 27
curtelă 23	fală 25	frinŃească 27
custisescu 3, 23	familie 25	fruttu 27
custumi 23	familit 25	fundedzu 27
cutmaciŭ 51	fandi 2, 25	furlină 27, 51
cutuvlescu 23	fanelă 26	furŃedzu 27
cuŃubeau 4	fanfaron 8, 25	
cuvetă 53	fanfarunadă 8, 25	galantomu 27
cuvă 53	fanfarunedzu 8, 26	galantu 27
cuvertă 23	fară 26	gaz 27, 51
	farmazon 4, 26	gazetă 28
dablonă 9, 24	fasuŃŭ 26	gazonă 27
damageană 24	faşano 3, 26	găbunu 28
dată 24	favricantu 26	găraveŃŭ 29
dată* 24	favrică 2, 4, 25	gărnetă 28
davan 3, 24	favricu 26	gărveŃŭ 29
davun 24	făsuŃŭ 51	găzetă 28, 51
dechemvriŭ 5	festă 26	găzitaru 28
desper 24	fhiong 26	geandar 28
diamend 51	fiŭură 26	ghăamande 24
dicuňaru 2	filiă 5	ghăamante 24
dilicat 24	fin 26	ghianiceru 28
dip 24, 51	firmă 25	ghinaru 5
dipozit 24	fit 26	ghismăciuni 29
dipu 24	filcetă 26	ghite 29, 48
discurdedzu 24	findină 4	gilatină 7, 28

gilatinosu 28	intiresu 29	lotariă 31
gindarmău 28	intirisantu 29	lotă 31
gindaru 28	intirisatu 30	lucantagi 3, 31
gindărmărie 28	intirisedzu 29	lucantă 31
gioc 28	intirisu 29	lughie 2
giungiuinar 47	indrată 30	luții 2
giusta 7, 28	intrată 30	lumache 31
gof 21	intrigă 30	lumachîă 31
gofi 28	iuliû 5	lustrină 31
grad 28		lustru 31
grebena 28	imbirșescu 4	lutărie 31
griv 51	ingîur 35	luxu 31
griveiû 51	ingriîne 35	
griveiû 29		ma 32, 51
grivu 51	jachetă 7, 8, 30	macaroni 32
gros 28		macă 32
grup 9, 28	lamarină 30, 51	machină 32
guneală 29	lambagi ü) 3, 30	machinedzu 32
gudur 28	lambă 2, 3, 30	madamă 32
guvată 53	lampă 30, 51	mahină 32
guvă 29	landoni 8, 30	maistur 5
guvice 29	largu 30	mandisă 32
guvileaci 29	laternă 30	mandolină 32
	lămbicu 30	manelă 32
ȳoloni 9, 29	lătinescu 30	mantilă 32
ȳiamandă 24	lătinu 30	marcă 32
ȳiamande 24	lesta 30	martin ¹ 51
ȳianișar 28	limatură 30	martin ² 51
ȳidzmăciune 29	limă 30	martină 32
ȳidzmăciunele 29	limișură 30	mască 8, 32
ȳidzmu 29	limoañă 51	masclu 32
ȳinar 5	limonă 30	mastur 5
ȳismăciuni 29	limone 30	măciocu 51
ȳistere 29	limonu 30	mărgheșcu 32
ȳită 29, 48	limoñă 30	măroîu 32, 51
ȳizmu 29	limunașă 3, 31	mbănedzu 32
ȳriv 29	limungi 3, 31	mbuș 34
ȳrivinuș 29	limuniș 3, 31	mbușlu 34
ȳros 28	limuñeu 3, 31	mbușu 34
	liră 31	medalion 32
hamūarid 4	lis 51	mendă 32
harababura 50	lisa 51	mengă 32
harengiîă 29	liseiû 51	merdu 33
has 29	lisivă 31	merdu 33
hundrată 22	limbic 30	metru 33
	longă 31	milancolicu 33
ȳanicîar 51	lordu 9, 31	milanconicu 33
ȳanișaru 28	lot 31	miliunaru 33

miliună 33	muțe 52	nulă 35
miliune 33	muțu 34	
miliunistru 33	muzicandu 2, 4, 34	ñirlă 35
mindî 4	muzicantu 4, 34	
minte 4	muzică 34, 52	oară 35, 52
minutar 33		
minută 33	nalbă 34, 52	pacfoni 35
mință 33	nană 34	pagă 35
mires 51	napulione 8, 35	paitone 35
mirit 52	napulioni 35	palandză 35
misur(ă) 5	nastur 53	palavără 9, 36
mişină 33	năainte 4	paldesu 8, 36
mitane 33	nchilescu 19	palto 8, 36
mizură 33	ndilicat 24	paltone 8, 36
miliifrandză 33	ndires 2, 29	pampore 36
mînali 5	ndirisedzu 29	pampori 36
mindilă 5	ndreg 4	pamporu 36
minichetă 33	ndurchisescu 46	panașă 36
modă 2, 33	negot 7	pană 5
mođă 2, 33	negustor 7	panderă 13
mol 33	neguțitor 7	pandispañă 36
momilă 33	nerață 35	pandoflă 2, 4, 36
moroză 33	ngalic 4	pantagiu 36
mostră ¹ 34	ngărîă 35	pantaloni 36
mostră ² 34	ngărînericu 35	panto 36
mostru 34	ngărînescu 35	pantofă 4, 36
moșunoîu 44	ngîadică 4	papagalu 2, 36
mpapu 36	ngîur 35	papașalu 2, 36
muđistră 34	ngîurătura 35	papardeli 36
muhlă 34	ngiluredz 4	paparună 36
muhlid 34	ngirînescu 35	papă ¹ 36
muhlidzăscu 34	ngriîă 35	papă ² 36
mul 5	ngriîarcu 35	papistan 36
mulari 5	ngriîe 35	parangagi 37
mulă 5	ngriînescu 35	parangă 37
muliū 52	ngrun 4	parolă 37
multu 34	ngusă 12	parpalangu 37
mūndi 4	ngusedz 12	partidă 2, 37
munedă 2, 34	ngusescu 12	partizanu 37
muneđă 2, 34	nină 52	pasaporte(-i) 37
munte 4	nisișur 43	patată 37
mur 34	nisișurdichă 43	patrie 37
murișli 31	nîindi 4	pațetă 37
musă 52	niundru 4	paun 37
mușunoîu 44	ntardu 45	pălandză 35
mușuroîu 44	ntărdedzu 35	păneru 37
mutus 34	ntreg 4	păpară 37
muță 34	nturțescu 46	părinte 4

pătată 52	pre-agale 11	salță 41
pee 38	pre-așale 11	san 41
pericul 38	preză 39	sardelă 41
peșetă 37	prical 38	sarșelă 41
phian 38	prima 39, 52	sateni 8, 41
phiat 38	puturșesc 53	sazmă 41
phiatac 3, 38	protestu 39	săpunaru 42
pianu 38	provă 39	săpunărie 42
piatu 38	pucio 39	săpune 42
pică 38	pudagră 40	săpungiū 3, 42
pieiū 38	puerc 52	scarpină 42
pidantu 38	pugaciă 16, 52	scartu 42
pidănțălă 38	pulbire 16	scărlată 52
piluș 8, 38	pulmă 52	schet u) 42
pindoliră 31	pulmu 40	scoță 20
pircală 38	pumadă 40	scluțată 21
piricul 38	puplu 40	scluțuescu 21
pirpirună 36	purțilane 40	scluțuit 21
pisc 47, 52	pusulă 40	scondu 2, 42
piscă 52	putanarișo 3, 40	scrină 42
piștoală 38, 52	putană 40	scufie 42
piștolă 6, 38	putină 17, 50	septemvriū 5
piștuliță 38		sfanțicu 42
pită 38, 52	radă 40	sforță 42
pivul 38	rașă 40	sfurlă 42
pilati 5	reapinu 40	sfurnoschil 42
pilivrigi 36	rebil 3, 41	sfurțedzu 42
pindic 4	ribilipsescu 3, 41	signi 5
pintic 4	riglă 4	sișur 42
pipară 37	rișă 5	sișuripsescu 42
pirindi 4	rilă 31	sișurlichică 43
pirjoală 53	rizic 4	sișurtucu 8, 43
pirtișă 2, 37	robă 41	sișită 5
pladă 38	rocut u) 41	siită 5
plic 38	rom 52	silată 41
plîopu 39	ropan 40	sipungi 3, 42
pliznac 6	ropun 40	sipuni 42
ploască 52	rubă 52	sipunsescu 3, 42
plup(u) 39	rubine 41	sivură 43
pocū 39, 52	rucutescu 41	snuș 52
polă 35	rufă 41	spangu 43
poliță 39	rumbetă 46	spion 43
ponci 39	ruspă 41	spirlungos 43
poplu 39	ruspulu 41	spirlungu 43
portafel 39		spirtu 43
portu 39	salată 41	spital 43
poștă 36	sală 41	spițar 43
poteș 39, 52	salone 41	spițiriă 43

spițirlichă 43
 spiunu 43
 stală 43
 stambă 2, 4, 43
 stampă 1, 43
 stațiuni 44
 stămpedzu 44
 stifaletă 44
 stignes 52
 stofă 44
 sucrestu 44
 sudit 44
 sulfat u) 44
 sultuc 8, 43
 sumă 44
 sumireaună 44
 supă 44
 supheră 44
 suviniri 8, 44
 svelt 44

șal 44
 șabiră 44
 șarlatan 7, 8, 44
 șirvetac 53
 șirvetă 52
 șpirtară 43
 șpirtu 43
 șpitale 43
 spiunedzu 43
 șumuroñu 44
 șusaună 44

tabachere 45
 tabacu 45
 taftă 45
 taliru 45
 tamin 45
 tardu 45
 targă 45
 tarifă 45
 tavernă 5
 tămbare 45
 temblu 6
 templu 6
 tiľu 45
 timburiu 4

timone 45
 timunieru 45
 tiriacă 45
 tirmitină 45
 titlu 6
 libac 45
 tiblicheră 45
 timbare 45
 timbari 45
 timpare 45
 lirață 45
 trambă 9
 tren 45
 trico 8, 45
 triția ũă) 45
 trimindină 45
 trimură 46
 trumbetă 46
 trumpetă 46
 tumacũ 46
 tumbă 46
 Turchia 3, 46
 turchipsescu 3, 46
 Turchiria 3, 46
 Turcu 46, 53
 turro 3, 46

țapurnă 46
 țânțar 53
 țăpurnă 46
 țigară 46, 53
 țigare 46
 țigarete 46
 țigăret 46
 țigară 46
 țigarohartă 46
 țingu 2, 47
 țipilicu 47
 țirimonie 47
 țirimonă 47
 țințar 47
 țipurñeu 46
 țirțiros 47
 țupată 47

umbrelă 47
 umbrilar 47

uminătate 47
 uminitati 47

vagabondu 47
 valiță 47
 vanțu 47
 varcagi 48
 varcă 2, 4, 47
 varela 2, 48
 vată 48
 veare 48
 venetic 48
 veră 48
 vere 48
 vidclă 4, 48
 viđă 48
 viđuescu 48
 vinduză 2, 48
 vite 29, 48
 vițearcu 48
 vizicitoari 48
 vizită 48
 vizlte d zu 48
 vircirsescu 3, 48
 virelă 48
 vițeală 48
 vițină 49
 viținipsescu 49
 voltă 49
 voză 9
 vuđelă 4, 48
 vulă 6
 vulvură 16
 vurelă 48
 vurtă 49
 vurțescu 49
 vurțiri 49
 vurțit 49

xomblu 6

zafirachi 49
 zafiri 49
 zeru 49
 zimbună 49
 zinginar 47

2. Străine.

Latine.

calceus 21, 51
 cava 53
 cavata 53
 cavus 21
 cuculla 19
 *flasca 1, 38, 52
 florus 53
 *gava 53
 *gavus 21
 *gavata 53
 latinus 30
 merula 35
 populus 39, 40
 puppa 16
 radius 40
 sappa 47

Romanice.

*billa 50
 billia 50
 billus 50
 but- 50
 *cana 17
 francus 9
 mantissa 32
 mitana 33
 picta 38, 52
 rad- 40

Italiane.

aguale 11
 aguglia 11
 ala babala 50
 alla franga 11
 alla lesta 30
 al madi 11
 al matt 11
 al mattarello 11
 alscia 31
 alsì 31
 alsia 31
 amorosa 33

anca 12
 angoscia 12
 angossa 12
 angussa 12
 antico 3, 12, 50
 arada 40
 arba canela 18
 aringa 29
 articolo 12
 asso 29
 austro 12
 avanzare 47
 avanzo 47
 avvocato 13

bagnare 32
 bagno 14
 bagol 13
 bagola 13, 50
 bagoule 13
 bagula 13
 bajonetta 15
 balanza 36
 balla 13
 ballare 23
 ballo 23
 bamporia 36
 banca 13
 banco 13, 37
 banda 13
 bandiera 13
 bandio 13
 bandito 13
 baracca 37

barbier e) 14
 barca 2, 3, 4, 48
 *barella 2, 48
 barli e) 48
 bastone 14
 battaglia 14
 battaglia 15
 battere 14
 becaza 14
 beccaccia 14
 begla 13
 begra 13

bilia 50
 billione 14
 binato 6, 14
 bira 14
 biraria 14
 birbante 14
 birra 14
 biso 14
 bissaca 14
 boba 16
 bobbia 16
 boccale 16
 boche 8
 bonaccia 17
 bonazza 17
 bottiglia 17
 bozza 15, 50
 braccetto 15
 bracciatta 15
 braciucola 53
 branco 15
 brasiola 53
 brasola 53
 bravo 15
 brazada 15
 brazetto 15
 bresuola 53
 brillante 2, 15
 brisiola 53
 brusco 15
 buca 16, 50
 bufo 16
 bussola 40

caccio cavallo 20, 50
 catena 17
 calvo 17
 calza 17, 19, 20
 calzone 20
 camisola 17
 canape 17
 canarino 17
 canario 17
 canavaccio 20
 candi 17

canela 18	commando 22, 51	discordare 24
canestra 20	commedia 22	disgustare 24
caneto 17	commessario 22	disgusto 24
canevazza 20	compagna 22	disperare 24
canevo 20	compagnia 22	doblone 24
cannapa 20	compágnia 22	domino 25
cannata 19, 21	companatico 21	doppia 24
cannella 18	compania 22	dotta 24
cannette 17	concina 22	dozzina 25
capara 19	confetto 22	dragomanno 25
caparra 19	consolato 22	due 25
capital(e) 19	console 21	
capitanato 19	consulto 21	eguale 11
capitano 19	contra 21	entrata 30
cappa 28	contratto 22	erba canela 18
cappella 18	coperta 23	
cappello 18	coraggio 7, 22	fabbrica 2, 4, 25
cappotto 18	coragio 22	fabbricante 26
capriccio 20	cordella 23	fabbricare 26
caprizio 20	cordone(e) 23	faeton 35
carabina 18	cordovano 23	fagiano 3, 26
carambola 18	cornetta 28	falbala 26
carantan 19	cornice 23	falcetta 26
carrozza 18	cornise 23	falla 25
caita 18	cortela 23	fallimento 25
cascia 18	costare 3, 23	famiglia 25
casino 18	costume 23	fanela 26
cassa 18	coverta 23	fanfaron 25
cassella 18	cravatta 21	fanfaronnada 25
catena 17	credito 21	fante 2, 25
cattolico 18	crime 21	fara 26
cazza 3, 20, 50	cucuzza 21	fasan 3, 26
cazzetto 18	*culmontare 46	festa 26
cazzo 18	*culotumba 46	fiasca 38
cemento 7	cunetta 22	fiasco 38
cencio 47	curioso 23	figura 26
ceremonia 47		fiocco 26
cerimonia 47	damegiana 24	fiorino 27, 51
chiappare 20	damigiana 24	firma 26
chiuppu 39	data 24	flanella 26
ciancia 25	delicato 24	flauto 26
cigaretta 46	deposito 24	florino 27, 51
cigaro 46, 53	desperar 24	focaccia 66, 52
ciocco 50	diamante 24, 51	fogara 16, 50
cioccolata 7, 20	digrignare 35	fogher 16, 50
clarinetto 20	di più 24, 51	fogo 27
colica 21	diroccare 41	fondare 27
colonna 22	dirocciare 41	fondo 11

fora 27	greppo 12	malaffare 24
forza 27	girigna 35	mal francese 24, 33
forzare 27	grip 12	mandolina 32
framassone 4, 26	grosso 28	manichetta 33
franca 31	gruppo 28	manoela 32
francese 24, 27		mantiglia 32
francioso 27	ingiuriare 35, 50	marca 32
franco 27	interessante 29	martina 32, 51
franzese 27	interessare 30	martino 51
fresco 6, 27	interessato 30	mascolo 32
frullo 42	interesse 2, 29	mazzata 21
frutto 27	intrada 30	mazzoca 51
fugazza 16	intriga 30	medaglione 32
fugaro 16, 50		melancolico 33
fuoco 27	lamariu 30, 51	melanconico 33
	lambicco 30	menta 32
galante 27	lampa 2, 3, 30, 51	mente 33
galantomo 27	lando 30	merda 33
galantuomo 27	larga 30	metro 33
gallone 29	latino 30	milionario 33
gamba 46	lesto 30	milione 33
gambale 46	limadura 30	mina 11
gambata 21	limatura 30	minare 12
gambo 46	limon 3, 30, 51	minuta 33
gas 27, 51	limonada 3, 31	*minza 33
gazeta 28, 51	lira 31	mira 51
gazzetta 28	lisciva 31	mirare 51
gelatina 28	lisiva 31	misura 33
gelatinoso 28	lissia 31	mobila 33
gendarmaria 28	lisso 51	moda 33
gendarme 28	locanda 3, 31	modista 34
ghiera 48	loggia 31	molo 33
giacchetta 30	logia 31	molto 34
giaccu 28	lordo 31	moneda 34
giaco 28	lotaria 31	moneta 34
giannizzero 28, 51	loto 31	mostra 34
giusto 7, 28	loza 31	mostro 34
gobbo 28	lusso 32	muffa 34
godere 29	lustrini 31	muffo 34
gonella 29	lustro 31	*muffola 34, 52
grado 28		muro 34
granatata 21	ma 32, 51	musica 34, 52
grappa 40	macaroni 32	musicante 2, 34
grappo 40	macchia 32	muso 34, 52
grappolo 40	macchiare 32	münze 33
graspo 40	macchina 32	
grebano 28	macchinare 32	nalba 34, 52
grep 12	madama 32	nana 34

nanio 34	patata 37, 52	punce 39
nanna 34	patria 37	putta 39
napoleone 35	patta 36	puttana 3, 40
naranza 35	pavone 37	
nastro 53	pedante 38	quadro 17
negoziatore 7	pegno 38	quarto 18
negozio 7	percallo 38	
nena 52	pericolo 38	raspo 40
nin 35	pezza 38	rata 11
ninin 35	pezzetta 37	rebelo 3, 41
ninna 35	pezzuola 37	renga 29
ninnare 35	pezzuolo 37	ribello 41
nulla 35	piana 15	ripido 12
	piano 38	risico 3, 17
occhiali 19	piato 38	roba 52
ombrelaro 47	piatto 3, 38	rocca 41
ombrella 47	picca 38	roccata 21
ombrello 47	picciocu 38	roda 12
ora 35, 52	picciolo 38	rodella 12
ospitale 43	piccino 38	rotella 13
ostra 13	pioppo 39	rubino 41
ovatta 48	pisello 14	rufa 41
	pistola 6, 38, 52	rum 52
pacfong 35	pizzare 52	ruspo 41
paga 35	pizzicare 52	
pagone 37	*pizzicu 52	saccosima 41
palanca 37	*pizzolo 47	sala 41
palla 13	pizzu 47, 52	salata 41
palmata 21	*plada 38	salnitro 44
pan de Spagna 36	plico 38	salone 41
pan di Spagna 36	podagra 40	salsa 41
panada 36	polizza 39	san(o) 41
paniere 37	polvere 16	saponario 42
pantalone 36	pomada 40	*saponar 42
pantofola 2, 36	pommata 40	sapone 3, 42
pantufola 36	popo 16	saponeria 42
paon 37	popolo 39	sardela 41
papa 36	poppa 16	sardella 41
paparina 36	porcellana 40	saurra 43
pagista 36	portafoglio 39	savorra 43
*papaverone 36	porto 39	scarlatto 52
pappa 36, 37	posta 39	scarpino 42
pappagallo 36	potta 39	scarto 42
pappardelle 36	presa 39	schietto 42
parola 37	prima 39, 52	scial 44
partida 37	prisa 39	sciale 44
partido 37	protesto 39	sconto 2, 42
passaporte 37	prova 39	serigno 42

scuffia 42
 seguro 42
 sequestro 44
 servietta 53
 sforzare 42
 sforzo 42
 sial 44
 sicuro 42
 sigaro 46
 solfato 44
 sommare 44
 sortu 43
 spago 43
 spaolo 43
 specier 43
 speziaria 43
 spilungone 43
 spione 43
 spirito 43
 spirto 43
 spranga 15
 spranghetta 15
 stallo 43
 stampa 2, 43
 stampare 44
 stazione 44
 stivale 44
 stivaletto 44
 stoffa 44
 stringare 52
 suddito 44
 suma 44
 sumar 44
 svelto 44

tabacchiera 45
 tabano 24
 tabarro 45
 tafano 24
 taffeta 45
 tagliere 45
 tanaglia 24
 tardare 53
 tardo 45
 targa 45
 tariffa 45
 tavan 3, 24
 terrazza 45

terebintina 45
 teriaca 45
 iglio 45
 timone 45
 timoniere 45
 tocca 24, 51
 toccu 24
 *tomba 46
 tombar 46
 tombe 46
 tombolare 46
 tombolo 46
 torre 3, 46
 tovaletta 25
 traballare 25
 trambalar 2, 25
 tramuta 9
 trementina 45
 tremor e) 46
 treno 45
 triaca 45
 trivio 45
 trombetta 46
 tuma 46
 tumazzu 46, 51
 turco 3, 46, 53

uguale 11
 umanitate 47

vaccina 49
 vagabondo 47
 valisa 47
 valise 47
 vapore 36
 vascello 48
 vassel 48
 vasselo 48
 vedelo 4, 48
 vendema 29
 vendemmia 29
 veneto 48
 ventosa 2, 48
 venzar 47
 vera 48
 vesicatorio 48
 vestiario 29
 vezzo 48

vida 48
 viera 48
 violino 3, 13
 vira 48
 visita 48
 visitare 48
 vissigante 48
 vite 29, 48
 vitello 48
 vizio 48
 volta 49

zampa 46
 zampata 21
 zampogna 49
 zanza 25
 zanzara 47
 zappa 47
 zavorra 43
 zenzara 47, 53
 zenzaro 47, 53
 zenzero 47
 zenzevro 47
 zinco 2, 47
 zwanziger 42

Dalmate.

ala lūorga 30
 alla lūarga 30
 anera 47
 apiar 12, 50
 apiart 12
 apiēr 12, 50

besca 52
 *bobota 16
 bura 15
 burella 48

*ceraip

*datta

fasul 26, 51
 finiastra 16

godur 28

gratacassa 41	ratacasso 41	franc-maçon 53
*gunialla 29	reng 29	
guñele 29	rioda 12	gallon 29
*gñovata 53	rüoma 31	gaz 27, 51
*guva 29		gaze 27
*guvo 21	sapur 47	grive 29
	*snuep 52	grivelé 29
kakañța 21		group 28
karanționi 19	taliier 45	
*kavata 53	taliur 45	hanche 12
klapur 20	toća 39	hareng 29
*klüoțu 21, 51	toće 39	
korai 22	tot(a) 39	jaque 28, 30
kortial 23	*treinura 46	jaquette 30
*küova 53	tñak 24	
*küovata 53		landau 30
*küovo 21	șapataur 47	luxe 32
*kukiula 19, 50	șapua 47	
kurtial 23	*șñappata 47	
*kuvo 21		machine 33
	vedmuar 29	mar 32, 51
*mirula 35		maro 32, 51
morașsa 33	<i>Franceze.</i>	marou 32, 51
moșun(a) 44		masque 32
	bille 50	motus 34
nena 52	bouquet 16	mouche 52
nepuț 39	brésola 53	
nñena 52	broce 49	napoléon 35
nina 52	brosse 49	
nulba 34		paletot 36
	canari 17	pardessus 36
*pañton 35	canevas 20	partisan 37
pira 42, 44	capuce 19	peluche 38
pitra 44	capuchon 18	percale 38
*plana 15	chäle 44	phaéton 35
*ploska 1, 38, 52	charlatan 44	planche 15
*plup 39	chaussée 45	plat 38
*pogaca 16, 52	costume 23	pot 39, 52
*pokaca 16, 52		pouch 39
polber 16	doublon 24	poupe 16
poplo 39		
pot 39, 52	étamine 45	quitte 26
pũark 52		raie 40
*pũerk 52	fanfaron 25	
pulma 40, 52	fanfaronnade 26	satin 41
pulver 16	fanfaronner 26	soupe 44
pulvro 16	flasche 38	soupière 44
punastra 16	franc 27	souvenir 44
*pupulu 40		

surtout 43	punch 39	dvořak 6
taffetas 45	shawl 44	etamin 45
taupinière 44	<i>Bulgare.</i>	fabrika 25
toilette 25	ala franga 11	fabrikant 26
train 45	antika 12	faliment 25
tricot 45	antikağiia 3, 12	fanela 26
trompette 46	artikul 12	farbala 26
zéphire 49	aso 29	fasul 26
<i>Spaniole.</i>	avokat 13	fărâldak 42
canario 17	avokatlâk 13	fârfalak 42
doblon 24	bala 13	firma 26
fanfarron 25	bandera 13	flauta 26
fanfarronada 26	bandiiera 13	florin 27, 51
palabra 36	bandit 13	frank 27
pella 14	banea 14	frankmason 26, 53
tomate 25	bank 13	gaz 27
Zahorra 43	banka 13	gazeta 28
<i>Portugheze.</i>	baraka 37	gazetar 28
estingar 52	barka 4, 48	grapa 40
minha 35	berbant 14	greben 28
pella 14	bira 14	griv 29
<i>Provensale.</i>	bizel 15	griveak 29
bilho 50	bliznak 6, 53	grivook 29
brossa 49	bora 15	groș 28
tumo 46	boța 15, 50	harenga 29
<i>Reto-române.</i>	bravo 15	interes 29
flascha 38	brileant 15	interesant 30
<i>Englezești.</i>	buket 16	intriga 30
gallon 29	bunela 17	kačul 19
groop 28	bura 15	kačulče 19
lord 31	buran 15	kačunka 19
	burea 15	kalța 20
	cerep 51	kanape 17
	creapă 51	kanarče 17
	damažana 24	kanata 19
	data 24	kanela 18
	diuimen 45	kanura 17
	domata 25	kaparo 19
	domno 25	kapela 13
	dragoman 25	kapitan 19
	dublon 24	kapot 18
	duzina 25	kapriz 20

karahina 18	menta 32	podagra 40
karambol 18	milion 33	polița 39
karta 18	minuta 33	pomada 40
kassa 18	mobili 33	popara 37
kaşkaval 20	moda 33	port 39
kazino 18	modistka 34	porțelan 40
kina 20	mola 33	poșta 39
klapa 53	moneta 34	pranka 15
kofa 53	mostra 34	proba 40
kofička	muhla 34	protest 39
komanda 22	mubleasvam 34	pugača 16
komediia 22	muhol 34	punč 39
kommissar 22	muțuna 34	puns 39
konsulto 22	muzika 34	pusula 40
kontrakt 22	muzikant 34	
kordela 23		rom 52
korniza 23	napoleon 35	rubă 41
kostium 23	neankam 34	rubin 41
kredit 21	nula 35	rudan 12
kuf 21	nunkam 34	
kufina 21		salata 41
kuh 21	omrelka 47	salța 41
kuhina 21		sapun 42
kuriozen 23	palanța 36	sapunar 42
kuverta 23	palto 36	sapuneasvam 3, 42
kvit 26	paner 37	sapunğiia 42
	pantalonii 37	sapunğiinița 42
lambik 30	papa 36	sardela 41
lampa 30	papagal 36	savura 43
lando 30	papiștaș 37	sekvestr 44
leșiia 31	pardesiu 37	siurtiuk 43
limon 31	parola 37	skarpini 42
limonada 31	partida 37	skonto 42
lira 31	partizanin 37	skrin 42
lis 51	pasport 37	snop 52
lokanta 31	paun 37	spirt 43
lokantağiia 3, 31	pavun 37	spițeriia 43
lord 31	păcița 16	spițerin 43
lotariia 31	păpka 16	summa 44
luks 32	pei 38	supa 44
lustrini 31	perkal 38	
lustro 31	piano 38	șal 44
	piștol 38	șarlatan 44
makaroni 32	piștov 38	șpionin 43
malafranza 53	pita 38	ștofa 44
mandolina 32	plik 38	
marka 32	pliuș 38	tabak 45
medalion 32	ploska 1, 39	tabakera 45

tafta 45	pasul' 26	ζάρκα 2, 4, 48
talerka 45	paun 37	βαρκαρίζω 3, 48
targa 45	ploska 1, 39	βασέλο 48
tarifa 45		βατσέλλα 48
terasa 45	rapa 40	βατσέλο 48
tereak 45	siguran 42	βατσίνα 49
terebentin 46	sùrtuka 43	βεδέλο 4, 48
tren 45	šalitra 44	βεζικάντι 48
triko 45		βενέτικος 48
trompeta 46	<i>Slovene.</i>	βενέτος 48
turc 46		βεντέμια 29
turcin 46	blanĭa 15	βεντεμίζω 29
țeremoniĭa 47	ploska 1, 39	βεντούσα 2, 48
	<i>Neogrece.</i>	βέρα 48
țigara 46		βετέλο 48
țiment 20	ἄβαντσάρω 47	βέτσος 48
țink 47	ἄβονκάτος 13	βίδα 48
	ἄβουκάτος 13	βίζιτα 48
varecl 2, 48	ἀγάλι(α) 11	βιολα 13
varka 2, 4, 48	ἀγκούσα 12	βιολί 3, 13
vata 48	ἀλαμπάμπουλα 50	βιολοῦνι 13
venduza 2, 48	ἀλάργα 30	βίρα 48
vezikator 48	ἀλάργο 30	βόλτα 49
vida 48	ἀλάργου 30	βομβούκιον 16
vizita 48	ἀλὰ φράγκα 11	βούδι 4, 48
žaketa 30	ἀλέστα 30	βούλλα 6
žandar 30	ἀλισίβα 31	βουτίνα 17
	ἀλσίβα 31	βουτίνια 17
	ἀμάδα 11	βούρτσα 49
<i>Sârbo-croate.</i>	ἄμουρούζα 33	βρούσκος 16
balaga 13	ἀντίκα 12	βρούτσα 49
balega 13	ἄντσα 12	γαβάθα 53
baloga 13	ἀπλάδα 38	γαβάθι 53
boța 15	ἀπρίλιος 5	γάζα 27
brižôlița 53	ἀπαίλις 5	γαζέτα 28
bunața 17	ἀράδα 40	γαζί 27
	ἀραδιάζω 40	γαλάντος 27
dvoĭak 6	ἀρίγγα 29	γαλόνι 29
	ἄρμπα κανέλα 18	γενάρης 5
fasul' 26	ἄσο 29	γιανίσσαρης 28
	βαλίζα 47	γκοῦβα 29
greben 28	βαλίτζα 47	γκούσα 12
groș 28	βαλλίζω 23	γκρέπι 12
	βαντσάζω 47	γῶβα 28
kânura 17	βαπὸρι 36	γόδερε 28
kônața 19	βαρέλα 48	γούβα 28, 29
	βαρέλι 48	γουβίτσα 29
lonĭa 31	βαρέλλα 2	γουνέλλα 29

γρέμπανο 28	καναρίνον 17	κλότσος 20
γρέμπανος 28	κανάτα 19	κόλικα 21
γρέμπανα 28	κανάτι 19	κολώνια 22
γρήνα 35	κανέλλα 18	κομέδια 22
γρίβος 29	κάνναβι 20	κομπάνια 22
γρίνα 35	καννάτα 19	κονέτο 22
γρίνια 35	κάνουρα 17	κονσολάτο 22
γρινιάζω 35	κάντιο 17	κόνσουλος 21
γρινιάρικος 35	κάντρο 17	κόντρα 21
γρότσι 28	καπάρα 19	κοντρότο 22
γρόσσο 28	καπέλα 18	κοντρατον 22
γροῦπος 28	καπέλο 18	κοντσάνα 22
γρόνα 35	καπετανάτο 19	κοπέρτα 24
γρυνιάρικος 35	καπετάνος 19	κορδέλλα 23
δαμετσάνα 24	καπιτάλι 19	κορδόνι 23
δεκέμβριος 5	καποδλία 5	κοριόζος 23
δεπόζιτον 24	καππότο 18	κοστίζω 3, 23
διακονιάρης 2	καππούσι 19	κοστούμι 23
διαμάντι 24	καπρίτσιος 20	κόφιος 21
διλιόνι 14	καρμπίνα 18	κουβάς 53
δόμνο 25	κάρτα 18	κουβέρτα 23
δόπια 24	κάρτον 18	κουκούτσα 21
δραγουμάνος 25	κάρτος 18	κουλουμουτάρια 46
δραμπάλα 25	καρρότσα 18	κουμάντα 22
ζάκα 30	κάρτζα 20	κουμέδια 22
ζακέτα 30	καρτζούνι 20	κουμεσάρης 22
ζαμπούνα 49	καρτσόνι 20	κουμισόριος 22
ζάντσα 25	λαρτσόνι 20	κουμπάνια 22
ίντρερέσον 29	κασκαβάλι 20	κουμπάρα 22
ϊούλιος 5	κάσσα 18	κουμπάρος 22
καβάθα 53	κασσέλλα 18	κουνέτο 22
καδένα 17	κασσιδα 5	κουντρουβάλα 23
καθενέλλα 17	κατζί 3, 20	κουντρουβαλίζω 23
κάδρα 17	κατήνα 5	κουντρούβαλω 23
κάδρο 17	κατηνάρι 5	κουπέρτα 24
καζίνο 18	κατσιούλα 19	κουράγιο 22
κακορίζικος 4, 17	κατσοῦλα 19	κουρδουβάλα 23
κάλτζα 20	κατσοῦλι 19	κουρδουβαλω 23
κάλτσα 20	κιάλι 20	κουρδουβάνι 23
καλτσοδέτα 19	κίνα 20	κουρδούνι 23
καμιζόλα 17	κλάπα 20	κουρμίζω 23
καμιζόρα 17	κλάπα 20	κουρνίτσα 23
κοναβάτσα 20	κλαρινέττα 20	κουρτέλα 23
κανάβι 20	κλαρινέττο 20	κουτζός 4
καναβοῦρι 20	κλοτζιστής 21	κουτρουβάλα 23
κάναλι 5	κλοτζω 21	κουτρουβαλίζω 23
καναπέ'ς 17	κλοτσάτον 21	κουφάλα 21
κανάρι 17	κλοτσιά 20	κουφετον 22

κουγταίνω 21	μινάρω 12	μπογάτσα 16
κρεῖδιτον 21	μινοῦτο 33	μποκάλι 16
κώντικας 5	μιράρω 51	μπομπότα 16
λάμπα 2, 30	μισούρα 5	μπονάτσα 17
λαμπτικός 30	μόδα 33	μπόρα 15
λάργα 30	μοδίστρα 34	μπότζα 15, 50
λεμονάδα 31	μόλος 33	μποῦκα 16, 50
λεμόνι 30	μόμπιλα 33	μπουκέτο 16
λεμονιά 3, 31	μονέδα 34	μπομπούκι 16
λεμονύς 3, 31	μόστρα 34	μπουμπουκιάζω 16
λεμώνιον 30	μόστρο 34	μπουνάτσα 17
λέστα 30	μουζικάντες 2, 34	μπουπούκι 16
λέστος 30	μουζοῦρι 33	μπούσουλα 40
λίμα 30	μούλα 5	μπούσουλας 40
λίρα 31	μουλάρι 5	μποῦφος 16
λίσο 51	μουντζοῦρι 33	μπράβο 15
λογή 2	μούσσα 52	μπριλάντια 15
λοκάντα 31	μουσσούδα 34	μπριλιάντια 2, 15
λόντζια 31	μούταινα 34	μπρόβα 39
λόρδος 31	μούτσουνον 34	μπροῦσκος 16
λοταρία 31	μυῦχλα 34	ναννά 34
λότο 31	μουχλιάζω 34	ναννί 34
λότζα 31	μούχλιος 52	ναπολεόνι 35
λότζια 31	μπαγιονέτα 15	νένα 52
λουκάντα 31	μπάγκα 13	νεράντζα 35
λουμάκια 31	μπάγκος 13	νινί 34
λουστρίνα 31	μπάλα 13	νοῦλα 35
λοῦστρον 31	μπαλκόνι 13	ντάβανος 3, 24
μά 32	μπάνιο 14	νταμετσάνα 24
μαῖτωρ 5	μπάντα 13	ντελικάτος 24
μακαρόνια 32	μπαντέρα 13	ντερεσάτος 30
μακαρούνια 32	μπαντίδος 13	ντίπου 24
μαλαφράντζα 33	μπαντιέρα 13	ντομάτα 25
μανάλι 5	μπαράκα 37	ντουαλέττα 25
μανέλα 32	μπάρκα 4, 48	ντουβαλέττα 25
μαντίλα 5	μπαρκούνι 13	ντουζίνα 25
μαντίλι 5	μπαρμπερίζω 14	ξόμπλι 6
μάρκα 32	μπαρμπέρις 14	ὀμπρέλα 47
μαρόκος 41	μπαστούνι 14	παβόνι 37
μαρτί 51	μπατάγια 14	πάγα 35
μαρτίνι 51	μπάτσος 14	πάγκος 37
μάστορας 5	μπεκάτσα 14	παγόνι 37
μέντα 32	μπιζέλι 14	παλάβρα 36
μέντη 33	μπίζι 14	παλάγκα 37
μέτρον 33	μπίρα 14	παλάντσα 36
μιλλιούνι 33	μπιραρία 14	παλάτι 5
μιλλιώνιον 33	μπιρμπάντης 14	πάλλα 13
μίνα 12	μπλάνα 15	παλτό 36

παμπόρι 36	πορτοφύλλιν 39	σιγάρο 46
πανάδα 36	πορτσελάνα 40	σίγγον 5
πανέρι 37	πόστα 39	σίγουρος 42
πάννα 5	πυδλβεργη 16	σιγοδρος 42
πανταλόνι 36	πούπουλου 40	σιουδρος 42
παντεσπάνια 36	πούρβουρη 16	σκαρλάτον 52
παντιέρα 13	πούσουλας 40	σκαρπίνα 42
παντόφλα 2, 36	πουτάνα 40	σκαρπίνι 42
παντοφλα 36	πουταναρειόν 3, 40	σκάρτο 42
παντοφλα 36	πούτενα 17	σκέτος 42
παούνι 37	πούτινα 17	σκούφια 42
πάπα 36, 37	πράγκα 15	σκρίνιο 42
παπαγάλλος 36	πρέζα 39	σουμάρω 44
παπάλα 37	προτέστον 39	σοθπα 44
παπάρα 37	ράδα 40	σουπιέρα 44
παπαρίνα 36	ράτα 11	σουρτοδγκο 43
παπαροδνα 36	ρέγγα 29	σπάγγος 43
πάπας 36	ρέμπελεδω 3, 41	σπάγος 43
παπιστής 36	ρέμπελλεύω 41	σπετσακοδδα 38
παπόρι	ρέμπελλος 41	σπετζάρης 43
*παραπάλαγκος 37	ρέμπελο 41	σπετσαρία 43
παραπάγκι 37	ρέμπελος 41	σπιονος 43
παρτίδα 37	ρέμπιλο 3, 41	σπίριτο 43
παρτίδο(ν) 37	ρέπιτα 12	σπιτάλι 43
πασσαπόρτο 37	ρήγα 5	σπράγκα 15
πατάλια 14	ρήγλα 5	σπραγκέτα 15
πατάτα 37	ρίζικο 4	στάλος 43
πατισσολι 37	ρίζικόν 17	στάμπα 2, 43
πέι 38	ροδάνι 12	σταμπάρω 44
πέντε 31	ροδέλα 13	σταφυλι 27
πετσέτα 37	ρόμπα 41	στιβάλι 44
πιάνο 38	ρούμι 52	στιγγάρω 52
πιατάκι 3, 38	ρουμπίνι 41	στόφα 44
πιάτο 38	σαβούρα 43	συμπούπουλοι 40
πιζέλι 14	σαγίττα 5	ταβέρνα 5
πίκα 38	σαίτα 5	ταλέρι 45
πιστόλα 38	σάλα 41	ταμπακίερα 45
πιστόλι 38	σαλάτα 41	ταμπακιέρω 45
πίττα 38, 52	σάλι 44	ταμπάκος 45
πλίκος 38	σάλτζα 41	τανάλια 24
πλόσκα 1, 38	σαπονίζω 3	ταμπάρο 45
ποδάγρα 40	σαπούνι 42	ταράτσα 45
πόλιτζα 39	σαπουνίζω 42	τάργα 45
πομμάδα 40	σαρδέλα 41	ταρίφα 45
πόντσι 39	σβέλτα 44	ταφτάς 45
πόπολος 39	σγουμπός 28	τέμπλον 6
ποπούκι 16	σεπτέμβριος 5	τέμπλος 6
πόρτος 39	σερβέτα 53	τεράσα 45

τζαπί 47	ζελλί 5	bandiș 13
τζίγκος 2, 47	ζεστα 26	bandiș 13
τζίνζιρας 47	φιγοῦρα 26	bangà 13
τζιριμονίαις 47	φίνος 26	bango 13
τιμόνι 45	φιόγκο 26	bañ 14
τιμολέρης 45	φλανέλα 26	barkà 4, 48
τίτλος 6	φλάουτο 26	batakà 37
τομάτα 25	φλάτσκα 39	batață 37
τοῦμπα 46	φλεβάρης 5	bață 14
τουρκεῶ 3, 46	φλορί 27	bekață 14
τουρκία 3, 46	φλουρί 27	binak 6
τοῦρκος 46	φλωρος 5	biñak 6
τραίλος 45	φογάτσα 16	biñoke 6
τραμπάλα 2, 25	φογάτζα 16	biză 14
τρεμεντίνα 46	φογλάρος 16	bobotă 16
τρεμοῦρα 46	φόκιο 27	bokalà 16
τριμιντίνα 46	φόκος 27	bonață 17
τρομπέτα 46	φόντο 11	borà 15
τσάμπα 46	φώρα 27	botile 17
τσαμποῦνα 49	φωρά 27	boță 15, 50
τσάμπουρον 46	φόρτσα 27	bravoni 15
τσάντσαλο 47	φουγγαρία 16	bulbâr 16
τσαπέλα 46	φουγγόρος 16	bunață 17
τσαρλατάνος 44	φοῦντο 11	burblà 16
τσέντσεβρον 47	φούρλα 42	burbulà 16
τσέντσερον 47	φράγκο 27	čanča 25
τσερεμονία 47	φραγκοτσάφυλον 27	čeremonie 47
τσιγάρη 46	φρέσκος 27	danà 24
τσιντσεζρον 47	φροῦτσα 27	dat 24
τσιντσερον 47	χαρίγγα 29	datà 24
τσοπέλα 46	χαμογεῶ 4	dișproi 24
φάβρινα 2, 4, 25	χαμοῦ 4	domatà 25
εάλα 25	χουβλάρος 16	drogoman 25
φαμελιά 25		drubetà 46
σαμιλιζ 25		duzinà 25
φωμιλίτης 25		dümen 45
φαλμπαλᾶς 26		dzer 49
φαλτσέτα 26		dzindzar 47
φάμπρικα 4, 25		dzindzàris 47
φανελα 26		ștament 24
φάντης 2, 25		fanelà 26
φάρα 26		farà 26
φαρμαζόνος 4, 26		fasandue 26
φαρμπαλᾶς 26		fasul 26
φαρτσέτα 26		fărčà 49
φασιανός 3, 26		festà 26
φασούλι 26		figurà 26
		forță 27

Albaneze.

frank 27	kuşulă 21	plotská 1, 39
resk 6, 27	lokandaği 3, 31	poč 39
fresk 6, 27	lokandă 31	poče 39
frut 27	lotă 31	podagra 40
gadzeta 28	loto 31	pogače 16
gofală 21	lustrî 31	popul 39
govată 53	latin 30	poştă 39
grîñă 35	lîmă 30	prangă 15
groş 28	lîmon 30	priză 39
guder 28	lîmake 31	pupáză 16
guvă 29	lustrînă 31	putană 40
gak 28	ma 32	rađa 40
gandarmă 28	mačakoñ 51	radoñ 40
ganičer 28	makaron 32	rebel 41
gokă 28	makînă 32	robe 41
kačul 18	malafrență 33	rodan 12
kačulă 19	măndără 32	rrăpită 12
kanar 17	mentă 32	rrobă 41
kanelă 18	metr 33	rufă 41
kapedan 19	monedă 34	rusp 41
kapelă 18	mostră 34	sakozmă 41
kapidan 19	muholoñ 34	salată 41
kapitan 19	mur 34	sală 41
karrotă 18	musika 34	sapun 42
kartă 18	muzik 34	sapunis 3, 42
kaselă 18	nderes 29	sardeľă 41
kaş 18	ninulă 34	savorră 43
katolik 18	oră 35	săpată 47
kaţîia 3, 20	ostră 13	secur 42
kazino 18	pagua 37	sigar 46
kăparră 19	palanță 35	sigureps 43
kfal 20	palua 37	siguri 42
kină 20	pampor 36	siguro 42
kof 53	pampuar 36	siguroi 43
kolonă 22	papagal 36	sikur 42
komar 22	papor 36	skriñă 42
korđeľă 22	papuar 36	skufiă 42
kostis 23	perikul 38	solată 41
kovă 53	pîat 38	sopată 47
krep 12	pilă 14	spak 43
kufet 22	piskîolă 38	spangă 43
kufomă 21	pistole 6	spango 43
kultiel 23	pistole 38	spîun 43
kumar 22	piştolă 6, 38	stambă 43
kumbare 22	pită 38	supă 44
kurđuvan 23	piț 47, 52	surtukă 43
kustoî 23	pițel 14	svanțik 42
kustoñ 23	pizel 14	şal 44

șervetă 53	antika 12	filuri n) 27
șkrep 12	antikaği 3, 12	firča 49
štambà 43	badale 37	fora 27
tabakere 45	balkun 13	frank 27
tabako 45	bana 14	frenk 9
tabarr 45	banda 13	gügerta 23
tafer 45	bandera 14	güverta 23
tafur 45	bandira 14	ğandarma 23
tarafe 45	bania 14	ğaz 27
temon 45	baraka 37	ğazeta 28
temoñar 45	barka 48	ğurus 28
timon 45	bastun 14	ieniçeri 28
timoñar 45	bekasa 14	ispaoli 43
tokà 24	bekața 14	ispavli 43
trampà 9	berbad 14	ispečiar 43
trialkà 45	berbadlik 14	ispirto 43
trumbetà 46	bira 14	ispitalia 43
tumac 46	bizelia 15	istinga 52
tumacà 46	boyača 16	izbandit 13
tumbalàzà 25	bora 15	iskarlat 52
turk 46	branka 15	istofa 44
turkeps 3, 46	bravo 15	kadena 17
turkiări 3, 46	buçaca 16	kalčin 20
țambur 46	bukal 16	kanaria 17
țigar 46	čaket 30	kanafa 19
țindzâr 47	čemento 20	kanaviča 20
țindzir 47	činko 47	kapot 18
țirimoni 47	čiyara 46	kapudan 19
umrel' 47	čokolata 20	karabina 18
vafe 23	deposito 24	karta 18
vapor 36	domades 25	kassa 18
varielà 48	domino 25	kaşkaval 20
varkà 2, 4, 48	dragman 25	kavata 53
venetik 48	draman 25	kazino 18
viđa 48	dublun 24	kiranete 20
viofi 3, 13	duzina 25	koça 53
vizitâ 48	dümen 45	komanda 22
vizitoi 48	fabrika 25	komandan 22
voța 50	faıtun 35	komandar 22
vozà 9, 50	falıa 25	komania 22
vurța 49	familia 25	komedia 22
zgrip 12	fanela 26	konsolos 21
	farmasun 26	kontrato 22
	fasulıa 26	kordela 23
	filaota 26	korniza 23
	fino 26	kova 53
	fit 26	kurdun 23
<i>Turcești.</i>		
alarga 30		
alarça 30		

kuruş 28	papist 36	salon 41
kuvata 33	papişt 37	salsa 41
lampa 30	parola 37	sardela 41
lampagi 3, 30	pasporta 37	sardelia 41
lando 30	passaport 37	sekuestro 44
limon 31	pata 36	sişara 46
limonada 31	patata 37	sikarlat 52
limonadagi 3, 31	patate 37	sikuestro 44
lira 31	peçeta 37	şal 44
loğa 31	pei 38	taftah 45
lokanda 31	piano 38	tiriak 45
lokanta 31	piñata 38	tomates 25
lokantagi 3, 31	piştov 38	tombala 46
lotariia 31	pizelia 15	tombalak 46
lustro 31	pirlanti 15	trampa 9
madama 32	poliça 39	trampeta 46
makarona 32	pomata 40	tren 45
makina 32	ponğ 39	tumb 46
manela 32	posta 39	tumba 46
manğana 24	pranşa 15	uruba 41, 52
metro 33	pranka 15	üşkiuf 42
milîun 33	protesto 39	üşküf 42
moda 33	prova 40	vapor 36
mostra 34	punğ 39	varil 48
muzika 34	pussula 40	venedik 48
müzur 33	ringa 29	vida 48
omrela 47	ruba 41, 52	videla 48
palavra 36	sabun 42	videle 48
palto 36	sabunğu 3, 42	vizita 48
pantolon 36	sabura 43	zafura 43
pantolon 36	safra 43	zandarına 28
papa 36	salata 41	
papara 37	salça 41	

